

1_ID1_RE Duindigt update	3
2_ID2_RE Duindigt PO Erfgoedcultuur	5
3_ID3_RE Input voor directiegesprek Wassenaar	8
4_ID4_Oplegger mbt Duindigt september 2025 tbv diverse POs_DEF	13
5_ID8_Agenda & stukken bestuurlijk overleg landschapstafel DHW 26 november	21
6_ID10_Bijlage 1_Concept verslag bestuurlijke landschapstafel DHW 120925 V18925	23
7_ID9_Agenda Bestuurlijke landschapstafel DHW 26 november2025	29
8_ID13_finale versie 1.0 DHW gebiedsplan	31
9_ID14_251128 Gebiedsplan Duin, Horst & Weide ZHPLG versie 1.0	32
10_ID15_Fw Memo Duindigt tbv PO's	127
11_ID17_FW Memo Duindigt verzoek aanmelden PO's	128
12_ID18_Oplegger mbt Duindigt september 2025 tbv diverse POs	129
13_ID19_FW REMINDER - FW Factuur ter goedkeuring	137
14_ID20_INV MJ2025-6-0	141
15_ID26_Notulen werkgroep DHW maandag 17 november & oproep doorgeven namen projectleiders DHW projecten	142
16_ID27_Notulen WG DHW 17 november 2025	143
17_ID28_projecten gebiedsplan DHW	148
18_ID32_Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied N44 A44 Rijkssstraatweg gem Wassenaar 14 okt 25	150
19_ID35_Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied MEIJENDEL WASSENAAR	154
20_ID36_projectfiches gebiedsplan DHW	157
21_ID37_Alle projectfiches DHW samen aangepaste versies om te delen 24-10-2025	159
22_ID41_Voorstelformulier NOVEX Zuidelijke Randstad Wassenaar Binne-nduinrand Meijendel-Berkheide def	211
23_ID42_RE format project bij gebiedsplannen	218

24_ID46_RE Memo Duindigt PO Natuur	223
25_ID47_RE Memo Duindigt tbv PO's	226
26_ID49_20250806 - Verkenning kansen voor natuur op en rond Duindigt (def)	229
27_ID54_RE Aanvullende vragen	259
28_ID57_RE Duindigt	261

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Sent: Wed, 5 Nov 2025 12:15:04 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Duindigt update?

Nee. De gemeenteraad heeft een motie aangenomen op grond waarvan het college wordt verzocht om het voorkeursrecht ten volle te benutten. De raad neemt hierover een besluit in januari.

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: woensdag 5 november 2025 10:34
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Onderwerp: Re: Duindigt update?

Dank je 5.1.2.e En zijn de gronden dan nu al in eigendom van de gemeente?

Groet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Date: Tuesday, 4 November 2025 at 15:20
To: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Duindigt update?

Beste 5.1.2.e

Wij zijn onder andere besluitvorming aan het voorbereiden voor de raad van januari, naar aanleiding van een op 20 augustus aangenomen motie. Zie [VVD LW! GL PvdA D66 Motie Toekomst Duindigt 20 aug 2025 wassenaar - iBabs Publieksportaai](#).

De raad zal een besluit nemen welk scenario wordt gekozen voor de toekomst van Duindigt.

Op dit moment is PZH nog niet nodig.

Vriendelijke groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: dinsdag 4 november 2025 15:02

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>

Onderwerp: Duindigt update?

Beste 5.1.2.e

Zijn er nog vorderingen rond Duindigt bijvoorbeeld tav Voorkeursrecht, samenwerking met VB? Is PZH nog ergens nodig?

Mijn leidinggevende is benieuwd naar een update. Dank alvast.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Planadviseur

M 5.1.2.e

E 5.1.2.e@pzh.nl

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr

Elke dag beter. Zuid-Holland.

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Sent: Tue, 28 Oct 2025 17:02:14 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Duindigt PO Erfgoed/cultuur

Omdat één van de opties in het hele traject ook kan zijn dat we als provincie iets gaan betekenen in de grondverwerving is het goed om 5.1.2.e mee te nemen!

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: dinsdag 28 oktober 2025 11:28
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Onderwerp: RE: Duindigt PO Erfgoed/cultuur

Ha Allen,

Ik heb gisteren in PO natuur even aan Arno teruggemeld dat Meindert en Anne akkoord zijn met hem als coördinerend gedeputeerde (vanuit portefeuille ruimte) en dat we het van Arne niet weten.

5.1.2.e heeft het daarop gecheckt via zijn bestuursadviseur en ik kreeg zojuist een appje van haar dat ook Arne akkoord is.

@ 5.1.2.e pakken jullie dit verder op met Arno?

We blijven vanuit natuur graag aangesloten (ik cc. ook 5.1.2.e en 5.1.2.e).

Groet, 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: maandag 13 oktober 2025 18:10
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Onderwerp: RE: Duindigt PO Erfgoed/cultuur

Allen,

Eerlijk gezegd vind ik ruimte de enige logische uitkomst, maar dat is niet de vraag aan mij.

Wat ik vandaag heb vernomen was niet meer dan aan telefoontje van Arne die enkele stukken noemde met de vraag of die wat mij betreft in de WOO-verzoeken naar buiten mochten en dat was zo.

Anne heeft alleen gemeld dat zij van NPLG Kust en Duinen is, maar daarbij werd niets gezegd over Duindigt.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Verzonden: maandag 13 oktober 2025 14:09

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e

<5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Onderwerp: Re: Duindigt PO Erfgoed/cultuur

Dank je 5.1.2.e

Blijft toch ingewikkeld echter deze afstemmingen want iedereen zegt weer wat anders. Anne leek RO wel logisch en evt. Groen (nu is dat dan Arno met een O □).

Weet je ook waarom Arne voor Meindert de meeste logische keuze is?

5.1.2.e wat heb jij vandaag vernomen?

Groet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Date: Monday, 13 October 2025 at 13:52

To: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Subject: Duindigt PO Erfgoed/cultuur

Hoi 5.1.2.e

Hierbij de reactie van Meindert van het PO Erfgoed/cultuur van zonet:

- Arno als coördinerend gedeputeerde akkoord.
- Gemeente (ook) bestuurlijk actief aanspreken op de richting die de provincie voor ogen heeft in haar beleid- en regelgeving is ook akkoord. 5.1.2.b

Groeten,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Opgave Cultuur & Erfgoed

M 5.1.2.e

E 5.1.2.e @pzh.nl

Provincie Zuid-Holland | Zuid-Hollandplein 1

Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag

www.zuid-holland.nl
[Cultuur & Erfgoed](#)

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr

Krachtig Zuid-Holland

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Sent: Fri, 31 Oct 2025 14:49:59 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Input voor directiegesprek Wassenaar

Inderdaad. Fijn dan.

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: vrijdag 31 oktober 2025 09:26
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Onderwerp: FW: Input voor directiegesprek Wassenaar

T.i. over Duindigt. Wel nog iets meegegeven in het directeurenoverleg kennelijk over eerder afstemming zoeken met PZH. Dus dat lijkt me prima.

GRoet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Date: Thursday, 30 October 2025 at 15:00
To: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Input voor directiegesprek Wassenaar

Hoi 5.1.2.e

Er is niet uitgebreid over Duindigt gesproken. Het werd in het gesprek alleen even aangehaald en gezegd dat er meer samen opgetrokken had kunnen worden. Ook ten aanzien van het momentum van opleggen van het voorkeursrecht. En dat het goed is om de provincie actief mee te nemen in de ontwikkelingen. Geen concrete afspraken of toezeggingen verder.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: donderdag 30 oktober 2025 13:19

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Onderwerp: Re: Input voor directiegesprek Wassenaar

Hoi 5.1.2.e

Is er nog wat gewisseld over Duindigt in het overleg? Mijn AO vroeg het zich af. Bijvoorbeeld iets vernomen over de denkrichting van de gemeente tav het dossier?

Dank.

Groet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Date: Monday, 27 October 2025 at 12:28

To: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Subject: Re: Input voor directiegesprek Wassenaar

Hoi 5.1.2.e

Niet dat ik weet. Ik hoor ze er nooit over in overleggen.

Groet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Date: Monday, 27 October 2025 at 12:12

To: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Subject: Re: Input voor directiegesprek Wassenaar

Hoi 5.1.2.e

Dank voor je toevoegingen. Neem ik mee

BR

Hoor graag

Groet

5.1.2.e

Verzonden vanuit [Outlook voor iOS](#)

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>

Verzonden: Monday, October 27, 2025 9:46:09 AM

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>;
5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>

Onderwerp: Re: Input voor directiegesprek Wassenaar

Hoi 5.1.2.e

Aanvulling op Duindigt:

PZH wil de kantoren hier ook niet. Verder zal de gemeente er goed aan doen om bij beoogde scenario-studies ook het provinciaal beleid vooraf goed te betrekken.

B&W zou deze studie in januari 2026 aan de raad willen presenteren.

BR

Groet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Date: Thursday, 23 October 2025 at 09:08

To: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Subject: RE: Input voor directiegesprek Wassenaar

Dank 5.1.2.e !

5.1.2.e mocht je nog aanvullingen hebben, stuur ze me toe. Dan neem ik die nog mee naar het gesprek.

Groet,

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Verzonden: woensdag 22 oktober 2025 12:54

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>

Onderwerp: RE: Input voor directiegesprek Wassenaar

Hoi 5.1.2.e

Je mail was door drukte achtergebleven. Bij 2 ontwikkelingen is ^{5.1.2.e} BA. ^{5.1.2.e} ken de exacte inhoud en stand van zaken. ^{5.1.2.e}

Ten aanzien van de ruimtelijke ontwikkelingen:

Duindigt:

Ik ken hier de stand van zaken niet precies van. Mijn info is dat de gemeente zoekende is om bepaalde ontwikkelingen mogelijk te maken voor een goede businesscase om de renbaan open te houden. De ontwikkelingen waar de gemeente aan denkt zijn woningen. De hoeveelheid woningen vinden wij niet passen op deze locatie.

De raad heeft nu wel het voorkeursrecht gevestigd. Ze zijn zoekende naar een duurzame invulling met een bureau. In januari moeten keuzes voorgelegd worden aan de raad. Het RVB is ook geïnteresseerd en willen kantoren. Dit wil de wethouder niet. Een extra aansluiting op de N14 kan waarschijnlijk niet, omdat het om een provinciale weg gaat.

5.1.2.e klopt dit een beetje zo?

BR

Groeten 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Verzonden: maandag 13 oktober 2025 14:38

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e
5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e @pzh.nl>; 5.1.2.e

<5.1.2.e [redacted]@pzh.nl>

Onderwerp: Input voor directiegesprek Wassenaar

Hoi collega's,

Op woensdag 29 oktober gaat (een deel van) onze directie op bezoek bij de directie in Wassenaar. Bijgaand de concept agenda zoals deze nu voor ligt. Een aantal onderwerpen neem ik zelf voor mijn rekening, op de andere agendapunten heb ik jullie hulp nodig.

Het verzoek om input te leveren zodat de directie een goed gesprek kan hebben

BR

- Ruimtelijke ontwikkelingen (@5.1.2.e [redacted] @5.1.2.e [redacted] @5.1.2.e [redacted])

o.a. ontwikkelingen van Duindigt, BR [redacted]

BR

Mocht ik collega's vergeten zijn, stuur het verzoek vooral door.
Ik ontvang jullie input graag uiterlijk woensdag 22 oktober. Bij voorbaat dank!

Groet,

5.1.2.e [redacted]

5.1.2.e [redacted]

5.1.2.e [redacted]

Domein Bestuur en Omgeving

M 5.1.2.e [redacted]

E 5.1.2.e [redacted]@pzh.nl

Werkdagen: ma, di, wo en do

OPLEGNOTITIE PORTEFEUILLEOVERLEG

Gedeputeerde(n)	Arne Weverling, Arno Bonte, Anne Koning, Meindert Stolk
Naam + datum portefeuilleoverleg	PO's: Erfgoed, Groen, Grondzaken, Ruimte

Onderwerp en/of opgave	Update renbaan Duindigt, Wassenaar		
Ambtelijk opdrachtnemer	5.1.2.e	Ambtelijk opdrachtgever	5.1.2.e

Reden agendering in portefeuilleoverleg:	☒ Ter kennisname (<i>Informeren van gedeputeerde</i>) ☒ Ter besluitvorming (<i>Akkoord besluit/instemming koers gevraagd</i>)
Agendering in Gedeputeerde Staten:	☐ Conformstuk op ... (<i>datum</i>) (<i>overeenkomstig bestaand beleid</i>) ☐ Besprekstuk op ... (<i>datum</i>) (<i>beleidsrijk en/of bestuurlijke afstemming nodig</i>) ☒ Niet van toepassing
Provinciale Staten:	☐ Verzending ter informatie (<i>Bijv. (lid) GS-brief, behandelvoorstel motie</i>) ☐ Ter besluitvorming op ... (<i>Datum</i>) in commissie en op ... in Statenvergadering ☒ Niet van toepassing

1. DE KERN VAN HET VOORSTEL & BESLISPUNTEN

Graag peilen wij bij u hoe u wenst om te gaan met het dossier Duindigt dat de afgelopen periode vaak in het nieuws kwam inzake diverse ruimtelijke toekomstplannen voor de renbaan. Is er volgens u meer inzet op nodig en is het een idee om één gedeputeerde hoofdverantwoordelijke te maken voor dit dossier?

2. KORTE VOORGESCHIEDENIS PROCES

Renbaan Duindigt in Wassenaar is de afgelopen jaren regelmatig in het nieuws omdat het financieel niet goed gaat met de paardenrenbaan. Daarom heeft de gemeente Wassenaar de afgelopen jaren met verschillende ontwikkelaars plannen bedacht om de locatie en de renbaan nieuw leven in te blazen door middel van herontwikkeling.

Eerder (2021) werd gedacht aan een lichte vorm van woningbouw aan de randen van de renbaan, een hotel en spa-functie om de functie ook zelf verdienend vermogen te kunnen bieden. De plannen konden op deze (ingetogen) wijze in principe ook op instemming rekenen van de provincie, maar mede door collegewisselingen in de gemeente werd nooit echt doorgepakt op het plan en verdween een beoogd ontwikkelaar vervolgens uit beeld.

De laatste tijd is Villa Betty vaak in het nieuws geweest, een ontwikkelaar uit Amsterdam die de gronden vrij plotseling heeft verworven. Naast het behoud van de renbaan hebben vertegenwoordigers van Villa Betty het vaak over de ontwikkeling van 45 woningen om hiermee de renbaan in stand te houden, maar echt concrete plannen zijn nog niet bekend.

De gemeente wil de regie terug en wil daarom uitvoering geven aan het voorkeursrecht dat zij recent ook op het gebied had gelegd. De komende tijd zal zij daar uitvoering aan gaan geven, nu de gemeenteraad daar in meerderheid achter staat (zo bleek op 22 september 2025).

Ook het Rijksvastgoedbedrijf (RvB) liet recent van zich horen door een 'bidbook' aan te bieden met

daarin plannen voor een kantoor voor een internationale afnemer (gerucht: Europol) die elders alweer krap in haar jasje blijkt te zitten. Vanuit de gemeente werd daar nog niet enthousiast op gereageerd. Daar lijkt men vooral een groen-recreatief gebied te beogen. Het bedachte kantoor past ook niet binnen het provinciale beleid.

3. AANDACHTSPUNTEN PORTEFEUILLEHOUDER

Zoals al eerder aangegeven omvat het gebied de nodige provinciale belangen. Vanuit erfgoed is het een Kroonjuweel Erfgoed (cat. 1 beschermingsgebied ruimtelijke kwaliteit) alsmede (deels) een Landgoedbiotoop. Het vrijhouden van het blikveld is een bepalend aspect daarbij zodat grootschalige ontwikkelingen zich daar niet goed tot verhouden. Ook ligt het nabij Natura 2000 gebied Meijndel & Berkheide en tussen Natuurnetwerk Nederland (NNN) (zie bijlage 1 voor kaartbeelden). Ruimtelijke ontwikkelingen zijn binnen het provinciale beleid alleen in zeer beperkte mate mogelijk wanneer deze passen binnen de structuur van het gebied ("inpassen" zoals bedoeld in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) en het zal ook moeten bijdragen aan de waarden van de landgoedbiotoop die hier ligt. (Her-)ontwikkelingen zullen daardoor in principe beperkt moeten blijven tot het bestaand gebouwd terrein.

Vanuit het oogpunt van de woningbouwplannen is eerder wel aangegeven dat een beperkt aantal nieuwe woningen mogelijk kan zijn in de rand van de renbaan, waar nu bijvoorbeeld oude gebouwen staan maar ook dat een zelfverdienend vermogen van belang is en het niet moet blijven bij 1 meevaller door de verkoop van een aantal woningen. Anders is er binnen korte tijd weer een financieel tekort.

Hierbij moet inmiddels de kanttekening gemaakt worden dat de herziening '25 verdere beperkingen oplegt aan nieuwe woningbouw, nu deze in zijn geheel niet meer wenselijk zijn buiten bestaand stads- en dorpsgebied (BSD), afgezonderd van het zogenoemd 'straatje erbij' bij kleine kernen tot 10.000 woningen. Deze uitzondering gaat echter hier niet op. Hier kan mogelijk alleen nog ingestemd worden met plannen tot 12 woningen omdat deze niet als nieuw stedelijke ontwikkeling wordt beschouwd. Dat ligt dus ver van de plannen die Villa Betty hier heeft (45 woningen). Ook de kantoren van het RvB zijn hier niet wenselijk omdat het geen kantorenlocatie is in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV).

De provincie dient toe te zien dat deze belangen worden geëerbiedigd. Ambtelijk is dat signaal al vaker meegegeven aan de gemeente Wassenaar maar daar is ook sprake van wisselende projectleiders zodat aandacht nodig blijft.

Waar wij mogelijke kansen zien is als deze (interessant gelegen) plek een nieuw (extensief) recreatief gezicht zou kunnen krijgen voor een breder publiek en als overgangszone voor het Natura 2000 gebied Meijndel & Berkheide.

1. De ligging van het gebied, dat met fiets- en wandelpaden redelijk goed is ontsloten en is gelegen nabij Meijndel, landgoed Clingendael en interessante recreatieve plekken, zoals museum Louwman, museum Voorlinden, kustroute, maakt dat deze plek mogelijk een interessante schakel

kan vormen in een recreatief netwerk dat de recreatieve druk op het Natura 2000 gebied Meijndel & Berkheide kan verlichten;

2. Voor Nationaalpark Hollandse Duinen zou deze locatie als toegangspoort kunnen functioneren, buiten het kwetsbare N2000 gebieden, maar wel met de mogelijkheid om kenmerkende natuur en cultuur voor een breed publiek beleefbaar te maken;

3. Dit sluit ook aan op de SANE-aanpak waarbij invulling kan worden gegeven aan de beheersing van de drukfactor recreatie. Recreatiedruk is als potentieel knelpunt opgenomen in de Natuurdoelanalyse en het advies van de ecologische autoriteit opgenomen.

Voor een recreatieve invulling, in combinatie met een groene ontwikkeling en/of ontwikkeling als overgangszone, is eventueel een haakje met het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) denkbaar. Middelen zullen afhankelijk van het doelbereik gezocht moeten worden. Maar de investeringsmogelijkheden ten opzichte van het doelbereik zijn beperkt. Daarom zien we dit meer als een koppelkans.

Welke scenario's zien wij nu voor ons?

1. De gemeente verwerft de grond terug van Villa Betty en komt (zonder ontwikkelaar) met een visie voor het gebied (in afstemming met de provincie). Hierbij kan mogelijk gevraagd worden om een financiële bijdrage bij de provincie voor de aankoop van de gronden. Er is weleens een bedrag van 5.1.2.b genoemd die nodig zou zijn voor de totale aankoop.

Ambtelijk is onlangs genoemd dat in januari 2026 een aantal scenario's wordt voorgelegd aan de gemeenteraad door het college van burgemeester en wethouders.

2. De gemeente verwerft t.b.v de regie de grond en gaat (bijv.) samen met Villa Betty werken aan een plan en betreft de provincie daarbij. Daarbij zijn de verwachtingen mogelijk hoger dan ons beleid toestaat v.w.b. woningbouw. Daarom wordt de gemeente ook regelmatig verzocht om de scenario's met de provincie af te stemmen voordat er mogelijk strijd ontstaat met ons beleid.

3. De gemeente gaat na verwerving voor een 'groen plan' zonder extra stedelijke ontwikkelingen. Hierbij zal mogelijk naar medeoverheden gekeken worden voor een financiële bijdrage. Dit is ook een scenario waar de omgeving voor pleit, samen met de Natuur- en Milieu Federatie (NMF).

4. Minder waarschijnlijk is dat het Rijk een projectbesluit neemt om het kantoor te realiseren maar de inzet van zo'n ingrijpend instrument moet natuurlijk ook omkleed zijn van zwaarwegende (nationale) redenen. De beoogde kantoor voor Europol lijkt op eerste gezicht niet zo'n zwaarwegende reden. Alternatieven zullen ook door het Rijk onderzocht moeten worden en ook zij kan niet geheel voorbijgaan aan gemeentelijke- en provinciale belangen bij een eventuele ruimtelijke onderbouwing. In de media was overigens te lezen dat het RvB de keuze van de gemeenteraad ook wil respecteren.

KERNVRAAG:

Gezien het provinciaal belang dat er is bij een bescheiden ontwikkeling in het gebied is het van belang dat de provincie deze tijdig inbrengt in het aankomende proces van planvorming van de gemeente Wassenaar.

Er is in het verleden en recent bestuurlijk enige malen gesproken met de gemeente over dit dossier. O.a. over de mogelijkheden voor woningbouw in het gebied (enkele jaren terug), recent over de vraag of er vanuit grondzaken een rol weggelegd kan zijn bij eventuele aankoop van gronden door overheden, met als doel de locatie te behouden als waardevolle plek voor Groen en Recreatie.

VRAGEN AAN U:

1. Bent u van mening dat de gemeente (ook) bestuurlijk actief aangesproken zou moeten worden op de richting die de provincie voor ogen heeft in haar beleid- en regelgeving?
2. Bent u van mening dat dit dossier bij één gedeputeerde neergelegd moet worden om focus aan te brengen? Wie zou dat volgens u moeten zijn?

Toelichting:

Bij 1: Op zich heeft men ons ambtelijk wel in beeld maar tegelijkertijd baren de genoemde aantallen die soms de revue passeren wel enige zorgen of de gemeente ook wel voldoende luistert naar de provincie. Er bestaat een kans dat er straks scenario's liggen die verder gaan dan het provinciaal beleid toestaat.

Bij 2: Het neerleggen van het dossier bij één gedeputeerde kan mogelijke versnippering in onze advisering aan de gemeente voorkomen. Wij stellen daarom voor om het dossier bij een van u onder te brengen.

GEVOLG VAN HET VOORSTEL

Afhankelijk van de beantwoording van bovenstaande vragen zal een bestuurlijk gesprek gearrangeerd worden met de gemeente Wassenaar/zal het dossier met een van u afgestemd worden vanaf nu.

EXTERNE SAMENWERKING

Dit is niet aan de orde.

COMMUNICATIE

Dit is niet aan de orde.

INTEGRALITEIT

Deze memo is tot stand gekomen na interne afstemming tussen: Erfgoed, Groen, Grondzaken, Recreatie, Ruimte.

COALITIEAKKOORD

Dit memo is gebaseerd op het huidige beleid en regelgeving met een vooruitblik naar het aankomende beleid (herziening '25). Het is daarmee ook in overeenkomst met het coalitieakkoord.

BIJGAAND(E) STUK(KEN)

Bijlage 1: Impressies eerdere en recente plannen voor Renbaan Duindigt.

Bijlage 1: Impressies eerdere en recente plannen voor Renbaan Duindigt & provinciale natuur- en erfgoedbelangen in beeld

Eind 2021: 22 woningen, 25 shortstay verblijven, hotel, parkeerplaats oostzijde

Voorstel 46 2 onder 2 kappers zonder verdere “verdieners”

Voorstel RvB (behelst max 90.000 m² BVO over max. 5 bouwlagen) Footprint ca. 3 ha. Dit past niet binnen het provinciale kantorenbeleid en waarschijnlijk ook niet binnen Ruimtelijke kwaliteitsbeleid of binnen landgoedbiotoop. Het recreatieve karakter van het gebied heeft hier niet geen meerwaarde aan. Daarbij valt ook op het rijk denkt aan extra ontsluitingsweg aan de oostzijde. Daar ligt deels ook een provincialeweg N441 (naast de rijksweg N44). Eerder is op dat soort ideeën negatief gereageerd vanuit Mobiliteit.

Kroonjuweel en Landgoedbiotoop (Omgevingsverordening Zuid-Holland)

Duindigt heeft zelf geen Natuurnetwerk (NNN) Status

From: "Belt, Marcel" <mwbelt@leidschendam-voorborg.nl> on behalf of "5.1.2.e" <5.1.2.e@leidschendam-voorborg.nl>
Sent: Wed, 19 Nov 2025 12:06:22 +0100
To: "robert.barker@denhaag.nl" <robert.barker@denhaag.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoetermeer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoetermeer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@voorschoten.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@voorschoten.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>; "Secretariaat Anne Koning" <seckoning@pzh.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@denhaag.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@denhaag.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@zoetermeer.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@zoetermeer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@wassenaar.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@wassenaar.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@voorschoten.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@voorschoten.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@katwijk.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@katwijk.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@rijswijk.nl>; "5.1.2.i" <5.1.2.i@rijswijk.nl>
Cc: "C3.84.33 - Mevr. Koning" <5.1.2.i@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@denhaag.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "Hans.Schouffoer@rijnland.net" <Hans.Schouffoer@rijnland.net>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vlietland.com>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@erfgoedhuis-zh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@erfgoedhuis-zh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@anwb.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@anwb.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@oegstgeest.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@oegstgeest.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@dunea.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@staatsbosbeheer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: Agenda & stukken bestuurlijk overleg landschapstafel DHW 26 november
Attachments: Agenda Bestuurlijke landschapstafel DHW 26 november2025.pdf, ^{BR}
^{BR} ^{BR} Bijlage
2_Presentatie Bestuurlijke tafel_26 november25_2.pdf

Geachte bestuurders,

Hierbij zend ik u de stukken voor het extra bestuurlijk overleg van de landschapstafel Duin Horst & Weide op woensdag 26 november van 13:00-14:00 uur.

Het betreft een digitale bijeenkomst.

U ontvangt:

- De agenda (bespreken van het gebiedsplan en actualisatie van het uitvoeringsprogramma DHW)
- Bijlage 1: Concept verslag bestuurlijke landschapstafel DHW 120925
- Bijlage 2: Presentatie Bestuurlijke tafel_26 november25
- Bijlage 3: gebiedsplan Duin, Horst & Weide ZHPLG versie 1.0

De provincie Zuid-Holland geeft een toelichting op het gebiedsplan DHW 1.0.

Vandaar dat ook de gemeenten Rijswijk en Katwijk zijn uitgenodigd voor dit overleg.

Graag tot dan.

Hartelijke groet,

Marcel (M.W.) Belt

Wethouder Duurzaamheid, Openbare Ruimte, Kunst & Cultuur, Zorg en Participatie

AGENDA Landschapstafel Duin Horst & Weide

Datum Vrijdag 12 september 2025
Tijd 13:30-15:30 uur
Locatie ANWB hoofdkantoor, Wassenaarseweg 220, Den Haag, ingang 2 Atrium.

Aanwezigen:

Wethouder Leidschendam-Voorburg	Marcel Belt (voorzitter)
Wethouder Den Haag	Robert Barker
Wethouder Wassenaar	Wim Koetsier
Gedeputeerde Provincie Zuid-Holland	Berend Potjer
Nationaal Park Hollandse Duinen	5.1.2.e
Milieufederatie (NMZH)	5.1.2.e
Dunea	5.1.2.e
Vlietland	5.1.2.e
ANWB	5.1.2.e
Erfgoedhuis Zuid-Holland	5.1.2.e
Holland Rijnland	5.1.2.e
Programmanager Landschapstafel	5.1.2.e
Programmaondersteuner Landschapstafel	5.1.2.e
Gemeente Den Haag	5.1.2.e (vervangt 5.1.2.e)
Provincie Zuid-Holland	5.1.2.e
Gemeente Zoetermeer	5.1.2.e (digitaal)
Gemeente Oegstgeest	5.1.2.e (digitaal)

Afgemeld

Wethouder Zoetermeer	Marijke van der Meer
Wethouder Leiden	Ashley North
Wethouder Voorschoten	Hubert Schokker
Wethouder Katwijk	Jacco Knappe
Dagelijks Bestuurslid Holland Rijnland	5.1.2.e
Hoogheemraadschap van Rijnland	Hans Schouffoer
Stichting Duivenvoorde	5.1.2.e
Staatsbosbeheer	5.1.2.e

BR

3. Toelichting Position Paper Overgangsgebied Meijendel Den Haag – Wassenaar (Robert Barker)

- Het Position Paper biedt inspiratie voor drie groenclusters: de Binnenduintrandzone, de Stadsduinboszone en de Landgoederenzone/ buitenplaatscluster. Door deze gebieden beter met elkaar te verbinden, ontstaat een robuust netwerk dat bijdraagt aan biodiversiteit, spreiding recreatiedruk en verbetering bereikbaarheid en leefbaarheid. Het inspiratiedocument noemt concrete maatregelen om de groenclusters te versterken. Het project Position Paper is een van de prioritaire projecten uit het uitvoeringsprogramma DHW. Als toelichting op het document is bijgevoegde memo opgesteld en zal de gemeente Den Haag een presentatie geven.
- [Bijlage 3: Memo Position Paper Meijendel V040925](#)
- [Bijlage 4: Position Paper Overgangsgebied Meijendel DH-WAS V040925](#)
- De heer Barker geeft de presentatie over het Position Paper. Hij benadrukt dat het document is bedoeld als inspiratiedocument, en dat de goede ideeën uit het document handvatten kunnen bieden voor toekomstige ontwikkelingen. Helaas zijn er nog geen concrete uitvoeringsplannen voor de drie projectgebieden uit het Position Paper.
- **Besluitpunten:**
 1. Kennis te nemen van het Position Paper Den Haag Noord Wassenaar Zuid Meijendel; *[vastgesteld]*
 2. Het Position Paper gezamenlijk te appreciëren als een waardevol inspiratiedocument voor het overgangsgebied Den Haag-Wassenaar-Meijendel. *[vastgesteld]*
 3. Het Position Paper kan helpen om richting te geven aan ontwikkelingen in dit gebied en een gespreksdocument zijn voor contactmomenten met stakeholders en partners in het gebied *[gewijzigd]*
 4. In samenwerking met de provincie te onderzoeken welke ideeën uit het Position Paper het meest effectief zijn voor de maatregel 'overgangsgebied/drukfactoren N2000' uit het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied ten behoeve van het Gebiedsplan Duin, Horst en Weide. *[vastgesteld]*

5. *De bij de opstelling van het Position Paper betrokken stakeholders op de hoogte te brengen van deze besluitvorming door de landschapstafel. [niet vastgesteld]*

- De heer Koetsier en de heer Barker geven aan dat het document (voor de zomer) ter kennisgeving naar de raden van Den Haag en Wassenaar is gestuurd.
- Besluitpunt 3 is op verzoek van de heer Koetsier vervangen door een passage uit de informatiebrief aan de raad van gemeente Wassenaar (dd 28 mei 2025).
- De heer Koetsier onderstreept dat het Position Paper een initiatief van de gemeente Den Haag is. De gemeente Wassenaar heeft op ambtelijk niveau aan het document bijgedragen maar is niet bestuurlijk bekrachtigd.
- 5.1.2.e ondersteunt de doelen uit het Position Paper niet. Het beperken van het aantal parkeerplaatsen vindt 5.1.2.e geen goed idee. Dit geldt ook voor het afwaarderen van wandelpaden. Het gebied moet goed bereikbaar en toegankelijk zijn. In het Position Paper wordt natuur boven recreatie geschaard. 5.1.2.e is hier geen voorstander van.
- 5.1.2.e is geen voorstander van het afwaarderen van het aantal parkeerplaatsen en wandelpaden. Dunea onderzoekt de mogelijkheden om meer mensen naar het gebied te krijgen via de fiets. Dunea werkt liever aan alternatieven dan het huidige aanbod van bijvoorbeeld parkeerplaatsen of wandelpaden te beperken / te verminderen.
- 5.1.2.e wijst op gezinnen met jonge kinderen en ouderen die het gebied nu per auto kunnen bezoeken. Deze regionale recreatie moet mogelijk blijven. De ANWB ondersteunt het plan om de verkeersveiligheid voor fietsen en wandelaars te vergroten.
- De heer Koetsier stelt voor om alleen besluitpunt 1 (Kennis te nemen van het Position Paper Den Haag Noord Wassenaar Zuid Meijndel) als Landschapstafel vast te stellen en de overige besluitpunten niet over te nemen.
- De heer Potjer benadrukt dat het gaat om een inspirerend document waarin we de waardevolle dingen kunnen gebruiken.
- De heer Belt concludeert:
 - Besluitpunt 1 Kennis te nemen van het Position Paper Den Haag Noord Wassenaar Zuid Meijndel) vast te stellen
 - Besluitpunt 2 Het Position Paper gezamenlijk te appreciëren als een waardevol inspiratiedocument voor het overgangsgebied Den Haag-Wassenaar-Meijndel vast te stellen
 - Besluitpunt 4 In samenwerking met de provincie te onderzoeken welke ideeën uit het Position Paper het meest effectief zijn voor de maatregel 'overgangsgebied/drukfactoren N2000' uit het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied ten behoeve van het Gebiedsplan Duin, Horst en Weide) vast te stellen.
 - Besluitpunt 3 wordt vastgesteld met de tekst: Het Position Paper kan helpen om richting te geven aan ontwikkelingen in dit gebied en een gespreksdocument zijn voor contactmomenten met stakeholders en partners in het gebied.
 - Besluitpunt 5 wordt niet vastgesteld.
 - In het algemeen wordt het Position Paper omschreven als een waardevol stuk waarop wel opmerkingen zijn gemaakt door een aantal partners. In de gemeente Wassenaar zijn een aantal ontwikkelingen geweest waardoor het Position Paper nu in een ander daglicht staat.

BR

BR

BR

Bijlagen:

*Van de zilte zee tot aan het groenste gras*⁵

- Bijlage 1: Notulen bestuurlijke tafel DHW 10 april V050925
- Bijlage 2: Memo overzicht pachtgronden landschapstafel DHW V040925
- Bijlage 3: Memo Position Paper Meijendel V040925
- Bijlage 4: Position Paper Overgangsgebied Meijendel DH-WAS V040925
- Bijlage 5: Memo actualisatie UVP DHW V040925

Actielijst:

Wat	Wie	Wanneer
BR	5.1.2.e / 5.1.2.e 5.1.2.e	10 april 2025
	5.1.2.e / 5.1.2.e 5.1.2.e in afstemming met 5.1.2.e 5.1.2.e	10 april 2025
	5.1.2.e	12 september
	5.1.2.e / 5.1.2.e / ambtelijke werkgroep DHW	12 september
	Programmamanagement DHW & ambtelijke werkgroep	12 september
	5.1.2.e / 5.1.2.e / ambtelijke werkgroep DHW	12 september
	5.1.2.e	12 september

AGENDA Landschapstafel Duin Horst & Weide

Datum Woensdag 26 november
Tijd 13:00-14:00
Locatie digitaal – zie link in vergaderverzoek

Genodigden:

Wethouder Leidschendam-Voorburg	Marcel Belt (voorzitter)
Wethouder Den Haag	Robert Barker
Wethouder Zoetermeer	Marijke van der Meer
Wethouder Leiden	Ashley North
Wethouder Voorschoten	Hubert Schokker
Wethouder Wassenaar	Wim Koetsier
Dagelijks Bestuurslid Holland Rijnland	Yvonne van Delft
Gedeputeerde Provincie Zuid-Holland	Anne Koning
Nationaal Park Hollandse Duinen	5.1.2.e
Milieufederatie (NMZH)	5.1.2.e / 5.1.2.e
Dunea	5.1.2.e
Vlietland	5.1.2.e
Hoogheemraadschap van Rijnland	Hans Schouffoer
Staatsbosbeheer	5.1.2.e
ANWB	5.1.2.e
Erfgoedhuis Zuid-Holland	5.1.2.e
Programmanager Landschapstafel	5.1.2.e
Programmaondersteuner Landschapstafel	5.1.2.e
Stichting Duivenvoorde	5.1.2.e

Te gast:

Wethouder Katwijk	Gerard Mostert
Wethouder Rijswijk	Mark Wit

Agendalid

Gemeente Oegstgeest	5.1.2.e (wens digitaal)
---------------------	-------------------------

1. Opening, mededelingen en vaststellen agenda en verslag (Marcel Belt) 13:00-13:10

- Welkom aan Anne Koning (opvolger van Berend Potjer) en welkom aan Mark Wit (gemeente Rijswijk) en Gerard Mostert (gemeente Katwijk)
- Het concept verslag van 12 september 2025 is toegevoegd

2. Actualisatie uitvoeringsprogramma Landschapstafel Duin Horst & Weide (Marcel Belt en 5.1.2.e) 13:10-13:25

Presentatie over de samenwerking tussen het gebiedsplan en het uitvoeringsprogramma en een inhoudelijke update projectenlijst

3. Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied 13:25-13:55

Toelichting over het gebiedsplan 1.0

4. Rondvraag & afsluiting vergadering (allen) 13:55-14:00

- Rondvraag
- De volgende bestuurlijke tafel is vrijdag 12 december

Bijlagen:

- Bijlage 1: Concept notulen bestuurlijke tafel DHW 12 september 2025
- Bijlage 2: Presentatie over het uitvoeringsprogramma DHW
- Bijlage 3: Gebiedsplan Duin, Horst & Weide ZHPLG versie 1.0

Actielijst vorige vergadering:

Wat	Wie	Wanneer
ANWB en andere partners actief op de hoogte stellen als er projecten ter inzage liggen of er andere grote ontwikkelingen zijn	5.1.2.e / 5.1.2.e 5.1.2.e	10 april 2025
ANWB en eventueel andere partners landschapstafel betrekken bij informatie en besluitvorming gebiedsplan PZH	5.1.2.e / 5.1.2.e 5.1.2.e in afstemming met de 5.1.2.e	10 april 2025
Input van 5.1.2.e verwerken in het verslag bestuurlijke tafel 10 april	5.1.2.e	12 september
Project groenblauwe dooradering concreet maken.	5.1.2.e / 5.1.2.e / ambtelijke werkgroep DHW	12 september
Groslijst projecten uitwerken en prioritaire projecten identificeren.	Programmamanagement DHW & ambtelijke werkgroep	12 september
Gebiedsplan ZHPLG en uitvoeringsprogramma DHW op elkaar afstemmen.	5.1.2.e / 5.1.2.e / ambtelijke werkgroep DHW	12 september
Inplannen extra bestuurlijk digitaal overleg landschapstafel DHW in november.	5.1.2.e	12 september

From: "5.1.2.e"
Sent: Fri, 28 Nov 2025 16:02:15 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: finale versie 1.0 DHW gebiedsplan
Attachments: 251128 Gebiedsplan Duin, Horst & Weide ZHPLG versie 1.0.pdf

Ha 5.1.2.e

In welke brievenbus kan ik deze gooien 📧

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

PT proces en programmamanagement

T 5.1.2.e

Werkdagen: 5.1.2.e

Krachtig Zuid-Holland

Gebieds- plan Duin Horst & Weide

versie 1.0 28-11-2025

Inhoud

0.	Management Summary	2	6.1	Bijlage 1: Inrichting en ontwikkeling van het watersysteem.....	44
1.	De gebiedsgerichte aanpak in Duin Horst & Weide	3	6.2	Bijlage 2: Project fiches.....	51
2.	Samenwerken aan een gebiedsplan.....	5			
3.	Opgaven en uitdagingen in het gebied.....	7			
3.1	Natuur	10			
3.1.1	Drukfactoren Natura 2000-gebieden.....	12			
3.1.2	Stikstof	15			
3.1.3	Groenblauwe Dooradering	18			
3.1.4	Bos- en Bomenstrategie.....	19			
3.1.5	Natuurnetwerk Nederland	20			
3.1.6	Boerenlandvogels: Weide- en Akkervogels	21			
3.2	Water en bodem	23			
3.2.1	Algemeen beeld.....	23			
3.2.2	Waterkwaliteit	25			
3.2.3	Bodemdaling en CO2 emissie uit veen	26			
3.3	Klimaat	26			
4.	Maatregelen en projecten nu en in de toekomst.....	28			
4.1	Lopende processen en projecten DHW	28			
4.2	Verkenningen/onderzoeken	29			
4.3	Uitvoeringsmaatregelen	31			
5.	Vervolg samenwerking	43			
6.	Bijlagen	44			

0. Management Summary

Duin Horst & Weide is een dichtbevolkt gebied met een uniek landschap. De regio wordt al intensief gebruikt voor wonen, werken en recreatie – en de ruimtevraag groeit. Het ZH-PLG richt zich op een samenhangende aanpak voor natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat, met als doel een toekomstbestendig landelijk gebied waarin ecologie, wonen, werken, recreatie en duurzame landbouw in balans zijn.

Voor elk deelgebied in Zuid-Holland zijn er richtinggevende [indicatieve doelen](#). Met dit gebiedsplan zetten we een stap naar het realiseren van deze natuur-, water- en klimaatdoelstellingen. Tegelijkertijd stellen we vast dat er nog veel nodig is om de doelen te halen. Zowel op het gebied van inhoudelijke verkenningen als van oplossingsrichtingen of het faciliteren en financieren van de maatregelen.

Het gebiedsplan is in nauwe samenwerking met de landschapstafel Duin Horst & Weide ontstaan. De landschapstafel heeft al voor het opstellen van dit gebiedsplan intensief samengewerkt aan de integrale opgaven van het ZH-PLG. Deze activiteiten vormen het vertrekpunt voor verdere maatregelen binnen dit plan. Hoofdstuk 4.1 *Lopende processen en projecten DHW* geeft een niet uitputtend overzicht weer.

In hoofdstuk 3 is voor elke gebiedsrelevante ZH-PLG opgave de context geschetst, welke processen mogelijk al of nog lopen en beschreven wat de status en aanpak van de opgave in Duin Horst & Weide is. Hieruit volgt dat het gebiedsplan DHW zich onder meer richt op: het verminderen van drukfactoren buiten Natura 2000-gebieden, het versterken van de Groenblauwe Dooradering en het bevorderen van de populaties boerenlandvogels. Voor deze drie opgaven lopen al of zijn nog aanvullende verkenningen nodig (zie hoofdstuk 4.2). Binnen het SANE traject wordt bijvoorbeeld onderzocht welke drukfactoren in het gebied

een rol spelen en hoe deze kunnen worden aangepakt. De kennis hierover zal komend jaar de basis vormen om gerichte maatregelen met de gebiedspartners te formuleren.

Een belangrijk resultaat van het gebiedsplan Duin, Horst & Weide is een overzicht van maatregelen die bij kunnen dragen aan het realiseren van de ZHPLG-doelstellingen. Deze maatregelen zijn voorgesteld door de gebiedspartners. De belangrijkste kenmerken hiervan staan in hoofdstuk 4 en een aantal worden inzichtelijk gemaakt via de ingevulde projectfiches (zie Bijlage 2: Project fiches).

Met dit plan is een belangrijke stap gezet richting de uitvoering van projecten en maatregelen. Komend jaar zullen wij, samen met de landschapstafel DHW en andere partners in het gebied, verder werken aan de opgaven die in dit gebiedsplan zijn geformuleerd.

De verkenningen die in hoofdstuk 4 worden genoemd, worden reeds gezamenlijk opgepakt. Op deze wijze werken wij toe naar een vernieuwde versie van het gebiedsplan (versie 2.0) of een uitvoeringsagenda.

1. De gebiedsgerichte aanpak in Duin Horst & Weide

Zuid-Holland is een dichtbevolkte deltaprovincie, intensief benut door allerlei functies en kent een uniek gevarieerd landschap. Langs de kust vind je brede stranden en duingebieden. Landinwaarts zijn er historische steden en uitgestrekte polders met weilanden, boerderijen en vaarten. In dit landschap wonen, werken en recreëren veel mensen. Dit brengt een groeiende ruimtevrage met zich mee en hiermee staat de inrichting van Zuid-Holland verder onder druk. Het woningtekort is nijpend, de OV-bereikbaarheid van dorpen slinkt en sociale voorzieningen worden schaarser. De kwaliteit van de Zuid-Hollandse natuur, water en bodem leidt sterk onder deze druk. Een samenhangende aanpak op deze problemen is nodig. Met het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (hierna ZH-PLG) werken we in deze context samen aan doelen voor natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat voor landbouw en landgebruik in het landelijk gebied. Een toekomstbestendige leefomgeving is onze topprioriteit. Ambitie is een vitaal landelijk gebied creëren binnen de randvoorwaarden zoals gesteld vanuit natuur, klimaat, water en bodem. We vinden het belangrijk dat het landelijk gebied een aantrekkelijk gebied kan blijven om te wonen, werken en recreëren en dat het ZH-PLG bijdraagt aan de brede welvaart in Zuid-Holland. Hiervoor is een goede balans nodig tussen sterke en gezonde natuur met een economisch rendabele en volhoudbare land- en tuinbouw. De land- en tuinbouw heeft in Zuid-Holland een belangrijke rol, als producent van voedsel, grondstoffen en sierteeltproducten, maar ook als beheerder van ons landschap en drager van de sociale structuur in het landelijk gebied.

De context waarin het ZH-PLG uitgevoerd wordt is het afgelopen jaar veranderd. De Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en

Natuur (LVVN) heeft op 4 september 2024 het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) stopgezet; het Transitiefonds was al eerder dat jaar vervallen. Hiermee is de aanleiding voor het opstellen van een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) komen te vervallen. Daardoor volgt er voor Zuid-Holland geen ontwerp- en definitief Programma (ZH-PLG). Het Voorontwerp ZH-PLG is in juni 2023 vrijgegeven maar is niet vastgesteld door GS en PS. Nederland heeft afspraken gemaakt om doelen te halen voor natuur, water en klimaat. De provincie Zuid-Holland is medeverantwoordelijk voor het halen van deze doelen en levert via het ZHPLG daar een bijdrage aan. Doelen en opgaven voor natuur, stikstof, water en klimaat en de wettelijke taken en verantwoordelijkheden blijven bestaan. Ook de ambitie voor een leefbaar en vitaal platteland blijft onverminderd bestaan. De gebiedsgerichte samenwerking van de afgelopen twee jaar heeft steeds meer (en meer integrale) samenwerking teweeggebracht, met onderling begrip en uitwisseling van kennis. Gebiedspartners zien het belang van het realiseren van de doelen en willen daar met de provincie aan bijdragen door te werken aan integrale, financierbare plannen. Wetende dat we niet alles alleen in en met het gebied kunnen oplossen.

Zuid-Holland is ingedeeld in 16 deelgebieden. Voor elk deelgebied wordt met gebiedspartners in 2025 een gebiedsplan of gebiedsbod gemaakt waarin komt te staan hoe de opgaven water, landbouw, stikstof, natuur en klimaat integraal kunnen worden opgepakt en welke randvoorwaarden daarvoor nodig zijn. Het gebiedsplan sluit aan op beschikbare Rijksfondsen (eenmalige investeringen/ extra middelen ecosysteemdiensten), en -naar waarschijnlijkheid- minder omvangrijke provinciale/Europese/ regionale fondsen en inzet van provinciale/rijksgronden. Het gebiedsplan omvat een analyse van de opgaven (0-situatie, startpunt), zoveel mogelijk een gedeeld toekomstbeeld over de lange termijn toekomst van het gebied en mogelijke oplossingsrichtingen voor de opgaven in het gebied met daarbij

uitvoeringsmaatregelen met bijbehorende begroting en aandeel in doelbereik. Het plan focust op wat er vanuit het gebied gedaan wordt en kan worden. Welke samenwerkingen en initiatieven er reeds opgepakt kunnen worden. Het is een stap van een langer proces naar een toekomstbestendig landelijk gebied.

2. Samenwerken aan een gebiedsplan

In Duin Horst & Weide (hierna DHW) is de *landschapstafel* DHW actief. Provincie Zuid-Holland is begin 2025 aangesloten bij de landschapstafel om samen te werken aan het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied. De landschapstafel Duin Horst & Weide werkt al jaren aan het creëren van een vitaal landschap door versterking van landschappelijke en ecologische waarden. Hierbij behoort het behouden van een authentiek landschap door bescherming van unieke cultuurhistorische elementen en het bevorderen van een beleefbaar landschap door verbetering van recreatieve mogelijkheden en verbindingen. In de Landschapstafel Duin Horst & Weide werken verschillende partners samen: 6 gemeenten (Leidschendam-Voorburg, Leiden, Wassenaar, Den Haag, Zoetermeer, Voorschoten) en diverse andere partijen, zoals Hoogheemraadschap Rijnland, het Nationaal Park Hollandse Duinen, Stichting Duivenvoorde, Staatsbosbeheer, Dunea, Erfgoedhuis Zuid-Holland en ANWB. De provincie Zuid-Holland heeft met de landschapstafel afgesproken om samen aan de opgaven en het gebiedsplan van het ZH-PLG voor het deelgebied DHW te werken. Duin Horst & Weide is in het ZH-PLG onderdeel van het kerngebied Kust en Duinen. Het Kust- en Duinengebied bevat veel kwetsbare natuur en kent een hoge druk op biodiversiteit en waterkwaliteit.

- Belangrijke informatie/toevoegingen over een aantal gebiedspartners: Katwijk is meedenkend partner van de landschapstafel en maakt ook onderdeel uit van het deelgebied DHW van het ZHPLG.
- Rijswijk is agendalid van de regiegroep Kust en duinen en neemt niet actief deel omdat er geen landelijkgebied binnen de gemeentegrenzen valt. Op projectniveau Vlietzone en landgoederen wordt wel met Rijswijk samengewerkt.

- Zoetermeer werkt wel in de landschapstafel DHW samen maar is geen onderdeel van het ZH-PLG deelgebied DHW.
- Hoogheemraadschap Delfland is voor een heel klein deel onderdeel van het deelgebied DHW. Delfland draait mee in het gebiedsproces van Westland. Daar waar nodig zullen op projectniveau afspraken worden gemaakt.
- Leidschendam-Voorburg ligt op de grens met het deelgebied Groene Hart Noord (GHN). Het gebied ten oosten van de A4 sluit qua opgaven goed aan op de opgaven in het deelgebied Groene Hart Noord. In dit deelgebied werkt LTO Noord aan het project Regie & Perspectief. Hier wordt toegewerkt naar een gebiedsofferte. Alle boerenbedrijven in GHN inclusief de bedrijven in Leidschendam-Voorburg kunnen meedoen aan deze offerte. De gebiedsofferte gaat in de breedte over maatregelen en doorontwikkeling, om daarmee te beantwoorden aan de verschillende opgaven. In 2026 gaan de eerste bedrijven hun bijdrage opstellen en kan een eerste tranche van de gebiedsofferte worden aangeboden.
- Met landgoederen Twickel en Duivenvoorde verkennen we momenteel de opgaven en hoe we hier gezamenlijk in kunnen optrekken.

De landschapstafel DHW samen met gemeente Katwijk en Rijswijk hebben dit gebiedsplan voor Duin Horst & Weide opgesteld. Met het gebiedsplan werken we samen aan de ZH-PLG ambities en richtinggevende doelen om daarmee bij te dragen aan de opgaven in het landelijkgebied. We zetten hiermee een stap in het realiseren van de ambitie maar stellen vast dat er ook nog veel nodig is om tot realisatie over te gaan. Zowel op het gebied van inhoudelijke verkenningen van oplossingsrichtingen als het faciliteren en financieren van de maatregelen. Hier werken we de komende periode gezamenlijk verder aan met enkele concrete onderzoeken/verkenningen zoals die zijn opgenomen in hoofdstuk 4 maatregelen.

Gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Leiden, Voorschoten, Wassenaar, Rijswijk en Katwijk en het Hoogheemraadschap van Rijnland dienen het gebiedsplan inclusief maatregelenlijst en projecten in bijlage 2 in bij de Provincie Zuid-Holland én continueren het gebiedsproces. Deze gebiedspartners hebben kennisgenomen van de door de verschillende gebiedspartners voorgestelde maatregelen en trekken gezamenlijk op met de verdere uitwerking naar een gebiedsplan 2.0.

Dit is vastgesteld in de landschapstafel DHW van 26 november. Na die datum brengen we het gezamenlijke perspectief op de doelen verder in beeld. De gebiedsplannen kunnen daarna verder worden uitgewerkt.

3. Opgaven en uitdagingen in het gebied

Om aan de landelijke en Europese afspraken te voldoen zijn er indicatieve doelen vastgelegd voor elk deelgebied. Hierdoor worden de opgaves per deelgebied concreter. De indicatieve opgaven bieden een houvast voor de gesprekken in het gebied. Het is belangrijk te benadrukken dat deze doelen indicatief zijn en een richting aangeven. Het aantal te realiseren hectares kan bijvoorbeeld worden bijgesteld op basis van de kwaliteit van de voorgestelde maatregelen. Door het nemen van meer of effectievere beheersmaatregelen voor boerenlandvogels kan met een kleiner oppervlak hetzelfde aantal broedparen worden bereikt.

Bij het vertalen van provinciale opgaven en doelen naar indicatieve doelen per deelgebied (zie blz 8) wordt gewerkt met verdeelsleutels die zijn gebaseerd op inhoudelijke logica en relevante onderzoeken, zoals kansenskaarten voor boerenlandvogels en studies naar de impact van verhoging van de grondwaterstand.

Voor boerenlandvogels is ervoor gekozen om te werken met 'ranges' in plaats van vaste aantallen, zodat er flexibiliteit is in de uitvoering. De gestelde doelen zijn geen harde eisen, maar dienen als richtlijn voor het gebiedsbod of -plan. Dit sluit aan bij de wens uit de gebieden om van de provincie meer concrete, indicatieve doelen te ontvangen.

Tot slot zijn niet alle doelen op dezelfde manier geformuleerd. Sommige doelen bieden ruimte voor meekoppelkansen, zoals groenblauwe dooradering waarbij blauwe dooradering zoals natuurvriendelijke oevers een bijdrage levert aan betere waterkwaliteit of droge dooradering zoals heggen en hagen die beschutting en voedsel bieden aan akkervogels.

DHW landelijk gebied in een stedelijke omgeving

Duin Horst & Weide vormt binnen onze sterk verstedelijkte regio een uniek cultuurlandschap, dat eeuwen gekoesterd wordt vanwege zijn vruchtbare grond en het groene landelijke karakter. Het gebied is belangrijk voor de bewoners vanwege zijn hoge cultuur- en natuurwaarde en de gebruiksmogelijkheden. Met groeiende bevolking en verstedelijking betekent dit meer druk op het landschap; het is zoeken naar een balans tussen behoud en het juiste gebruik van het landschappelijk gebied.

Het gebied Duin Horst & Weide is een uniek cultuurlandschap in de dynamische metropool van de Randstad en uniek in Nederland: een rijke gradiënt en opeenvolging van diverse en fraaie landschappen. Het is de enige plek in Zuid-Holland met een directe ruimtelijke verbinding tussen de kustzone en het Groene Hart, met alles wat dit betekent voor de natuur en de recreant. Het is een knooppunt van afwisselende nationale landschappen die doorlopen in het verstedelijkt gebied: 'Duin' als onderdeel van de kustzone, 'Horst' van de landgoederenzone, en 'Weide' van het Groene Hart. Dit staat ook bekend als de 'barcode' van opeenvolgende landschappen van het gebied. Het is niet voor niets het kerngebied van het nationaal park in oprichting: Nationaal Park Hollandse Duinen. (koersdocument Duin Horst & Weide)

3 typen landschap met verschillende uitdagingen

In het landschapstype Duin staat de natuur onder druk. De Natura 2000-gebieden hebben te maken met diverse drukfactoren. Belangrijke oorzaken zijn stikstofneerslag, intensieve recreatie en de verspreiding van exoten. Deze druk bedreigt de biodiversiteit, waterkwaliteit en het unieke karakter van deze gebieden.

Opgave	1. Drukfactoren N2000	2. NNN	3. Weidevogels		4. Akkervogels	
KPI	Verminderen impact drukfactoren	Resterende opgave	Extra aantal broedparen grutto's (2040) tov referentiejaar 2019	Extra oppervlakte tov referentiejaar 2019	Extra aantal broedparen patrijs (2040) tov referentiejaar 2019	Extra oppervlakte tov referentiejaar 2019
Doelstelling	Maatwerk uitwerking per N2000 gebied voor hydrologie, exoten en recreatie. Zonering voor stikstof onderzoeken aanvullend op generiek emissieplafond (SANE)	Opgave van 3.270 hectare is planologisch belegd. Extra kansen (uitbreiding, kwaliteitsverbetering) benutten	15-25	50-100 ha	5-10	30-50 ha
Opgave	5. GBDA	6. Bos en Bomen	7. NH3	8. KRW	9. CO2 reductie	10. CH4/lachgas
KPI	Extra oppervlakte 2030 tov referentiejaar 2023	400 ha extra bos tov referentiejaar 2023	Emissieplafond kg/ha Generiek beleid	Doel = KRW normen	Reductie 2030 tov referentiejaar 2016 – CO2 t/jr	Geen doel, meekoppelkansen
Doelstelling	3% (van 4% naar 7%) (→ extra 94-178 ha)	Kansen gestuurde invulling.	35-45 kg/ha/jr	Maatregelen over te nemen uit KRW spoor, kijken naar koppelkansen en voorkomen lock-ins	/	Geen maatregelen ontwikkelen, CH4 reductie inschatting op basis van maatregelenplan

Figuur 1: Indicatieve doelen Duin Horst & Weide

In het landschapstype Horst staat de bestaanszekerheid van buitenplaatsen en landgoederen steeds meer onder druk, onder andere door een verandering in de opbrengst van de agrarische grond.

Het behoud van het erfgoed in 'Horst' en het daarmee verbonden cultuurlandschap met zijn lommerrijke parken en agrarische weidegebieden vraagt in toenemende mate aandacht. Ook moet er aandacht zijn voor verrommeling en verstedelijking.

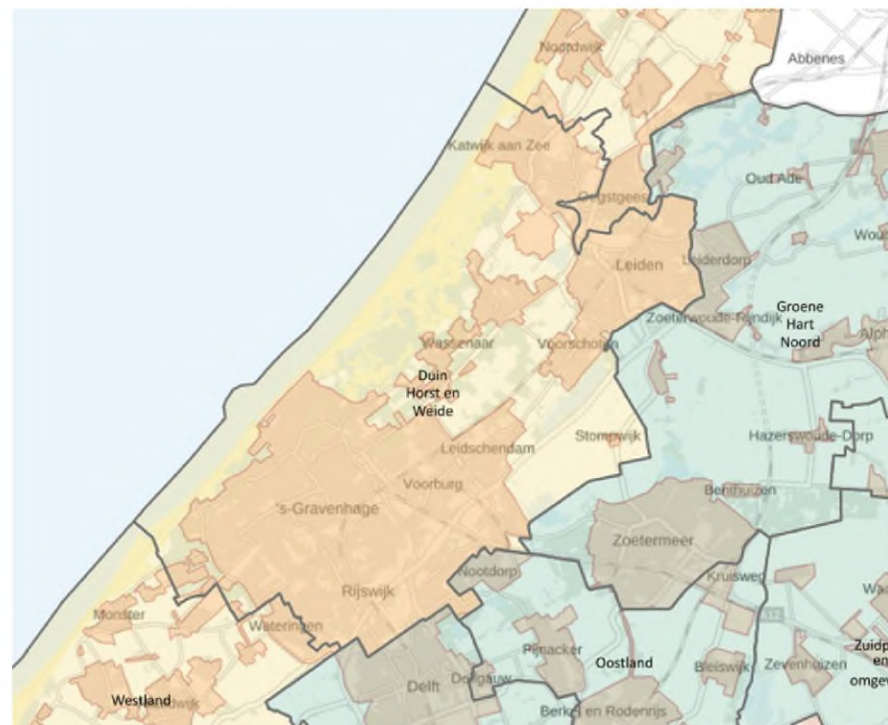
In het landschapstype (veen)Weide is sprake van bodemdaling en staat het watersysteem onder druk. Andere opgaven zijn het verbeteren van biodiversiteit (onder andere meer leefgebied voor boerenlandvogels).

De agrarische sector speelt een belangrijke rol als beheerder van het landschap en daarmee de drager van de openheid van het gebied te midden van de stedelijke omgeving in Duin Horst & Weide. Daarnaast is de landbouwsector een onmisbare partner in het realiseren van de doelen van het ZH-PLG. Vooral in 'Horst' en 'Weide' vindt op open grasland en agrarisch natuurbeheer plaats. De zoektocht naar een toekomstbestendige vorm van landbouw is een uitdaging voor agrarische ondernemers in het gebied, maar biedt ook kansen voor nieuwe, gezonde en duurzame verdienmodellen. De toekomst en het succes van agrarische bedrijven bepalen direct de economische levendigheid van het gebied.

Het behalen van de ZH-PLG-doelstellingen vereist afstemming op de ontwikkeling en het perspectief van agrarische bedrijven. En vraagt aansluiting bij de ideeën en plannen van de agrarisch ondernemers, ook voor verdere verduurzaming.

Maar ook liggen er binnenstedelijk kansen om bij te dragen aan de ZH-PLG doelen. DHW is een sterk verstedelijkt gebied (zie kaart DHW grenzen en stedelijkgebied). Natura 2000-gebieden liggen tegen stadsranden aan. Voor

Groen blauwe dooradering en drukfactoren buiten Natura 2000 kijken de overheden hier ook nadrukkelijk naar oplossingen in dit stedelijke gebied.

Figuur 2: Kaart deelgebied DHW en Bestaand stads- en dorpsgezicht 2024*

*Oostvlietpolder betrekken we ook in dit gebiedsplan van DHW op deze kaart valt het buiten de grens.

3.1 Natuur

Natura 2000-gebieden

In een notendop:

- Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden dat gericht is op het duurzaam behouden en herstellen van biodiversiteit via soorten- en gebiedsbescherming. Voor elk landschapstype en Natura 2000-gebied zijn kernopgaven en beheermaatregelen vastgesteld om drukfactoren zoals stikstof en recreatie te verminderen en een gunstige staat van instandhouding te bereiken.
- De Natura 2000-gebieden in Duin Horst & Weide (Westduinpark en Wapendal, Meijendel en Berkheide, Coepelduynen) staan onder druk door stikstof, recreatie en exoten, en de kernopgaven richten zich op het behoud en herstel van grijze duinen, duinheiden, duinbossen, vochtige duinvalleien en natuurlijke verstuiving om biodiversiteit en waterkwaliteit te beschermen.
- De aanpak voor het bereiken van deze kernopgaven is vastgelegd in het desbetreffende beheerplan¹ voor het gebied. In het kader van het gebiedsplan DHW worden hierover daarom geen verdere afspraken gemaakt. Wel gaan we in dit kader werken aan het verminderen van drukfactoren met maatregelen buiten NATURA 2000 (zie volgend hoofdstuk).

Algemene context opgave Kust & Duinen

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun

¹ Beheerplannen Natura 2000-gebied Westduinpark en Wapendal, Meijendel en Berkheide, Coepelduynen: [Natura-2000-Westduinpark-Wapendal.pdf](#), [Natura-2000-Beheerplan-Meijendel-Berkheide.pdf](#),

natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden. De biodiversiteit staat in Europa al jaren onder druk. Duurzame bescherming van flora en fauna is hard nodig. Planten en dieren trekken zich weinig aan van landsgrenzen en het is daarom belangrijk om natuurbescherming in Europees verband aan te pakken. Zo voorkomen we dat de natuur in Europa en in Nederland steeds meer van hetzelfde wordt. In 1979 is de Vogelrichtlijn opgesteld en in 1992 de Habitatrichtlijn. Deze richtlijnen bestaan uit twee delen: soortenbescherming en gebiedsbescherming. Alle EU-lidstaten wijzen beschermde gebieden aan voor specifieke (leefgebieden van) (vogel-)soorten. De onder beide richtlijnen aangewezen beschermde gebieden vormen het Natura 2000-netwerk.

In het kader van Natura 2000 zijn voor elk landschapstype, in dit geval 'Duinen', zogenaamde 'kernopgaven' geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven moeten leiden tot een duurzame bescherming van gebieden en een gunstige staat van instandhouding van specifieke habitattypen en soorten.

<https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/12/Natura-2000-Beheerplan-Coepelduynen.pdf>

De kernopgave voor de landschappelijke samenhang en interne compleetheid van het landschapstype 'Duinen' is als volgt:

- Samenhangend landschap met aantal gradiënten en mozaïeken:
 - Versterken van noord-zuid gradiënt en samenhang daarbinnen.
 - Herstel gradiënt van zeereep-binnenduintrand: droog-nat, meer of minder wind, meer of minder zout, jong-oud.
 - Behoud en herstel van mozaïeken: open-dicht, hoog-laag.
- Behoud en herstel van rust en donker voor fauna.
- Versterken samenhang met Noordzee, Wadden en Delta én met Meren en Moerassen.

Elk Natura 2000-gebied kent specifieke doelstellingen waarvoor het gebied is aangewezen vanuit de Europese Vogel- en/of Habitatrichtlijn en nationale doelen. De doelen van het gebied zijn te vinden in het aanwijzingsbesluit van het gebied.

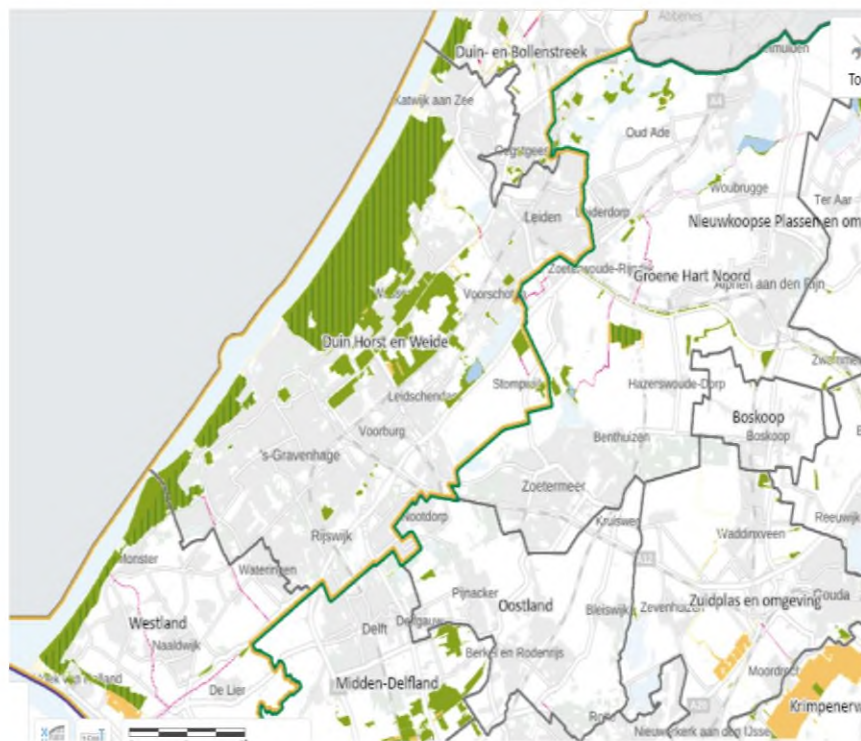
Om de doelen te bereiken, wordt er voor elk Natura 2000 gebied, elke zes jaar een beheerplan vastgesteld. In dit beheerplan staat welke maatregelen er in de komende periode genomen worden om de doelen te bereiken. Belangrijk onderdeel hierin is het verminderen van de effecten van drukfactoren. Drukfactoren voor Natura 2000-gebieden zijn bijvoorbeeld stikstof, exoten en recreatie (zie verder 4.3.1.1). Dit gebeurt zoveel mogelijk met maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden, maar dit is niet voldoende. Ook buiten de Natura 2000-gebieden zijn maatregelen nodig om de drukfactoren weg te nemen en te beheersen.

Behalve op landschapsniveau, heeft elk Natura 2000-gebied ook afzonderlijk één of meer kernopgaven. Hiervoor geldt hetzelfde als voor de kernopgaven van een landschap. Elk Natura 2000-gebied levert nu en op

termijn een eigen specifieke bijdrage aan de instandhouding van de biodiversiteit van de Europese Unie.

Gebiedsspecifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

De Natura 2000-gebieden in deelgebied Duin Horst & Weide zijn – Westduinpark en Wapendal, Meijendel en Berkheide, Coepelduynen. Coepelduynen valt ook voor een deel in het deelgebied Duin en bollenstreek.

Deze gebieden staan onder druk. Belangrijke oorzaken zijn stikstofneerslag (van zee/buitenland, landbouw en industrie), intensieve recreatie en de verspreiding van exoten. Deze druk bedreigt de biodiversiteit, waterkwaliteit en het unieke karakter van deze gebieden.

De kernopgave voor het gebied Westduinpark & Wapendal omvat twee belangrijke doelen:

- Grijze duinen: Uitbreiden en herstellen van de kwaliteit van grijze duinen door verstruweling en vergrassing tegen te gaan.
- Duinheiden: Behouden van zowel de oppervlakte als de kwaliteit van duinheiden.

De kernopgave voor het gebied Meijendel & Berkheide omvat vier belangrijke doelen:

- Witte duinen en embryonale duinen: Ruimte voor natuurlijke verstuiving
- Grijze duinen: Uitbreiden en herstellen van de kwaliteit van grijze duinen door verstruweling en vergrassing tegen te gaan.
- Droge duinbossen: Uitbreiding oppervlakte (ook in zeereep) en verbetering kwaliteit (structuurvariatie en soortenrijkdom) van droge duinbossen
- Open vochtige duinvalleien (incl. vochtige duinbossen): Behoud oppervlakte en herstel kwaliteit van vochtige duinvalleien (kalkrijk) en behoud vochtige duinvalleien als habitat voor de nauwe korfslak

De kernopgave voor het gebied Coepelduynen omvat één doel:

- Grijze duinen: Uitbreiden en herstellen van de kwaliteit van grijze duinen door verstruweling en vergrassing tegen te gaan.

3.1.1 Drukfactoren Natura 2000-gebieden

In een notendop:

- Om de doelen binnen Natura 2000-gebieden te realiseren, is het noodzakelijk om verschillende (externe) drukfactoren te verminderen. Hiervoor zijn ook (bron)maatregelen buiten het Natura 2000-gebied nodig.
- In het kader van het gebiedsplan DHW werken we met het gebied aan maatregelen die bijdragen aan het verlagen van de druk op de NATURA 2000-gebieden. Hiervoor verkennen en onderzoeken we welke brongerichte maatregelen buiten het Natura 2000 gebied bijdragen aan het mogelijk maken van beheersing van (de effecten van) de drukfactor in het Natura 2000 gebied.

Algemene context opgave Kust & Duinen

Om de doelen voor Natura 2000-gebieden te realiseren, is het noodzakelijk om verschillende (externe) drukfactoren te verminderen. Voorbeelden van dergelijke drukfactoren zijn stikstofdepositie, de aanwezigheid van invasieve exoten en verstoring door (verwachte) recreatiedruk. Het verminderen van deze drukfactoren vindt zoveel mogelijk plaats door het nemen van maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden zoals natuurherstel en optimalisatie van het beheer. Dit is echter niet voldoende om de natuurdoelen te behalen. Daarom zijn ook maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden nodig, zodat de drukfactoren effectief kunnen worden weggenomen en daarmee het behalen van de Natura 2000-doelen binnen bereik komt. Waar nuttig worden hiervoor overgangszones ingezet. In deze zones kunnen specifieke maatregelen verder worden uitgewerkt en kunnen er instrumenten (bijvoorbeeld subsidies) gekoppeld worden aan een zone voor het uitvoeren van deze maatregelen.

Situatie in Zuid-Holland

In Zuid-Holland hebben we voor alle 21 Natura 2000-gebieden per gebied inzichtelijk gemaakt voor welke drukfactoren maatregelen buiten de begrenzing nodig zijn, deze inventarisatie is gedaan op basis van de Natuurdoelanalyses^[1]. Voor de 13 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden – waar alle Natura 2000-gebieden in de Kust en Duinen onder vallen – is een verdiepend ecologisch onderzoek gedaan naar deze drukfactoren en bijpassende maatregelen door Arcadis. Dit onderzoek wordt in januari 2026 ter informatie met Provinciale Staten gedeeld, als bijlage van het vervolg SANE (Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie).

Daarnaast is in de Herziening van het Omgevingsbeleid 2025 voorgesteld om aan de hand van een gebiedsgerichte aanpak, met waar nuttig en noodzakelijk overgangszones, aan de slag te gaan met maatregelen rondom de Natura 2000-gebieden voor het verminderen van drukfactoren. Deze aanpak is voorgesteld op basis van de uitkomsten van de Omgevingseffectrapportage (OER). In de OER is voor drie representatieve drukfactoren (recreatie, waterkwantiteit en exoten) onderzocht welke aanpak het beste scoort op doelbereik en wat voor effecten dit heeft op de leefomgeving. In dit onderzoek zijn ook zones rondom het Natura 2000-gebied meegenomen. Uit deze OER is gebleken dat het niet zinvol is een vaste zone in te stellen, aangezien dit te beperkend is en geen recht doet aan de diversiteit van drukfactoren. Om die reden is er gekozen voor een gebiedsspecifieke aanpak per Natura 2000-gebied en per drukfactor, waarbij per drukfactor wordt gekeken welke maatregelen nodig zijn voor het verminderen van de drukfactor. Met waar nuttig en noodzakelijk een eventuele overgangszone waarbinnen bijvoorbeeld bepaalde regels kunnen gelden of subsidies worden opengesteld.

Gebiedsgerichte aanpak van drukfactoren rondom Natura 2000-gebieden

Bij het verminderen van drukfactoren streeft de Provincie Zuid-Holland naar een integrale aanpak waarin rekening wordt gehouden met bestaande aanpakken en overlappende doelstellingen. Hieronder worden twee tabellen weergegeven waarbij in tabel 1 voorbeelden gegeven worden van doelen waarop de vermindering van drukfactoren kan meeliften en in tabel 2 voorbeelden over doelen die gestapeld kunnen worden.

Tabel 1: Meeliften op andere doelen

Door het treffen van maatregelen voor de realisatie van wettelijke doelen, voor bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water (KRW), het Klimaatakkoord (2019), Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Omgevingswet, artikel 2.15a) en Waterveiligheid worden drukfactoren op de Natura 2000-gebieden automatisch verminderd. Per kerngebied staat in de tabel hieronder voor welke doelen en maatregelen dit *onder andere* geldt.

Drukfactor Natura 2000-instandhoudingsdoelen	Ander doel	Maatregelen andere doel
Kust en duinen		
Verdroging	KRW, hydrologische condities	Langer vasthouden water rondom NATURA 2000-gebieden
Vermesting en verzuring	Stikstofreductie	Emissieplafond ammoniak 35-45kg/ha/jr.
Gebrek aan dynamiek	Waterveiligheid	Bevorderen instuivend zand (o.a. zandmotor, kerven)

Tabel 2: Stapelen van doelen

Door maatregelen die nodig zijn voor de realisatie van andere doelen slim te combineren/stapelen rondom de NATURA 2000-gebieden, in plaats van ergens anders, kunnen drukfactoren verminderd of weggenomen worden. Voor het kerngebied Kust en Duinen staat in de tabel hieronder voor welke doelen dit *onder andere* geldt.

Drukfactor Natura 2000-instandhoudingsdoelen	Ander doel	Maatregelen andere doel
Kust en duinen		
Onvoldoende dynamiek	Waterveiligheid	Afstemming zandsuppleties rondom Natura 2000
Recreatie	CO2-reductie	Realisatie bos en bomen rondom NATURA 2000
Vergroten en verbinden leefgebied	VHR	Aanleg groenblauwe dooradering rondom Natura 2000
Stikstof, Versnippering	VHR	Realiseren weide- en akkervogelgebied concentreren rondom Natura 2000-gebieden

De rol van recreatiedruk

De duinen worden druk bezocht door mensen, voor het grootste deel zijn dit bewoners van de kuststreek. Uit belevingsonderzoek blijkt dat bezoekers

het duin bijzonder waarderen (de hoogste waardering van de recreatie en natuurgebieden in Zuid-Holland).

Recreatie kan echter negatieve impact hebben op natuur. De beheerders van de Natura 2000 duingebieden hanteren daarom een zonering binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied: een beperkt deel van het gebied is toegankelijk voor bezoekers, sommige delen zijn beperkt toegankelijk (bijvoorbeeld alleen buiten het broedseizoen) en het grootste deel is niet toegankelijk. Hiermee blijft de impact van recreatie beperkt, maar kan niet helemaal voorkomen worden.

Er zijn veel verschillende vormen van recreatie en de impact daarvan verschilt. Op dit moment hebben loslopende honden waarschijnlijk impact op natuurwaarden, met name door verstoring van broedvogels. Ook dragen ze bij aan de verspreiding van antivlooien middelen in de natuur. Om de impact hiervan te bepalen is nog meer onderzoek nodig.

Ook loslopende katten hebben vermoedelijk een negatieve impact op de natuurwaarden van Natura 2000. Het lijkt zinvol om, samen met Nationaal Park Hollandse Duinen, in te zetten op bewustwording bij de eigenaren van huisdieren die in of nabij Natura 2000 gebied wonen.

Een andere versturende vorm van recreatie is het vliegen met drones en modelvliegtuigjes. Binnen de grenzen van Natura 2000 wordt dit in het kader van de beheerplannen aan banden gelegd.

Op langere termijn zal drukte in de toegankelijke delen van de NATURA 2000-gebieden toenemen. Er komen immers nog veel inwoners bij in het kustgebied, en ook het kusttoerisme neemt toe. De verwachting is dat – zonder tijdige maatregelen – de verstoring door recreanten daarmee zal toenemen. Ook omdat de bereidheid om de bestaande zonering binnen het Natura 2000 te respecteren afneemt naar mate de drukte toeneemt en recreanten elkaar ‘in de weg gaan zitten’. Het is daarom belangrijk om recreatieve mogelijkheden in het (achterland van het) kustgebied uit te breiden op plekken die minder kwetsbaar zijn, waarmee de kwetsbare delen van de Natura 2000 ontlast kunnen worden. Zo kan hopelijk worden voorkomen dat de regels binnen de begrenzing van de Natura 2000 nog strenger moeten worden.

Daarvoor dient het recreatieve netwerk inclusief parken en gebieden in het brede kustgebied versterkt en ontwikkeld te worden, waarbij een bewuste afweging nodig is waar ruimte is voor ontwikkeling van nieuwe aantrekkelijke routes en bestemmingen en waar de bestaande capaciteit in stand gehouden wordt, maar niet verder wordt uitgebreid. De ligging van startpunten (parkeerplaatsen en OV haltes), parkpoorten van Hollandse Duinen, voorzieningen, bestemmingen en (bekendheid van) routes zijn instrumenten om invloed te hebben op 'drukke'. Het doorgaande fietspad door de duinen – langeafstandsfietsroute 1, onderdeel van de internationale Noordzeeroute) – wordt zeer intensief gebruikt, mogelijk kan een aantrekkelijke binnenduinrandroute (buiten de begrenzing van de Natura 2000) de recreatiedruk vanwege dit pad verlichten.

Sturen van recreatieve bezoekersstromen oftewel; bezoekersmanagement kan een belangrijke rol spelen bij het terugdringen van de recreatiedruk. De provincie is bezig met het ontwikkelen van beleid op dit onderwerp.

^[1] De Natuurdoelanalyses zijn aangeboden aan Provinciale Staten en terug te vinden op: <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/natuur-landschap/natuurrijk-zuid/Natura-2000/>

Gebiedsspecifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

Voor de Natura 2000-gebieden Westduinpark en Wapendal zijn vijf drukfactoren geïdentificeerd, waarvan een aanpak noodzakelijk is voor het halen van de instandhoudingsdoelen:

- Exoten (invasieve exoten die bestaande soorten wegconcurreren)
- Onvoldoende dynamiek (verstuiving van zand)
- (Grond)waterkwaliteit is onvoldoende
- Verstoring door (verwachte) recreatiedruk
- Verzuring en vermesting (stikstof)

Voor de Natura 2000-gebieden Meijndel en Berkheide zijn vijf drukfactoren geïdentificeerd, waarvan een aanpak noodzakelijk is voor het halen van de instandhoudingsdoelen:

- Grondwaterkwantiteit is onvoldoende
- Exoten (invasieve exoten die bestaande soorten wegconcurreren)
- Onvoldoende dynamiek (verstuiving van zand en onvoldoende getijdewerking)
- Verstoring door (verwachte) recreatiedruk
- Verzuring en vermesting (stikstof)

Voor het Natura 2000-gebied Coepelduynen zijn vijf drukfactoren geïdentificeerd, waarvan een aanpak noodzakelijk is voor het halen van de instandhoudingsdoelen

- Onvoldoende dynamiek (verstuiving en onvoldoende getijdewerking)
- Exoten (invasieve exoten die bestaande soorten wegconcurreren)
- (Grond)waterkwantiteit is onvoldoende
- Verstoring door (verwachte) recreatiedruk
- Verzuring en vermesting (stikstof)

Vanaf januari 2026 kunnen de bevindingen uit het eerder genoemde verdiepend ecologisch onderzoek door Arcadis worden gebruikt om, in samenwerking met de gebiedspartners, de aanpak van de drukfactoren nader te bepalen en passende maatregelen te ontwikkelen.

3.1.2 Stikstof

In een notendop:

- In het kerngebied Kust & Duinen wordt slechts een klein deel van de stikstof depositie veroorzaakt door lokale bronnen. Het overgrote deel van de stikstof depositie is afkomstig van

bronnen buiten de provincie. Daarom zal de aanpak voornamelijk generiek plaatsvinden.

- De Stikstof opgave wordt behandeld in het SANE traject, hieruit volgen generieke stikstof maatregelen. Er worden binnen het gebiedsplan DHW geen additionele stikstof maatregelen uitgewerkt. Koppelkansen met andere opgaves worden wel meegenomen.

Stikstofdepositie vormt een belangrijke drukfactor voor alle Natura 2000-gebieden in het kerngebied Kust & Duinen en dus ook in DHW. Deze depositie is afkomstig van emissies van stikstofoxiden (NO_x) en ammoniak (NH₃), voor het overgrote deel van bronnen buiten DHW. In het ZHPLG focust de aanpak op ammoniakemissies. Hiervoor bestaat een provinciale opgave en zijn regionale bronmaatregelen effectief. Uiteraard moet de emissie van stikstofoxiden evenzeer omlaag. Hiervoor zijn vooral maatregelen op grotere schaal (vooral landelijk, deels provinciaal) effectief. Het gaat bijvoorbeeld om generiek industrie- (reductie van uitstoot van stikstofoxiden lift mee op reductie van CO₂ emissies), mobiliteits- (elektrificeren van het wegverkeer) en vervoersbeleid (reductie van emissies uit schep- en luchtvaart).

De ammoniakemissies in Zuid-Holland concentreren zich rond de landbouw, met uitzondering van enkele grote industriële uitstoters in het Rotterdamse Havengebied. Van de totale depositie wordt in het kerngebied Kust&Duinen slechts een relatief klein deel (zo'n 20%) veroorzaakt door de land- en tuinbouw. Het leeuwendeel van de stikstofdepositie komt uit het buitenland (30-50%). Zeescheepvaart speelt ook een belangrijke rol (10-15%) door de vele drukke scheepvaartroutes en ankerplaatsen voor de Nederlandse kust. Verder is de depositie afkomstig van woningen, bedrijven en mobiliteit (bij elkaar 15-25%).

Gezien de beperkte invloed van land- en tuinbouw zal de aanpak van ammoniakemissies uit deze sectoren in DHW voornamelijk generiek plaatsvinden. Dit sluit aan op de Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE), zoals vastgesteld door Provinciale Staten in juni 2025. Deze aanpak focust op vier maatregelen:

- Aanpak drukfactoren, waar nuttig en noodzakelijk in overgangszones
- Geborgde emissiereductie ammoniak melkveehouderij
- Strategisch grondbeleid en natuurlijke stoppers
- Aanpak Industrie en mobiliteit (NO_x-reductie)

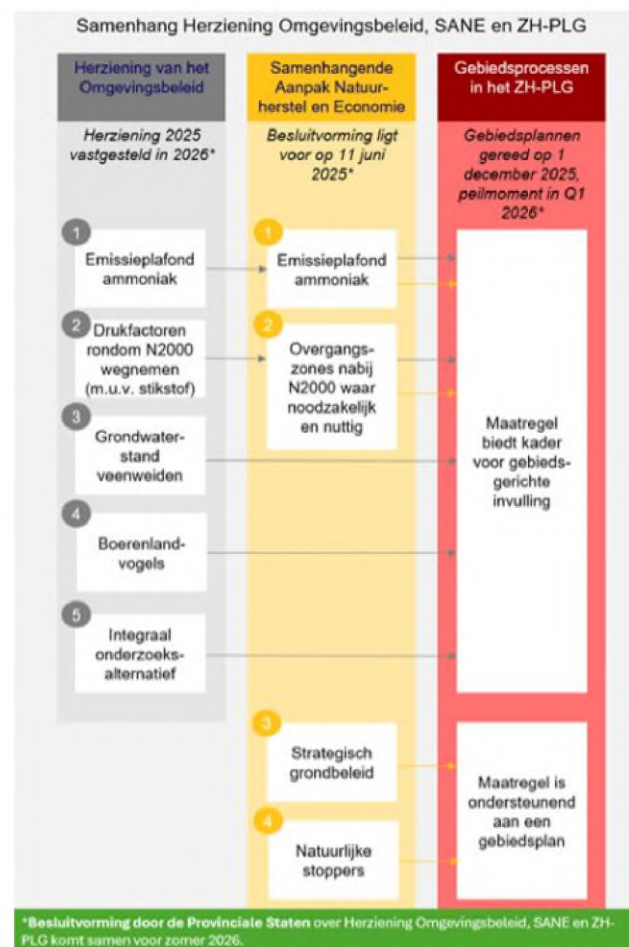
De vier maatregelen die nu voorliggen, spitsen zich toe op stikstofreductie en betreffen een eerste stap voorwaarts om de vergunningverlening weer op gang te krijgen. Elke sector zal naar verhouding moeten bijdragen aan de oplossing en daarvoor volgen op termijn nog meer voorstellen. De provincie voelt de noodzaak om zelf aan de slag te gaan en moet tegelijkertijd ook onderkennen dat met het maatregelenpakket nog geen 10 procent van het probleem in Zuid-Holland kan worden opgelost. Er is een grote afhankelijkheid van Rijksmaatregelen.

Voor elk van deze maatregelen geldt dat deze verder uitgewerkt moeten worden. Zo wil de provincie toewerken naar een emissieniveau van (gemiddeld) 35-45 kg/ha/jr ammoniak in de melkveehouderij op bedrijfs- of gebiedsniveau. Daarbij hoort toekomstperspectief voor de sector. Ook voor overgangszones, specifiek voor stikstof, is aanvullend onderzoek gedaan. Hieruit blijkt dat enkel bij twee Natura 2000-gebieden in het kerngebied veenweide het op dit moment nuttig en noodzakelijk is om een overgangszone voor de drukfactor stikstof te introduceren. Dit is het geval bij Nieuwkoopse Plassen & De Haeck en bij Lingegebied en Diefdijk-Zuid.

Voor de andere Natura 2000-gebieden geldt dit niet en zien we daarom geen noodzaak voor een zonering voor de drukfactor stikstof.

De maatregel gericht op strategisch grondbeleid en natuurlijke stoppers, sluit direct aan op het ZH-PLG. Het gaat hierbij om het faciliteren van agrariërs die willen extensiveren en/of hun bedrijfsvoering op een andere plek voort willen zetten en agrariërs die uit eigen beweging willen stoppen, bijvoorbeeld omdat ze geen opvolging hebben. Nadere uitwerking van de maatregel moet plaatsvinden in samenhang met de lopende gebiedsprocessen.

In welke mate de depositie in de Natura 2000-gebieden in de DHW te beïnvloeden is door bronmaatregelen in het gebied, kan per maatregel sterk verschillen. Wel is duidelijk dat de regio geen gebieden kent met sterke concentratie van NH_3 uitstoot (landbouwgebieden). Voor de enkele verspreid gevestigde melkveehouderijen in het gebied past een generieke aanpak (de geborgde emissiereductie). De enige geconcentreerde open teelt in Kust & Duinen betreft de bollenteelt. Het gebruik van organische meststoffen (en daarmee uitstoot van NH_3) in deze sector is beperkt. In de aanpak door middel van regiocertificering is een KPI voor stikstofbodemoverschot opgenomen. Hiermee wordt de totale stikstofbalans voor de teelt geoptimaliseerd en hier lift de uitstoot van NH_3 op mee.

Figuur 3: Schematische weergave samenhang SANE, ZH-PLG en herziening omgevingsbeleid

Grenzend aan het kerngebied Kust & Duinen bevindt zich wel een groot brongebied van NO_x in de vorm van de Rotterdamse haven. Deze valt buiten de aanpak van het ZHPLG en de begrenzing van het kerngebied Kust &

Duinen. Het is duidelijk dat deze uitstoot wel degelijk een effect heeft in de drie deelgebieden binnen Kust & Duinen, met name op nabijgelegen Natura 2000-gebieden. Voor industrie geldt een algemene reductie opgave. Deze reductie volgt vooral uit een bredere verduurzamingsopgave: minder gebruik van fossiele brandstoffen leidt tot een afname van NO_x uitstoot. In het SANE pakket wordt hier verdere invulling aan gegeven (zie bovenstaande figuur voor de samenhang SANE, OER en ZHPLG) met aanvullende maatregelen op provinciaal niveau.

3.1.3 Groenblauwe Dooradering

In een notendop:

- Groenblauwe Dooradering (GBDA) omvat kleinschalige landschapselementen die bijdragen aan natuur-, water- en klimaatdoelen.
- De Provincie Zuid-Holland heeft daarom de ambitie geformuleerd het areaal GBDA in de deelgebieden naar 7% in 2030 en 10% in 2050 uit te breiden.
- Voor het deelgebied Duin Horst & Weide betekent dit dat er tussen 2023 en 2030 een extra oppervlakte van 94 tot 178 hectare aan groenblauwe dooradering gerealiseerd moet worden.
- Voor het realiseren van deze opgave starten we met enkele concrete projecten in het gebied. Tegelijkertijd verkennen wij waar nog kansen liggen zowel binnenstedelijk als in het landelijk gebied.

Algemene context opgave Kust & Duinen

Groenblauwe Dooradering (GBDA) bestaat uit kleinschalige landschapselementen (veelal lijnelementen) tot enkele hectaren, die veelal

aaneengesloten zijn en een netwerk vormen; ze worden hiermee een drager van natuurwaarden. GBDA sluiten zoveel mogelijk aan op/bij sloten, wegen, perceelsgrenzen; veel op randen van percelen.

Er ligt geen wettelijke opgave op het gebied van GBDA, wel draagt het verhogen van het areaal GBDA bij aan het behalen van de VHR-doelen. GBDA kan gezien worden als een middel om doelen te behalen en niet als doel op zich. Het gaat om de VHR-doelen, de KRW en klimaatdoelen. De uitwerking van de VHR-doelen in de vorm van doelsoorten zijn in dit gebied echter nog niet duidelijk. Wel zal er rekening worden gehouden met de landschappelijke inpassing: bijvoorbeeld zouden waterelementen in weidevogelgebieden geplaatst kunnen worden maar geen hogere bomen.

Er is voor alle deelgebieden gekeken naar het huidige uitgangspunt: waar staan deze deelgebieden nu met hun areaal GBDA. Vervolgens is het de wens om in 2030 de helft (50%) van de opgave richting 10% gerealiseerd te hebben, en in 2050 dus de 10% (exclusief NNN, inclusief gronden die geen agrarische functie hebben).

Gebiedsspecifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

In Duin Horst & Weide wordt ingezet op het vergroten van de groenblauwe dooradering (GBDA). Momenteel beslaat de GBDA in het gebied ongeveer 4% van het landelijk gebied (gebied buiten NNN en stedelijk gebied). De ambitie is om dit aandeel tot 2030 te laten groeien naar circa 7%, met als einddoel 10% in 2050. Dit betekent dat er tussen 2023 en 2030 een extra oppervlakte van 94 tot 178 hectare aan groenblauwe dooradering wordt gerealiseerd.

De uitbreiding vindt op zowel overheidsgronden als agrarische gronden plaats. Voor de realisatie van de uitbreiding is het belangrijk om met

gemeenten, provincie, terreinbeheerders en agrariërs in gesprek te gaan en samen te werken.

Maar ook liggen er binnenstedelijk kansen om bij te dragen aan dit ZH-PLG doel. DHW is een sterk verstedelijkt gebied. Natura 2000-gebieden liggen tegen stadsranden aan. Voor Groene blauwe dooradering kijken de overheden hier ook nadrukkelijk naar oplossingen in dit stedelijke gebied.

3.1.4 Bos- en Bomenstrategie

In een notendop:

- Voor de gehele provincie is er een opgave vastgesteld van 400 hectare aan uitbreiding van bos en bomen tot 2030.
- In het gebiedsplan Duin Horst & Weide (DHW) worden koppelkansen binnen gebiedsontwikkelingen zoveel mogelijk benut om deze ambitie te realiseren. Een aantal specifieke projecten worden uitgevoerd door het Bos en bomen team van PZH.

Algemene context opgave Kust & Duinen

In 2020 heeft het Rijk samen met alle provincies de bossenstrategie vastgesteld na afspraken hierover in het Klimaatakkoord. De Zuid-Hollandse uitwerking hiervan is geland in het bos- en bomenbeleid, wat onder andere focust op bescherming en uitbreiding van bos.

Bescherming bestaand bos

De bescherming van bestaande bos- en boomstructuren is wettelijk verankerd in de landelijke wet natuurbescherming. Deze wet stelt duidelijke eisen aan het behoud van bestaande houtopstanden, waarmee wordt

voorkomen dat waardevolle bossen en bomen ongecontroleerd verdwijnen.

Om de houtopstand in Zuid-Holland goed te beschermen zijn in de provinciale verordening de volgende regels opgenomen:

- Verplichten van boscompensatie: wanneer er bos verdwijnt moet er vooraf verplicht een compensatieplan ingediend en goedgekeurd worden.
- Bos dat gekapt is buiten het NNN (Natuur Netwerk Nederland), mag niet meer binnen het NNN gecompenseerd worden. Hiermee wordt voorkomen dat het totale oppervlakte aan groengebied afneemt. Compensatie in recreatiegebieden (als de kap buiten deze gebieden heeft plaatsgevonden) is nog wel toegestaan. Alleen moet er dan een twee keer zo groot oppervlakte voor terug geplant worden.
- Extra bescherming voor A-locatie bossen, bosreservaten en groene houtopstanden van minimaal 1000m² die voor 1850 zijn aangeplant.

Bosuitbreiding

Naast bescherming is er vanuit de landelijke doelstelling ook een duidelijke opgave voor uitbreiding van bos en bomen in Zuid-Holland. Het aanleggen van extra bos en bomen dient een aantal belangrijke doelen:

- Het draagt bij aan de versterking van de biodiversiteit en het realiseren van natuurdoelstellingen.
- Het speelt een cruciale rol in de klimaatopgave, doordat bomen en bossen bijdragen aan de opname en opslag van koolstof (CO₂-reductie).
- Het zorgt voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving; bossen vormen bijvoorbeeld recreatiegebieden en spelen bovendien een

belangrijke rol in klimaatadaptatie, voornamelijk door hun verkoelende werking die gunstig is voor mens en natuur.

De provincie Zuid-Holland heeft op basis van de bossenstrategie een doel vastgesteld van 400 ha bosuitbreiding in heel de provincie in 2030, t.o.v. referentiejaar 2020. Deze 400 ha bosuitbreiding is globaal onder te verdelen in 150 ha binnen NNN, 150 ha binnen recreatiegebieden en 100 ha daarbuiten. Op de lange termijn (2050) wil de provincie toewerken naar een doorontwikkeling tot 1000-2000 ha nieuw bos.

Gebiedsspecifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

De opgave rondom bos en bomen is nadrukkelijk kansen-gestuurd. Dit betekent dat er geen vaste doelstelling per deelgebied wordt opgelegd, maar dat we samen verkennen waar mogelijkheden liggen. Het is aan de Provincie Zuid-Holland en de gebiedspartners om in gesprek te gaan en te bepalen hoe grote hectare ambitie haalbaar en wenselijk is. Hiervoor ligt er een kansenkaart ter inzage.

Het aanleggen van meer bos en bomen binnen het gebied Duin Horst & Weide, met name in de overgangszone tussen stad en landelijk gebied helpen om verstedelijking en de vraag naar natuur- en recreatieplekken aan te pakken.

Concrete locaties waar bosuitbreiding een plek moet krijgen in dit deelgebied zijn Mient Kooltuin/Groene Zone en Leidschendammerhout. Deze locaties zijn opgenomen binnen de maatregelpakketten gericht op bosuitbreiding van het ZH-PLG.

3.1.5 Natuurnetwerk Nederland

In een notendop:

- Lopende NNN-trajecten worden via het NNN-programma gerealiseerd.
- Het gebiedsplan onderzoekt aanvullende opties voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering in bestaande NNN-gebieden.

Algemene context opgave Kust & Duinen

Zuid-Holland wil een gevarieerde, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, in de stad en in het landelijk gebied. Daar hoort natuur bij. Maar de natuur komt steeds verder onder druk te staan. Natuurgebieden zijn steeds kleiner geworden en liggen steeds verder van elkaar af. Daarom worden nu nieuwe natuurgebieden aangelegd en bestaande natuurgebieden met elkaar verbonden: het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Zo worden planten en dieren beter beschermd en krijgen ze meer mogelijkheden om zich te verplaatsen. De provincie is verantwoordelijk voor het aanleggen van het Natuurnetwerk.

Resterende opgave areaal voor Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Een groot deel van het Natuurwerk is al bestaande natuur. De begrenzing en doelen van de resterende NNN realisatie-opgave liggen grotendeels vast. Het gebiedsproces en contact met grondeigenaren is veelal gaande.

De resterende realisatie-opgave voor het NNN in Zuid-Holland bedraagt ruim 2.700 ha (gerekend vanaf 2025) wordt gefinancierd vanuit het Natuurpact en moet eind 2027 gereed zijn. De opgave is onderverdeeld in drie uitvoeringsprogramma's: gebiedsprogramma Krimpenerwaard, gebiedsprogramma Gouwe-Wiericke en uitvoeringsprogramma

Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNZH). Aanvullend op dit programma kan vanuit ZH-PLG ook een deel worden bekostigd, onder andere vanuit het ZH-PLG-maatregelenpakket “Kwaliteitsimpuls NNN”.

Gebiedsspecifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

De NNN-opgaven in Duin Horst & Weide richten zich op het vergroten, verbinden en beschermen van natuurgebieden, het verbeteren van waterkwaliteit en het versterken van de landschappelijke samenhang.

Voor Duin Horst & Weide zijn de volgende NNN-opgaven benoemd:

- Duivenvoordse en Veenzijdse Polder
- Lentevreugd Groene ruggengraat
- Lentevreugd Oever Valkenburgse Meer
- Lentevreugd Papenwegse Polder

Voor deze vier NNN-gebieden zijn in meer of mindere mate plannen opgesteld en wordt gewerkt aan de uitvoering daarvan. Onze opgave is om te inventariseren welke aanvullende mogelijkheden er zijn voor uitbreiding of kwaliteitsverbetering binnen de bestaande NNN-gebieden.

3.1.6 Boerenlandvogels: Weide- en Akkervogels

In een notendop:

- Landelijke en provinciaal wordt aan regelingen gewerkt om meer areaal voor boerenlandvogels te creëren
- Doel voor Duin Horst & Weide om in 2040 ten opzichte van het referentiejaar 2019 het aantal Weidevogel broedparen van de

grutto als vlaggenschip van de weidevogels, met 15 tot 25 uit te breiden.

- Voor akkervogels, is het doel om in 2040 vijf tot tien extra broedparen van de patrijs te herbergen ten opzichte van 2019. In het kielzog van de toename van de patrijs verwachten we ook een toename van andere akkervogels.
- In het gebiedsplan onderzoeken we waar nog kansen op uitbreiding liggen en hebben al enkele projecten geïdentificeerd waarmee we aan de slag kunnen.

Algemene context opgave Kust & Duinen

Het Actieplan Boerenlandvogels Zuid-Holland richt zich op het behoud en de verbetering van leefgebieden voor akker- en weidevogels. Dit gebeurt door het optimaliseren van de gebiedsinrichting en het verbeteren en, waar nodig, uitbreiden van het beheer. Het doel is om de huidige neerwaartse trend in de aantallen boerenlandvogels om te buigen naar een groei.

Op basis van de landelijke opgave is een verdeling gemaakt van het gewenste aantal extra broedparen per provincie. Vervolgens is per deelgebied een inschatting gemaakt welk deel van de provinciale opgave daar zou kunnen landen. Dit is zowel gedaan in aantal broedparen als in het aantal extra hectares dat daarvoor nodig zou zijn. Hierbij geldt dat de benodigde oppervlakte afhankelijk is van de kwaliteit van het beheer en de inrichting: effectievere maatregelen kunnen leiden tot meer broedparen op minder hectares.

Weidevogels

De belangrijkste reden van de achteruitgang van weidevogels is dat onvoldoende kuikens volwassen worden. Om succesvol te zijn in hun voortplanting moet het broed- en opgroei biotoop voldoen aan bepaalde

voorwaarden. Met beheer- en inrichtingsmaatregelen kunnen deze voorwaarden gecreëerd worden. Zo is het belangrijk dat de voedselbeschikbaarheid voor zowel volwassen vogels als voor de kuikens op orde is. Dit kan bijvoorbeeld door vernatting, hierdoor komen wormen dichter onder het maaiveld en binnen bereik van de weidevogels.

Daarnaast moet beheer gericht zijn op het in stand houden of ontwikkelen van open en kruidenrijke vegetaties, waar voldoende insecten leven die als voedsel kunnen dienen voor weidevogelkuikens. Het is belangrijk dat bij het beheer rekening wordt gehouden met nesten en kuikens: door het remmen van de grasgroei middels een hogere grond/slootwaterstand ontstaan er voor kuikens betere omstandigheden. Het is voor veel soorten van belang om een mozaïek te creëren van verschillende beheervormen (extensief weiden, uitgesteld maaien, kruidenrijk grasland, plasdras en hoger waterpeil).

Predatie kan ook een rol spelen. Het gaat hierbij zowel om predatie van eieren en kuikens als volwassen vogels, door een scala aan predatoren zoals zwarte kraai, vos en bruine rat. Voor een deel kan predatie beperkt worden door hier in de inrichting en het beheer rekening mee te houden. Denk bijvoorbeeld aan het verwijderen van kleine bosjes in weidevogelgebieden, het behouden van hoger gras als schuilgelegenheid of het plaatsen van anti-vossenrasters. Het beheren van populaties predatoren (zwarte kraai en vos) in en om weidevogelgebieden is ook nodig.

Akkervogels

In Zuid-Holland staan akkervogels zoals de veldleeuwerik en patrijs onder druk. De achteruitgang is vooral te wijten aan intensieve landbouw, waarbij monoculturen, het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het verdwijnen van akkerranden en overhoekjes leiden tot een afname van

voedsel en nestgelegenheid. Daarnaast spelen predatie door roofdieren en een afname van insecten een rol, vooral in de kwetsbare kuikenfase.

Met maatregelen is het mogelijk om de negatieve trend te keren. De maatregelen voor het verbeteren van de biodiversiteit gaan over de teeltwijze en het bouwplan, maar ook over de inrichting en beheer van het gebied. Welke maatregelen het beste passen in een gebied, hangt af van het landschap. In hoeverre maatregelen passen in de bedrijfsvoering verschilt van bedrijf tot bedrijf.

Gedacht kan worden aan het creëren van kruidenrijke akkers. Dit zijn akkers waarop een éénjarig, laagblijvend gewas wordt ingezaaid, samen met akkerkruiden. Daarnaast zijn er restricties op het gebruik van mest en gewasbeschermingsmiddelen. Ook het aanleggen van kruidenrijke akkerranden is een goede maatregel, net zoals het aanleggen van wintervoedselvelden en zogenaamde keverbanken.

Er zijn verschillende initiatieven die proberen de biodiversiteit in akkergebieden te verbeteren. Eén van deze initiatieven is Living Lab B7 en richt zich specifiek op de Bollenstreek. Een ander initiatief is het Biodiverse Akker Mozaïek (BAM-akker). Dit is een manier van telen waarbij ruimte is voor biodiversiteit maar ook wordt gekeken naar het verdienmodel van de boer. Ook is er een interactieve tool ontwikkeld (Kansentabel natuurinclusieve akkerbouw) om inzicht te krijgen in de kansen om de biodiversiteit te verbeteren in akkerbouwgebieden.

Gebiedsspecifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

Huidige situatie

In het deelgebied Duin Horst & Weide wordt op verschillende manieren geprobeerd om het leefgebied van boerenlandvogels te verbeteren. Op 197

ha van het agrarische land wordt zwaar agrarisch natuurbeheer (in 2019 was dit 184) uitgevoerd en er ligt ongeveer 96 hectare weidevogelbeheer in natuurgebieden als N13.01 Vochtig weidevogelgrasland.

Voor weidevogels, is het doel voor Duin Horst & Weide om in 2040 ten opzichte van het referentiejaar 2019 het aantal broedparen van de grutto met 15 tot 25 uit te breiden. Hiervoor wordt gestreefd naar een uitbreiding van het geschikte leefgebied met 50 tot 100 hectare.

Voor akkervogels, is het doel om in 2040 vijf tot tien extra broedparen van de patrijs te realiseren ten opzichte van 2019. Dit vraagt om een uitbreiding van het leefgebied met 30 tot 50 hectare.

3.2 Water en bodem

Binnen de gebiedsgerichte aanpak van het ZH-PLG richten we ons specifiek op de opgaves waterkwaliteit en bodemdaling in de veenweiden (zie voor verdere uitwerking hoofdstuk 3.2.3 Bodemdaling en CO2 emissie uit veen). De thema's zoetwaterbeschikbaarheid, verzilting en wateroverlast behoren niet tot de ZH-PLG doelen voor de deelgebieden, maar zijn wel relevante opgaven die in het gebied voorkomen en verbonden zijn met andere opgaven. In de onderstaande tekst worden deze daarom wel beschreven en onderzoeken wij ook de mogelijkheden voor koppelkansen bij deze opgaven, zodat we waar mogelijk kunnen inspelen op integrale oplossingen.

3.2.1 Algemeen beeld

Het watersysteem in Duin Horst & Weide is erg divers. Kenmerkend zijn de overgangen van duingebieden naar boezemlanden en polders met

regionale waterkeringen en boezemwateren, evenals de overgang van stedelijke gebieden met riolering naar het landelijke gebied. Ook binnen het grondwatersysteem vinden we duidelijke overgangen: landinwaarts ligt het zoute grondwaterlichaam Zout Rijn-West en langs de kust bevindt zich het zoete grondwaterlichaam Duin Rijn-West. Duin Rijn-West is zoet doordat zich in de loop van eeuwen door neerslag onder de duinen een zoete grondwaterbel heeft gevormd. In de duinen is, dankzij de aanwezigheid van deze zoete grondwaterbel, drinkwaterwinning gevestigd. Door het infiltreren van voorgezuiverd rivierwater uit het Maas-Rijnsysteem en het vervolgens onttrekken van dit water blijft de zoetwaterbel intact. De ambitie is om deze zoetwaterbel te behouden en indien mogelijk te vergroten, onder andere om de verzilting vanuit zee richting het land te vertragen. Door de stijgende zeespiegel neemt de druk op het zoetwatersysteem echter toe, wat zich landinwaarts uit in verzilting van het watersysteem, vooral in de diepere polders.

Beheerders

Het beheer van het watersysteem in het deelgebied DHW ligt bij twee Hoogheemraadschappen: Rijnland en Delfland (een klein deel bij Den Haag). Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) hebben beide waterbeheerders oppervlaktewaterlichamen vastgesteld.

Water en Bodem Sturend

Water en Bodem Sturend (WBS) is een essentieel sturingsprincipe voor het toekomstbestendig inrichten en beheren van het gebied en geen apart doel in het gebiedsplan. Door de uiteenlopende kenmerken en uitdagingen van het watersysteem – zoals verzilting, bodemdaling en de noodzaak tot ruimte voor waterberging en het behouden van zoetwater – is het van groot belang dat het natuurlijke water- en bodemsysteem leidend wordt gemaakt bij ruimtelijke keuzes. WBS is het uitgangspunt om te komen tot de juiste

keuzes in de ruimtelijke ordening om daarmee te voorkomen dat functies (zoals bebouwing of intensieve landbouw) op locaties worden toegestaan waarbij het water- en bodemsysteem verslechterd. Hiermee kan schade aan het milieu worden voorkomen en wordt de veerkracht van het gebied vergroot. Het opnemen van WBS in dit gebiedsplan onderstreept het belang van een integrale aanpak waarbij water en bodem de basis vormen voor beleid en inrichting, zodat toekomstige ontwikkelingen passen binnen de draagkracht van het gebied. In de bijlage *Inrichting en ontwikkeling van het watersysteem* staat meer uitleg over het watersysteem in het deelgebied Duin Horst & Weide.

Zoetwaterbeschikbaarheid en verzilting

In het kustgebied staat de zoetwaterbeschikbaarheid onder druk door klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en een toenemende vraag tijdens droge periodes. De natuurlijke aanvoer van zoetwater via rivieren en neerslag is niet altijd toereikend, zeker niet in droge zomers waarin de concurrentie tussen drinkwater, landbouw, natuur en industrie toeneemt. Tegelijkertijd neemt de kans op verzilting toe, waardoor de kwaliteit van het beschikbare water afneemt. Zonder aanvullende maatregelen zal de kans op watertekorten in de komende decennia aanzienlijk toenemen.

Het tegengaan van verzilting in het oppervlaktewater vraagt om een grotere aanvoer en doorspoeling met zoetwater terwijl de onzekerheid over voldoende aanvoer van zoetwater toeneemt. Tegelijkertijd wordt onderzocht in hoeverre een zekere mate van verzilting, en de effecten daarvan op waternatuur, acceptabel is. Deze discussie wordt ook op bovenregionaal niveau gevoerd.

In de Binnenduinrand wordt in de zomer water aangevoerd vanuit de boezem, ondanks beperkte afvoer vanuit de duinen. De doorvoer van zoet

water naar Delfland en Schieland via gemaal Den Dolk (max. 8 m³/min) komt door verzilting steeds meer onder druk te staan. Op termijn is het mogelijk nodig om de afvoer via de Meerburgerwatering te heroverwegen. In droge zomers trekt verzilt water via de Gouwe bij Gouda en bij Spaarndam uit het Noordzeekanaal en beperkt via de oude Rijn het gebied in, met concentraties tot 600 mg/l. Brakke kwel uit diepe polders en externe verzilting via de Hollandsche IJssel dragen hieraan bij. In Trappenberg kunnen waarden oplopen tot 1000 mg/l. De verzilting beïnvloedt de Vliet en de Oude Rijn en zet de doorvoer van zoetwater naar Delfland onder druk.

Wateroverlast

Wateroverlast komt soms voor in meerdere polders, met name in de Binnenduinrand, het Veengebied, de Vlietzone en de Diepe polders. De toename van extreme neerslag en bodemdaling vergroot de kans op overlast. Bij wateroverlast wordt water vanuit Rijnland en indien nodig ook vanuit Delfland doorgevoerd naar de piekberging Nieuwe Driemanspolder (2 Mm³). In de Grote Polder is wateroverlast vaker zichtbaar. De verstedelijking van boezemland zorgt voor extra snelle belasting van de boezem en daarmee tot bergingscapaciteit.

De centrale opgave is om ons voor te bereiden op extremer weer. Zo willen we voldoende waterbergingscapaciteit hebben, in de bodem, de duinen en het watersysteem. Dit zoete water kan dan zoveel mogelijk gebruikt worden in de zomer, met doorgaans een neerslagtekort. Echter, moeten we het land ook inrichten op heftige zomerbuien en lange natte perioden in herfst en winter. Een precair evenwicht in een al grotendeels ingericht landschap.

3.2.2 Waterkwaliteit

In een notendop:

- In geen van de sub-gebieden wordt voldaan aan de gestelde waterkwaliteitsdoelen (KRW-opgaven voor grondwaterlichamen).
- In het programma KRW wordt gewerkt aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Om de KRW waterlichamen in goede toestand te krijgen zijn maatregelen vastgesteld (factsheets KRW).
- Het gebiedsplan DHW zoekt naar koppelkansen bij andere opgaven om bij te dragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit.

Algemene context opgave Kust & Duinen

In de periode tot 2027 moeten maatregelen zijn getroffen om de KRW-doelen te halen. Op grond van de KRW zijn KRW-waterlichamen aangewezen, in deze wateren is sprake van een resultaatsverplichting. Voor overig water heeft de provincie afspraken gemaakt over het realiseren van doelen (inspanningsverplichting). De KRW streeft naar schoon, ecologisch gezond water, daarnaast geldt een verbod op achteruitgang.

Daarnaast is het belangrijk dat het KRW watersysteem van dusdanige kwaliteit is, dat daar - met tussenkomst van zuivering - drinkwater van gemaakt kan worden.

uit water op eenvoudige wijze drinkwater kan worden gewonnen. Om deze doelen te bereiken, is het noodzakelijk de emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlakte- en grondwater fors terug te dringen. Niet alleen de chemische kwaliteit van het water is van

belang, maar ook de ecologische gezondheid en de beschikbaarheid van voldoende water.

In 2027 moeten bovendien alle grondwaterlichamen voldoen aan de normen voor zowel een goede kwantitatieve als chemische en ecologische kwalitatieve toestand. Ook dienen de hydrologische condities in Natura 2000-gebieden op orde te zijn, zodat deze natuurgebieden optimaal kunnen functioneren.

Specifiek voor nutriënten is landelijk het 8e Nitraatactieprogramma in ontwikkeling. Verschillende gebieden zijn aangewezen als Nitraat verontreinigd gebied waar extra maatregelen moeten worden genomen (check Frouke/Pepijn).

Thans loopt een herziening van de KRW, Grondwaterrichtlijn en de richtlijn milieukwaliteitseisen water. Door de herziening worden meer stoffen op Europees niveau genormeerd, waardoor nieuwe opgaven kunnen ontstaan na 2027.

Gebied specifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

In geen van de sub-gebieden wordt voldaan aan de gestelde waterkwaliteitsdoelen (KRW-opgaven voor grondwaterlichamen). Belangrijke oorzaken zijn bemesting, het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, overstorten vanuit stedelijk gebied, brakke kwel en lekkende riolen. In Duin Rijn-West worden fosfaatnormen overschreden door zowel landbouw als defecte rioleringen. In de Vlietzone en Diepe polders heeft bodemdaling in combinatie met stedelijke functies een negatieve invloed op de waterkwaliteit. Voor acht KRW-waterlichamen zijn inmiddels maatregelen vastgesteld en in uitvoering gebracht.

De samenwerking met gemeenten, bedrijven en kennisinstituten richt zich op het terugdringen van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Gemeenten pakken lekkende oude rioleringen aan door deze te vervangen.

Ook is het fosfaatgehalte in bijvoorbeeld wasmiddelen al aanzienlijk verminderd. Door agrariërs gebruik te laten maken van zogenaamde bodemcoaches, via het Landbouwportaal, probeert het waterschap de nutriëntenbelasting ook via ongedwongen wijze te verlagen.

Zo promoten waterschappen bovenwettelijke inspanningen zoals het voorkomen van erfafspoeling en het reduceren van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast zet Rijnland landbouwcoaches in en zijn ook al defosfateringsinstallaties gebouwd in het bollengebied buiten DHW.

3.2.3 Bodemdaling en CO2 emissie uit veen

Algemene context opgave Kust & Duinen

Bodemdaling vormt een urgente opgave in de veenweidegebieden. Door ontwatering oxideert het veen, wat leidt tot daling van het maaiveld, verhoogde CO₂-uitstoot en toenemende kosten voor waterbeheer en infrastructuur. Dit proces ondermijnt de klimaatdoelen en vergroot de kwetsbaarheid van het landschap voor wateroverlast en verzilting.

Binnen het ZH-PLG wordt bodemdaling integraal aangepakt als onderdeel van de transitie naar een toekomstbestendig bodem- en watersysteem. In veenweidegebieden is het daarom zinvol om op de volgende maatregelen in te zetten:

- **Verhoging van het waterpeil** om veenoxidatie te beperken
- **Introductie van natte teelten** en extensievere landbouwwormen
- **Innovatieve drainage- en peilbeheermaatregelen**

Gebied specifieke opgave deelgebied Duin Horst & Weide

In alle sub-gebieden van Duin Horst & Weide is sprake van bodemdaling, variërend van 1 mm/jaar in Trappenberg tot 6 mm/jaar in de Diepe polders. De daling wordt veroorzaakt door maaiveld daling in veen- en kleibodems, zetting door zowel en krimp van klei, en klimaatverandering. De verwachting is dat de bodemdaling tot 2100 toeneemt tot 50–100 cm, afhankelijk van bodemtype en inrichting. Dit leidt tot opgaven in het watersysteem, zoals aanpassingen aan keringen en kunstwerken.

In het klimaatakkoord is een reductieopgave afgesproken van CO₂-emissie uit veen. Dit is een generieke opgave voor Zuid-Holland. Voor Zuid-Holland is de opgave bepaald op 0,21 Mton reductie per jaar in 2030. Die CO₂-emissie uit veen willen we omlaag brengen door de veenbodem nat(ter) te houden. Dat is te bereiken door bodemvernattingsmaatregelen in percelen (zoals waterinfiltratiesystemen of greppels), eventueel in combinatie met slootwaterpeilverhoging (via peilbesluiten). Hiervoor is de subsidie Waterinfiltratiesystemen verduurzamingsmaatregelen in veenweidegebieden – Provincie Zuid-Holland van toepassing ([Groen, subsidie, 2.18](#)). Voor deelgebied Duin Horst & weide is geen specifieke opgave bepaald maar kan er mogelijk in enkele polders een meekoppelkans gevonden worden.

3.3 Klimaat

Opgave Koolstofopslag

Het aanplanten van extra bos en bomen heeft een dubbele doelstelling: het draagt bij aan het vergroten van de biodiversiteit en ondersteunt daarmee de natuuropgave, én het bevordert de opname van koolstof, wat essentieel

is voor de klimaatopgave (CO₂-reductie). Hierdoor wordt deze maatregel zowel onder natuur- als klimaatdoelen geschaard.

Deze opgave wordt al voldoende door o.a. de Bos- en bomen en Groenblauwe Dooradering opgaves ingevuld en wordt daarom in het kader van het gebiedsplan niet verder uitgewerkt.

Opgave Emissiereductie

Binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) zijn verschillende emissiereductieopgaven geformuleerd, waaronder het verminderen van CO₂- en methaanuitstoot in de veehouderij en akkerbouw, evenals het terugdringen van broeikasgasemissies uit veengronden.

In het deelgebied Duin Horst & Weide speelt een kleine rol en de opgave terugdringen van broeikasgasemissies uit veengronden wordt in hoofdstuk 3.2.2. behandeld. Daarom worden deze onderwerpen op dit punt niet verder behandeld.

4. Maatregelen en projecten nu en in de toekomst

In hoofdstuk 4.1 worden de huidige processen en projecten in Duin Horst & Weide die samenhangen met het ZH-PLG beschreven. Hoofdstuk 4.2 behandelt verkenningen/onderzoeken die nodig zijn als basis voor het uitvoeren van maatregelen en hoofdstuk 4.3 geeft een overzicht over projectvoorstellen die bijdragen aan de ZH-PLG doelen.

4.1 Lopende processen en projecten DHW

In het gebied Duin Horst & Weide wordt al intensief samengewerkt aan de integrale opgaven van het ZH-PLG onder meer in:

Mient Kooltuin

De Mient Kooltuin is een koploperproject dat een bufferzone van 160 hectare realiseert tussen de nieuwe woonwijk Valkenhorst en het Natura 2000-gebied Meijendel & Berkheide.

Ontwerpprogramma Noordrand (groene zone)

Het Ontwerpprogramma Noordrand van Wassenaar richt zich op het realiseren van een vitaal en toekomstbestendig buitengebied, met behoud van het open karakter en het versterken van verbindingen tussen duinen en Groene Hart. En is samen met de Mient Kooltuin onderdeel van het maatregelenpakket.

Position paper overgangsgedebied Meijendel Den Haag Wassenaar

Het position paper beschrijft de relatie tussen natuur en recreatie in het overgangsgedebied tussen Meijendel en de stad Den Haag en benoemt concrete projecten die bijdragen aan behoud en herstel van de Natura

2000-gebieden DH&W: Het document benoemt bijvoorbeeld het ontwikkelen van een stedelijk overgangsgedebied grenzend aan het Natura 2000-gebied Meijendel, met als doel het behoud, herstel en versterking van de duinnatuur én het verbeteren van de groene leefomgeving voor de stad.

Koersdocument DHW Toekomstbestendig Cultuurlandschap

Het koersdocument vormt de basis voor de gezamenlijke visie op het landschap van Duin Horst & Weide en richt zich op het versterken van landschappelijke en ecologische waarden, behoud van cultuurhistorie en verbetering van recreatiemogelijkheden.

Uitvoeringsprogramma 2024-2028 Landschapstafel

Het uitvoeringsprogramma van de Landschapstafel draagt bij aan de doelstellingen van het NPHD en ZHPLG. De landschapstafel werkt aan prioritaire projecten en draagt mee bij aan het creëren van een vitaal landschap door versterking van landschappelijke ecologische waarden, het behouden van een authentiek landschap door bescherming van unieke cultuurhistorische elementen door het bevorderen van een beleefbaar landschap door verbetering van recreatieve mogelijkheden en verbindingen.

Visies Twickel en Stichting Duivenvoorde

De landgoederen Twickel en Duivenvoorde hebben eigen visies opgesteld waarin natuurbeheer, landbouw, cultuurhistorie en recreatie centraal staan.

Regionale investeringsagenda Holland Rijnland

Groenblauw raamwerk

In een dynamische stedelijke omgeving als de Westflank is de groenblauwe dooradering van het stedelijke gebied en de kwaliteit en toegankelijkheid

van de omringende landschappen bepalend voor de kwaliteit van de leefomgeving in de regio. Het draagt bij aan een prettige, toekomstbestendig en gezonde omgeving om te wonen, werken en recreëren. Dit raamwerk verbindt de diverse bestaande parken, groengebieden, sportterreinen en landgoederen in de kernen en verbindt ook stad en dorp met het ommeland.

Benutten en versterken landschappelijke kwaliteiten

Recreatiemogelijkheden bij woon- en werkgebieden dragen bij aan brede welvaart, een prettige leefomgeving en economisch vestigingsklimaat van onze regio. Holland Rijnland heeft vele (historische) landschappelijke kwaliteiten die niet altijd goed bekend zijn bij inwoners en toeristen en beter benut kunnen worden. Door verbetering van de bekendheid en de bereikbaarheid van deze landschappen, zetten we het gebied toeristisch en recreatief op de kaart.

Landschapsstrategie Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) (2020)

De Landschapsstrategie Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) uit 2020 is opgesteld als ruimtelijke koers voor de ontwikkeling van het nationaal park van Hoek van Holland tot Hillegom. De strategie is gebaseerd op drie pijlers: het ontwikkelen van rijke natuur, het versterken van de gebiedsidentiteit en het realiseren van een gastvrij park.

De Landschapsstrategie richt zich niet alleen op de natuurkernen, maar betreft ook het omliggende landschap en stedelijke gebieden, om zo een robuust ecologisch systeem en een samenhangende recreatieve structuur te creëren. Belangrijke ontwikkelrichtingen zijn 'vergroten' (meer ruimte voor natuur en recreatie), 'versterken' (hoogwaardige inrichting en samenwerking) en 'combineren' (integrale aanpak van natuur, cultuur, recreatie en economie).

De strategie is tot stand gekomen in samenwerking met partners en vormt de basis voor het uitvoeringsprogramma Nationaal Park Hollandse Duinen 2021-2025 met strategische projecten gericht op natuurherstel,

ecologische verbindingen, klimaatadaptatie, recreatiezonering en het versterken van de landschappelijke kwaliteit van het gebied.

Vlietzone

Het Toekomstbeeld Vlietzone (2022) beschrijft een ontwikkelingsrichting voor het gebied als 'stadslandschapspark' waarin ruimte is voor wonen en werken, verkoeling, biodiversiteit, wateropvang, cultuurhistorie, sport en ontspanning. Sinds 2023 werken de gebiedspartijen onder de regie van de provincie samen aan verdere uitwerking en uitvoering van projecten die bijdragen aan de doelen van het Toekomstbeeld, op basis van de (ambtelijke) Uitvoeringsagenda Vlietzone.

De maatregelen en projecten die in het deelgebiedsplan zijn opgenomen hebben vaak al een eigen overleg en governance waar binnen de besluitvorming plaats vindt. Door het te koppelen aan het ZH-PLG kunnen doelen meegenomen in deze ontwikkelingen of worden uitgebreid mochten er via deze weg extra middelen beschikbaar komen.

4.2 Verkenningen/onderzoeken

In Duin Horst & Weide ligt in de gebiedsgerichte aanpak de focus op; drukfactoren Natura 2000-gebieden, GBDA en boerenlandvogels. Daarom starten we met een aantal onderzoeken om kansen te inventariseren en om oplossingsrichtingen uit te werken.

A) Verkenning drukfactoren

Voorgestelde richting vanuit de SANE voor wat betreft de aanpak van drukfactoren, waar nuttig en noodzakelijk in overgangszones. Daar valt onder:

- Een maatwerkaanpak per Natura 2000-gebied en per drukfactor. Deze aanpak geven we verder vorm in de gebiedsprocessen op basis van ecologisch onderzoek naar alle drukfactoren en met bijpassende instrumenten. Hierbij prioriteren we op basis van urgentie, doelbereik en energie in de gebiedsprocessen zoals het ZHPLG-gebiedsproces.
- Voor de gebieden in Duin Horst & Weide hanteren we geen stikstofzonerings.

SANE richt zich op natuurherstel in brede zin. De provincie heeft per Natura 2000-gebied op basis van de natuurdoelanalyses (2021-2023) de gebiedsspecifieke en relevante drukfactoren (inclusief stikstof) voor het behalen van de instandhoudingsdoelen geïnventariseerd. Hierbij is voor elke drukfactor bepaald welke specifieke bron- en effectgerichte maatregelen er mogelijk en/of noodzakelijk zijn voor beheersing van de drukfactor. Voor alle maatregelen onderzoeken we hoe deze het beste geborgd kunnen worden in gebiedsprocessen, beleid en wet- en regelgeving. Daarbij is er een prioritering voor op basis van urgentie (economisch, maatschappelijk en ecologisch), doelbereik en energie in de gebiedsprocessen. De oplossingsrichtingen van de volgende drukfactoren worden verder verkend in Duin Horst en Weide:

Coepelduynen	• Onvoldoende dynamiek (verstuiving van zand en winddynamiek) • Exoten (invasieve exoten die bestaande soorten wegconcurreren) • (Grond)waterkwaliteit is onvoldoende • Verstoring door (verwachte) recreatiedruk • Verzuring en vermesting (stikstof)
---------------------	--

Meijendel & Berkheide	• Grondwaterkwaliteit is onvoldoende • Exoten (invasieve exoten die bestaande soorten wegconcurreren) • Onvoldoende dynamiek (verstuiving van zand en winddynamiek) • Verstoring door (verwachte) recreatiedruk • Verzuring en vermesting (stikstof)
Westduinpark & Wapendal	• Exoten (invasieve exoten die bestaande soorten wegconcurreren) • Onvoldoende dynamiek (verstuiving van zand en winddynamiek) • (Grond)waterkwaliteit is onvoldoende • Verstoring door (verwachte) recreatiedruk • Verzuring en vermesting (stikstof)

Uit vervolgitwerking Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) november 2025 [Statenvoorstellen en besluiten Vervolgitwerking Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie \(SANE\) Provincie Zuid-Holland \(PZH\)](#)

B) Groen Blauwe dooradering binnen en buiten stedelijk gebied

Het doel is om bij te dragen aan de ambitie om 10% groenblauwe dooradering te realiseren in 2050. Hiervoor zijn een aantal stappen nodig. De landschapstafel DHW pakt deze stap met de deelnemende gemeenten op. Stap 1 is een verkenning. Een analysekaart met concrete maatregelen binnen de 6 gemeenten op zowel private als particuliere gronden. De kaart combineert kennis tussen beheer, landschap/biodiversiteit en cultuurhistorie.

C) Boerenlandvogels en agrarisch natuurbeheer

Om een impuls te geven aan het agrarisch natuurbeheer in haar gebied wil het Collectief de Groene Klaver dit poldergericht gaan aanpakken: Polderplannen en Hotspots. Door kunde en ideeën te bundelen per polder (soms meer polders) verwachten we meer agrarisch natuurbeheer en daardoor meer biodiversiteit (boerenlandvogels, groen blauwe dooradering en waterkwaliteit) te realiseren. Nadere uitwerking volgt nog. Dit doen we in samenhang met deelgebieden Groene hart Noord en de Duin en Bollenstreek.

D) Verkenning landgoederen

Met de landgoederen Twickel en Duivenvoorde gaan we verkennen hoe zij kunnen bijdragen aan de doelen van het ZH-PLG. Denk aan boerenlandvogels, GBDA, waterkwaliteit etc. Dit doen we integraal. Het plan hiervoor wordt komende periode uitgewerkt. Duivenvoorde heeft reeds een eerste opzet van een projectfiche gemaakt en Twickel maakt onderdeel uit van het traject Noordrand Wassenaar waar reeds middelen uit het ZH-PLG maatregelpakket beschikbaar voor zijn.

Naast deze verkenningen zijn er ook al concrete trajecten die bij (kunnen)dragen aan de ZH-PLG doelen. Bovenstaande trajecten kunnen input leveren voor deze projecten/maatregelen.

Het gaat om maatregelen van gebiedspartners in verschillende stadia. In een volgende fase zullen deze nog concreter worden.

4.3 Uitvoeringsmaatregelen

De opgevoerde uitvoeringsmaatregelen worden nog verder uitgewerkt. Hier kunnen nog wijzigingen in aangebracht worden en er kunnen nog zaken worden toegevoegd en afvallen. Ook wordt gekeken of er misschien andere programma's zijn waar projecten misschien beter passen. Er is ook geen prioritering in deze lijst en de projectfiches uit bijlage 2 aangebracht.

Maatregelen Duin Horst & Weide:

Initiatief	Inschatting bijdrage doelbereik	Locatie/ Gebied	Governan ce	Planning	Project-fiche
Mientkooltuin en Noordrand (Groene Zone)	-Bufferzone voor recreatiedruk van 160ha -Open polderlandschap met o.a. ecologische waarde -6,4 km (80%) NVO -Bosaanplant: 35,8 ha (in Mient Kooltuin en Groene Zone) -Extensiveren Kokshoornpolder: inrichting van 57 ha en 27,3 ha in beheer gebracht (als kruiden-/bloemrijk grasland) -Groenblauwe dooradering: 8.000 meter natuurvriendelijke oevers en 5.700 meter kleine landschapselementen langs watergangen -Weidevogel-vriendelijke inrichting agrarische gronden: inrichting van 18,7 ha bloem-kruidenrijke graslanden	Noordrand: Verbindingen tussen duinen en Groene Hart MK:Tussen Vlakenhorst en Natura 2000-gebied Meijndel en Berkheide	Gemeente Wassenaar en Katwijk	Ontwerp-programma/ uitvoering	Ja
Oostvlietpolder Leiden	-Indicatief doel akkervogels/boerenlandvogels: nader uit te werken -Indicatief doel groenblauwe dooradering: nader uit te werken -Indicatief doel bos en bomen: nader uit te werken -Indicatief doel KRW	Oostvlietpolder	Gemeente Leiden	Gemeente Leiden onderzoekt met gebiedspartijen een meer toekomstbestend ige inrichting van het gemeentelijk deel van de Oostvlietpolder waarbij het accent verschuift van beperkt toegankelijk	ja

				weidevogelgebied naar kruidenrijk/bloemrijk grasland met moeras- en boselementen (aan de randen) en betere recreatieve ontsluiting voor fietsers en wandelaars. Hierbij wordt per deelgebied gekozen voor of de hoofdbestemming natuur of een combinatie met extensieve recreatie.	
Groen Blauwe dooradering binnen en buiten stedelijk gebied	Op laagdrempelige wijze relevante informatie beschikbaar hebben zodat concreet gestart kan worden met herstel van cultuurhistorische landschapselementen en -structuren + kwaliteit verhogen van het DHW-gebied ten behoeve van GBDA. Doel is om GBDA toe te voegen aan het gebied. Maatregelen zoals heggen en walletjes helpen ook akkervogels zoals patrijzen.	Heel DHW gebied, zowel landelijk als stedelijk gebied	Landschaps tafel DHW	Start begin 2026	Ja
Verkenning boerenlandvogels	Om een impuls te geven aan het agrarisch natuurbeheer in haar gebied wil het Collectief dit	Gehele deelgebied DHW maar ook Groene Hart Noord	i.s.m. Groene Klaver en PZH	verkenning loopt	pm

	poldergericht gaan aanpakken: Polderplannen en Hotspots. Door kunde en ideeën te bundelen per polder (soms meer polders) verwachten we meer agrarisch natuurbeheer en daardoor meer biodiversiteit (boerenlandvogels, groen blauwe dooradering en waterkwaliteit) te realiseren. Nadere uitwerking volgt nog.	en Duin en bollenstreek			
Project Regie & Perspectief van LTO	Alle boerenbedrijven in GHN kunnen meedoen aan deze offerte. De gebiedsofferte gaat in de breedte over maatregelen en doorontwikkeling, om daarmee te beantwoorden aan de verschillende opgaven in GHN incl Leidschendam Voorburg.	Leidschendam Voorburg	LTO-noord	In 2026 gaan de eerste bedrijven hun bijdrage opstellen en kan een eerste tranche van de gebiedsofferte worden aangeboden	Pm wordt in GHN ingebracht
Landscheidingsdijk wordt ecologische schakel plus	Het project draagt bij aan groenblauwe dooradering. De inrichting van het weidegebied (e.g. heggen) langs de Kostverlorenweg vergroot de biodiversiteit, verbetert de ecologische samenhang en draagt bij aan beleefbare natuur in de overgangszone tussen stad en land. De cultuurhistorische component versterkt de landschappelijke identiteit en draagt bij aan de beleefbaarheid van het gebied. Door de groene stedelijke structuren vanuit Leidschendam en Leidschenveen te verbinden met de Driemanspolder ontstaan stevigere ecologische en recreatieve structuren. Het gaat om beide zijden van de Kostverlorenweg. De Landscheidingsdijk en het gebied tussen	Door het versterken van ecologische verbindingen tussen stedelijk gebied (wijk Leidschenveen) en de Nieuwe Driemanspolder.	Leidschendam Voorburg Met Den Haag en Zoetermeer	Het project bevindt zich in de initiatiefase. De wens is om in 2026 toe te werken naar een projectopdracht en eerste verkenning. Verdere uitwerking en planning zijn afhankelijk van prioritering binnen het gebiedsproces Duin Horst & Weide.	Ja

	de Tol en Wilsveen. Het gaat hier om GBDA en versterking akkervogels.				
De Leidschen-dammerhout/ Starrevaart- polder, een natuur- en recreatiegebied in de Vlietzone	Door het versterken van de groenblauwe dooradering, het verbeteren van recreatieve verbindingen en het toevoegen van natuurvriendelijke oevers en bosuitbreiding ontstaat een robuustere ecologische structuur. Dit levert een directe bijdrage aan biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaatadaptatie. De aanleg van natuurvriendelijke oevers en draagt bij aan KRW-doelen door het verbeteren van de ecologische functie van waterlopen. De landschappelijke inrichting en recreatieve voorzieningen vergroten de beleefbaarheid en versterken de samenhang tussen stad en landschap. De maatregelen passen grotendeels binnen bestaande structuren en profielen, waardoor ze met relatief weinig ruimte toch bijdragen aan het behalen van doelen. De aanpak is schaalbaar en biedt ruimte voor verdere koppeling aan recreatie, klimaatadaptatie en regionale gebiedsopgaven. Dit draag ook bij aan versterking akkervogels en versterking groen blauwe dooradering	Leidschen-dammerhout	Leidschendam-Voorburg met Staatsbosbeheer, Provincie Zuid-Holland, Nationaal Park Hollandse Duinen, Hoogheemraadschap van Rijnland en overige stakeholders	De planvorming voor Leidschendammerhout is gestart in 2025 met de opstelling van de gemeentelijke bouwsteen. Deze wordt naar verwachting eind 2025/begin 2026 afgerond. In 2026 volgt het gezamenlijke traject met provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer en andere partners voor het opstellen van een integrale gebiedsvisie en verdere uitwerking van potentiële maatregelen.	ja
Slagenlandschap Rijswijk (Koningsveld)	Circa 9 ha bloemrijk/kruidenrijk grasland 800 meter moerasoevers (groenblauwe dooradering + verbetering waterkwaliteit)	Rijswijk	Gemeente Rijswijk Provincie Zuid-Holland, Hoogheemr	Q4 2025 – Start herontwerp en nieuwe berekening kostenraming	Ja

			aadschap Delfland (voorbehoud)	Q4 2025/Q1 2026 – Project gereed voor aanbesteding	
Loozone	Door het verbeteren van ecologische en visuele continuïteit, vergroening van infrastructuur en het verbinden van waterlopen ontstaat een robuustere groenblauwe structuur. Dit levert een directe bijdrage aan de provinciale opgave voor groenblauwe dooradering, met meekoppelkansen voor biodiversiteit, recreatie en waterkwaliteit. De aanleg van natuurvriendelijke en natuurlijke oevers draagt bij aan KRW-doelen, door het verbeteren van de waterkwaliteit en het versterken van de ecologische functie van waterlopen. De maatregelen passen grotendeels binnen bestaande structuren en profielen. Daardoor kunnen ze met relatief weinig ruimte toch bijdragen aan het behalen van doelen. De aanpak is schaalbaar en biedt ruimte voor verdere koppeling aan klimaatadaptatie en recreatieve toegankelijkheid. Hoewel het project geen directe opgave heeft voor boerenlandvogels of CO₂-reductie, sluit het aan bij de bredere transitie naar een aantrekkelijk en klimaatadaptief stedelijk landschap. Het project biedt daarmee een meervoudige bijdrage aan de gebiedsopgaven, met ruimte voor verdere koppeling aan	Groene schakel (groene zone) Den Haag – Leidschendam-Voorburg, binnen Duin Horst & Weide	Gemeente Leidschendam-Voorburg Gemeente Den Haag, Nationaal Park Hollandse Duinen, Hoogheemraadschap van Delfland.	Fase 1 – Ontwerpfase (Q3/Q4 2025) De belangrijkste mijlpaal is de oplevering van afgestemde ontwerpvoorstel Fase 2 – Uitwerkingsfase (Q1 2026)	ja

	biodiversiteit, klimaatadaptatie en recreatie.				
Parkway de Vliet	Draagt bij aan groenblauwe dooradering, mits er ruimte ontstaat voor landschappelijke ingrepen zoals vergroening en herprofilering van de Westvlietweg. De Parkway-ontwikkeling versterkt potentieel de beleefbaarheid, ecologische samenhang en landschappelijke continuïteit langs de Vliet. De mate van doelbereik is afhankelijk van ontwerpkeuzes en uitvoeringsruimte	Vlietzone tussen Leiden en Rijswijk, met focus op oevers en recreatieve routes langs de Vliet.	Gemeente Leidschendam-Voorburg Provincie Zuid-Holland, gemeenten Leiden, Voorschoten, Den Haag, Rijswijk, Staatsbosbeheer, Nationaal Park Hollandse Duinen	Het project bevindt zich in de initiatiefase. Er is nog geen concrete planning of tijdlijn vastgesteld	ja
Brug over de Vliet	De brug zal vooral een bijdrage leveren aan recreatieve doelstellingen. Als mogelijk (bij) effect verbetert de verkeersveiligheid op de Vlietweg.	Schakel in netwerk	Leiden	n.t.b.	Ja
Verbinding langs de Vliet Voorschoten	Ecologische verbidingszone langs de Vliet Behoud open landschap, versterking groene structuur Meer recreatieve ruimte, betere verkeersveiligheid Nieuwe schakel in de tweede groene ring, verbinding naar Vlietlanden Waterberging en vergroening langs route	Zone tussen Korte Vliet, Krimwijk en Vlietlanden (onderdeel van de tweede groene ring / Panoramapark Leiden–Voorschoten).	Voorschoten	Verkenning & ontwerp	Ja

Aanpassing Tunnel Horst- en Voordelaan voor een veilige en recreatieve verbinding in de Duivenvoordec orridor	Belangrijke schakel in recreatief netwerk Duivenvoordecorridor	Gemeente Voorschoten – Spooronderdoorgang Horst- en Voordelaan, onderdeel van de recreatieve en landschappelijke verbinding tussen de landgoederenzone Duivenvoordecorrido r	Voorschote n	Verkenning & conceptontwerp	ja
Overgangsgebied/ binnenduinrand Meijendel Wassenaar	Het project draagt bij aan vermindering van de impact van drukfactoren en stikstof (N2).	Wassenaar	Wassenaar	Quick scan en conceptplan(nen) 2026	Ja
Pilot duinaangroei 'Haagse verkenning zeespiegelstijging'	Het realiseren van overgangsgebieden rond kwetsbare Natura 2000-gebieden en het maken van robuuste ecologische verbindingen tussen de natuurgebieden om de stikstofdepositie en recreatiedruk op te vangen, CO2 vast te leggen, biodiversiteit te vergroten en bij te dragen aan een gezonde leefomgeving; Natuur en recreatie met elkaar in balans brengen/ zorgvuldig opvangen en spreiden van de recreatiedruk	Scheveningen	Den Haag	pilot tussen mid-2026 en eind 2029 uit te voeren	Ja
Verbinding Clingendael met Haagse Bos	0,8 hectare groenblauwe dooradering 160 nieuwe bomen	Den Haag	Den Haag	Maart 2027-juli 2027: Opstellen voorontwerp, participatie	Ja
Verwijderen Aziatische duizendknopen Landgoederenz	Maatregel draagt bij aan de kwalitatieve verbetering van 70 ha aan NNN en voorkomt verspreiding naar elders zoals nabijgelegen Natura 2000-gebieden.	Den Haag	Den Haag	Q1 – Q3 2026 actualiseren en concretiseren plan van aanpak	Ja

one Den Haag Wassenaar					
Landgoed Twickel	n.t.b. i.r.t. visie Twickel en maatregelpakket ZH-PLG				nee
Landgoed Duivenvoorde	Verduurzaming van de landbouw: extensivering, beëindigen gebruik gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest, gesloten kringloop landbouw *KRW: realisatie groenblauwe dooradering *bossenstrategie: realisatie bos * eea gecombineerd met recreatie - Of welke specifieke kans missen we als we niet op afzienbare termijn actie ondernemen? -er liggen nu concrete kansen om gezamenlijk verschillende verduurzamingsopgaven vorm te geven/te realiseren	Voorschoten/Wassenaar	Stichting Duivenvoorde		ja
Parkpoort Duivenvoorde	In Nationaal Park Hollandse Duinen komen representatieve, herkenbare plekken van waaruit bezoekers het nationaal park kunnen ontdekken: de Parkpoorten. Deze Parkpoorten bieden bezoekers een prettige ontvangst en geven duidelijke informatie over belevingen en routes in Nationaal Park Hollandse Duinen.	Voorschoten	NPHD	Uitvoering 2026	Nee
Valkenburgse-meer	Valkenburgse Meer en omgeving kunnen mogelijk op de lange termijn ook invulling geven aan recreatieve en groene functies. Mogelijk als alternatief voor wandelaars en fietsers in de Natura 2000-gebieden. Dit moet nog nader worden uitgezocht ook in samenhang met de opgaven die nu al rond het Valkenburgse Meer spelen zoals de EVZ (NNN opgave), herstel van de kering, de uitbreiding van het Valkenburgsemeer en de Mient Kooltuin en Noordrand Wassenaar.	Katwijk	Katwijk	verkenning	Nee

Verminderen barrièrewerking A44/N44 Wassenaar	Verminderen van de barrièrewerking tussen kustduinen en achterland. De N44 doorsnijdt de landgoederenzone van Duin, Horst en Weide – een uniek erfgoedlandschap van nationale betekenis. Door het verminderen van de barrièrewerking kunnen kansen benut worden voor natuurherstel, cultuurhistorisch behoud en het versterken van langzaam-verkeerverbindingen. De opgave draagt tevens bij aan het verbeteren van verkeersveiligheid en leefbaarheid. Met koppelkansen voor GBDA en de spreiding van recreatie. Een integrale corridorbenadering, waarin verkeer, natuur, recreatie en erfgoed gezamenlijk worden beschouwd, is hierbij noodzakelijk.	Wassenaar	Wassenaar	n.t.b.	nee
RIA 10 project Rijnland groenblauw raamwerk	n.t.b.	Holland Rijnland	Holland Rijnland	Rijnmond wordt een gebiedsvisie opgesteld. Verbinding bij 't Heen wordt een haalbaarheidsstu die voor gemaakt ism doorfietsroutes Oegstgeesterkan aal wordt binnenkort een haalbaarheidsstu die voor gemaakt	nee

				Eiland is een gebiedsvisie voor gemaakt + aanzet voor ontwikkeling	
RIA 11 project 11: Benutten en versterken landschappelijke kwaliteiten (voor het hele Holland Rijnland gebied), waarbij het gaat om het beter toegankelijk maken van het buitengebied.	n.t.b.	Holland Rijnland	Holland Rijnland		Nee
Beheer watergangen Rijnland	Optimalisatie van beheer wordt door Rijnland ingezet op ecologische inrichting van watergangen met bijvoorbeeld rietoevers of NVOs. Bij beheer en onderhoud van de watergangen hoeft niet al het groen weg. Vanuit de nieuwe gedragscode, die is ingegaan vanaf april 2025, geldt dat bij een watergang tussen de 1 en 4 meter er 25cm moet blijven staan. Bij een watergang >4m is dat 50cm. Rijnland streeft bijvoorbeeld naar 25%. Bovendien is het op diepte brengen en houden van overige watergangen heel belangrijk.				Nee

Landgoederen Rijswijk	Momenteel mist de (groene) openbare ruimte de kwaliteit die de Landgoederenzone verdient. Daarom investeren we volop om de zone een oase van groen en rust in de stedelijke omgeving te maken. Deze groene investeringen geven het gebied een verzorgde uitstraling en herstellen belangrijke zichtlijnen. De historische infrastructuur van wegen en waterlopen wordt opnieuw ontwikkeld tot een belangrijke ruggengraat van het gebied. Fase 1 gaat om het oostelijke deel, dichtbij Oud-Rijswijk. Inclusief ecologische verbinding Broeksloot (met grens Den Haag). Fase 2 gaat om het westerlijke deel.				ja
Den Haag het vijfslagenlandsc hap in de Vlietzoom (13 h)	Wordt ontwikkeld ten behoeve van natuur en waterberging en de locatie Zeezwaluwstraat bij het Westduinpark waar we ook 0,2 hectare natuur toevoegen. Er volgen hiervoor geen formats omdat dit al bijna in uitvoering is.				Nee

5. Vervolg samenwerking

Met dit plan hebben we een stap gezet richting uitvoeringsprojecten en maatregelen. Het komende jaar werken we met de landschapstafel DHW en de andere partners in het gebied verder aan de opgaven die we hebben opgenomen in dit gebiedsplan.

De verkenningen in hoofdstuk 4 pakken we nu al gezamenlijk op. Daarmee werken we door naar een 2.0 versie van het gebiedsplan of een uitvoeringsagenda.

6. Bijlagen

6.1 Bijlage 1: Inrichting en ontwikkeling van het watersysteem

Het watersysteem is in de loop van eeuwen afgestemd op de aanwezige functies en stelt inmiddels randvoorwaarden aan het watersysteem en de functies. De randvoorwaarden zijn vastgelegd in (onder meer) de normering voor regionale keringen, de normering wateroverlast, de richtlijnen voor de drooglegging van functies, de verdringingsreeks en in (kwaliteits)eisen t.a.v. de lozing van water...

Voor het goed functioneren van het watersysteem is onderhoud (renovatie kunstwerken) en beheer noodzakelijk (peilbesluiten, maaien/schonen, baggeren, diepteschouw, landbouwportal). Bij (her)inrichting van het gebied wordt via vergunningverlening geborgd dat deze klimaatbestendig en waterrobuust is.

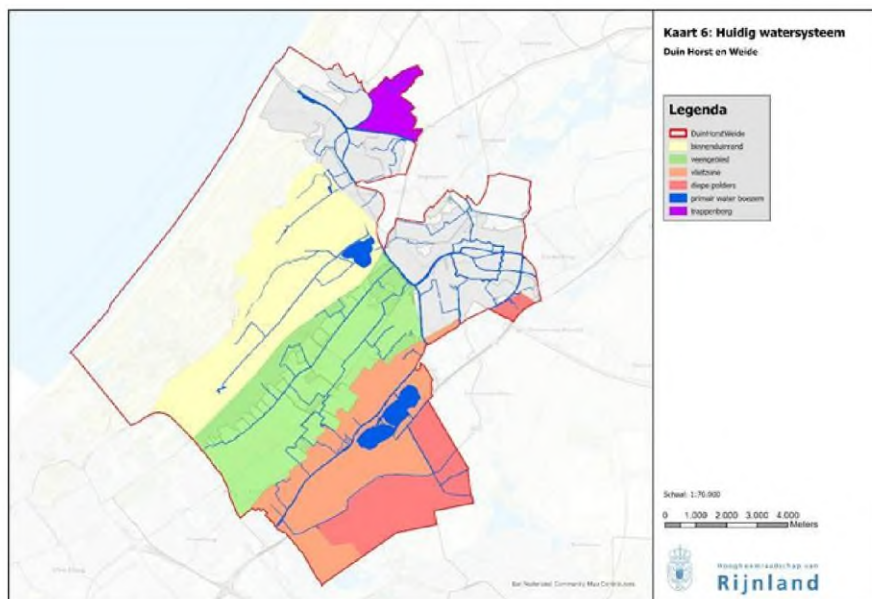
Desondanks ontstaan knelpunten, bijvoorbeeld bij dubbelfuncties (bv agrarisch gras en weidevogels) of waar de functie niet (meer) past bij (de ontwikkeling van) het water- en bodemsysteem (bodemdaling, verzilting). Daarnaast hebben functies negatieve effecten op het watersysteem (vervuiling door overstorten en/of gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, toename van de bodemdaling). Zo nodig worden maatregelen getroffen (keringen, piekberging, KRW3&4) of wordt beleid aangescherpt (Nota peilbeheer 2025, Nota veenweide).

Klimaatverandering zet deze knelpunten verder aan door toenemende extremen (natter en droger) en toenemende verzilting.

Gezien de klimaatontwikkeling worden verwacht dat de bodemdaling versnelt, wateroverlast vaker voorkomt, de watervraag toeneemt, dat interne en externe verzilting toeneemt en dat de waterkwaliteit verslechtert. Details voor Duin Horst & Weide zijn in onderstaande figuren en bijlage 4 in beeld gebracht, op basis van een beschrijving van de watersystemen en de optredende knelpunten.

Duin Horst & Weide wordt van zuid naar noord doorsneden door boezemwatergangen die allen via de Oude Rijn en gemaal Katwijk afwateren op de Noordzee. Vanuit de Oude Rijn vindt ook wateraanvoer naar Duin Horst & Weide plaats. Hiermee ligt Duin Horst & Weide vrij geïsoleerd in het boezemsysteem van Rijnland. Er wordt in beperkte mate water aan- en afgevoerd naar Delfland.

De waterkwaliteit in Duin Horst & Weide voldoet nu niet aan de doelen als gevolg van de inrichting met smalle ondiepe watergangen en de functies (bemesting, gewas beschermingsmiddelen) en door overstorten uit het stedelijk gebied. In en langs Duin Horst & Weide bevinden zich 8 KRW waterlichamen, veelal in boezemwater. De Nieuwe Driemanspolder wordt in KRW4 ook een KRW waterlichaam. Voor de KRW waterlichamen zijn maatregelen vastgesteld (factsheets KRW) en in uitvoering om de waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast zijn zoekgebieden KRW geïdentificeerd die in aanmerking komen (voor Rijnland) om verbetering van de waterkwaliteit te realiseren.

Figuur 4: Kaart subsystemen water

Tabel B.1: KRW waterlichamen in Duin Horst & Weide

KRW waterlichaam	Locatie
Oude Rijnsysteem	
Vaarten Zuidelijk Veengebied	Diepe polders
Wateringen Wassenaar en Valkenburg	Binnenduinrand
Wateren Vogelplas Starrevaart	Vlietzone
Vaarten Nieuwe Driemanspolder	Diepe polders
Vlietlanden	Vlietzone
Valkenburgse Meer	Veengebied
Meijendel en Berkheide	Binnenduinrand

Nieuwe Driemanspolder (piekberging) (KRW4)	Diepe polders
---	---------------

Vanwege het diverse karakter in bodemopbouw en watersysteem volgt hieronder een korte beschrijving van het watersysteem, de functies en de opgaven per sub-watersysteem (figuur B.7).

De Binnenduinrand

De 'Binnenduinrand' bestaat in het zuiden uit zandige bodems en in het noorden uit klei/zavel bodems.

Wateraan- en afvoer vindt, via de Grote of Valkenburgse watering en de Veenwatering, plaats naar het noorden en zeer beperkt vanuit HH Delfland. De binnenduinrand profiteert van zoet water uit de duinen, maar de aanname is dat dit zeer beperkt is (er wordt niet/nauwelijks gemonitord). Langs de duinen liggen een aantal 'inmalingsgebieden'. Ondanks de afvoer vanuit de duinen, wordt hier in de zomer water aangevoerd (opgepompt vanuit de boezem). Deze gebieden zijn grotendeels onbekend voor Rijnland, o.a. door de aanwezigheid van veel ambassades.

De zone tussen Wassenaar en Katwijk is landelijk gebied met een vijftal polders en boezemland. Dit gebied wordt in de komende jaren ontwikkeld naar een bufferzone met natuur en recreatie (MientGroen). De aanwezige veeteelt (agrarisch gras) zal (op termijn) extensiveren. Verspreid is nog enige hoogwaardige teelt aanwezig. Het overige gebied van de binnenduinrand is verstedelijkt (Wassenaar).

In de Binnenduinrand zal de wateroverlast toenemen in de polders. Als gevolg van de toenemende verdamping zal verzilt water via de Oude Rijn

het gebied intrekken (tot ca 600 mg/l nabij de Oude Rijn). De waterkwaliteit voldoet nu niet aan de doelen, de verwachting is dat dit door bodemdaling en klimaatverandering verder verslechtert.

Het Veengebied

Het 'Veengebied' bestaat uit een aantal polders met in het zuiden veenbodems en in het noorden kleibodems. Als gevolg van de bodemopbouw (veen / klei op veen) treedt hier maaiveld-daling op. Dit leidt lokaal tot opgaven t.a.v. de keringen.

Wateraan- en afvoer vindt plaats via de Zijlwatering en de Veenwatering naar de Oude Rijn en via een viertal watergangen (o.a. Duivenvoorde sloot, Haagwijksloot) gevoed door de Vliet. Zeer beperkt vindt ook water aan- en afvoer plaats vanuit Delfland (zie vergunning tbv inlaatvoorziening Mariahoeve en operationele afspraken tbv Duindigt & Groenendaal). Bodemdaling vindt in zekere mate plaats in de veen en kleibodems.

Het landelijkgebied bestaat uit natuurgraslanden, agrarisch gras en verspreid (beperkt) hoogwaardige teelt. Dit is het landgoederen landschap met veel rijksmonumenten. Het boezemland in dit gebied is verstedelijkt (Wassenaar en Leidschendam).

De verwachting is dat de bodemdaling door klimaatverandering toeneemt tot ca 50-100 cm in 2100 al varieert dit door de grondslag (klei of veen) en de inrichting in polders en peilvakken. Hierdoor ontstaan opgaven t.a.v. in het watersysteem (keringen en kunstwerken).

Een toename van de wateroverlast is te verwachten in een aantal polders. Als gevolg van de toenemende verdamping zal verzilt water via de Oude Rijn het gebied intrekken (tot ca 600 mg/l). De oude Rijn verzilt door afvoer van de toename van de (brakke) kwel uit de diepe oostelijke

polders (ook buiten DHW) naar de Oude Rijn en als gevolg van externe verzilting via de Hollandsche IJssel. De toenemende verzilting is, gezien de functies ter plekke, waarschijnlijk geen opgave. De waterkwaliteit voldoet nu niet aan de doelen, de verwachting is dat dit door bodemdaling en klimaatverandering verder verslechtert.

De Vlietzone

Watersysteem 'de Vlietzone' met veenpolders in het westen, boezemland en meren en diepe kleipolders in het oosten. De Vlietzone wordt van zuid naar noord doorsneden door de Vliet. Water aan- en waterafvoer vindt plaats via de Vliet.

De bodemopbouw aan de westzijde bestaat uit strandwallen en veen, en ten oosten van de Vliet uit klei (de gecombineerde Starrevaart- en Dampolder en de Nieuwe Driemanspolder). Bodemdaling vindt zowel ten westen (ca 1 mm/jr) als ten oosten (tot 6 mm/jr) van de Vliet plaats. De omvang van de bodemdaling ten oosten van de Vliet (in kleipolders) wordt veroorzaakt door zetting als gevolg van zwel en krimp van klei. Wateroverlast komt in een enkel peilvak voor.

De polders ten oosten van de Vliet liggen op ca -4 m NAP, er is sprake van kwel. De waterkwaliteit voldoet niet aan de doelen. Dit wordt bepaald worden door bodemdaling en de functies in het gebied (bodemdaling, bemesting, gewasbeschermingsmiddelen en overstorten uit stedelijk gebied). De keringen zijn relatief laag en kennen opgaven.

In de Stompwijkse vaart is na de droogte van 1976 een zoutkering aangelegd om de afvoer vanuit de 'Diepe polders' (zie hieronder) naar het noorden te verplaatsen. Hiermee blijft het zuidelijk deel van de Stompwijkse vaart (en de Vliet) zoeter.

Bij wateroverlast wordt water uit Rijnland en indien gewenst ook uit Delfland doorgevoerd naar de piekberging Nieuwe Driemanspolder.

Onder droge omstandigheden wordt zoetwater vanuit de Oude Rijn en de Vliet doorgevoerd naar Delfland en Schieland en de Krimpenerwaard, maximaal 8 m³/min (waterakkoord Delfland en waterakkoord KWA) via gemaal Den Dolk.

Het boezemland in dit gebied is verstedelijkt (Wassenaar en Leidschendam). De functies in het landelijk gebied zijn voornamelijk natuur en agrarisch gras. Verspreid is beperkt hoogwaardige teelt aanwezig.

De verwachting is dat de bodemdaling door klimaatverandering toeneemt tot ca 50-100 cm in 2100, al varieert dit door de grondslag (klei of veen) en de inrichting in polders en peilvakken.

Een toename van de wateroverlast is te verwachten in een aantal polders. De verzilting neemt toe tot ca 600 mg/l, vooral als gevolg van afvoer van de toename van de (brakke) kwel uit de diepe oostelijke polders (ook buiten DHW) naar de Oude Rijn.

De toenemende verzilting is, gezien de functies ter plekke, waarschijnlijk geen opgave. De doorvoer van zoet water naar Delfland komt door de toenemende verzilting in de toekomst onder druk te staan.

De waterkwaliteit voldoet nu niet aan de doelen, de verwachting is dat dit door bodemdaling en klimaatverandering verder verslechterd.

De Diepe polders

De 'Diepe polders' liggen in het oosten van Duin Horst & Weide. De bodem bestaat uit (ongerijpte) klei. De bodemdaling kan oplopen tot 6

mm/jr. Het maaiveld van de polders is ca -5 m NAP. Hier treedt brakke kwel op en zijn er risico's op opbarsting. Chloride concentraties in de polders lopen in normale zomers op tot ca 500 mg/l. Water aan- en afvoer vindt plaats naar het noorden via de Meerburgerwatering naar de Oude Rijn.

Onder droge omstandigheden wordt ook kwelwater uit de Polder de Noordplas via de Meerburgerwatering afgevoerd.

Wateroverlast vindt plaats in de Grote Polder. In het zuidoosten van Duin Horst & Weide is een piekberging voor het watersysteem van Rijnland (2 Mm³) gerealiseerd (Nieuwe Driemanspolder). Bij wateroverlast wordt water uit Rijnland en indien gewenst ook uit Delfland doorgevoerd naar de piekberging Nieuwe Driemanspolder.

De boezemwatergangen verzilten in droge zomers als gevolg van kwelafvoer uit de Polder de Noordplas tot ca 300 mg/l. De waterkwaliteit voldoet niet aan de doelen. Dit wordt bepaald worden door bodemdaling en de functies in het gebied (bodemdaling, bemesting, gewasbeschermingsmiddelen en overstorten uit stedelijk gebied).

De diepe polders hebben vooral de functie van agrarisch gras en beperkt hoogwaardige teelt. De aanwezige kassen maken gebruik van grondwater. Er is stedelijke gebied rondom Stompwijk, uitbreiding hiervan is te verwachten.

De verwachting is dat de bodemdaling door klimaatverandering toeneemt tot ca 50-100 cm in 2100 al varieert dit door de grondslag (klei of veen) en de inrichting in polders en peilvakken. Dit leidt tot opgaven in het watersysteem (keringen en kunstwerken).

Gezien de functies is de toename van de verzilting een opgave voor de agrarische functie in de polders (vee drenking). Daarnaast lijdt de afvoer van (verzilt) water naar de Oude Rijn tot verdere verzilting van de Vliet en de Oude Rijn naar Katwijk. Hierdoor komt de doorvoer van zoet water (KWA) naar Delfland onder druk te staan. Tevens zal door de toenemende verdamping meer (verzilt) water uit de Oude Rijn het gebied van DHW in trekken en daar tot een lichte toename van de zout concentraties leiden (dit betreft de Vlietzone, de binnenduinrand en het veengebied). Dit kan op de langere termijn aanleiding zijn om de afvoer van brakwater via de Meerburgerwatering te heroverwegen.

Trappenberg

Waterafvoer vindt plaats naar Katwijk. Dit water is in de zomer nu nog zoet, maar kan als gevolg van verzilting van de boezem van Rijnland in de toekomst waarden tot 1000 mg/l bereiken. Er is geen wateroverlast. De waterkwaliteit voldoet niet aan de doelen.

In het gebied vindt overwegend hoogwaardige teelt (bloemen) in kassen plaats. De toenemende verzilting is geen bedreiging voor de teelt, aangezien gebruik wordt gemaakt van bergingsbassins. De teelt

Procesopgave

De snelheid waarmee deze knelpunten tot opgaven leiden zal onderling verschillen en heeft nog een flinke bandbreedte en zal ook worden beïnvloed worden door resultaten van analyses zoals deze in andere deelgebieden. Dit leidt mogelijk tot prioritering vanwege beschikbare capaciteit en middelen, nieuwe inzichten en/of aanvullende maatregelen. De urgentie van de opgaven (in DHW) is daardoor (nog) niet goed in beeld.

Gezien de omvang van de problematiek zijn keuzes t.a.v. de te treffen maatregelen (bv. knelpunten oplossen in het watersysteem <> functieaanpassing) noodzakelijk en is het door fasering van maatregelen mogelijk te optimaliseren in risico's en kosten. Het is daarom noodzakelijk om

1. in onderlinge afstemming te bepalen welke urgentie knelpunten hebben en waar kansen kunnen worden gepakt uit lopende projecten (bv. MientGroen) of nieuwe initiatieven
2. In nadere uitwerking te bepalen welke opgaven hier (verder) uit voortkomen voor het waterbeheer in Duin Horst & Weide, maar ook voor andere overheden en stakeholders (transitie landbouw, opgave gemeenten tav infrastructuur, riolering, ...)
3. de verschillende programma's in het landelijk (en stedelijk) gebied op elkaar aan te laten sluiten en af te stemmen met maatregelen in stedelijk gebied (o.a. WBS, keringen, afkoppelen stedelijk gebied)

In de landschapstafel DHW en de tafels van andere gebieden van het PPLG kan de agenda nader uitgewerkt worden. Hier kan ook worden besloten om bijvoorbeeld de kennisopbouw van specifieke opgaven via andere sporen uit te werken. De hieruit voortvloeiende maatregelen moet vervolgens wel worden gecombineerd met de overige opgave in DHW. Geadviseerd wordt:

- kennisopbouw voor het Veengebied via deelgebied het Groene Hart aan de orde te stellen.
- kennisopbouw voor Trappenberg via deelgebied de bollenstreek aan de orde te stellen.

Trajecten buiten gebiedstraject DHW ZH-PLG maar wel van belang voor de context:		
traject	beschrijving	link
Nationaal Deltaprogramma	Het nationaal Deltaprogramma beschermt Nederland tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en draagt bij aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Verschillende overheden en organisaties werken aan het programma, onder leiding van de deltacommissaris.	Home Deltaprogramma
KRW	Om de KRW waterlichamen in goede toestand te krijgen zijn maatregelen vastgesteld (factsheets KRW).	KRW-factsheets en -gegevensbestanden Het Waterkwaliteitsportaal
Bovenregionale stresstest wateroverlast (Limburgbui)	Om ons in Nederland voor te bereiden op grootschalige wateroverlast worden op dit moment in 13 regio's zogeheten bovenregionale	Wateroverlast in Zuid-Holland - Provincie Zuid-Holland

	stresstesten uitgevoerd. Deze stresstesten brengen de mogelijke gevolgen van extreme neerslag (200 mm regen in 48 uur) in beeld.	
Drinkwater	Drinkwaterbedrijf Dunea heeft vanaf 2030 een nieuwe, aanvullende drinkwaterbron en extra zuiveringen nodig. Na een lange en intensieve zoektocht kiest Dunea samen met alle betrokken partijen voor een drinkwatersysteem met een nieuwe bron in de eigen regio: het Zuid-Hollandse kanaal de Vliet. Provincie Zuid-Holland steunt deze keuze.	Dunea kiest voor nieuw drinkwatersysteem met Vliet als bron - Provincie Zuid-Holland

6.2 Bijlage 2: Project fiches

Overzicht projecten en ideeën van gebiedspartners die bijdragen aan de doelen van het ZH-PLG:

1	Groenblauwe dooradering binnen en buiten stedelijk gebied
2	Parkway de Vliet
3	Loozone
4	Leidschendammerhout
5	Landscheidingsdijk wordt ecologische schakel
6	Verbeteren natuurwaarden in de Oostvlietpolder met mogelijkheden voor extensieve recreatie
7	Brug over de Vliet
8	Vlietzone Slagenlandschap Rijswijk (Koningsveld)
9	Verbinding langs de Vliet Voorschoten
10	Aanpassing Tunnel Horst- en Voordelaan voor een veilige en recreatieve verbinding in de Duivenvoordecorridor
11	Overgangsgebied/ binnenduinrand Meijendel Wassenaar
12	MientGroen
13	Pilot Duinaangroei Haagse verkenning zeespiegelstijging
14	Verbinding Clingendael met Haagse Bos
15	Verwijderen Aziatische Duizenknopen Landgoederenzone Den Haag Wassenaar
16	Groenblauwe dooradering Den Haag Noord

17	Landgoederenzone Rijswijk
18	Vlietzone – Zweth = Ecologische verbinding tussen de parken Rijswijk Zuid inclusief Wilhelminapark
19	Landgoed Duivenvoorde

1. Groen Blauwe dooradering binnen en buiten stedelijk gebied

Naam project	Groen Blauwe dooradering binnen en buiten stedelijk gebied
Maatregelcategorie	a) Projecten die gebiedspartners volledig zelf kunnen realiseren op basis van eigen middelen of het huidige budget van bestaande subsidieregelingen; >> van toepassing voor fase 2: ontwerp en realisatie b) Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen; >> van toepassing voor fase 1: onderzoek
Gebied	Duin Horst & Weide
Opgave(n) in gebied	GBDA; koppelkansen: KRW, CO2 opslag, klimaatmitigatie (schaduwwerking)
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Programmamanagement van de landschapstafel DHW
Deelnemende partner(s)	6 gemeenten (leiden, zoetermeer, den haag, voorschoten, wassenaar, leidschendam-voorborg), provincie zuid holland en hoogheemraadschap van Rijnland.
Datum	16 oktober 2025
Versie	Concept (inclusief nummering) of definitief

Samenvatting project (max 100 woorden)

Op laagdrempelige wijze relevante informatie beschikbaar hebben zodat concreet gestart kan worden met herstel van cultuurhistorische

landschapselementen en -structuren + kwaliteit verhogen van het DHW-gebied ten behoeve van GBDA en netwerk.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

- Onderzoek naar GBDA is een uitwerking van prioritair project 3 Toekomstbestendig Cultuurlandschap. GBDA kan de cultuurhistorische landschapselementen en structuren herstellen die in het landelijk gebied steeds meer onder druk komen te staan.
- Project sluit aan op de gebiedsdoelen uit het programma Zuid Hollands programma landelijk gebied GBDA
- Hoogheemraadschap van Rijnland wil graag aan de slag met concrete kansen voor waternatuur en natuurvriendelijke oevers in de regio (kansenpakkersbijeenkomst) en stelt hiervoor ook geld beschikbaar voor 2026-2027.

Concrete output project max ½ A4)

Type project: verkenning en (ontwerp) en uitvoering

- Fase 1: Verkenning: een analysekaart met concrete maatregelen binnen de 6 gemeenten op zowel private als particuliere gronden. De kaart combineert kennis tussen beheer, landschap/biodiversiteit, cultuurhistorie, water en gaat nadrukkelijk verder dan alleen de private gronden. Ook kansen voor private gronden zullen bij voorkeur met private eigenaren (of pachters) in beeld worden gebracht.
- Fase 2: Ontwerp & Uitvoering: op basis van de kansenkaart bepaald de grondeigenaar wat de haalbaarheid is en wanneer de kans verzilverd wordt en tot uitvoering kan worden overgegaan. Binnen de gemeente vraagt dit om afstemming met lopende projecten en beheeropgaven om de haalbaarheid van deze kansen te vergroten.

Scope:

- Een analyse over de publieke en private gronden binnen een gemeente
- Groenblauwe dooradering gaat binnen dit project over kansen binnen stedelijk gebied en landelijk gebied. Het gaat hierdoor verder dan alleen "groen blauw netwerk" (NOVEX zuidelijke randstad).
- In totaal 6 gemeenten: Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg, Wassenaar, Voorschoten, Leiden en Den Haag

Inhoud:

- Het doel van dit project is om bij te dragen aan de doelstelling om 10% groenblauwe dooradering te realiseren in 2050.
- De beoogde maatregelen die vallen onder groenblauwe dooradering zijn als volgt: houtwallen/singels, bomenrijen, struwelen, heggen, sloten en poelen en biodiverse maatregelen zoals inheemse bloemrijke tuinen, het vermijden van pesticiden, het plaatsen van nestkasten, het herstellen van habitats, en het aanleggen van groene daken

Resultaat:

- Fase 1: beoogde resultaat is een kanskaart op detailniveau per gemeente waarin concreet de kansen zijn benoemd voor natuurvriendelijke oevers, biodiverse maatregelen zoals kruidenrijke bermen, heggen/hagen etc.
- Fase 2: beoogde resultaat is – indien nodig – een ontwerp van de te nemen maatregelen en minstens de realisatie van de uit te voeren maatregel.

Schaalniveau van het project:

- Het project brengt in detailniveau – per gemeente - de kansen in beeld voor groenblauwe dooradering in het hele Duin Horst & Weide gebied en draagt daarmee bij aan de programmadoelstellingen: vitaliteit, authenticiteit en beleefbaarheid van het landschap.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

In Duin Horst & Weide wordt ingezet op het vergroten van de groenblauwe dooradering (GBDA). Momenteel beslaat de GBDA in het gebied ongeveer 4% van het landelijk gebied (gebied buiten NNN en stedelijk gebied). De ambitie is om dit aandeel tot 2030 te laten groeien naar circa 7%, met als einddoel 10% in 2050. Dit betekent dat er tussen 2023 en 2030 een extra oppervlakte van 94 tot 178 hectare aan groenblauwe dooradering wordt gerealiseerd. De uitbreiding vindt op zowel overheidsgronden als agrarische gronden plaats. Voor de realisatie van de uitbreiding is het belangrijk om met gemeenten, provincie, terreinbeheerders en agrariërs in gesprek te gaan en samen te werken.

Liggend aan welke maatregelen in fase 2 worden geselecteerd draagt de 10% GBDA doelstelling bij aan de biodiversiteitsopgave, de KRW, CO2 opslag, klimaatmitigatie (schaduwwerking), transitie van de landbouw en verhogen van de landschappelijke waarden.

In Duin Horst & Weide wordt ingezet op het vergroten van de groenblauwe dooradering (GBDA). Momenteel beslaat de GBDA in het gebied ongeveer 4% van het landelijk gebied (gebied buiten NNN en stedelijk gebied). De ambitie is om dit aandeel tot 2030 te laten groeien naar circa 7%, met als einddoel 10% in 2050. Dit betekent dat er tussen 2023 en 2030 een extra oppervlakte van 94 tot 178 hectare aan groenblauwe dooradering wordt gerealiseerd. De uitbreiding vindt op zowel overheidsgronden als agrarische gronden plaats. Voor de realisatie van de uitbreiding is het belangrijk om met gemeenten, provincie, terreinbeheerders en agrariërs in gesprek te gaan en samen te werken.

Liggend aan welke maatregelen in fase 2 worden geselecteerd draagt de 10% GBDA doelstelling bij aan de biodiversiteitsopgave, de KRW, CO2 opslag, klimaatmitigatie (schaduwwerking), transitie van de landbouw en verhogen van de landschappelijke waarden.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

- Uitblijven van financiering voor onderzoeksbureau
- Uitblijven van financiering voor realisatie
- Te weinig capaciteit en/of kennis binnen gemeente om maatregelen en kansen voor GBDA aan te wijzen
- Er is een verschil van inzicht tussen de 7 partijen (6 gemeenten, provincie) en het programmanagement over de uitvoering van de opdracht.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Het programmanagement van Duin Horst & Weide is verantwoordelijk (de programmamanager) en werkt nauw samen met de subsidieverstrekker: de provincie Zuid Holland.

- De gemeenten, specifiek de beleidsadviseurs van groen/landschap, water, bodem geven inhoud aan dit project.
- Adviseurs van Holland Rijnland met gebiedskennis en subsidiespecialisten
- Provincie Zuid Holland: beleidsadviseurs groenblauw, erfgoed, deelgebiedsmanager Duin Horst & Weide

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Termijn	Mijlpaal	Activiteit
Q4 2025	Besluit bestuurlijke landschapstafel om project toe te voegen aan UVP en ZHPLG gebiedsplan.	
Q4 2025	Provincie stelt middelen beschikbaar voor fase 1.	
Q1 2026	Divergeren	- Formuleren uitvraag - Opdracht geven bureau - Inhoudelijke workshops met gemeenten en terreineigenaren

Q2 2026	Verkenning subsidiemogelijkheden t.b.v. de uitvoering	Hoogheemraadschap Rijnland Actieplan biodiversiteit
Q2 2026	Convergeren	- Analyse kaart opstellen - Tijdlijn toevoegen (quick wins en lange termijn)
Q3 en A4		

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Financiën voor de verkenning worden beschikbaar gesteld via PZH

2. Parkway de Vliet

Naam project	Parkway de Vliet
Maatregelcategorie	<i>Laat staan wat van toepassing is:</i> a) Projecten die gebiedspartners volledig zelf kunnen realiseren op basis van eigen middelen of het huidige budget van bestaande subsidieregelingen; b) Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen; c) Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Vlietzone tussen Leiden en Rijswijk, met focus op oevers en recreatieve routes langs de Vliet.
Opgave(n) in gebied	Versterking van beleefbare recreatieve structuur langs de Vliet, GBDA, verbetering van landschappelijke kwaliteit en erfgoedbeleving, versterking van verbindingen tussen stad en landschap (MRDH), aansluiting op mobiliteitsopgaven en verkeersstructuur (Toekomstbeeld Vlietzone)
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Leidschendam-Voorburg
Deelnemende partner(s)	Provincie Zuid-Holland, gemeenten Leiden, Voorschoten, Den Haag, Rijswijk, Staatsbosbeheer, Nationaal Park Hollandse Duinen
Datum	Oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

Parkway de Vliet is een initiatief om een doorgaande, herkenbare en comfortabele recreatieve structuur langs de Vliet te ontwikkelen. Het project beoogt de landschappelijke en erfgoedkwaliteit te versterken en de beleefbaarheid van de Vlietzone te vergroten. Het sluit aan bij ambities van Nationaal Park Hollandse Duinen, de Omgevingsvisie Leidschendam-Voorburg en het Toekomstbeeld Vlietzone. Het project bevindt zich in de initiatiefase en vraagt om nadere uitwerking in een projectopdracht en plan van aanpak.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De Vlietzone biedt kansen voor het versterken van de recreatieve beleving, landschappelijke kwaliteit en erfgoedstructuur langs de Vliet. Het concept *Parkway de Vliet*, afkomstig uit het Nationaal Park Hollandse Duinen, is opgepakt in de Omgevingsvisie van Leidschendam-Voorburg en sluit aan bij bredere ambities voor beleefbare groenstructuren in de regio. Zonder nadere uitwerking dreigt deze potentie onbenut te blijven. Er is behoefte aan een gezamenlijke projectopdracht en plan van aanpak om de Parkway-ambitie te concretiseren, inclusief afstemming met het lopende verkeersonderzoek *Toekomstbeeld Vlietzone* en de ontwikkeling van de Sportzone. Dit vraagt om regie, samenwerking en ontwerpgerichte verkenning.

Concrete output project max ½ A4)

Het project betreft een ontwerpgerichte verkenning en uitwerking van een recreatieve structuur langs de Vliet, gebaseerd op het Parkway-concept. Activiteiten zijn onder meer:

- Opstellen van een projectopdracht
- Definieren van het gewenste projectresultaat
- Opstellen van een plan van aanpak met betrokken partners
- Ontwerpend onderzoek naar herkenbaarheid, continuïteit en comfort
- Afstemming met het verkeersonderzoek *Toekomstbeeld Vlietzone*
- Verkenning van koppelkansen met erfgoedlijnen en groengebieden (MRDH)

Het beoogde resultaat is een gedragen ontwerpconcept en uitvoeringsstrategie voor een beleefbare Parkway tussen Leiden en Rijswijk. Schaalniveau: regionaal, met lokale uitwerkingen per deelgebied.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Het project kan bijdragen aan het ZH-PLG-doel groenblauwe dooradering, mits er ruimte ontstaat voor landschappelijke ingrepen zoals vergroening en herprofilering van de Westvlietweg. De Parkway-ontwikkeling versterkt potentieel de beleefbaarheid, ecologische samenhang en landschappelijke continuïteit langs de Vliet. De mate van doelbereik is afhankelijk van ontwerpkeuzes en uitvoeringsruimte.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Het project bevindt zich in de initiatiefase. Er is nog geen projectopdracht of plan van aanpak. Onzekerheden zitten in:

- Afstemming tussen gemeenten, provincie, beheerders en andere partners
- Ruimtelijke en verkeerskundige haalbaarheid, mede afhankelijk van uitkomsten van het verkeersonderzoek *Toekomstbeeld Vlietzone*
- Beschikbaarheid van middelen en capaciteit voor uitwerking en uitvoering
- Scope en schaal van de Parkway-ambitie: regionaal concept versus lokale ingrepen

Deze aspecten worden verkend in het gebiedsproces Duin Horst & Weide en kunnen in een latere fase worden geconcretiseerd.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Leidschendam-Voorburg is in eerste instantie initiatiefnemer voor het deel binnen haar grondgebied. Voor het bredere traject tussen Leiden en Rijswijk is nog geen gezamenlijke projectstructuur of trekkerschap vastgesteld. Afstemming met gemeenten Leiden, Voorschoten, Den Haag en Rijswijk, provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer en Nationaal Park Hollandse Duinen is nodig om tot een gedragen aanpak te komen. Participatie is nog niet

vormgegeven, wat logisch is gezien het ontbreken van een projectopdracht en plan van aanpak. Zodra deze zijn opgesteld kan een passend participatietraject worden ontworpen op basis van schaal, impact en uitvoerbaarheid van maatregelen.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Het project bevindt zich in de initiatiefase. Er is nog geen concrete planning of tijdslijn vastgesteld. Verdere uitwerking is afhankelijk van bestuurlijke prioritering, beschikbare capaciteit én middelen en van de uitkomsten van het verkeersonderzoek *Toekomstbeeld Vlietzone*. Zodra er meer duidelijkheid is over scope en partnerschap, kan worden toegewerkt naar een projectopdracht en plan van aanpak.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Er is nog geen uitgewerkte begroting beschikbaar. Het project bevindt zich in de initiatiefase en moet nog worden uitgewerkt in een projectopdracht en plan van aanpak. In een volgende fase worden benodigde middelen, personele inzet en financieringsmogelijkheden verkend.

3. Loozone

Naam project	Loozone
Maatregelcategorie	b) Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen; c) Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Groene schakel (groene zone) Den Haag – Leidschendam-Voorburg, binnen Duin Horst & Weide
Opgave(n) in gebied	Versnippering van groenblauwe structuren en beperkte beleefbaarheid, met kansen voor versterking van biodiversiteit en natuurwaarden
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Leidschendam-Voorburg
Deelnemende partner(s)	Gemeente Den Haag, Nationaal Park Hollandse Duinen, Hoogheemraadschap van Delfland.
Datum	Oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

Het project Loozone richt zich op het verbeteren van ecologische en recreatieve verbindingen tussen Den Haag en Leidschendam-Voorburg. Door vergroening, herinrichting en het wegnemen van barrières ontstaan kansen voor een sterkere groenblauwe samenhang. De maatregelen dragen bij aan biodiversiteit, beleefbaarheid en klimaatadaptatie en sluiten aan bij het uitvoeringsprogramma Duin Horst & Weide 2024-2028 en de NOVEX-ZR investeringsstrategie.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De Loozone kent versnipperde parkdelen die worden doorsneden door infrastructuur en privégebruik, waardoor de zone niet als een samenhangend geheel functioneert. Dit belemmert de ecologische, visuele en ruimtelijke continuïteit. De opgave is om deze fragmentatie te doorbreken door vergroening, het verbinden van waterlopen en het verbeteren van langzaamverkeer routes. Daarmee wordt niet alleen de biodiversiteit versterkt en de beleefbaarheid van het cultuurhistorisch landschap vergroot, maar ook bijgedragen aan klimaatadaptatie door betere wateropvang, verkoeling en robuustere groenstructuur. Zonder ingreep blijven kansen liggen om stad en landschap beter te verbinden en om het gebied aantrekkelijker en gezonder te maken voor bewoners en bezoekers.

Concrete output project max ½ A4)

Het project bestaat uit een ontwerpgerichte verkenning gevolgd door fysieke maatregelen. In de eerste fase wordt een ontwerpstudie uitgevoerd met schetsontwerpen voor het verbeteren van ecologische, recreatieve en visuele continuïteit. In de vervolgfase wordt een plan van aanpak opgesteld met een uitvoeringsvoorstel.

De maatregelen sluiten aan op de NOVEX-ZR indiening en omvatten:

- **Kruisende infrastructuur opheffen/terugbrengen** – versmallen kruisende wegen, opheffen parkeerplaatsen, herinrichting met groen, mogelijke aanpassingen aan bredere infrastructuur waar nodig
- **Versterken van ecologische en visuele continuïteit** – aanpassen parkinrichting en aanleggen natuurvriendelijke/natuurlijke oevers, verbinden bestaande waterlopen
- **Versterken van het parkkarakter tussen de sporen (overgangsgebied)** – inrichten als park
- **Verbeteren wandel- en fietsroutes** – voetgangersoversteekplaats(en) aanbrengen, voetpaden doortrekken en (comfort) fietsverbindingen verbeteren

Het beoogde resultaat is een beter verbonden, aantrekkelijkere en klimaatadaptatieve groenzone tussen Haagse Bos en Vliet. Naar verwachting betreft het:

- ±2 ha heringericht parklandschap
- ±3 km verbeterde wandel- en fietsroutes
- Meerdere deelprojecten met verschillende typen ingrepen (groen, water, infrastructuur, beleving)

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Het project Loozone draagt bij aan meerdere indicatieve doelen binnen Duin Horst & Weide. Door het verbeteren van ecologische en visuele continuïteit, vergroening van infrastructuur en het verbinden van waterlopen ontstaat een robuustere groenblauwe structuur. Dit levert een directe bijdrage aan de provinciale opgave voor groenblauwe dooradering, met meekoppelkansen voor biodiversiteit, recreatie en waterkwaliteit.

De aanleg van natuurvriendelijke en natuurlijke oevers draagt bij aan KRW-doelen, door het verbeteren van de waterkwaliteit en het versterken van de ecologische functie van waterlopen. De maatregelen passen grotendeels binnen bestaande structuren en profielen. Daardoor kunnen ze met relatief weinig ruimte toch bijdragen aan het behalen van doelen. De aanpak is schaalbaar en biedt ruimte voor verdere koppeling aan klimaatadaptatie en recreatieve toegankelijkheid.

Hoewel het project geen directe opgave heeft voor boerenlandvogels of CO₂-reductie, sluit het aan bij de bredere transitie naar een aantrekkelijk en klimaatadaptief stedelijk landschap. Het project biedt daarmee een meervoudige bijdrage aan de gebiedsopgaven, met ruimte voor verdere koppeling aan biodiversiteit, klimaatadaptatie en recreatie.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

De belangrijkste risico's voor dit project zijn:

- Haalbaarheidsvraagstukken op het gebied van verkeer en infrastructuur
- Consensus tussen betrokken partners over ontwerpkeuzes en uitvoeringsvolgorde
- Planning en fasering van maatregelen in relatie tot andere gebiedsopgaven

- Financiële dekking en uitvoerbaarheid

Beheersmaatregelen en nadere uitwerking van deze risico's worden meegenomen in het plan van aanpak dat volgt op de ontwerpstudie. In deze eerste fase ligt de focus op het verkennen van ruimtelijke kansen en het schetsen van oplossingsrichtingen. Eventuele onduidelijkheden worden in de volgende fase verder onderzocht en afgestemd met betrokken partijen.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

De gemeente Leidschendam-Voorburg is in deze fase verantwoordelijk voor de uitvoering van het project. De ontwerpstudie richt zich in eerste instantie op het Voorburgse deel van de Loozone. Gemeente Den Haag is een belangrijke samenwerkingspartner. In deze fase neemt zij deel aan het ontwerpatelier en denkt mee op visieniveau over de Loozone als geheel. In een latere fase wordt verkend of Den Haag ook financieel kan bijdragen aan de uitvoering van maatregelen.

De externe organisatie wordt in het plan van aanpak verder uitgewerkt. Belangrijke belanghebbenden zijn bewoners, omwonenden en gebruikers van de Loozone. Een uitgebreider participatieplan volgt nog.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Fase 1 – Ontwerpfase (Q3/Q4 2025)

In deze fase wordt gewerkt aan het ruimtelijk ontwerp en de verkenning van maatregelen. De belangrijkste mijlpaal is de oplevering van afgestemde ontwerpvoorstellen voor de Loozone en de centrale zone in december 2025.

Fase 2 – Uitwerkingsfase (Q1 2026)

Op basis van de ontwerpvoorstellen worden de volgende documenten opgesteld:

- Plan van Aanpak Loozone: plankaart, doorsneden, afwegingskader en beoordelingsmatrix
- Uitvoeringsplan Loozone: plankaart, kostenraming, implementatieadvies en uitvoeringsstrategie
- Eindrapportage met samenvatting van resultaten en vervolgstappen

Het beoogde resultaat van deze twee fasen is een uitvoeringsgereed voorstel voor maatregelen in de Loozone, inclusief ruimtelijke onderbouwing en strategische positionering binnen Duin Horst & Weide.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Voor de ontwerpfasen en het opstellen van een uitvoeringsvoorstel is vanuit de gemeente Leidschendam-Voorburg een startbudget van € 5.1.2.b beschikbaar gesteld. Dit dekt de inzet van een extern ontwerpbureau.

De investeringskosten voor fysieke maatregelen worden in de volgende fase verder uitgewerkt. Op basis van eerdere inschattingen binnen het NOVEX-ZR traject ligt de bandbreedte voor maatregelen in de Loozone tussen € 5.1.2.b

5.1.2.b en € 5.1.2.b afhankelijk van ontwerpkeuzes, schaal en uitvoeringsstrategie. Deze inschatting is indicatief en wordt herijkt op basis van de ontwerpstudie.

Aanvullende financiering en cofinanciering worden nog onderzocht.

Gemeente Den Haag is een potentiële partner in de uitvoering en wordt betrokken bij het verkennen van investeringsmogelijkheden.

Structurele kosten voor beheer en onderhoud zijn in deze fase nog niet uitgewerkt. Deze worden meegenomen in het uitvoeringsplan en afgestemd met betrokken partijen.

4 Leidschendammerhout

Naam project	Leidschendammerhout
Maatregelcategorie	<i>Laat staan wat van toepassing is:</i> a) Projecten die gebiedspartners volledig zelf kunnen realiseren op basis van eigen middelen of het huidige budget van bestaande subsidieregelingen; b) Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen; c) Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	De Leidschendammerhout/Starrevaartpolder, een natuur- en recreatiegebied in de Vlietzone
Opgave(n) in gebied	Versterken van groenblauwe dooradering, verbeteren van recreatieve ontsluiting, vergroten biodiversiteit en klimaatadaptatie
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Leidschendam-Voorburg
Deelnemende partner(s)	Staatsbosbeheer, Provincie Zuid-Holland, Nationaal Park Hollandse Duinen, Hoogheemraadschap van Rijnland en overige stakeholders
Datum	Oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

Het project Leidschendammerhout richt zich op het verbeteren van recreatieve verbindingen, het versterken van natuurkwaliteit en het vergroten

van biodiversiteit. Door herinrichting van het landschap, aanleg van natuurvriendelijke oevers en verbetering van wandel- en fietsroutes ontstaat een robuustere groenblauwe structuur. De maatregelen dragen bij aan klimaatadaptatie en sluiten aan bij de opgaven binnen Duin Horst & Weide en de NOVEX-ZR investeringsstrategie. Bij Leidschendammerhout wordt gekeken naar versterking, vergroting en de begrenzing van NNN.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Leidschendammerhout is een waardevol groengebied in de Vlietzone, maar kent versnippering en beperkte recreatieve ontsluiting. De verbinding met omliggende gebieden is niet logisch of aantrekkelijk, waardoor het potentieel voor biodiversiteit, beleving en klimaatadaptatie onvoldoende wordt benut. De opgave is om het gebied landschappelijk te versterken, recreatief beter te ontsluiten en ecologisch robuuster te maken. Dit gebeurt door het verbeteren van routes, het toevoegen van natuurlijke oevers en het creëren van verblijfsplekken. De maatregelen sluiten aan bij de wens om de Vlietzone als geheel beter te verbinden en beleefbaar te maken en dragen bij aan de provinciale doelen voor groenblauwe dooradering en klimaatadaptatie.

Concrete output project max ½ A4)

Het project bestaat uit een ontwerpgerichte verkenning gevolgd door fysieke maatregelen. De potentiële maatregelen worden uitgewerkt binnen het kader van het Gebiedsplan Starrevaartpolder, als onderdeel van de Uitvoeringsagenda Vlietzone. Hierin dienen de Duin Horst & Weide-doelstellingen te landen. Gemeente Leidschendam-Voorburg neemt samen met de provincie het voortouw in de samenwerking en werkt toe naar het gezamenlijk opstellen van een integrale gebiedsvisie, -ontwerp en -aanpak. De potentiële maatregelen omvatten:

- Verbeteren van wandel- en fietsroutes, inclusief logische aansluitingen en comfortverbetering
- Aanleg van natuurvriendelijke oevers en ecologische verbindingen
- Landschappelijke inrichting van het gebied, inclusief waterbergingselementen
- Realisatie van kleinschalige recreatieve voorzieningen zoals bankjes, picknickplekken en informatiepanelen

- Verkenning van een Toeristisch Overstappunt (TOP) bij de STAR
Het beoogde resultaat is een aantrekkelijker, beter verbonden en klimaatadaptief groengebied dat bijdraagt aan biodiversiteit, recreatie en waterkwaliteit.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Het project Leidschendammerhout draagt bij aan meerdere indicatieve doelen binnen Duin Horst & Weide. Door het versterken van de groenblauwe dooradering, het verbeteren van recreatieve verbindingen en het toevoegen van natuurvriendelijke oevers ontstaat een robuustere ecologische structuur. Dit levert een directe bijdrage aan biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaatadaptatie.

De aanleg van natuurvriendelijke oevers draagt bij aan KRW-doelen door het verbeteren van de ecologische functie van waterlopen. De landschappelijke inrichting en recreatieve voorzieningen vergroten de beleefbaarheid en versterken de samenhang tussen stad en landschap. De maatregelen passen grotendeels binnen bestaande structuren en profielen, waardoor ze met relatief weinig ruimte toch bijdragen aan het behalen van doelen. De aanpak is schaalbaar en biedt ruimte voor verdere koppeling aan recreatie, klimaatadaptatie en regionale gebiedsopgaven.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

De belangrijkste risico's voor dit project zijn:

- Afstemming en consensus tussen betrokken partners
- Planning en fasering van maatregelen in samenhang met andere gebiedsopgaven
- Financiële dekking en uitvoerbaarheid van maatregelen

Deze risico's worden meegenomen in het gebiedsproces en het ontwerptraject. We werken op dit moment aan onze gemeentelijke bouwsteen voor de gebiedsvisie Leidschendammerhout. Dit document legt onze inzet en ambities vast en vormt straks de basis voor het gezamenlijke traject met provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer en andere partners. In deze fase ligt de nadruk op het verkennen van ruimtelijke kansen en het voorbereiden van een integrale gebiedsaanpak. Eventuele onduidelijkheden

worden in de volgende fase verder onderzocht en afgestemd met betrokken partijen.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

De samenwerking wordt vormgegeven binnen het gebiedsplanproces met provincie Zuid-Holland, als onderdeel van het Gebiedsplan Starrevaartpolder en de Uitvoeringsagenda Vlietzone. Gemeente Leidschendam-Voorburg werkt hierin samen met provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer en andere gebiedspartners aan een integrale gebiedsvisie, -ontwerp en -aanpak. In een latere fase wordt verkend of en hoe partners kunnen bijdragen aan de uitvoering en financiering van maatregelen. Participatie van bewoners en gebruikers wordt meegenomen in het ontwerptraject. Een uitgebreider participatieplan volgt nog.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

De planvorming voor Leidschendammerhout is gestart in 2025 met de opstelling van de gemeentelijke bouwsteen. Deze wordt naar verwachting eind 2025/begin 2026 afgerond. In 2026 volgt het gezamenlijke traject met provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer en andere partners voor het opstellen van een integrale gebiedsvisie en verdere uitwerking van potentiële maatregelen.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Voor de planvormingsfase is vanuit de gemeente Leidschendam-Voorburg een startbudget beschikbaar gesteld. Dit dekt de inzet van interne capaciteit en externe expertise voor het opstellen van de gemeentelijke bouwsteen en het gezamenlijke gebiedsproces.

De investeringskosten voor potentiële maatregelen zijn indicatief en afhankelijk van ontwerpkeuzes en uitvoeringsstrategie. Op basis van eerdere inschattingen binnen het NOVEX-ZR traject ligt de bandbreedte tussen €

5.1.2.b en € 6 5.1.2.b Deze inschatting wordt herijkt op basis van het ontwerptraject en de gebiedsvisie.

Aanvullende financiering en cofinanciering worden nog onderzocht. Provincie Zuid-Holland en Staatsbosbeheer zijn potentiële partners in de uitvoering.

Structurele kosten voor beheer en onderhoud zijn in deze fase nog niet uitgewerkt en worden meegenomen in het uitvoeringsplan.

5. Landscheidingsdijk wordt ecologische schakel

Naam project	Landscheidingsdijk wordt ecologische schakel
Maatregelcategorie	Projecten die gebiedspartners volledig zelf kunnen realiseren op basis van eigen middelen of het huidige budget van bestaande subsidieregelingen; Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen;
Gebied	Landscheidingsdijk wordt ecologische schakel
Opgave(n) in gebied	Versterking van ecologische verbindingen en biodiversiteit, landschappelijke en cultuurhistorische versterking, verkenning natuurcompensatie (veenmoeraslocatie), verbinding tussen stedelijke wijk (Leidschenveen) en Nieuwe Driemanspolder
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Leidschendam-Voorburg
Deelnemende partner(s)	Gemeente Den Haag, Gemeente Zoetermeer
Datum	Oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

Ontwikkeling van het open weidegebied langs de Kostverlorenweg tot ecologische schakel tussen Leidschenveen en de Nieuwe Driemanspolder. Het project richt zich op natuurontwikkeling, biodiversiteitsbevordering en landschappelijke versterking, in afstemming met het beheer- en inrichtingsplan van gemeente Den Haag voor de Landscheidingsdijk. Mogelijke maatregelen zijn o.a. heggenaanplant en verkenning van een veenmoeraslocatie voor natuurcompensatie.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Het open weidegebied langs de Kostverlorenweg biedt een kans om een ontbrekende ecologische schakel te realiseren tussen stedelijk gebied en recreatief landschap. Door nu te handelen kan het gebied bijdragen aan biodiversiteit, recreatieve beleving en cultuurhistorische versterking. Gemeente Den Haag heeft al een beheer- en inrichtingsplan opgesteld voor de Landscheidingsdijk. Door hierop aan te sluiten ontstaat een kansrijke integrale benadering. Daarnaast wordt verkend of het gebied ruimte kan bieden voor 2,2 hectare veenmoeras als natuurcompensatie voor de Blankenburgverbinding.

Concrete output project max ½ A4)

Het project bestaat uit een verkenning en ontwerpgerichte uitwerking van ecologische en landschappelijke maatregelen. Potentiële maatregelen zijn:

- Aanplant van heggen en struweel (o.a. ten behoeve van de patrijs)
- Versterking van ecologische structuur en bodemkwaliteit
- Landschappelijke inrichting met cultuurhistorische elementen
- Verkenning van een veenmoeraslocatie (2,2 ha) i.s.m. Rijkswaterstaat

Het beoogde resultaat is een robuuste ecologische verbinding met verhoogde biodiversiteit en beleefbaarheid.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Het project draagt bij aan het ZH-PLG-doel groenblauwe dooradering, door het versterken van ecologische verbindingen tussen stedelijk gebied (wijk Leidschenveen) en de Nieuwe Driemanspolder. De inrichting van het weidegebied (e.g. heggen) langs de Kostverlorenweg vergroot de biodiversiteit, verbetert de ecologische samenhang en draagt bij aan beleefbare natuur in de overgangszone tussen stad en land. De cultuurhistorische component versterkt de landschappelijke identiteit en draagt bij aan de beleefbaarheid van het gebied.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Het project bevindt zich in de initiatiefase. Er is nog geen projectopdracht of verkenning gestart. Onzekerheden zitten in afstemming tussen partners, ruimtelijke haalbaarheid, financiering en toekomstige beheerafspraken. Deze worden verkend in het gebiedsproces.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Leidschendam-Voorburg is initiatiefnemer. Er is nog geen formele projectstructuur. Gemeente Den Haag is een logische partner via het bestaande beheerplan voor de Landscheidingsdijk. Andere relevante partijen zijn Rijkswaterstaat, provincie Zuid-Holland, gemeente Zoetermeer, de hoogheemraadschap van Rijnland en het gebruikersoverleg Nieuwe Driemanspolder.

Participatie is nog niet vormgegeven, maar zal zich richten op betrokken grondeigenaren, bewoners en recreanten zodra het project verder wordt uitgewerkt. Grenzen van participatie worden bepaald op basis van schaal, impact en uitvoerbaarheid.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Het project bevindt zich in de initiatiefase. De wens is om in 2026 toe te werken naar een projectopdracht en eerste verkenning. Dit is echter onzeker vanwege beperkte capaciteit en middelen. Verdere uitwerking en planning zijn afhankelijk van prioritering binnen het gebiedsproces Duin Horst & Weide.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Er is nog geen kostenraming beschikbaar. Het project bevindt zich in de initiatiefase en moet nog worden uitgewerkt in een projectopdracht. In een volgende fase worden de benodigde middelen, personele inzet en financieringsmogelijkheden verkend.

6. Verbeteren natuurwaarden in de Oostvlietpolder met mogelijkheden voor extensieve recreatie

Naam project	Verbeteren natuurwaarden in de Oostvlietpolder met mogelijkheden voor extensieve recreatie
Maatregelcategorie	a) Projecten die gebiedspartners volledig zelf kunnen realiseren op basis van eigen middelen of het huidige budget van bestaande subsidieregelingen; Project behoort tot categorie a. Waarschijnlijk zal een beroep worden gedaan op de middelen m.b.t. groenblauwe dooradering en/of natuurvriendelijke oevers en/of bomen/bosaanplant en/of stimuleren boerenlandvogels.
Gebied	Oostvlietpolder (gemeentelijk deel, Vogelhoff)
Opgave(n) in gebied	Verbeteren van natuurwaarden (met name voor de graslanden) Verbeteren van waterkwaliteit Vergroten van mogelijkheden voor extensieve recreatie Nemen van verschillende maatregelen (schaal en tijd) per deelgebied (binnen het gemeentelijk grondgebied)
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Leiden
Deelnemende partner(s)	Het Zuid Hollands Landschap Hoogheemraadschap van Rijnland PolderLab Universiteit Leiden
Datum	30 sept. 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

In de periode voor 2012 is een aantal maatregelen uitgevoerd ter verbetering van de natuurwaarden met behoud van het slagenlandschap. In 2012 heeft de gemeente Leiden een Beheerovereenkomst gesloten met het Zuid-Hollands Landschap voor het beheer van het gemeentelijk deel van de Oostvlietpolder.

Conclusie na een aantal jaren beheer en teruglopende aantallen weidevogels is dat er maatregelen nodig zijn om de natuurwaarden te verbeteren mét behoud van de extensieve recreatie. Het uiteindelijke doel is behoud van het natuurlijke en cultuurhistorische agrarische landschap voor komende generaties. Het voorliggende project is hierop gericht.

Figuur 1 Projectgebied/afwegingsgebied (rood = gemeentelijke grond/maatregelengebied, geel = particuliere grond/invoedsgebied)

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De concrete opgave is verbetering van de natuurwaarden.

*In het weidegebied, waar de aantallen weidevogels al jaren teruglopen.

*In de sloten, waar de waterkwaliteit verbeterd kan worden met name wat betreft flora en fauna.

*In de oude volkstuinten, waar interessantere natuur kan worden gerealiseerd, waardoor het nog aantrekkelijker wordt om doorheen te wandelen.

* in het middengebied tussen de volkstuinten, wat nu een door schapen begraasde strook is.
Verder moeten de kansen voor extensieve recreatie vergroot worden voor het toenemend aantal inwoners van Leiden dat steeds minder mogelijkheden heeft voor groen (beleving) in de sterk verstedelijkte omgeving.

Concrete output project max ½ A4)

De output is tweeledig.
1) Een gedeeld beeld op de toekomst van de hele Oostvlietpolder die onderdeel uitmaakt van een groene zone vanaf Polderpark Cronesteijn tot aan de Vlietlanden. Met dit gedeeld beeld kunnen initiatieven van particulieren in het niet gemeentelijk deel worden beoordeeld.
2) Concrete maatregelen voor het gemeentelijk deel van de Oostvlietpolder (de Vogelhoff), uitgesplitst naar deelgebied (weidegebied, oude volkstuinten, strook tussen de nieuwe volkstuinten)

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Indicatief doel akkervogels/ boerenlandvogels: nader uit te werken

- Indicatief doel groenblauwe dooradering: nader uit te werken
- Indicatief doel bos en bomen: nader uit te werken
- Indicatief doel KRW: nader uit te werken

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Mogelijke risico's:

- Oppositie van omgeving en/of agrariër en/of pachters bij grootschalige ingrepen in landschap.
- WarmtelinQ project start in 2026. Een deel van de natuurmaatregelen kan mogelijk pas worden genomen in 2028. Is dan (na verkiezingen 2026) het budget nog wel beschikbaar?
- Na verkiezingen in 2026 besluit nieuw college dit project te stoppen.

Beheersmaatregelen:

- Kiezen voor kleinschalige ingrepen die geen aantasting van landschap zijn.

- Start deel van maatregelen in 2026 (buiten WarmtelinQ om), zodat in ieder geval deel van project doorgang vindt.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

- De gemeente Leiden is verantwoordelijk voor de uitvoering van het project.
- Uitvoering gaat in nauwe samenwerking met het Zuid-Hollands Landschap (vanwege het beheer van het gemeentelijk deel van het gebied) en het Hoogheemraadschap van Rijnland (vanwege de boezemwateren in het gebied). Verder is er overleg met de provincie en wordt er samen gezocht naar een betere bescherming van het gebied.
- Participatie: omwonenden en pachters zijn geïnformeerd tijdens een informatieavond. Waarschijnlijk zal er nog een volgen als de plannen concreter zijn.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

In oktober 2025 is het gedeelde beeld klaar met mogelijk nog een aantal uitzoekpunten of keuzerichtingen.
Op 1 januari 2026 zijn de eerste te nemen maatregelen duidelijk en in het vroege voorjaar kunnen deze uitgevoerd worden.
Via de pachtcontracten voor 2026 wordt al een ander beheer afgesproken (niet bemesten e.d. om te ontwikkelen naar een bloemrijker grasland).
Na de afronding van WarmtelinQ kunnen verdere maatregelen worden genomen (na verwachting in 2028).

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

- Er is een budget van € 5.12,5 beschikbaar voor het gehele project (inclusief plankosten). Er is nog geen begroting gemaakt (anders dan voor de plankosten) omdat nog niet duidelijk is welke maatregelen genomen gaan worden.

7. Brug over de Vliet

Naam project	Brug over de Vliet
Maatregelcategorie	c) Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen. Project behoort tot categorie c.
Gebied	Vliet ter hoogte van Allemansgeest (restaurant in Voorschoten) en Oostvlietpolder (gemeente Leiden)
Opgave(n) in gebied	Toevoegen van een extra verbinding over de Vliet met oog op verbeteren recreatieve mogelijkheden en wellicht ook verminderen van verkeersdruk op de Vlietweg.
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Leiden en gemeente Voorschoten (n.t.b.)
Deelnemende partner(s)	Provincie Zuid- Holland
Datum	30 sept. 2025
Versie	Concept 1

Kaartje met mogelijke plekken voor de nieuwe verbinding over de Vliet

Samenvatting project (max 100 woorden)

De afstand tussen de bestaande bruggen over de Vliet is groot. In Voorschoten ligt er een brug aan de Kniplaan, en een vanuit de Vlietwijk. In Leiden is er bij de Europaweg/ Lammenschansplein een mogelijkheid om de Vliet over te steken. Om meer mogelijkheden voor recreanten te maken en ook de verbinding vanuit Leiden-Zuidwest richting de Vlietlanden en het Groene Hart te verbeteren is een nieuwe brug gewenst. Hiermee wordt ook het jaagpad aan de kant van de rioolwaterzuivering in Leiden beter bereikbaar. Als er weer een brug komt bij de Hofweg in Voorschoten kan er een aardig rondje worden gewandeld of gefietst.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Opgave bestaat uit 3 delen:

1. Onderzoek naar technische mogelijkheden: waar is het technisch gezien mogelijk een brug te maken? Vervolg zal zijn een financiële raming van het project.
2. Proces om te komen tot de keuze van een Vlietbrug en zoektocht naar financiën. Mocht er geen geld gevonden worden komt er geen brug.
3. Realiseren van de brug.

Voor kans, zie de tekst bij Samenvatting.

Concrete output project max ½ A4)

Het onderzoek naar de technische mogelijkheden van de brug is bijna afgerond. Daarna volgt een onderzoek naar de kosten (najaar 2025). Vervolgens start het keuzeproces om te komen tot een brug en de zoektocht naar financiën/ en lobbytraject hiervoor. Voor het realiseren van de brug is nog geen budget beschikbaar.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

De brug zal vooral een bijdrage leveren aan recreatieve doelstellingen. Als mogelijk (bij) effect verbetert de verkeersveiligheid op de Vlietweg.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Het belangrijkste risico voor dit project is dat er geen budget beschikbaar komt voor realisatie. Een ander risico is weerstand tegen het plan vanuit bewoners/belanghebbenden van de Oostvlietpolder/ Vlietweg.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Aanleg van de brug: nader te bepalen.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Nader te bepalen

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Nader te bepalen.

8. Vlietzone Slagenlandschap Rijswijk

Naam project	Vlietzone Slagenlandschap Rijswijk (Koningsveld)
Maatregelcategorie	Laat staan wat van toepassing is: B Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen
Gebied	Slagenlandschap Rijswijk (Koningsveld)
Opgave(n) in gebied	Versterken van de groen-blauwe regionale verbinding vliet (project provincie) in het Slagenlandschap. Beeldkwaliteit, natuur, recreatie en cultuurhistorie.
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Rijswijk
Deelnemende partner(s)	Provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap Delfland (voorbehoud)
Datum	5-11-2025
Versie	Concept (inclusief nummering) of definitief

Samenvatting project (max 100 woorden)

Herinrichting van het slagenlandschap Rijswijk Buiten, gelegen tussen de Vliet, Elsenburgerbos en TNO Rijswijk, gericht op vergroten biodiversiteit en verbeteren waterkwaliteit, door aanleg van moerasoevers en extensief beheer

van de graslanden. De cultuurhistorische verkaveling blijft behouden. Het gebied wordt recreatief beleefbaar langs de randen.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

In het participatietraject rond de ontwikkeling van de woonwijk Rijswijk-Buiten is vastgelegd dat het slagenlandschap, als historisch restant van de oude polderstructuur, behouden blijft en een kwaliteitsimpuls krijgt.

Concrete output project max ½ A4)

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Circa 9 ha bloemrijk/kruidenrijk grasland

800 meter moerasoevers (groenblauwe dooradering + verbetering waterkwaliteit)

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Een risico is dat het Hoogheemraadschap de dekking van middelen die zij graag ter beschikking stellen niet rond krijgen. Dat kan tot een versoering van het project leiden. Het project gaat sowieso door met bijdragen van gemeente en provincie.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Rijswijk is verantwoordelijk voor uitvoering.

Provincie financiert mee omdat het project bijdraagt aan doelen van het Landschapspark Zuidvleugel / Toekomstbeeld Vlietzone.

Hoogheemraadschap Delfland doet vooralsnog mee vanuit doelstelling verbeteren waterkwaliteit

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Maak een indicatieve, voorlopige planning op hoofdlijnen. Beschrijf de belangrijkste activiteiten en mijlpalen. Geef aan wanneer het beoogde resultaat gereed is.

- **Q4 2025 – Start herontwerp en nieuwe berekening kostenraming**

Het projectteam begint met het aanpassen van het ontwerp en het actualiseren van de kosteninschatting.

- **Q4 2025 – Start participatie met belanghebbenden**

Gesprekken starten met natuurverenigingen, omwonenden en andere betrokkenen om input te verzamelen.

- **Q4 2025 – Verwerking input in ontwerp en besluitvorming**

De verzamelde feedback wordt verwerkt in het ontwerp en gebruikt voor bestuurlijke afwegingen.

- **Q4 2025 – Interne plantoetsing en validatie**

Het aangepaste ontwerp wordt intern beoordeeld op haalbaarheid, kwaliteit en projectdoelen.

- **Q4 2025 – Nieuw ontwerp gereed**

Een vernieuwd ontwerp dat alle projectdoelen integreert wordt afgerond en gepresenteerd.

- **Q4 2025 – Besluitvorming over aanbesteding en uitvoering**

- Directeuren en bestuurders nemen een besluit over het starten van de aanbestedingsprocedure.

- **Q4 2025/Q1 2026 – Project gereed voor aanbesteding**

Alle documenten en plannen zijn afgerond zodat het project kan worden aanbesteed.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Het taakstellend budget is 5.1.2.b euro, te verdelen over gemeente, provincie en hoogheemraadschap (ieder 1/3 deel)

In een komend DO + BO Vlietzone worden definitieve toezeggingen verwacht (Q4 2025).

Beheerkosten zijn voor rekening van gemeente Rijswijk.

9. Verbinding langs de Vliet Voorschoten

Naam project	Panorapark – Verbinding Korte Vliet – Krimwijk – Vlietlanden
Maatregelcategorie	Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Gemeente Voorschoten – zone tussen Korte Vliet, Krimwijk en Vlietlanden (onderdeel van de tweede groene ring / Panoramapark Leiden–Voorschoten).
Opgave(n) in gebied	• Versterken van de recreatieve verbinding tussen Leiden, Voorschoten en Vlietlanden. • Verbeteren van verkeersveiligheid voor langzaam verkeer (fietsers en voetgangers). • Creëren van een groenblauwe recreatieve as langs de Korte Vliet. • Verbinden van woongebieden met natuur en water, passend bij Panoramapark en Duin Horst & Weide.
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Voorschoten
Deelnemende partner(s)	Holland Rijnland, Provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap van Rijnland, Gemeente Leiden, samenwerkingsverband Duin Horst & Weide.
Datum	14 oktober 2025
Versie	Concept v1.0

Samenvatting project (max 100 woorden)

Binnen het project Panoramapark kan een schakel worden gerealiseerd tussen Leiden en recreatiegebied Vlietland via een recreatieve route langs de Korte Vliet. De verbinding loopt van Leiden via de Krimwijk richting de Vlietlanden en draagt bij aan verkeersveiligheid, recreatieve spreiding en vergroening. Het project omvat een langzaam verkeersroute met een nieuwe brug bij de

Hofweg en een demontabele brug over de Krimslot (i.v.m. woonboten). Holland Rijnland levert cofinanciering.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De verbinding langs de Korte Vliet ontbreekt op dit moment deels, waardoor een geen recreatieve route is voor fietsers en voetgangers richting Vlietlanden. En vanuit de wijk Krimwijk naar Leiden (o.a scholen) Het gebied heeft hoge recreatieve potentie door ligging tussen stad en groen, maar de ontsluiting is versnipperd. Door de aanleg van een aaneengesloten route voor langzaam verkeer, inclusief twee brugverbindingen, wordt een schakel in het netwerk van het Panoramapark gerealiseerd. Dit sluit aan op de regionale ambitie voor een tweede groene ring rond Leiden en versterkt de ruimtelijke samenhang met Duin Horst & Weide.

Concrete output project max ½ A4)

Type project: aanleg en versterking groenblauw netwerk en recreatieve infrastructuur.

Belangrijkste activiteiten:

- Aanleg recreatieve route langs de Korte Vliet richting Krimwijk en recreatiegebied Vlietland.
- Realisatie brugverbinding bij de Hofweg.
- Aanleg demontabele brug over de Krimslot (ivm woonboten).
- Verkeersveilige aansluiting op bestaande fiets- en wandelroutes.
- Landschappelijke inpassing met groen en waterberging.

Beoogd resultaat:

- Veiliger en aantrekkelijker langzaamverkeerroute.
- Verbeterde recreatieve spreiding (ontlasting Vlietlanden).
- Verbinding stedelijk gebied Leiden–Voorschoten–Vlietlanden.
- Versterking identiteit Panoramapark als groene long van de regio.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Thema	Bijdrage
Natuur & biodiversiteit	Ecologische verbindingzone langs de Vliet

<i>Cultuurhistorie & landschap</i>	<i>Behoud open landschap, versterking groene structuur</i>
<i>Leefbaarheid & gezondheid</i>	<i>Meer recreatieve ruimte, betere verkeersveiligheid</i>
<i>Mobiliteit</i>	<i>Veilige, duurzame route voor langzaam verkeer</i>
<i>Recreatie</i>	<i>Nieuwe schakel in de tweede groene ring, verbinding naar Vlietlanden</i>
<i>Klimaatadaptatie</i>	<i>Waterberging en vergroening langs route</i>

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

- Technische uitvoering demontabele brug Krimstoot (ruimte en vergunning).
- Afstemming met waterbeheer (HHR).
- Cofinanciering en fasering uitvoering.

Beheersmaatregelen: afstemming met HHR en woonbootbewoners, gefaseerde uitvoering, gebruik van modulaire brugconstructie

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Penvoerder: Gemeente Voorschoten

Partners: Holland Rijnland (subsidie), PZH, HHR, Leiden, Duin Horst & Weide.

Participatie: Bewoners Krimwijk, belanghebbenden woonboten, recreatie- en natuurorganisaties.

Regie: Projectgroep onder vlag van Panoramapark en DHW.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Fase	Periode	Mijlpaal
Verkenning & ontwerp	2025	Ontwerp route en bruggen
Vergunning & financiering	2026	Definitieve besluitvorming
Realisatie fase 1 (Hofwegbrug)	2027	Brug Hofweg gereed
Realisatie fase (Krimstootbrug + route)	2028	Volledige verbinding opengesteld

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Kostencategorie	Indicatie	Toelichting
- Ontwerp & voorbereiding	€ 5.1.2.b	studies en ontwerp
- Brug Hofweg	€ 5.1.2.b	vaste brugconstructie
- Demontabele brug Krimstoot	€ 5.1.2.b	modulaire brug (ivm woonboten)
- Route-aanleg en groeninpassing	€ 5.1.2.b	fiets-/wandelpad, groen en waterberging
Totaalindicatie	€ 5.1.2.b	inclusief voorbereiding en toezicht

Bijzonderheden / kansen

- Koppeling met Panoramapark Leiden en Groenblauw netwerk Haagse Regio.
- Innovatief ontwerp met demontabele brug: duurzaam, flexibel en onderhoudsarm.
- Versterkt de samenwerking Leiden–Voorschoten–Leidschendam-Voorburg binnen DHW.

10. Aanpassing Tunnel Horst- en Voordelaan voor een veilige en recreatieve verbinding in de Duivenvoordecorridor

Naam project	Aanpassing Tunnel Horst- en Voordelaan voor een veilige en recreatieve verbinding in de Duivenvoordecorridor
Maatregelcategorie	Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Gemeente Voorschoten – Spooronderdoorgang Horst- en Voordelaan, onderdeel van de recreatieve en landschappelijke verbinding tussen de landgoederenzone Duivenvoordecorridor en de stedelijke gebieden van Voorschoten en Wassenaar. Snelfietsroute Leiden-Den Haag
Opgave(n) in gebied	• Verbeteren van verkeersveiligheid en gebruikersvriendelijkheid van de spooronderdoorgang. • Creëren van een veilige, aantrekkelijke route voor langzaam verkeer en recreanten. • Verbeteren van sociale veiligheid en verblijfskwaliteit (verlichting, zichtlijnen).

	• Versterken van de recreatieve samenhang in de Duivenvoordecorridor door de tunnel als schakel te benutten. • Faciliteren van duurzame mobiliteit (fiets en te voet).
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Voorschoten
Deelnemende partner(s)	ProRail, Provincie Zuid-Holland, Holland Rijnland, Duin Horst & Weide, Stichting Duivenvoorde, gemeenten Voorschoten en Wassenaar.
Datum	28 oktober 2025
Versie	Concept v1.0

Samenvatting project (max 100 woorden)

De Horst- en Voordelaantunnel is een belangrijke schakel in de recreatieve en functionele verbinding tussen Leidschendam Voorburg, Voorschoten en Wassenaar en is onderdeel van de snelfietsroute Leiden-Den Haag. De tunnel is nu onveilig en onaantrekkelijk voor langzaam verkeer. Het project beoogt een herinrichting met gescheiden fietspad en voetpad, verbeterde verlichting, en mogelijk éénrichtingsverkeer voor auto's geregeld met verkeerslichten. Zo ontstaat een veilige en aantrekkelijke route die de Duivenvoordecorridor recreatief ontsluit en bijdraagt aan duurzame mobiliteit en een verbetering van de snelfietsroute.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De Duivenvoordecorridor vormt een belangrijk landschappelijk en recreatief lint tussen Leiden, Den Haag, Voorschoten en Wassenaar en is onderdeel van de snelfietsroute. De Horst- en Voordelaantunnel is hierin een bottleneck: smal, donker, onoverzichtelijk en onveilig. Dagelijks maken scholieren, forenzen en recreanten gebruik van de tunnel, maar het ontbreken van gescheiden paden veroorzaakt conflicten tussen verkeersstromen. De reconstructie biedt een kans om de recreatieve verbinding door de

Duivenvoordecorridor te versterken en de beleving van dit waardevolle landschap te verbeteren, alsmede een verbetering van de snelfietsroute.

Concrete output project max ½ A4)

Type project: integrale verkeers- en recreatieverbetering.

Belangrijkste activiteiten:

- Herinrichting tunnel met gescheiden fiets- en voetpad.
- Verbetering verlichting en zichtlijnen.
- Aanleg van aantrekkelijke aansluitroutes op bestaande recreatieve paden in de Duivenvoordecorridor.
- Onderzoek naar éénrichtingsregeling voor auto's (met verkeerslichten).
- Landschappelijke en esthetische inpassing van de tunnelmondingen.
- Verbetering van de snelfietsroute Leiden-Den Haag.

Beoogd resultaat:

- Veiliger, comfortabeler en aantrekkelijker verbinding voor langzaam verkeer.
- Betere recreatieve ontsluiting van de landgoederenzone.
- Versterking van de Duivenvoordecorridor
- Minder barrièrewerking van het spoor en verbeterde leefbaarheid.
- Beter gebruik van de snelfietsroute

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Thema	Bijdrage
Mobiliteit	Veiligere en comfortabelere verbinding voor fietsers en voetgangers
Recreatie	Belangrijke schakel in recreatief netwerk Duivenvoordecorridor
Landschap & erfgoed	Versterking zichtlijnen en leefbaarheid van landgoederen
Leefbaarheid	Minder geluid en verkeersdruk, betere sociale veiligheid

Thema	Bijdrage
Gezondheid	Bevordering van wandelen en fietsen
Klimaat & duurzaamheid	Vermindering autoverkeer, stimulering langzaam verkeer

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

- Technische beperkingen door tunnelbreedte.
- Afstemming met ProRail voor werkzaamheden onder spoor.
- Financiering afhankelijk van bijdragen van meerdere partners.

Beheersmaatregelen: haalbaarheidsstudie, coördinatie met ProRail, gefaseerde uitvoering en cofinanciering via Duin Horst & Weide.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Penvoerder:	Gemeente Voorschoten
Partners:	ProRail, PZH, Holland Rijnland, Duin Horst & Weide, Stichting Duivenvoorde, gemeenten Wassenaar en Voorschoten
Participatie:	bewoners, Fietsersbond, recreatieve organisaties en scholen.
Regie:	

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Fase	Periode	Mijlpaal
Verkenning & conceptontwerp	2025-2026	Ontwerp & draagvlaktraject
Technisch onderzoek & afstemming ProRail	2026	Besluitvorming en financiering
Realisatie herinrichting	2027-2028	Tunnel en aansluitroutes gereed

Nazorg & monitoring	2029	Evaluatie verkeersveiligheid en gebruik
---------------------	------	---

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Kostencategorie	Indicatie	Toelichting
Vorbereiding & ontwerp	€ 5.1.2.b	ontwerp, participatie, techniek
Bouwkundige aanpassing tunnel	5.1.2.b	verbreding, scheiding verkeersstromen
Verlichting & aankleding	5.1.2.b	LED, beleving, veiligheid
Aansluitende recreatieve routes	€ 5.1.2.b	verbindingen Duivenvoordecorridor
Totaalindicatie	5.1.2.b	inclusief voorbereiding en nazorg

Bijzonderheden / kansen

- Verbindt verkeersveiligheid met recreatieve beleving en erfgoedwaarde.
- Maakt onderdeel uit van de langzaamverkeersroute door de Duivenvoordecorridor.
- Goed voorbeeld van integrale, gebiedsgerichte aanpak in Duin Horst & Weide.
- Onderdeel van de snelfietsroute Leiden-Den Haag

11. Overgangsgebied/ binnenduinrand Meijendel Wassenaar

Naam project	Overgangsgebied/ binnenduinrand Meijendel Wassenaar
Maatregelcategorie	Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen.
Gebied	Duin Horst & Weide; Wassenaar
Opgave(n) in gebied	Kwaliteitsverbetering van het bestaande natuurgebied
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Wassenaar
Deelnemende partner(s)	Den Haag, Provincie Zuid-Holland
Datum	14 oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

De duinen zijn van grote kwaliteit als uitloopgebied in dit dichtbevolkte gebied. Maar de natuurkwaliteit staat onder druk onder meer door recreatie en verbetermaatregelen zijn noodzakelijk. Minder autoverkeer in het overgangsgebied zal bijdragen aan vermindering van de uitstoot op de natuur van Meijendel. Dit kan door afschalen van bestaande parkeervoorzieningen en versmallen en vergroenen van wegen ten gunste van langzaam verkeer en afwaarderen van paden.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De kwaliteit van bestaand natuurgebied in het dichtbevolkte gebied staat onder druk. De natuur en het landschap dient beschermd en hersteld te worden.

Concrete output project max ½ A4)

Het project bestaat uit een quick scan en uitvoering van diverse maatregelen.

De belangrijkste activiteiten zijn het afschalen van huidige parkeermogelijkheden, het versmallen en vergroenen van wegen en het afwaarderen van paden, participatie, planvoorbereiding en uitvoering van fysieke maatregelen.

Het resultaat bestaat uit drukvermindering en natuurverbetering in het gebied, zoals:
alternatieve bereikbaarheidsmogelijkheden door bijv. pendelbus, (leen)fietsen, elektrische auto's ed. En door versmallen en vergroening van huidige wegen en paden.

Het project bestaat uit meerdere deelprojecten of -gebieden waar verschillende maatregelen aan wegen/ paden getroffen worden.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Het project draagt bij aan vermindering van de impact van drukfactoren en stikstof (N2).

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Belangrijkste risico's zijn de belangen van betrokkenen/ gebruikersgroepen in het gebied. Er zijn veel (verkeers)pieken in het gebied.

Deze risico's kunnen met goede communicatie/ participatie t.b.v. het bieden van alternatieven geminimaliseerd worden.

Onduidelijk hierbij is de ontwikkeling van het toekomstig OV-netwerk en de gebiedsontwikkeling van Duindigt.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Wassenaar is verantwoordelijk voor de uitvoering van het project.

De partners/partijen Dunea, provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap Rijnland zijn aangesloten bij, en Nationaal Park Hollandse Duinen kan een communicatieve bijdrage leveren aan het project.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Fase	Termijn	Mijlpaal
1. Quick scan en conceptplan(nen)	2026	Verkenning en varianten
2. Planvorming VO-DO en besluit	2027	Vergunning(en)
3. Uitvoerings-voorbereiding/uitvoering	2028	Afwaarderen/ vergroenen paden
	2029-2030	Afschalen parkeersvoorzieningen, versmallen/ vergroenen wegen

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Een indicatieve voorlopige begroting voor fase 1 t/m 3 (2028) uitvoering van het vergroenen van paden (eerste acties) is 5.1.2.b Euro. Er is nog geen financiering beschikbaar.

Als uitgangspunt voor de structurele kosten voor beheer en onderhoud hanteert de gemeente Wassenaar 3% van de investeringskosten (incl. VAT).

12. MientGroen

Naam project	MientGroen
Maatregelcategorie	a) Projecten die gebiedspartners volledig zelf kunnen realiseren op basis van eigen middelen of het huidige budget van bestaande subsidieregelingen; b) Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen; c) Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Groene Zone/ Noordrand Wassenaar + Mient Kooltuin Katwijk
Opgave(n) in gebied	
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeenten Wassenaar en Katwijk
Deelnemende partner(s)	Provincie Zuid-Holland, Staatsbosbeheer, Dunea, Hoogheemraadschap van Rijnland, Rijksvastgoedbedrijf, Nationaal Park i.o. Hollandse Duinen
Datum	2 oktober 2025
Versie	Concept (inclusief nummering) of definitief

Samenvatting project (max 100 woorden)

MientGroen is onderdeel van het NPHD en aangewezen als overgangsgebied waarin maatregelen genomen worden om de kwaliteit van het Natura 2000-gebied Meijndel-Berkheide te handhaven of te verbeteren.

De ambitie van de gebiedspartners is 'het gezamenlijk ontwikkelen van Mient Groen tot een aantrekkelijk en klimaatbestendig gebied voor planten, dieren en mensen als verbindende groenblauwe schakel tussen de duinen en het groene Hart'. Het gebied moet bovendien een hoogwaardige bufferzone worden tussen het kwetsbare duingebied en de nieuwe woonwijk Valkenhorst. Voor de uitvoering van een samenhangend pakket aan ecologische, hydrologische en recreatieve maatregelen zijn middelen beschikbaar (via maatregelenpakket ZH-PLG en VJN). Gemeenten Wassenaar en Katwijk zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het maatregelenpakket.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De kernopgaven voor het gebied zijn:

- Herstel en versterking van de biodiversiteit
- Klimaatverandering (nemen van mitigerende maatregelen)
- Ruimtelijk-economische ontwikkeling van Mient Groen met de speerpunten:
 - (a) economisch toekomstbestendig gebied
 - (b) ontwikkelen van een recreatief netwerk en daarbij passende bedrijvigheid met behoud van cultuurhistorische waarden

(Uitvoeringsprogramma Mient Groen 2025-2030)

Concrete output project max ½ A4)

Het gaat om een gebiedsontwikkeling waarin zowel onderzoek, beleidsontwikkeling en uitvoering van fysieke maatregelen plaatsvinden. MientGroen is een programma met meerdere deelprojecten waarbinnen verschillende opgaven worden gerealiseerd.

Maatregelen:

- Bosaanplant: 35,8 ha (in Mient Kooltuin en Groene Zone)
- Extensiveren Kokshoornpolder: inrichting van 57 ha en 27,3 ha in beheer gebracht (als kruiden-/bloemrijk grasland)
- Groenblauwe dooradering: 8.000 meter natuurvriendelijke oevers en 5.700 meter kleine landschapselementen langs watergangen
- Weidevogel-vriendelijke inrichting agrarische gronden: inrichting van 18,7 ha bloem-kruidenrijke graslanden
- Inrichting natuurzone (**compensatie** weidevogels vliegbasis): inrichting 26 ha kruidenrijk grasland + graven 4 ha watergangen)
- Droge natuurverbinding tussen de Noordrand Wassenaar en het Natura 2000 gebied.
- Wandelpaden rond de voetbalvereniging Rijnvogels om de recreatiedruk van de woningbouw ontwikkeling Valkenhorst op te vangen.

Dit is exclusief de realisatie van NNN EVZ, waarin natuurbeheertypen worden gerealiseerd (0,6 ha zoete plas, 5 ha moeras, 2,4 ha ruigteveld, 1,2 kruidenrijk grasland en 0,5 ha vochtig hooiland)

Daarnaast moeten een aantal maatregelen nog verder worden uitgewerkt, zoals robuust maken van EVZ tussen tankgracht en gemeentegrens Katwijk, maatregelen ten behoeve van duurzaam ecologisch agrarische bedrijfsvoeringen, uitplaatsing van zware bedrijvigheid en het realiseren van verschillende ommetjes in het gebied. Niet op de laatste plaats zal door partijen worden onderzocht of de Kokshoornpolder ecologisch robuust gemaakt kan worden door het opzetten van het polderpeil (dynamisch peil), waarbij het agrarisch medegebruik en het huidige gebruik van de golfbaan behouden kan blijven.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Zie maatregelen hierboven.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

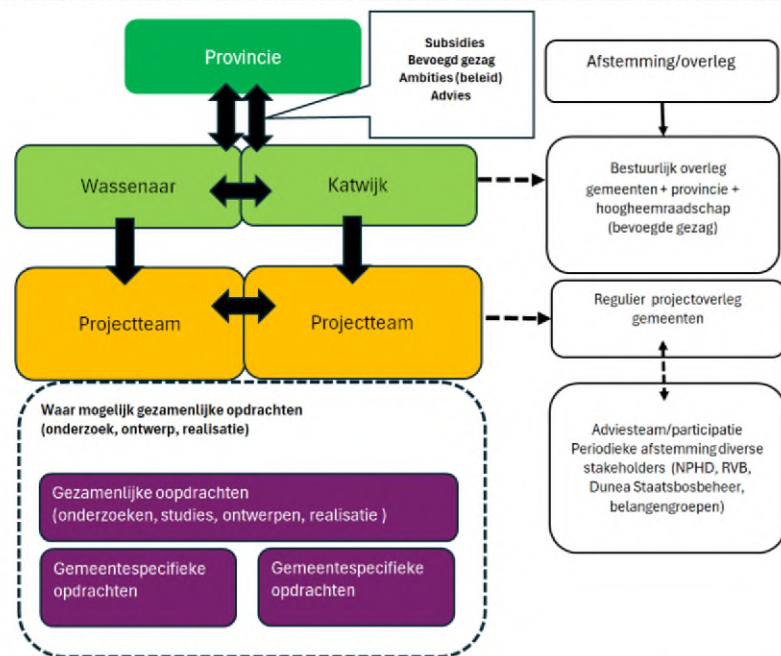
Het belangrijkste risico is vertraging in de uitvoering, waardoor beschikbare middelen niet op tijd kunnen worden besteed (maatregelenpakket ZH-PLG, middelen recreatie VJN) en daardoor mogelijk vervallen.

Dit risico wordt veroorzaakt door: interne procedures bij PZH en IPO/EU (hoe middelen bij gebiedspartijen krijgen), tempo grondverwerving/medewerkingen grondeigenaren en gebruikers, mogelijke juridische procedures bij verstrekken benodigde vergunningen, onvoldoende personele inzet

Beheersmaatregelen zijn:

- mogelijkheid bespreken met LVVN om uitvoeringstermijn middelen maatregelenpakket te verlengen
- goede uitvoeringsafspraken maken en vastleggen in intentie/samenwerkingsovereenkomst, zowel financieel als personeel.
- heldere communicatie met en goed betrekken van grondeigenaren en gebruikers bij de projecten.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Het opdrachtnemerschap ligt bij de afzonderlijke gemeenten; Katwijk en Wassenaar. Zij ontvangen, via bestaande regelingen, de benodigde subsidie ten behoeve van de uitvoer van de ZH-PLG doelstellingen. De bevoegde gezagen (gemeente Katwijk, gemeente Wassenaar, Hoogheemraadschap van Rijnland, provincie Zuid-Holland) zijn momenteel de governance aan het vormgeven, waarbij het noodzakelijk is dat tussen beide gemeenten een samenwerkingsovereenkomst wordt opgesteld, met als doel afstemming op inhoud, planning, voortgang en financiën. Naast deze overeenkomst wordt tevens de samenwerking vorm gegeven (eventueel in een convenant) met de overheidsgerelateerde gebiedspartijen (Nationaal Park Hollandse Duinen, Staatsbosbeheer, Dunea, Rijksvastgoedbedrijf). Deze partijen worden intensief bij realisatie van de plannen betrokken.

Participatie in de gebieden vindt plaats op het niveau van de gemeenten. In Katwijk is er intensieve afstemming met grondeigenaren en diverse belangengroepen. In Wassenaar is een gebiedsteam actief waarin de overheden en diverse belangengroepen samenwerken aan realisatie van het Programma Noordrand. Op projectniveau worden direct omwonenden betrokken in beide gemeenten.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Het programma MientGroen wordt voor een belangrijk deel gefinancierd via het maatregelenpakket ZH-PLG. Op basis van de SPUK-voorwaarden dienen verplichtingen uiterlijk 31 december 2026 te zijn aangegegaan en uiterlijk eind 2028 te zijn gerealiseerd, met een éénmalige optie tot verlenging met 4 jaar.

Het huidige uitvoeringsprogramma loopt van 2025-2030. Daarbinnen lopen deelprojecten met verschillende tempo's en planningen, afhankelijk van de financieringsstromen en gebiedsontwikkeling.

Momenteel bereiden beide gemeenten gezamenlijk een overall-planning voor, die wordt voorgelegd aan de besturen. Aan de hand van deze planning kan gestuurd worden op capaciteit en financiën.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Het programma heeft een taakstellende begroting, gebaseerd op de middelen uit het maatregelenpakket ZH-PLG.

Structurele kosten voor beheer en onderhoud zijn in principe ten laste van de gemeenten Wassenaar en Katwijk, of andere financieringsbronnen.

Overige grondeigenaren kunnen eventueel gebruik maken van provinciale subsidies voor (agrarisch) natuurbeheer.

13. Pilot duinaangroei Haagse verkenning zeespiegelstijging

Naam project	Pilot duinaangroei 'Haagse verkenning zeespiegelstijging'
Maatregelcategorie	Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Duin Horst & Weide
Opgave(n) in gebied	Drukfactoren Natura 2000
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Den Haag
Deelnemende partner(s)	TU Delft (afdeling Hydraulic Engineering) en mogelijk het Hoogheemraadschap van Delfland (TBC)
Datum	16 oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

Dit project betreft de ontwikkeling van een kleinschalig pilotgebied (oppervlakte van $\pm 1.000 \text{ m}^2$) binnen de 3 km stedelijke kustzone van Scheveningen om natuurlijke duingroei te testen in een dichtbevolkt en verstedelijkt gebied. Deze pilot fungeert als een 'living lab': een openluchtlaboratorium waar experimenten, dataverzameling en onderzoek mogelijk zijn. We onderzoeken de relatie tussen het ontwerp van het duin (startpositie) en hoe deze groeit en ontwikkelt als een dynamisch landschap, volgen de accumulatie van sediment en de ontwikkeling van vegetatie, en willen met deze input uiteindelijk een sterk verhaal creëren over de waarde van een dynamisch duinlandschap.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Dit project maakt deel uit van de Haagse verkenning zeespiegelstijging: een beleidsonderzoek naar de lokale risico's van zeespiegelstijging voor Den Haag en maatregelen om de stad op lange termijn veilig en leefbaar te houden.

Den Haag, de grootste kustgemeente van Nederland, bevindt zich in de frontlinie van zeespiegelstijging in Europa. De 11km lange kustlijn is blootgesteld aan dynamische kustprocessen. Terwijl 8km wordt beschermd door duinen die kunnen meegroeien met de stijgende zee, is de overige 3km kustlijn kwetsbaar – dit betreft het dichtbebouwde gebied bij Scheveningen. De harde waterkering in dit gebied zal mogelijk nog vóórdat de zeespiegel met 1 meter is gestegen al niet meer voldoen aan de nationale waterveiligheidseisen. Volgens het hoge uitstootscenario van het KNMI krijgen we in 2050 te maken met 0,4m zeespiegelstijging, in 2100 met 1,2m en in 2150 met 2m (KNMI'23-klimaatscenario's). Bovendien hebben buitendijkse gebieden, zoals de gehele haven en woongebieden rond de haven, nu al te maken met overstroming van de kades, zelfs onder de huidige omstandigheden.

Wat de situatie in Den Haag uitdagend maakt, is de ruimtelijke beperking. De stad ervaart 'kustbeknelling' (NIOZ) in Scheveningen, waar zich het smalste strand van Nederland bevindt en de kustlijn en dijk volgebouwd zijn met infrastructuur, woningen en bedrijven. Hierdoor is het zeer complex om de verdediging op conventionele wijze te verbreden of verhogen. Daarom verkent de gemeente wat alternatieve langetermijn oplossingen kunnen zijn. De ambitie van de gemeente is hierbij specifiek om verder te kijken dan alleen waterveiligheid (de kerntaak van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Hoogheemraadschap), en fysieke veiligheid te combineren met bredere stedelijke, sociale en ecologische functies. Het realiseren van een strand- en duingebied voor de kust van Scheveningen – is hierbij een kansrijke en verder te bestuderen optie, die ook in de [Omgevingsvisie \(RIS322469\)](#) wordt benoemd.

Om hierover een goed onderbouwde keuze te kunnen maken, is verder vroegtijdig onderzoek in de vorm van een pilot noodzakelijk. Zo kunnen we zorgen dat gekozen oplossingen aansluiten bij de stedelijke context en kansen bieden voor bijvoorbeeld natuur, biodiversiteit, recreatie en toerisme. Doel is ook om te zorgen dat in de toekomst noodzakelijke maatregelen tijdig in gang worden gezet of in ieder geval niet door andere beleidskeuzen onmogelijk

worden gemaakt (de Deltawerken hebben bijvoorbeeld 60 jaar geduurd om te bouwen, dus tijdig beginnen is noodzakelijk).

Concrete output project max ½ A4)

Dit project gaat om een pilot ten behoeve van beleidsontwikkeling. De pilot betreft de ontwikkeling van een kleinschalig pilotgebied (oppervlakte van ±1.000 m², ongeveer 200m breed) binnen de 3 km stedelijke kustzone van Scheveningen om natuurlijke duingroei te testen in een dichtbevolkt en verstedelijkt gebied.

De pilot wordt ontwikkeld in samenwerking met de TU Delft, afdeling Hydraulic Engineering. De pilot omvat het aanplanten van vegetatie op het strand om door de wind meegevoerd sediment vast te houden, wat leidt tot een natuurlijke verhoging van de lokale kustmorfologie. De hypothese is dat, naarmate het sediment zich ophoopt, de vegetatiegroei en duinvorming hand in hand zullen gaan, ook in dit dichtbevolkte gebied. TU Delft zal een uitgebreid monitoringsprogramma uitvoeren om de dynamiek van de vegetatie en morfologische veranderingen te meten, met behulp van GPS-metingen, drones en geavanceerde *remote sensing*-technieken. Tegelijkertijd zal TU Delft de ontwikkeling van vegetatie en duinen simuleren met hun eigen model voor zandtransport (Aeolis).

Rondom het pilotgebied willen we een eenvoudig en tijdelijk publiek ankerpunt opzetten als fysieke basis voor een bewustwordingscampagne. Dit kan de vorm aannemen van een flexibele en verplaatsbare structuur, ontworpen door een kunstenaar of ontwerper, en/of geïntegreerd worden in bijvoorbeeld een van de bestaande strandpaviljoens. Zo is het pilotgebied niet alleen een testlocatie, maar fungeert het ook als plek waar interactie met belanghebbenden en belangstellenden mogelijk is. Dit stelt ons in staat te ervaren hoe mensen reageren op het duinlandschap en met mensen in gesprek te gaan.

Het beoogde resultaat is meer duidelijkheid over de haalbaarheid van een adaptieve, *nature-based* kustbescherming voor de kust van Scheveningen. We

hopen +/- 15 institutionele stakeholders en meer dan 400 belangstellenden (bijv. bewoners) te betrekken, en

KPIs (beoogde resultaten):

1. 1 pilotproject met echte duinvorming om de haalbaarheid van een adaptieve, *nature-based* kustbescherming voor de kust van Scheveningen verder te onderzoeken.
2. Aantal en diversiteit van betrokken burgers en belanghebbenden: meer dan 15 institutionele stakeholders en meer dan 400 bewoners.
3. Opname van de resultaten van het pilotproject in meer dan 2 lokale en regionale beleids- of planningsdocumenten.
4. Verbetering van de publieke acceptatie van op de natuur gebaseerde adaptatie.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

De pilot duinaangroei is een stap in de mogelijke realisatie van een duingebied voor de Scheveningse kust tussen nu en 2100. Het zou dan uiteindelijk gaan om een ongeveer 200 meter breed duin dat over 50 tot 100 jaar aangroeit doordat zand aan de kust wordt toegevoegd en door dynamisch duinbeheer. Hierbij wordt voorzien dat dit duingebied zowel ecologisch als recreatief van waarde is. Een duin voor de Scheveningse kust zou een ecologische schakel of overgangsgebied vormen tussen het Oost- en Westduinpark (bijv. voor de verspreiding van insecten en plantenzaden), en kan daarnaast recreatiedruk op deze Natura 2000-gebieden opvangen.

Dit past bij een aantal overkoepelende doelen voor het gebied Kust en Duinen:

- Het realiseren van overgangsgebieden rond kwetsbare Natura 2000-gebieden en het maken van robuuste ecologische verbindingen tussen de natuurgebieden om de stikstofdepositie en recreatiedruk op te vangen, CO₂ vast te leggen, biodiversiteit te vergroten en bij te dragen aan een gezonde leefomgeving;

- Natuur en recreatie met elkaar in balans brengen/ zorgvuldig opvangen en spreiden van de recreatiedruk.

Daarnaast sluit het specifiek aan bij het gebiedsplan Duin Horst & Weide:

- O.a. door intensieve recreatie staan Natura 2000-gebieden als het Westduinpark en Wapendal, Meijendel en Berkheide en de Coepelduynen onder druk. Om dit in te perken wordt naast maatregelen binnen de begrenzing van het Natura 2000 gebied ook ingezet op het creëren van overgangszones rondom de Natura 2000-gebieden. De pilot duinaangroei draagt hierdoor specifiek bij aan de opgave 'drukfactoren Natura 2000'.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Het belangrijkste risico is het vinden van een geschikte locatie voor de pilot binnen de 3 km stedelijke kustzone van Scheveningen. Op verschillende plekken op het strand staan groepen strandpaviljoens. Op de nog relatief lege plekken worden vaak evenementen georganiseerd. De keuze voor de locatie en mogelijke implicaties moeten worden afgestemd met belanghebbenden (bijv. relevante beleidscollega's, ondernemers en mede-overheden als Rijkswaterstaat). Vele van deze belanghebbenden zijn in het proces van de Haagse verkenning zeespiegelstijging al vaker meegenomen en we hopen via goede lopende samenwerkingen de handen op elkaar te krijgen voor een geschikte pilot locatie.

Het tweede risico is de financiering. Voor de financiering van de pilot loopt een Europese HORIZON subsidieaanvraag. Deze is in september 2025 ingediend en de resultaten worden eind januari 2026 verwacht. Om eventueel ontbreken van deze financiering op te vangen, wordt gezocht naar andere (aanvullende) financieringsmogelijkheden, waaronder via deze weg binnen het gebiedsplan Duin Horst & Weide.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

De Gemeente Den Haag is verantwoordelijk voor de uitvoering van het project. We voeren dit project uit in samenwerking met de TU Delft (afdeling Hydraulische

Engineering). De Gemeente Den Haag is opdrachtgever en daarmee toezichthouder en verantwoordelijk voor de planning en het stakeholder management in het proces. TU Delft voert vanuit hun inhoudelijke expertise de onderzoeken binnen het pilot project uit.

Naast de pilot willen we als gemeente een bewustwordingscampagne starten om lokale bewoners, ondernemers en bezoekers te informeren, onderwijzen en betrekken bij maatregelen voor kustadaptatie. De pilot biedt hiervoor een fysiek ankerpunt waar bezoekers informatie kunnen inzien en met ons als gemeente in gesprek kunnen. We hebben hiermee twee doelen:

- Informeren: we delen informatie over de huidige situatie, voorspellingen van zeespiegelstijging en de verwachte uitdagingen voor onze kust en stad. We streven ernaar om duidelijke, toegankelijke kennis te bieden zodat iedereen begrijpt wat er op het spel staat.
- Bewustwording vergroten: we benadrukken waarom verandering nodig is, wie momenteel verantwoordelijk is voor kustbescherming, en welke rol de gemeente, bewoners en bedrijven kunnen spelen. Ook willen we als gemeente ons perspectief verrijken met informatie en zienswijzen vanuit de gemeenschap aan onze kust. Een eerste stap hebben we hierin al gemaakt door een participatietraject te doorlopen met adviesbureau EMMA. Hierin zijn bij belanghebbenden en belangstellenden algemene gedachten, zorgen, kansen en ideeën verzameld in reactie op twee toekomstscenario's. De resultaten hiervan worden later dit jaar verwacht.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Ons doel is de pilot tussen mid-2026 en eind 2029 uit te voeren. De pilot wordt dan in drie fasen ontwikkeld:

- Jaar 1 richt zich op het ontwerp en de inrichting van de pilot, inclusief locatieanalyse, ontwerp van elementen (zoals vegetatie), installatie van meetapparatuur en uitvoering.
- Jaar 2 omvat monitoring en het tonen van resultaten, het verzamelen van gegevens over duindynamiek via remote sensing en geïnstalleerde sensoren, en het organiseren van locatiebezoeken om de voortgang aan belanghebbenden en het publiek te demonstreren.

- Jaar 3 staat in het teken van outreach en afronding, het delen van geleerde lessen, het opstellen van richtlijnen voor toekomstige toepassingen en het waarborgen van kennisoverdracht naar relevante autoriteiten en gemeenschappen.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Item	Kosten
Infrastructuur pilot	
Duinvegetatie	€5.1.2.b
Palen voor afzetting	€5.1.2.b
Transport	€5.1.2.b
Aanplantingswerkzaamheden	€5.1.2.b
<i>Subtotaal</i>	€5.1.2.b
Betrokkenheid TU Delft	
Onderzoekers	€5.1.2.b
Green Village	€5.1.2.b
Diversen (onderzoeksmaterialen, communicatie)	€5.1.2.b
<i>Subtotaal</i>	€5.1.2.b
Bewustwordingscampagne	
Fysieke structuur	€5.1.2.b
Materialen (informatieborden, educatieve toolkit, posters etc)	€5.1.2.b
Evenementen	€5.1.2.b
<i>Subtotaal</i>	€5.1.2.b
TOTAAL	€5.1.2.b

Het totaalbedrag is aangevraagd bij het Europese HORIZON project [‘Demonstrating solutions to help hotspots in coastal regions to adapt to climate change’](#). Resultaten worden eind januari 2026 verwacht. Op dit moment is verder nog geen financiering beschikbaar.

14. Verbinding Clingendael met Haagse Bos

Naam project	Verbinding Clingendael met Haagse Bos
Maatregelcategorie	Laat staan wat van toepassing is: d) Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Duin Horst & Weide
Opgave(n) in gebied	Groenblauwe dooradering
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Den Haag
Deelnemende partner(s)	Staatsbosbeheer
Datum	15 oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

Den Haag Noord/Wassenaar Zuid wordt gekenmerkt door buitenplaatsen en landgoederen. Door verstedelijking is versnippering van het areaal ontstaan. Met dit project zorgen we voor een robuustere groene verbinding tussen het Haagse Bos en landgoed Clingendael. Het betreft een lijnvormig groen element dat bijdraagt aan de opgave groenblauwe dooradering (GBDA) van het gebiedsplan.

Concreet: het vervangen van de nu zeer brede asfaltrijbaan door groen (bomen, struiken en grasland) waarmee een ecologische verbinding tussen Haagse Bos en Landgoed Clingendael wordt gerealiseerd. (In samenhang met Benoordenhoutseweg).

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Den Haag zoekt naar mogelijkheden om de verbinding tussen stad en land te versterken. Hier doet zich een kans voor omdat de bus niet meer over deze laan rijdt en er sowieso een overmaat aan asfalt ligt.

Concrete output project max ½ A4)

- Wat voor type project is het?

Fysiek project

- Inhoud: Wat gaat er gebeuren?

Asfalt verwijderen en bomen, struiken en gras aanleggen

- Resultaat:

Versterking groenblauwe dooradering van het landgoederengebied van Duin, Horst & Weide; groene verbinding tussen Haagse Bos en Landgoed Clingendael

- Wat is het beoogde resultaat? Werk dit kwantitatief en kwalitatief uit, bijv. in aantal hectares of betrokken bedrijven.

Over een lengte van 0,8 km wordt een 10 meter brede groene strook aangelegd.

Totaal: 0,8 hectare GBDA

Ook: aanplant 160 nieuwe bomen

- Schaalniveau van het project:

Middelgroot: in één uit te voeren, geen fasering nodig

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

- 0,8 hectare groenblauwe dooradering
- 160 nieuwe bomen

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Geef antwoord op de volgende vragen:

- *Wat zijn de belangrijkste risico's voor dit project?*

Nog niet in beeld

- *Wat zijn beheersmaatregelen voor deze risico's?*
- *Wat zijn nog onduidelijkheden om verder uit te zoeken?*

Gaat vooral om ontwerptechnische aspecten en participatie

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Den Haag is trekker van dit project.

Staatsbosbeheer wordt betrokken.

Participatie wordt gedaan met omwonenden en natuurorganisaties.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Maart 2027-juli 2027: Opstellen voorontwerp, participatie

Augustus 2027-oktober 2027, definitief ontwerp

November 2027-december 2027: aanbesteding

Januari 2028-juli 2028 uitvoering

Gereed: augustus 2028

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Er hoeven geen gronden aangekocht te worden. Het betreft alleen aanleg en ontwerpkosten. De begroting hiervan is:

€ 5.1.2.b

2027: € 5.1.2.b

2028: € 5.1.2.b

Nog geen financiering beschikbaar

Beheerkosten na aanleg vallen in het reguliere beheerbudget van Den Haag

15. Verwijderen Aziatische duizendknopen Landgoederenzone Den Haag Wassenaar

Naam project	Verwijderen Aziatische duizendknopen Landgoederenzone Den Haag Wassenaar
Maatregelcategorie	Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Landgoederen Oosterbeek Clingendael en aangrenzende zones
Opgave(n) in gebied	
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Den Haag
Deelnemende partner(s)	
Datum	20-10-2025
Versie	Concept 1.0

Samenvatting project (max 100 woorden)

In de landgoederen Clingendael en Oosterbeek alsmede aan de aangrenzende delen rond de Amerikaanse Ambassade zijn uitgebreide groeiplaatsen van Aziatische duizendknopen aanwezig. Op sommige plekken zijn goede ervaringen opgedaan met uitrieken en nazorg door volveldse elektrocutie en zijn groeiplaatsen vrijwel geheel onder controle, andere groeiplaatsen zijn meer complex als gevolg van de aanwezigheid van kunstwerken, verontreinigen en bomen. Een langjarige consequente aanpak is noodzakelijk

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De aanwezigheid van grote groeiplaatsen van een persistente exoot in een belangrijke landgoederen zone en NNN-gebied.

Concrete output project max ½ A4)

Ruim 70 ha aan NNN-gebied ontdoen van Aziatische duizendknopen. Hiervoor is een langjarige aanpak nodig van circa 5 jaar intensieve bestrijding en nog

circa 5 jaar aan nazorg. Per groeihaard wordt een plan van aanpak gemaakt en uitgevoerd.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Maatregel draagt bij aan de kwalitatieve verbetering van 70 ha aan NNN en voorkomt verspreiding naar elders zoals nabijgelegen Natura 2000-gebieden.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Den Haag heeft inmiddels veel ervaring met het saneren van groeiplaatsen van Aziatische duizendknopen in de stad en in de duinen. De groeiplaatsen in de Landgoederen Clingendael en Oosterbeek zijn echter wel van een andere categorie door hun omvang en ligging. Bomen zijn obstakels, net zoals kunstwerken zoals bruggen. Onderzocht moet worden op welke plekken een bodemreset mogelijk is, en waar volveldse elektrocutie kan worden ingezet. Waar veel bruggen en bomen staan moet op experimentele wijze gekeken wat er de beste aanpak is.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Den Haag is in de basis verantwoordelijk voor het welslagen van het project. Een groot deel van de groeihaarden ligt in de gemeente Wassenaar, maar is Den Haag de beheerverantwoordelijke. Mogelijk zal op diverse locaties afstemming nodig zijn met de gemeente Wassenaar en/of sportclubs. Participatie kan met diverse belangenverenigingen rond de landgoederen. Hierbij kan worden gedacht aan wijkberaden en natuurverenigingen.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Q1 – Q3 2026 actualiseren en concretiseren plan van aanpak
Q4 2026-Q1 2027 voorbereidende werkzaamheden zoals verwijderen struweel en boom exoten
Q2-Q3 2027, 2028, 2029 en 2030 bestrijden Aziatische duizendknopen doormiddel van volveldse elektrocutie, bodemresets en mogelijk zeven.

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Q1 – Q3 2026 actualiseren en concretiseren plan van aanpak

Ingenieursbureau Den Haag 1 persoon, Dienststadsbeheer 1 persoon en inkoopadviseur € 5.1.2.b

Q4 2026-Q1 2027 voorbereidende werkzaamheden zoals verwijderen struweel en boom exoten

Ploeg van 4 man met materieel inzet 4 weken: € 5.1.2.b

Q2-Q3 2027, 2028, 2029 en 2030: Jaarlijks een bodemreset van € 5.1.2.b en zeven elektrocutie rondes € 5.1.2.b

Totaal voor 5 jaar: € 5.1.2.b

Den Haag kan jaarlijks € 5.1.2.b zelf financieren. Voorgesteld wordt om dit boven op de totaalkosten te zetten en deze € 5.1.2.b te gebruiken voor additionele acties.

16. Groenblauwe dooradering Den Haag Noord

Naam project	Groenblauwe dooradering Den Haag Noord
Maatregelcategorie	a) Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Duin Horst & Weide/ Den Haag Noord Uit: de visie 'Ruimte voor groen en water' (juli 2025)
Opgave(n) in gebied	Groenblauwe dooradering

Initiatiefnemende partner (penvoerder)	Gemeente Den Haag
Deelnemende partner(s)	-
Datum	27 oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

In de visie 'Ruimte voor groen en water' (juli 2025) heeft Den Haag kansen geïnventariseerd voor verdere vergroening van de stad. Voor een deel zijn deze gebaseerd op eerdere studies zoals de studie naar versmallen en vergroenen van wegen. Concreet relevant voor ZHPLG DHW worden genoemd:

- Laan van Clingendael (zie eerder format), nr. 26 op bovenstaande tekening
- Laan van NOI, nr. 8
- Bennoordenhoutseweg, nr. 11
- Schenkzone, nr. 29

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Den Haag zoekt naar mogelijkheden om de verbinding tussen stad en land te versterken, naar het versterken van de Haagse lange lijnen en naar meer groen en natuur in het algemeen. Dit sluit aan bij Provinciale en Regionale ambities.

Concrete output project max ½ A4)

- Wat voor type project is het?
- Fysiek project
- Inhoud: Wat gaat er gebeuren?
- Profiel aanpassen ten gunste van bomen en groen (en fiets)
- Resultaat:

Versterking groenblauwe dooradering van het landgoederengebied van Duin Horst & Weide

- Wat is het beoogde resultaat? Werk dit kwantitatief en kwalitatief uit, bijv. in aantal hectares of betrokken bedrijven.

Nog niet gedaan

- Schaalniveau van het project:

Varieert per onderdeel

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

- Extra km groenblauwe dooradering

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

- *Wat zijn de belangrijkste risico's voor dit project?*

Nog niet in beeld

- *Wat zijn beheersmaatregelen voor deze risico's?*
- *Wat zijn nog onduidelijkheden om verder uit te zoeken?*

Gaat vooral om verkeerstechnische, ontwerptechnische aspecten en participatie

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Den Haag is trekker van dit project.

Staatsbosbeheer wordt betrokken.

Participatie wordt gedaan met omwonenden en natuurorganisaties.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

2026-2030

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

17. Landgoederenzone Rijswijk

Naam project	Landgoederenzone Rijswijk
Maatregelcategorie	b. Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen;
Gebied	Landgoederenzone Rijswijk – fase 1 & fase 2
Opgave(n) in gebied	Recreatie, cultuurhistorie en natuur
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Rijswijk
Deelnemende partner(s)	Gemeente Den Haag, Provincie Zuid-Holland, eigenaren landgoed- en buitenplaatsen, hoogheemraadschap Delfland.
Datum	5-11-2025
Versie	Concept (inclusief nummering) of definitief

Samenvatting project (max 100 woorden)

Momenteel mist de (groene) openbare ruimte de kwaliteit die de Landgoederenzone verdient. Daarom investeren we volop om de zone een oase van groen en rust in de stedelijke omgeving te maken. Deze groene investeringen geven het gebied een verzorgde uitstraling en herstellen belangrijke zichtlijnen. De historische infrastructuur van wegen en waterlopen wordt opnieuw ontwikkeld tot een belangrijke ruggengraat van het gebied. Fase 1 gaat om het oostelijke deel, dichtbij Oud-Rijswijk. Inclusief ecologische verbinding Broeksloot (met grens Den Haag). Fase 2 gaat om het westerlijke deel.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Uitvoeringsprogramma Nationaal Park Hollandse Duinen

Concrete output project max ½ A4)

Het is een herinrichtingsproject. Wat momenteel nog nodig is, is de uitvoering van de herinrichting fase 1 en opstarten faciliteiten fase 2.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Dit draagt bij aan de doelen Natuur en biodiversiteit en Groene en Gezonde Leefomgeving.

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Onvoldoende middelen om te starten met fase 2

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Den Haag, Provincie Zuid-Holland, eigenaren landgoed- en buitenplaatsen, hoogheemraadschap Delfland en het Nationaal Park Hollandse Duinen.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Uitvoering fase 1 = start 2025
Afronding fase 1 = 2026
Start fase 2 = onbekend

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

De geraamde kosten voor fase 1 zijn 5.1.2.b euro en is al ter beschikking gesteld.

18. Vlietzone – Zweth = Ecologische verbinding tussen de parken Rijswijk Zuid inclusief Wilhelminapark

Naam project	Vlietzone – Zweth = Ecologische verbinding tussen de parken Rijswijk Zuid inclusief Wilhelminapark
Maatregelcategorie	B Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen
Gebied	Wilhelminapark en directe omgeving
Opgave(n) in gebied	Verbeteren van de ecologische verbinding in de stadsparkzone en herinrichting Wilhelminapark
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Rijswijk
Deelnemende partner(s)	
Datum	5-11-2025
Versie	Concept (inclusief nummering) of definitief

Samenvatting project (max 100 woorden)

Verbeteren van de ecologische verbinding in de stadsparkzone en herinrichting Wilhelminapark.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Toekomstbeeld en uitvoeringsplan vlietzone

Concrete output project max ½ A4)

- Herinrichting van het Wilhelminapark en omgeving

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Gemeente Rijswijk is verantwoordelijk voor uitvoering.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Wilhelminapark is in uitvoering en in 2027 gereed.

Ecologische verbinding uitvoering 2027

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

n.t.b.

19. Landgoed Duivenvoorde

Naam project	Landgoed Duivenvoorde
Maatregelcategorie	Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Gebied Landgoed Duivenvoorde te Wassenaar resp. Voorschoten
Opgave(n) in gebied	Verduurzaming landbouw, groenblauwe dooradering, bosrealisatie (waar mogelijk gecombineerd met recreatie/toegang)
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Stichting Duivenvoorde
Deelnemende partner(s)	Rijnland (groenblauwe dooradering) en tzt oa ook de gemeenten Wassenaar en Voorschoten
Datum	18-11-2025
Versie	versie concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

Stichting Duivenvoorde heeft recent, in samenspraak met belanghebbenden/partners als PZH, gemeenten Wassenaar en Voorschoten, Rijnland, grote pachters, SBB en Twickel etc., haar Landgoedvisie opgesteld. Onderdeel van deze visie zijn onder andere verduurzaming van de landbouw (zo'n 200 ha), groenblauwe dooradering en bosrealisatie, waar mogelijk gecombineerd met recreatie/toegang. Om tot realisatie van deze gestelde doelen te komen wil de stichting graag samen met (o.a.) de PZH optrekken ondermeer met het doel om financiële steun van haar te krijgen, bv waar het

gaat om de inzet van een plattelandscoach om daarmee samen met de stichting en de betrokken pachters tot concrete plannen te komen en realisatie daarvan (bijvoorbeeld overgang naar biologisch, compensatie van ter beschikking gestelde gronden tbv verduurzaming, natuurontwikkeling, groenblauwe dooradering, beheergelden etc.).

Aanleiding van het project (max ½ A4)

Welke concrete opgave (probleem, taak of ontwikkeling doet zich voor)?
 *Verduurzaming van de landbouw: extensivering, beëindigen gebruik bestrijdingsmiddelen en kunstmest, gesloten kringloop landbouw *KRW: realisatie groenblauwe dooradering *bossenstrategie: realisatie bos * eea gecombineerd met recreatie - Of welke specifieke kans missen we als we niet op afzienbare termijn actie ondernemen? -er liggen nu concrete kansen om gezamenlijk verschillende verduurzamingsopgaven vorm te geven/te realiseren

Concrete output project max ½ A4)

*landbouw: concrete verduurzamingsmaatregelen als overgang naar biologisch
 *groenblauwe dooradering: aanleggen natuurvriendelijke oevers, natte weides
 *bos: realisatie nieuw bos - Inhoud: Wat gaat er gebeuren? Wat zijn de belangrijkste activiteiten die nodig zijn? • Samen met de betrokken agrariërs tot totaalplan komen • Uitvoering van de plannen, bv overgang naar biologisch met alle consequenties die dat met zich mee brengt, realisatie natuurvriendelijke oevers, realisatie nieuw bos - Resultaat: Wat is het beoogde resultaat? Werk dit kwantitatief en kwalitatief uit, bijv. in aantal hectares of betrokken bedrijven. Twee agrarische bedrijven van ieder ongeveer 100 ha met een duurzame bedrijfsvoering - Schaalniveau van het project: bestaat het bijv. uit meerdere deelprojecten van verschillende typen (bijv. een aantal hectare bos en bomen in combinatie met hectare nieuwe natuur etc.) of juist dezelfde.
 *ong 100 ha landbouwgrond verduurzamen *aantal ha's bos (precieze omvang

later te bepalen) realiseren *substantieel aantal m's NVO/natte graslanden
realiseren *realisatie diverse recreatieve mogelijkheden

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

-

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

-

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Stichting Duivenvoorde - Benoem welke partners/partijen zijn aangesloten en welke rol zij hebben. PZH (oa financiering), twee grote pachters, Rijnland (KRW maatregelen), gemeenten Wassenaar en Voorschoten (planologisch)

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

-Stichting Duivenvoorde wil bovengenoemde projecten graag zsm (verder) opstarten

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

-

From: "5.1.2.e [REDACTED]"
Sent: Thu, 2 Oct 2025 10:23:15 +0200
To: "5.1.2.e [REDACTED]" <5.1.2.e [REDACTED]@pzh.nl>
Subject: Fw: Memo Duindigt tbv PO's
Attachments: Oplegger mbt Duindigt september 2025 tbv diverse POs_DEF.docx

Hoi ^{5.1.2.e}
Ik stuur deze even ongezien door. Dit is de memo die naar alle PO s gaat.
Wil je deze aan de stukken toevoegen. Alvast dank
Groet

Verzonden vanaf [Outlook voor Android](#)

From: [REDACTED] <[REDACTED]> @pzh.nl>
Sent: Thursday, October 2, 2025 10:07:01 AM
To: [REDACTED] <[REDACTED]> @pzh.nl>
Cc: [REDACTED] <[REDACTED]> @pzh.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]> @pzh.nl>; [REDACTED]
<[REDACTED]> @pzh.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]> @pzh.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]> @pzh.nl>; [REDACTED]
<[REDACTED]> @pzh.nl>

Subject: Memo Duindigt tbv PO's

Beste 5.1.2.e

Bijgaand de memo over Duindigt. Excuus voor de vertraging.

Voor de mensen in de CC: deze versie kan dus ook naar jullie PO's. Dank!

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e Planadviseur

M 5.1.2.e
E 5.1.2.e @pzh.nl

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr

Elke dag beter. Zuid-Holland.

From: "5.1.2.e"
Sent: Wed, 1 Oct 2025 12:03:44 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: FW: Memo Duindigt: verzoek aanmelden PO's
Attachments: Oplegger mbt Duindigt september 2025 tbv diverse POs.docx
Importance: High

Hoi 5.1.2.e

Bij deze memo voor Duindigt.

Mocht je vragen hebben dan hoor ik het graag.

Mvg

5.1.2.e

OPLEGNOTITIE PORTEFEUILLEOVERLEG

Gedeputeerde(n)	Arne Weverling, Arno Bonte, Anne Koning, Meindert Stolk
Naam + datum portefeuilleoverleg	PO's: Erfgoed, Groen, Grondzaken, Ruimte

Onderwerp en/of opgave	Update renbaan Duindigt, Wassenaar		
Ambtelijk opdrachtnemer	5.1.2.e	Ambtelijk opdrachtgever	5.1.2.e

Reden agendering in portefeuilleoverleg:	☒ Ter kennisname (<i>Informeren van gedeputeerde</i>) ☒ Ter besluitvorming (<i>Akkoord besluit/instemming koers gevraagd</i>)
Agendering in Gedeputeerde Staten:	☐ Conformstuk op ... (<i>datum</i>) (<i>overeenkomstig bestaand beleid</i>) ☐ Besprekstuk op ... (<i>datum</i>) (<i>beleidsrijk en/of bestuurlijke afstemming nodig</i>) ☒ Niet van toepassing
Provinciale Staten:	☐ Verzending ter informatie (<i>Bijv. (lid) GS-brief, behandelvoorstel motie</i>) ☐ Ter besluitvorming op ... (<i>Datum</i>) in commissie en op ... in Statenvergadering ☒ Niet van toepassing

1. DE KERN VAN HET VOORSTEL & BESLISPUNTEN

Graag peilen wij bij u hoe u wenst om te gaan met het dossier Duindigt dat de afgelopen periode vaak in het nieuws kwam inzake diverse ruimtelijke toekomstplannen voor de renbaan. Is er volgens u meer inzet op nodig en is het een idee om één gedeputeerde hoofdverantwoordelijke te maken voor dit dossier?

2. KORTE VOORGESCHIEDENIS PROCES

Renbaan Duindigt in Wassenaar is de afgelopen jaren regelmatig in het nieuws omdat het financieel niet goed gaat met de paardenrenbaan. Daarom heeft de gemeente Wassenaar de afgelopen jaren met verschillende ontwikkelaars plannen bedacht om de locatie en de renbaan nieuw leven in te blazen door middel van herontwikkeling.

Eerder (2021) werd gedacht aan een lichte vorm van woningbouw aan de randen van de renbaan, een hotel en spa-functie om de functie ook zelf verdienend vermogen te kunnen bieden. De plannen konden op deze (ingetogen) wijze in principe ook op instemming rekenen van de provincie, maar mede door collegewisselingen in de gemeente werd nooit echt doorgepakt op het plan en verdween een beoogd ontwikkelaar vervolgens uit beeld.

De laatste tijd is Villa Betty vaak in het nieuws geweest, een ontwikkelaar uit Amsterdam die de gronden vrij plotseling heeft verworven. Naast het behoud van de renbaan hebben vertegenwoordigers van Villa Betty het vaak over de ontwikkeling van 45 woningen om hiermee de renbaan in stand te houden, maar echt concrete plannen zijn nog niet bekend.

De gemeente wil de regie terug en wil daarom uitvoering geven aan het voorkeursrecht dat zij recent ook op het gebied had gelegd. De komende tijd zal zij daar uitvoering aan gaan geven, nu de gemeenteraad daar in meerderheid achter staat (zo bleek op 22 september 2025).

Ook het Rijksvastgoedbedrijf (RvB) liet recent van zich horen door een 'bidbook' aan te bieden met

daarin plannen voor een kantoor voor een internationale afnemer (gerucht: Europol) die elders alweer krap in haar jasje blijkt te zitten. Vanuit de gemeente werd daar nog niet enthousiast op gereageerd. Daar lijkt men vooral een groen-recreatief gebied te beogen. Het bedachte kantoor past ook niet binnen het provinciale beleid.

3. AANDACHTSPUNTEN PORTEFEUILLEHOUDER

Zoals al eerder aangegeven omvat het gebied de nodige provinciale belangen. Vanuit erfgoed is het een Kroonjuweel Erfgoed (cat. 1 beschermingsgebied ruimtelijke kwaliteit) alsmede (deels) een Landgoedbiotoop. Het vrijhouden van het blikveld is een bepalend aspect daarbij zodat grootschalige ontwikkelingen zich daar niet goed tot verhouden. Ook ligt het nabij Natura 2000 gebied Meijndel & Berkheide en tussen Natuurnetwerk Nederland (NNN) (zie bijlage 1 voor kaartbeelden). Ruimtelijke ontwikkelingen zijn binnen het provinciale beleid alleen in zeer beperkte mate mogelijk wanneer deze passen binnen de structuur van het gebied ("inpassen" zoals bedoeld in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) en het zal ook moeten bijdragen aan de waarden van de landgoedbiotoop die hier ligt. (Her-)ontwikkelingen zullen daardoor in principe beperkt moeten blijven tot het bestaand gebouwd terrein.

Vanuit het oogpunt van de woningbouwplannen is eerder wel aangegeven dat een beperkt aantal nieuwe woningen mogelijk kan zijn in de rand van de renbaan, waar nu bijvoorbeeld oude gebouwen staan maar ook dat een zelfverdienend vermogen van belang is en het niet moet blijven bij 1 meevaller door de verkoop van een aantal woningen. Anders is er binnen korte tijd weer een financieel tekort.

Hierbij moet inmiddels de kanttekening gemaakt worden dat de herziening '25 verdere beperkingen oplegt aan nieuwe woningbouw, nu deze in zijn geheel niet meer wenselijk zijn buiten bestaand stads- en dorpsgebied (BSD), afgezonderd van het zogenoemd 'straatje erbij' bij kleine kernen tot 10.000 woningen. Deze uitzondering gaat echter hier niet op. Hier kan mogelijk alleen nog ingestemd worden met plannen tot 12 woningen omdat deze niet als nieuw stedelijke ontwikkeling wordt beschouwd. Dat ligt dus ver van de plannen die Villa Betty hier heeft (45 woningen). Ook de kantoren van het RvB zijn hier niet wenselijk omdat het geen kantorenlocatie is in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV).

De provincie dient toe te zien dat deze belangen worden geëerbiedigd. Ambtelijk is dat signaal al vaker meegegeven aan de gemeente Wassenaar maar daar is ook sprake van wisselende projectleiders zodat aandacht nodig blijft.

Waar wij mogelijke kansen zien is als deze (interessant gelegen) plek een nieuw (extensief) recreatief gezicht zou kunnen krijgen voor een breder publiek en als overgangszone voor het Natura 2000 gebied Meijndel & Berkheide.

1. De ligging van het gebied, dat met fiets- en wandelpaden redelijk goed is ontsloten en is gelegen nabij Meijndel, landgoed Clingendael en interessante recreatieve plekken, zoals museum Louwman, museum Voorlinden, kustroute, maakt dat deze plek mogelijk een interessante schakel

kan vormen in een recreatief netwerk dat de recreatieve druk op het Natura 2000 gebied Meijndel & Berkheide kan verlichten;

2. Voor Nationaalpark Hollandse Duinen zou deze locatie als toegangspoort kunnen functioneren, buiten het kwetsbare N2000 gebieden, maar wel met de mogelijkheid om kenmerkende natuur en cultuur voor een breed publiek beleefbaar te maken;

3. Dit sluit ook aan op de SANE-aanpak waarbij invulling kan worden gegeven aan de beheersing van de drukfactor recreatie. Recreatiedruk is als potentieel knelpunt opgenomen in de Natuurdoelanalyse en het advies van de ecologische autoriteit opgenomen.

Voor een recreatieve invulling, in combinatie met een groene ontwikkeling en/of ontwikkeling als overgangszone, is eventueel een haakje met het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) denkbaar. Middelen zullen afhankelijk van het doelbereik gezocht moeten worden. Maar de investeringsmogelijkheden ten opzichte van het doelbereik zijn beperkt. Daarom zien we dit meer als een koppelkans.

Welke scenario's zien wij nu voor ons?

1. De gemeente verwerft de grond terug van Villa Betty en komt met een visie voor het gebied (in afstemming met de provincie). Hierbij kan mogelijk gevraagd worden om een financiële bijdrage bij de provincie voor de aankoop van de gronden. Er is weleens een bedrag van 13 miljoen genoemd die nodig zou zijn voor de totale aankoop.

Ambtelijk is onlangs genoemd dat in januari 2026 een aantal scenario's wordt voorgelegd aan de gemeenteraad door het college van burgemeester en wethouders.

2. De gemeente verwerft t.b.v de regie de grond en gaat (bijv.) samen met Villa Betty werken aan een plan en betreft de provincie daarbij. Daarbij zijn de verwachtingen mogelijk hoger dan ons beleid toestaat v.w.b. woningbouw. Daarom wordt de gemeente ook regelmatig verzocht om de scenario's met de provincie af te stemmen voordat er mogelijk strijd ontstaat met ons beleid.

3. De gemeente gaat na verwerving voor een 'groen plan' zonder extra stedelijke ontwikkelingen. Hierbij zal mogelijk naar medeoverheden gekeken worden voor een financiële bijdrage. Dit is ook een scenario waar de omgeving voor pleit, samen met de Natuur- en Milieu Federatie (NMF).

4. Minder waarschijnlijk is dat het Rijk een projectbesluit neemt om het kantoor te realiseren maar de inzet van zo'n ingrijpend instrument moet natuurlijk ook omkleed zijn van zwaarwegende (nationale) redenen. De beoogde kantoor voor Europol lijkt op eerste gezicht niet zo'n zwaarwegende reden. Alternatieven zullen ook door het Rijk onderzocht moeten worden en ook zij kan niet geheel voorbijgaan aan gemeentelijke- en provinciale belangen bij een eventuele ruimtelijke onderbouwing. In de media was overigens te lezen dat het RvB de keuze van de gemeenteraad ook wil respecteren.

KERNVRAAG:

Gezien het provinciaal belang dat er is bij een bescheiden ontwikkeling in het gebied is het van belang dat de provincie deze tijdig inbrengt in het aankomende proces van planvorming van de gemeente Wassenaar.

Er is in het verleden en recent bestuurlijk enige malen gesproken met de gemeente over dit dossier. O.a. over de mogelijkheden voor woningbouw in het gebied (enkele jaren terug), recent over de vraag of er vanuit grondzaken een rol weggelegd kan zijn bij eventuele aankoop van gronden door overheden, met als doel de locatie te behouden als waardevolle plek voor Groen en Recreatie.

VRAGEN AAN U:

1. Bent u van mening dat de gemeente (ook) bestuurlijk actief aangesproken zou moeten worden op de richting die de provincie voor ogen heeft in haar beleid- en regelgeving?
2. Bent u van mening dat dit dossier bij één gedeputeerde neergelegd moet worden om focus aan te brengen? Wie zou dat volgens u moeten zijn?

Toelichting:

Bij 1: Op zich heeft men ons ambtelijk wel in beeld maar tegelijkertijd baren de genoemde aantallen die soms de revue passeren wel enige zorgen of de gemeente ook wel voldoende luistert naar de provincie. Er bestaat een kans dat er straks scenario's liggen die verder gaan dan het provinciaal beleid toestaat.

Bij 2: Het neerleggen van het dossier bij één gedeputeerde kan mogelijke versnippering in onze advisering aan de gemeente voorkomen. Wij stellen daarom voor om het dossier bij een van u onder te brengen.

GEVOLG VAN HET VOORSTEL

Afhankelijk van de beantwoording van bovenstaande vragen zal een bestuurlijk gesprek gearrangeerd worden met de gemeente Wassenaar/zal het dossier met een van u afgestemd worden vanaf nu.

EXTERNE SAMENWERKING

Dit is niet aan de orde.

COMMUNICATIE

Dit is niet aan de orde.

INTEGRALITEIT

Deze memo is tot stand gekomen na interne afstemming tussen: Erfgoed, Groen, Grondzaken, Recreatie, Ruimte.

COALITIEAKKOORD

Dit memo is gebaseerd op het huidige beleid en regelgeving met een vooruitblik naar het aankomende beleid (herziening '25). Het is daarmee ook in overeenkomst met het coalitieakkoord.

BIJGAAND(E) STUK(KEN)

Bijlage 1: Impressies eerdere en recente plannen voor Renbaan Duindigt.

Bijlage 1: Impressies eerdere en recente plannen voor Renbaan Duindigt & provinciale natuur- en erfgoedbelangen in beeld

Eind 2021: 22 woningen, 25 shortstay verblijven, hotel, parkeerplaats oostzijde

Voorstel 46 2 onder 2 kappers zonder verdere “verdieners”

Voorstel RvB (behelst max 90.000 m² BVO over max. 5 bouwlagen) Footprint ca. 3 ha. Dit past niet binnen het provinciale kantorenbeleid en waarschijnlijk ook niet binnen Ruimtelijke kwaliteitsbeleid of binnen landgoedbiotoop. Het recreatieve karakter van het gebied heeft hier niet geen meerwaarde aan. Daarbij valt ook op het rijk denkt aan extra ontsluitingsweg aan de oostzijde. Daar ligt deels ook een provincialeweg N441 (naast de rijksweg N44). Eerder is op dat soort ideeën negatief gereageerd vanuit Mobiliteit.

Kroonjuweel en Landgoedbiotoop (Omgevingsverordening Zuid-Holland)

Duindigt heeft zelf geen Natuurnetwerk (NNN) Status

From: "5.1.2.e"
Sent: Fri, 7 Nov 2025 11:21:48 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: FW: REMINDER - FW: Factuur ter goedkeuring
Attachments: INVMJ2025-6-0.pdf
Importance: High

Hoi 5.1.2.e

Het rapport is af.

Misschien goed om nog een keer in kernteam te delen 5.1.2.e?

Groet

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: vrijdag 7 november 2025 11:19
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Onderwerp: FW: REMINDER - FW: Factuur ter goedkeuring
Urgentie: Hoog

5.1.2.e

Kan ik akkoord geven op deze factuur?

Gr,

5.1.2.e

5.1.2.e

PT Proces- en Programmamanagement

5.1.2.e

5.1.2.e [@pzh.nl](mailto:5.1.2.e@pzh.nl)

Van: Efficiency Water en Groen <5.1.2.i@pzh.nl>

Verzonden: vrijdag 7 november 2025 11:14

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

CC: Efficiency Water en Groen <5.1.2.i@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Onderwerp: REMINDER - FW: Factuur ter goedkeuring

Urgentie: Hoog

Hallo 5.1.2.e

Kan jij wellicht akkoord geven ivm afwezigheid 5.1.2.e?

Alvast bedankt!

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

provincie
Zuid-Holland

5.1.2.e

Domein Water, Klimaat, Natuur & Landbouw
Team Efficiency
Ondersteuner

M 5.1.2.e

@ 5.1.2.e [pzh.nl](mailto:5.1.2.e@pzh.nl)

Werkzaam op 5.1.2.e

Provincie Zuid-Holland
Zuid-Hollandplein 1

Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag

www.zuid-holland.nl

Van: Efficiency Water en Groen <5.1.2.i@pzh.nl>

Verzonden: vrijdag 31 oktober 2025 14:43

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

CC: Efficiency Water en Groen <5.1.2.i@pzh.nl>

Onderwerp: REMINDER - FW: Factuur ter goedkeuring

Urgentie: Hoog

Beste collega,

Graag nog jouw akkoord op onderstaande factuur.

Alvast bedankt!

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Domein Water, Klimaat, Natuur & Landbouw
Team Efficiency
Ondersteuner

M 5.1.2.e

@ 5.1.2.e [@pzh.nl](mailto:5.1.2.e@pzh.nl)

Werkzaam op 5.1.2.e

Provincie Zuid-Holland
Zuid-Hollandplein 1

Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag

www.zuid-holland.nl

Van: Efficiency Water en Groen <5.1.2.i> [@pzh.nl](mailto:5.1.2.i@pzh.nl)>

Verzonden: vrijdag 24 oktober 2025 10:52

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e> [@pzh.nl](mailto:5.1.2.e@pzh.nl)>

CC: Efficiency Water en Groen <5.1.2.i> [@pzh.nl](mailto:5.1.2.i@pzh.nl)>

Onderwerp: Factuur ter goedkeuring

Beste collega,

Gaarne jouw akkoord op factuur (zie bijlage factuur) :

Leverancier : DUINBEHOUD,STICHTING

Factuur nr : MJ2025-6

Bedrag incl. btw : € 15.488,00

Alvast dank.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Afdeling Water & Groen
Team Efficiency
Ondersteuner

M 5.1.2.e

@ 5.1.2.e [@pzh.nl](mailto:5.1.2.e@pzh.nl)

Werkzaam op 5.1.2.e

Provincie Zuid-Holland
Zuid-Hollandplein 1

Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag

www.zuid-holland.nl

DUINBEHOUD
SAMEN VOOR DE KUST

Postbus 664
2300 AR Leiden

071-5143719

stichting@duinbehoud.nl
www.duinbehoud.nl

Provincie Zuid-Holland
T.a.v. Team Financiële Informatie
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

verzonden per email: 5.1.2.i @pzh.nl

Kenmerk: factuur MJ 2025-6
Betreft: Inkoopordernummer: PNR20075914

Behandeld door:

5.1.2.e

5.1.2.e

Datum: 23 oktober 2025

Geachte mevrouw/heer,

In antwoord op uw opdrachtbrief van 11 maart 2025 (Inkoopordernummer: PNR20075914) betreffende het project "Potenties natuurinrichting Duindigt e.o." ontvangt u hierbij de factuur voor uitvoering van de opdracht.

Omschrijving	Specificatie	Kosten	BTW	Totale kosten
Gewerkte uren	5.1.2.f uur	12.800,-	2.688,-	15.488,-
Materiële kosten	-	-	-	-
Totale kosten				15.488,-

Hierbij het verzoek om het bedrag met vermelding van factuurnummer binnen 14 dagen over te maken op IBAN: NL07 TRIO 0197 9880 67 ten name van Stichting Duinbehoud te Leiden.

Het BTW nummer van Stichting Duinbehoud is: 8024.18.764.B.01

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>
Sent: Fri, 28 Nov 2025 13:44:59 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@leidschendam-voorborg.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@denhaag.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@zoetermeer.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@hollandrijnland.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@rijnland.net>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@dunea.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@voorschoten.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>
Subject: Notulen werkgroep DHW maandag 17 november & oproep doorgeven namen projectleiders DHW projecten
Attachments: Notulen WG DHW 17 november 2025.docx

Beste Allen,

Hierbij de notulen inclusief actiepunten van de werkgroep van 17 november. De notulen staat in de teamsmap: [Notulen WG DHW 17 november 2025.docx](#).

Verder heb ik vorige week de werkgroepen voor komend jaar ingepland. In overleg met 5.1.2.e zal tijdens de werkgroep op 17 januari het project Loozone besproken worden. De werkgroep zal dan plaatsvinden bij Leidschendam-Voorburg. Voor de werkgroep op 23 februari ben ik nog opzoek naar een ander DHW-project om te bespreken, deze werkgroep zal online plaatsvinden.

Verder ontvang in graag nog de contactgegevens van de verschillende projectleiders die bij gemeente aan DHW-projecten werken. Fijn als jullie deze uiterlijk **5 december** aan mij kunnen doorgeven.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

VINU.
ruimtelijke realisten

5.1.2.e | 07 136 48 968
Herengracht 20 | 2312 LD Leiden

Vergadering	Ambtelijke Landschapstafel Duin, Horst en Weide	
Datum	17 november 2025	
Tijd	15-17 uur	
Locatie	Dunea, Zoetermeer	
Aanwezig	1. 5.1.2.e 2. 5.1.2.e 3. 5.1.2.e 4. 5.1.2.e 5. 5.1.2.e 6. 5.1.2.e 7. 5.1.2.e 8. 5.1.2.e 9. 5.1.2.e 10. 5.1.2.e	Voorzitter-Programmaondersteuner Leiden Zoetermeer Den Haag Provincie Zuid-Holland Hoogheemraadschap van Rijnland Holland-Rijnland Nationaal Park Hollandse Duinen Wassenaar / Voorschoten Dunea
Agendalid	5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e	Oegstgeest Katwijk Erfgoedhuis Zuid-Holland Staatsbosbeheer
Afwezig	5.1.2.e	Leidschendam-Voorburg

Verslag

BR

BR

BR

- Het overgangsgebied Den Haag Noord – Wassenaar-Zuid wordt besproken. 5.1.2.e doet de oproep om te waken als landschapstafel voor de inrichting van het landschap, met name rond renbaan Duindigt. 5.1.2.e is niet bij betrokken bij de ontwikkelingen rond renbaan Duindigt vanuit de gemeente Wassenaar. 5.1.2.e gaat bij Wassenaar navraag doen naar de scenario's die nu op tafel liggen zodat we als landschapstafel ook grip/controle houden over de ontwikkelingen.

BR

BR

Actielijst

Wie	Wat	Actie van:
BR		
5.1.2.e	5.1.2.e vraagt intern bij de gemeente Wassenaar na welke scenario's voor de ontwikkeling van renbaan Duindigt nu bekend zijn.	17/11/2025
BR		

From: "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Sent: Tue, 14 Oct 2025 21:03:03 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Subject: projecten gebiedsplan DHW
Attachments: 251014 Gebiedsplan Duin Horst en Weide concept werkversie 14-10-2025.docx, Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied tunnel Horst en Voordelaan Voorschoten.docx, Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied verbinding langs de Vliet Voorschoten.docx, Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied N44 A44 Rijksweg gem Wassenaar 14 okt 25.docx, Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied LANDSCHAPSELEMENTEN.docx, Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied VLIETZONE.docx, Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied MEIJENDEL WASSENAAR.docx

Beste 5.1.2.e

In de bijlagen de input voor het gebiedsplan.

Voor het gemak heb ik dit voor Voorschoten en Wassenaar gedaan.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Verzonden: dinsdag 14 oktober 2025 19:57

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@vinu.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@leidschendam-voorborg.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@denhaag.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@erfgoedhuis-zh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@hollandrijnland.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@voorschoten.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@katwijk.nl>; 5.1.2.e (5.1.2.e) <5.1.2.e@zoetermeer.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@rijnland.net>; 5.1.2.e <5.1.2.e@leiden.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@vinu.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@vinu.nl>
Onderwerp: gebiedsplan DHW concept werkversie 14-10-2025

Beste allen,

Ik stuur jullie een tussenversie van het gebiedsplan DHW voor het ZHPLG.

Dank voor de input die ik reeds heb ontvangen! Ik heb helaas nog niet van iedereen een reactie gehad. Maar omdat de tijd weg tikt leek het me goed toch vast deze versie te delen.

Ik krijg van Den Haag, Katwijk, Voorschoten en Wassenaar nog input weet ik. Verder spreek ik de komende tijd ook nog met Duivenvoorde en Twickel.

Ik hoor graag jullie aanvullingen en opmerkingen.

-Voor jullie is het verder goed om te weten dat Anne Koning gebiedsgedeputeerde voor het ZHPLG Kust en duinen is geworden.

-Ik vraag speciaal aandacht voor de gele tekst hoe we met elkaar het gebiedsplan kunnen vaststellen.

-Planning is dat het gebiedsplan 23 oktober naar de ambtelijke regiegroep van Kust en duinen gaat. Dan wordt het dus breder gedeeld dan in deze groep. Ik wil jullie daarom vragen voor 21 oktober te reageren.

-er wordt nog een digitaal moment gezocht om bestuurlijk het gebiedsplan vast te stellen in samenhang met een update van het uitvoeringsprogramma van de landschapstafel

-@^{5.1.2.e} zou jij dit document in de werkomgeving kunnen zetten zodat iedereen daar z'n opmerkingen en aanvullingen kan doen?

Als je vragen hebt kun je mij bellen of mailen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

PT proces en programmamanagement

T ^{5.1.2.e}

Werkdagen: ^{5.1.2.e}

Krachtig Zuid-Holland

Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied

Onderdeel van het gebiedsplan zijn maatregelen en projecten die nu en in de toekomst uitgevoerd kunnen worden. In het gebiedsproces doorlopen we continue de cirkel van mogelijke maatregelen, de consequenties daarvan op lange termijn en de bijdrage aan perspectief op doelbereik. Door deze aanpak ontstaat een pakket aan maatregelen in het landelijk gebied voor de korte en lange termijn.

Het Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied is een eerste uitwerking van de projectvoorstellen in de gebiedsplannen en dient ter inventarisatie voor de projecten en maatregelen die uitgevoerd kunnen worden om de opgaven in de gebieden het hoofd te bieden. Het maakt inzichtelijk welke projecten (op termijn) uitgevoerd kunnen worden. Dit verschaft een totaaloverzicht op het perspectief op doelbereik binnen de provincie Zuid-Holland.

Het totaal aan projecten die bijdragen aan de doelstellingen in het landelijk gebied in Zuid-Holland en het perspectief op doelbereik dat daarbij gepaard gaat noemen wij het strategisch projectportfolio. Alle potentiële projecten in het landelijk gebied – ongeacht of ze worden uitgevoerd door de provincie Zuid-Holland of andere gebiedspartners – zijn onderdeel van het strategisch projectportfolio.

Bij het invullen van het projectformulier roepen wij nadrukkelijk op om ieder project dat bijdraagt aan de doelen in het landelijk gebied op te nemen. Dit draagt bij aan het inzicht op het perspectief op doelbereik aan de doelstellingen binnen het landelijk gebied in Zuid-Holland. Het kan zijn dat een project of maatregel nog niet voldoende ontwikkeld is dat nog niet ieder onderdeel van het projectformulier ingevuld kan worden. In dat geval vragen wij om het projectformulier zover mogelijk in te vullen, en in een volgende fase verder te concretiseren.

Wat is een project?

Projecten zijn afgebakende en resultaatgerichte activiteiten die bijdragen aan beleidsdoelen en binnen een bepaalde tijd, scope en budget worden uitgevoerd. Dit kan variëren van fysieke ingrepen, zoals de aanleg van waterinfiltratiesystemen of natuurontwikkeling, tot kennisontwikkeling en gedragsverandering via pilots, educatieve maatregelen of beleidsverkenningen. Essentieel is dat het project innovatief of uitvoerend van aard is en bijdraagt aan de doelen in het landelijk gebied.

Hoe verder?

Het projectformulier vormt de basis voor een mogelijk nadere uitwerking van het projectvoorstel. Dit gebeurt door de partijen die betrokken zijn bij het projectvoorstel.

Een volgende stap is samen met de gebiedspartners bepalen wie welk project verder uit gaat werken en in de uitvoering brengt.

Format voor project: verzameling maatregelen of één maatregel

Naam project	Aanpassing A44/N44 Wassenaar – Verbetering leefomgeving, verkeersveiligheid en natuur- en erfgoedverbindingen
Maatregelcategorie	Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Gemeente Wassenaar (en Den Haag)– corridor A44/N44 en aangrenzende kerngebieden (Rozenplein, Lange Kerkdam, Kerkehout). Onderdeel van het gebiedsprogramma <i>Duin, Horst en Weide</i> (Duivenvoorde corridor, Groene zone, landgoederenzone, Duindigt).
Opgave(n) in gebied	• Verbeteren verkeersveiligheid en leefkwaliteit langs A44/N44. • Herstellen en versterken van natuur- en erfgoedstructuren in de landgoederenzone` en duinen. • Verminderen van barrièrewerking tussen kustduinen en achterland. • Verbeteren luchtkwaliteit, geluidssituatie en ruimtelijke kwaliteit en verminderen stikstof. • Spreiding van recreatiedruk tussen kust, duinen en landgoederen. • Doortrekken ecologische verbindingszone van Duingebied, groene zone, Twickel, A44/N44, De Horsten, Duivenvoorde corridor. • beperken milieubelasting en verbeteren verkeersveiligheid door verkeer en verbeteren openbaar vervoer.
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Wassenaar
Deelnemende partner(s)	Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Hoogheemraadschap van Rijnland, samenwerkingsverband Duin, Horst en Weide, Nationaal Park Hollandse Duinen. Gemeente Den Haag
Datum	Oktober 2025
Versie	Concept 1.0

Samenvatting project (max 100 woorden)

De gemeente Wassenaar verkent samen met de provincie Zuid-Holland en Rijkswaterstaat een integrale aanpassing van de A44/N44. Doel is het verbeteren van verkeersveiligheid en leefkwaliteit en kansen benutten voor natuurherstel, spreiding van recreatie en versterking van de natuur- en cultuurhistorische structuren. Onderzocht wordt onder meer een snelheidsverlaging, verbeterd openbaar vervoer, beperking van vrachtverkeer, ongelijkvloerse kruisingen en mogelijk een verdiepte ligging van delen van de weg.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De A44/N44 vormt een belangrijke rijksweg maar veroorzaakt geluidsoverlast, verkeersonveiligheid en een sterke barrière tussen kust, duinen en het landgoederengebied. Kruispunten zoals het Rozenplein, Lange Kerkdam en Kerkehout zijn knelpunten voor doorstroming, verkeersveiligheid en leefbaarheid. De weg beperkt bovendien de verbinding tussen recreatieve gebieden en ecologische structuren. De aanpassing biedt kansen om mobiliteit, natuur, erfgoed en recreatie te verbinden: een weg die stiller, veiliger en landschappelijk beter ingepast is.

Concrete output project max ½ A4)

Type project: integrale gebiedsontwikkeling met mobiliteits-, landschaps- en recreatiemaatregelen.

Belangrijkste activiteiten:

- Ontwikkeling integrale visie A44/N44

- Verlaging maximumsnelheid
- Verbetering kruispunten Rozenplein, Lange Kerkdam en Kerkehout
- Onderzoek ongelijkvloerse kruisingen en verdiepte aanleg
- Verbetering en doorstroming openbaar vervoer
- Verbod/beperking vrachtverkeer
- Aanleg ecologische verbindingen en faunapassages
- Herstel van historische zichtlijnen tussen landgoederen en duinen
- Vergroting recreatieve samenhang (routes, spreiding druk kustgebieden)

Beoogd resultaat:

- Veiligere, stillere en groenere verkeerscorridor
- Verbeterde doorstroming auto- en openbaar vervoer
- Herstelde verbinding natuur en erfgoed
- Spreiding van recreatie en versterking landschappelijke identiteit
- Bijdrage aan leefbaarheid en gezondheid

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Thema	Bijdrage
Natuur & biodiversiteit	Ecologische verbinding kust-polder, herstel groenstructuren
Cultuurhistorie & landschap	Herstel zichtlijnen, versterking landgoederenzone
Leefbaarheid & gezondheid	Minder geluid, veiliger verkeer, gezondere leefomgeving
Mobiliteit	Veilige duurzame en langzamere verkeersstroom, doorstroming en openbaar vervoer, beperking vrachtverkeer
Recreatie	Spreiding recreatiedruk, verbetering routes tussen kust en binnenland
Klimaatadaptatie	Meer groen, waterberging, minder verhard oppervlak

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Onzekerheid rolverdeling Rijk-provincie-gemeente
 Financiering grootschalige ingrepen (verdiepte aanleg)
 Ruimtelijke inpassing en draagvlak
 Beheersmaatregelen: tijdige afstemming met Rijkswaterstaat en PZH, participatie, gefaseerde aanpak (verkenning-planvorming-uitvoering).

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

- Penvoerder: Gemeente Wassenaar
- Partners: Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Hoogheemraadschap van Rijnland, Duin Horst & Weide, Nationaal Park Hollandse Duinen, Den Haag, MRDH
- Participatie: bewonersgroepen Kerkehout en centrum, gebiedstafels Duin Horst & Weide, overleg met OV- en natuurorganisaties..
- Regie: gezamenlijke projectgroep onder bestuurlijke paraplu Duin, Horst en Weide.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Planning en mijlpalen (indicatief)

Fase	Periode	Mijlpaal
Verkenning & conceptplan	2025-2026	Start verkenning en variantenonderzoek
Beleidsafstemming	2026	Besluit voorkeursvariant
Planuitwerking & ontwerp	2027-2028	Integrale inpassingsvisie gereed
Uitvoering eerste maatregelen	2029-2030	Realisatie snelheidsverlaging, groeninpassing
Lange termijn maatregelen	2030- 2040	verdiepte aanleg van delen van de weg/overkluizingen en natuur- en recreatieoversteken

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Kostencategorie	Indicatie	Toelichting
Verkenning & planvorming	€ 5.12b mln	studies, onderzoeken, participatie
Landschappelijke & ecologische maatregelen	€ 5.12b mln	natuurbruggen, herstel erfgoed
Infrastructuur & snelheidsmaatregelen	€ 5.12b mln	wegprofiel, bebording, verdiepte aanleg (deel)
Totaalindicatie	€ 36,5 min	exclusief beheer & onderhoud (3% van de investering)
Financiering:		
• Rijkswaterstaat (infrastructuurcomponent) • Provincie Zuid-Holland (gebiedskwaliteit en cofinanciering) • Gemeente Wassenaar (lokale inpassing en participatie)		
Bijzonderheden / kansen		
• Koppeling met gebiedsprogramma Duin, Horst en Weide en NOVEX Zuidelijke Randstad. • Verbetering doorstroming en omgevingskwaliteit in 1 integrale aanpak. • Synergie tussen mobiliteit, natuur, erfgoed en recreatie en voorbeeldproject voor duurzame ruimtelijke kwaliteit.		

Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied

Onderdeel van het gebiedsplan zijn maatregelen en projecten die nu en in de toekomst uitgevoerd kunnen worden. In het gebiedsproces doorlopen we continue de cirkel van mogelijke maatregelen, de consequenties daarvan op lange termijn en de bijdrage aan perspectief op doelbereik. Door deze aanpak ontstaat een pakket aan maatregelen in het landelijk gebied voor de korte en lange termijn.

Het Projectformulier Gebiedsplannen Landelijk Gebied is een eerste uitwerking van de projectvoorstellen in de gebiedsplannen en dient ter inventarisatie voor de projecten en maatregelen die uitgevoerd kunnen worden om de opgaven in de gebieden het hoofd te bieden. Het maakt inzichtelijk welke projecten (op termijn) uitgevoerd kunnen worden. Dit verschaft een totaaloverzicht op het perspectief op doelbereik binnen de provincie Zuid-Holland.

Het totaal aan projecten die bijdragen aan de doelstellingen in het landelijk gebied in Zuid-Holland en het perspectief op doelbereik dat daarbij gepaard gaat noemen wij het strategisch projectportfolio. Alle potentiële projecten in het landelijk gebied – ongeacht of ze worden uitgevoerd door de provincie Zuid-Holland of andere gebiedspartners – zijn onderdeel van het strategisch projectportfolio.

Bij het invullen van het projectformulier roepen wij nadrukkelijk op om ieder project dat bijdraagt aan de doelen in het landelijk gebied op te nemen. Dit draagt bij aan het inzicht op het perspectief op doelbereik aan de doelstellingen binnen het landelijk gebied in Zuid-Holland. Het kan zijn dat een project of maatregel nog niet voldoende ontwikkeld is dat nog niet ieder onderdeel van het projectformulier ingevuld kan worden. In dat geval vragen wij om het projectformulier zover mogelijk in te vullen, en in een volgende fase verder te concretiseren.

Wat is een project?

Projecten zijn afgebakende en resultaatgerichte activiteiten die bijdragen aan beleidsdoelen en binnen een bepaalde tijd, scope en budget worden uitgevoerd. Dit kan variëren van fysieke ingrepen, zoals de aanleg van waterinfiltratiesystemen of natuurontwikkeling, tot kennisontwikkeling en gedragsverandering via pilots, educatieve maatregelen of beleidsverkenningen. Essentieel is dat het project innovatief of uitvoerend van aard is en bijdraagt aan de doelen in het landelijk gebied.

Hoe verder?

Het projectformulier vormt de basis voor een mogelijk nadere uitwerking van het projectvoorstel. Dit gebeurt door de partijen die betrokken zijn bij het projectvoorstel.

Een volgende stap is samen met de gebiedspartners bepalen wie welk project verder uit gaat werken en in de uitvoering brengt.

Format voor project: verzameling maatregelen of één maatregel

Naam project	Overgangsgebied/ binnenduinrand Meijndel Wassenaar
Maatregelcategorie	Projecten die beperkte aanvullende middelen vragen of met lichte hulp, bijvoorbeeld door het wegnemen van barrières in regelgeving, het uitvoeren van onderzoek etc., tot uitvoering kunnen komen.
Gebied	Duin Horst & Weide; Wassenaar
Opgave(n) in gebied	Kwaliteitsverbetering van het bestaande natuurgebied
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Wassenaar
Deelnemende partner(s)	Den Haag, Provincie Zuid-Holland
Datum	14 oktober 2025
Versie	Concept 1

Samenvatting project (max 100 woorden)

De duinen zijn van grote kwaliteit als uitloopgebied in dit dichtbevolkte gebied. Maar de natuurkwaliteit staat onder druk en verbetermaatregelen zijn noodzakelijk. Minder autoverkeer in het overgangsgebied zal bijdragen aan vermindering van de uitstoot op de natuur van Meijndel. Dit kan door afschalen van bestaande parkeervoorzieningen en versmallen en vergroenen van wegen ten gunste van langzaam verkeer en afwaarderen van paden.

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De kwaliteit van bestaand natuurgebied in het dichtbevolkte gebied staat onder druk. De natuur en het landschap dient beschermd en hersteld te worden.

Concrete output project max ½ A4)

Het project bestaat uit een quick scan en uitvoering van diverse maatregelen.

De belangrijkste activiteiten zijn het afschalen van huidige parkeermogelijkheden, het versmallen en vergroenen van wegen en het afwaarderen van paden, participatie, planvoorbereiding en uitvoering van fysieke maatregelen.

Het resultaat bestaat uit drukvermindering en natuurverbetering in het gebied, zoals:
alternatieve bereikbaarheidsmogelijkheden door bijv. pendelbus, (leen)fietsen, elektrische auto's ed. En door versmallen en vergroening van huidige wegen en paden.

Het project bestaat uit meerdere deelprojecten of -gebieden waar verschillende maatregelen aan wegen/ paden getroffen worden.

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Het project draagt bij aan vermindering van de impact van drukfactoren en stikstof (N2).

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Belangrijkste risico's zijn de belangen van betrokkenen/ gebruikersgroepen in het gebied. Er zijn veel (verkeers)pieken in het gebied.

Deze risico's kunnen met goede communicatie/ participatie t.b.v. het bieden van alternatieven geminimaliseerd worden.

Onduidelijk hierbij is de ontwikkeling van het toekomstig OV-netwerk en de gebiedsontwikkeling van Duindigt.

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

Wassenaar is verantwoordelijk voor de uitvoering van het project.

De partners/partijen Dunea, provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap Rijnland zijn aangesloten en dragen inhoudelijk en in financiële zin bij, en Nationaal Park Hollandse Duinen kan een communicatieve bijdrage leveren aan het project.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Fase:	Termijn:	Mijlpaal:
1.Quick scan en conceptplan(nen)	2026	Verkenningen en varianten
2.Planvorming VO-DO en besluit	2027	Vergunning(en)
3.Uitvoeringsvoorbereiding/ uitvoering paden	2028	Afwaarderen/ vergroenen
parkeervoorzieningen, versmallen/ vergroenen wegen		2029-2030 Afschalen

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Een indicatieve voorlopige begroting voor fase 1 t/m 3 (2028) uitvoering van het vergroenen van paden (eerste acties) is 5.1.2.b Euro. Er is nog geen financiering beschikbaar.

Als uitgangspunt voor de structurele kosten voor beheer en onderhoud hanteert de gemeente Wassenaar 3% van de investeringskosten (incl. VAT).

From: "5.1.2.e"
Sent: Fri, 24 Oct 2025 10:32:08 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leiden.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@denhaag.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leidschendam-voorborg.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@leidschendam-voorborg.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@vinu.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@atosborne.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@atosborne.nl>
Subject: projectfiches gebiedsplan DHW
Attachments: Alle projectfiches DHW samen aangepaste versies om te delen 24-10-2025.docx

Beste allen,

Jullie hebben allemaal een projectfiche ingevuld. Dank! Het is een behoorlijke lijst geworden! En ik verwacht dat er nog wel enkele fiches bijkomen.

Ik heb alle projecten die er nu binnen zijn in 1 document gezet.

Dit wordt een bijlage bij het gebiedsplan DHW. Dit zal nog netjes opgemaakt worden.

Ik heb nog een paar wijzigingen aangebracht met name qua financiën. Dat kan ik maandag in de landschapstafel nog toelichten.

Begin maandag na de landschapstafel stuur ik de 80% versie van het gebiedsplan DHW incl deze bijlage mee naar de bredere ambtelijke regiegroep. Als dat voor jullie ingediende fiches niet gewenst is laat het me dan voor maandag 17.00 uur weten want dan haal ik deze er nog uit. Ik zal sowieso een disclaimer opnemen dat we de projectfiches nog nader gaan uitwerken in het vervolg.

 5.1.2.e ik neem jou even mee 5.1.2.e

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

PT proces en programmamanagement

Werkdagen: 5.1.2.e

Krachtig Zuid-Holland

Alle projectfiches:

Inhoud

1 Groen Blauwe dooradering binnen en buiten stedelijk gebied	1
2 Parkway de Vliet.....	5
3 Loozone.....	7
4 Leidschendammerhout	10
5 Landscheidingsdijk wordt ecologische schakel	13
6 Verbeteren natuurwaarden in de Oostvlietpolder met mogelijkheden voor extensieve recreatie.....	15
7 Brug over de Vliet.....	19
8 Slagenlandschap Rijswijk	22
9 verbinding langs de Vliet Voorschoten	25
10 Aanpassing Tunnel Horst- en Voordelaan voor een veilige en recreatieve verbinding in de Duivenvoordecorridor	28
11 Aanpassing A44/N44 Wassenaar – Verbetering leefomgeving, verkeersveiligheid en natuur- en erfgoedverbindingen.....	32
12 Overgangsgebied/ binnenduinrand Meijendel Wassenaar	35
13 MientGroen.....	37
14 pilot duinaangroei Haagse verkenning zeespiegelstijging.....	43
15 verbinding Clingendael met Haagse Bos	48
16 Verwijderen Aziatische duizendknopen Landgoederenzone Den Haag Wassenaar	51

1 Groen Blauwe dooradering binnen en buiten stedelijk gebied

BR

BR

2 Parkwav de Vliet

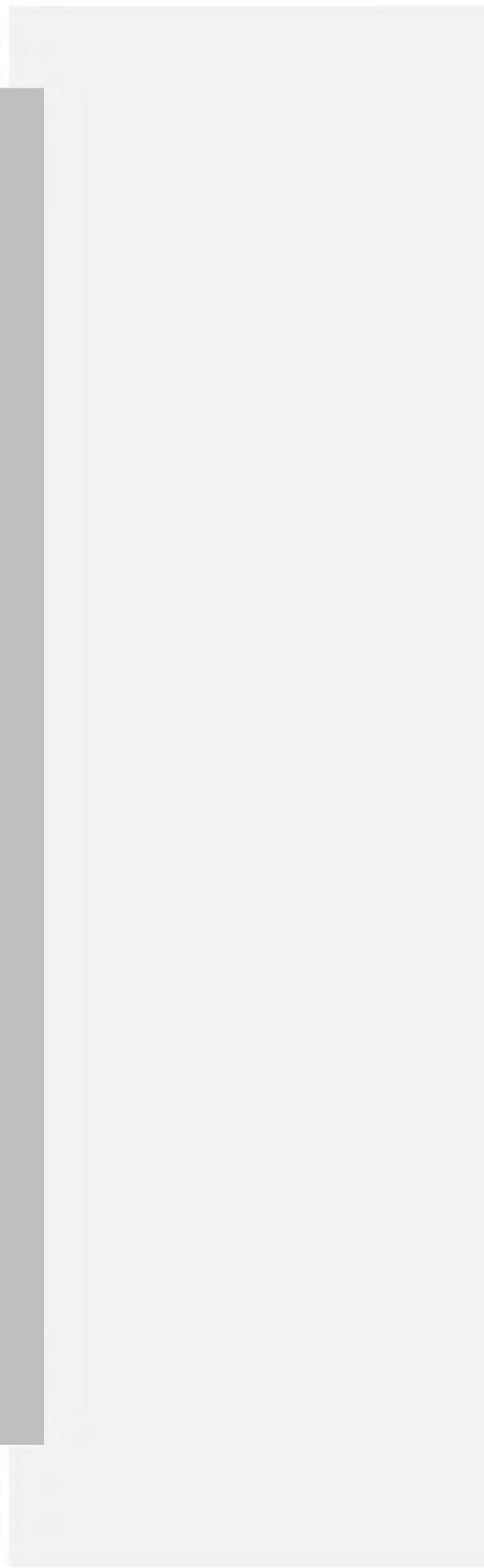

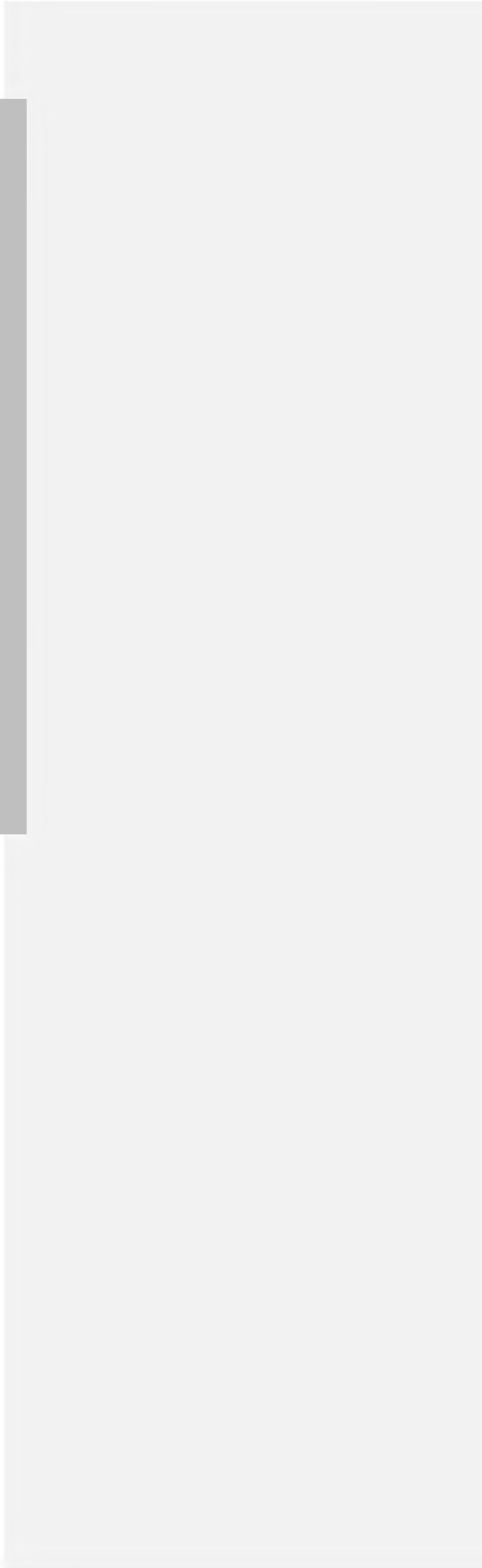
3 Loozone

BR

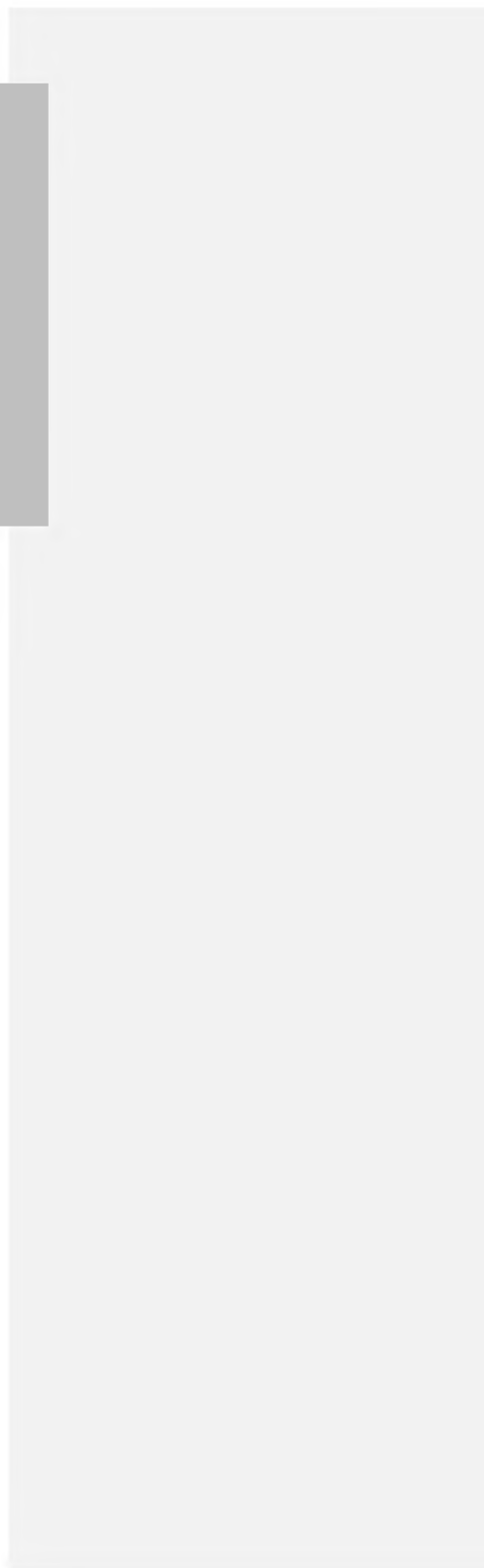

BR

4 Leidschendammerhout

BR

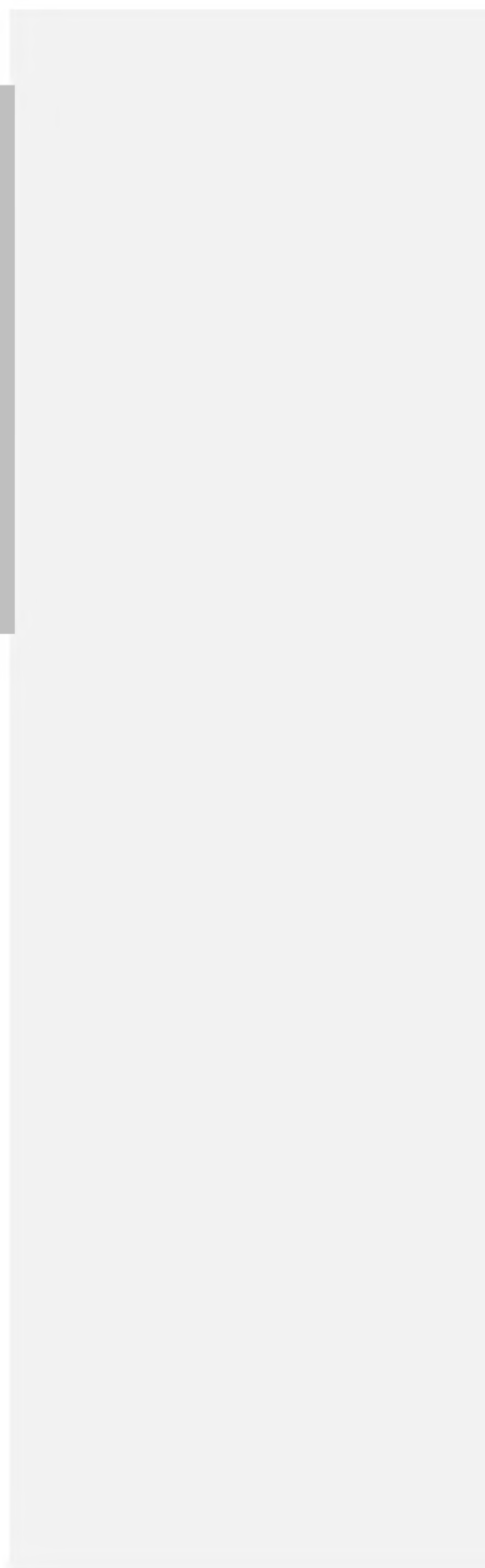
5 Landscheidingsdijk wordt ecologische schakel

BR

6 Verbeteren natuurwaarden in de Oostvlietpolder met mogelijkheden voor extensieve recreatie

BR

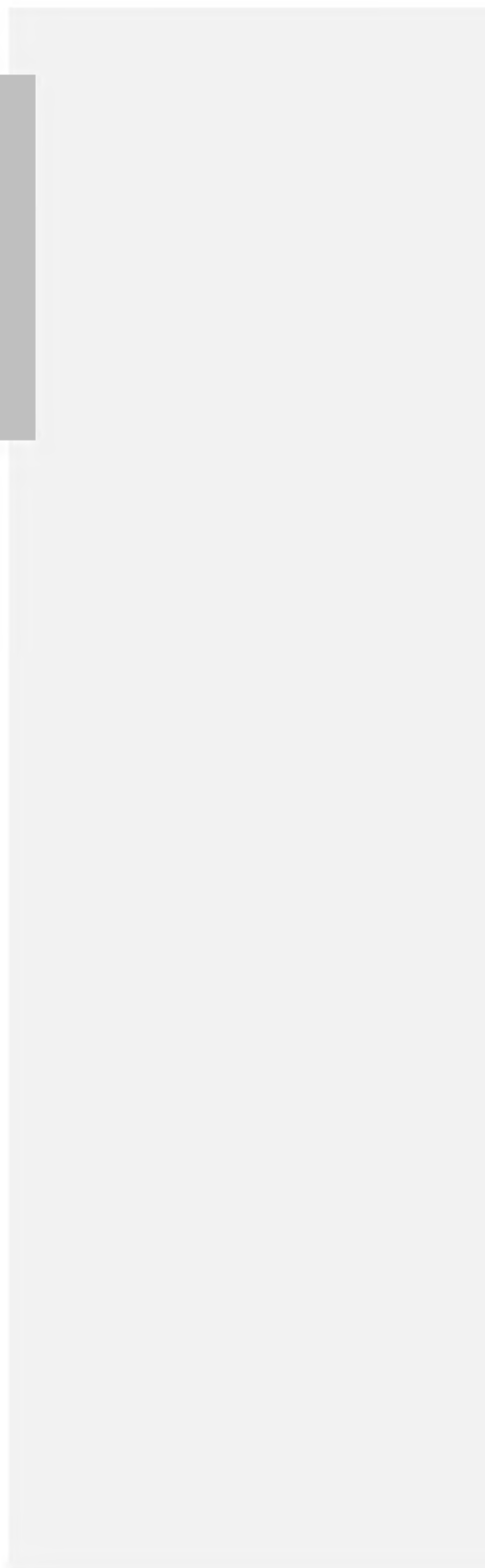

7 Brug over de Vliet

8 Slagenlandschan Riiswiik

9 verbinding langs de Vliet Voorschoten

BR

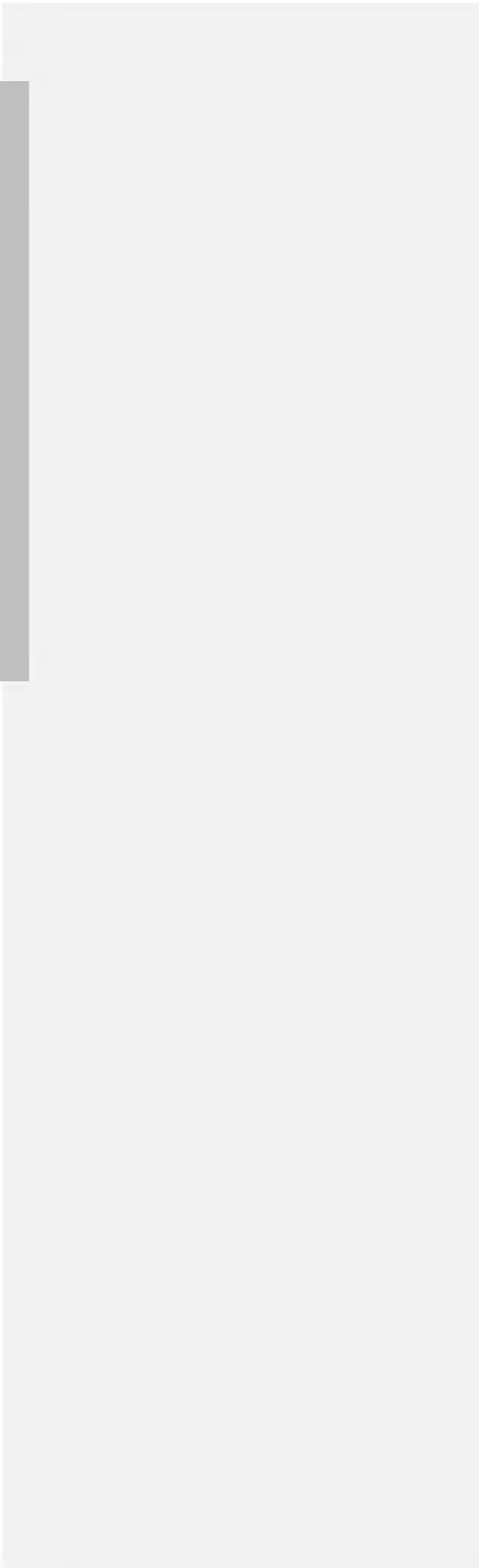

10 Aanpassing Tunnel Horst- en Voordelaan voor een veilige en recreatieve verbinding in de Duivenvoordecorridor

BR

BR

BR

11 Aanpassing A44/N44 Wassenaar – Verbetering leefomgeving, verkeersveiligheid en natuur- en erfgoedverbindingen

Naam project	Aanpassing A44/N44 Wassenaar – Verbetering leefomgeving, verkeersveiligheid en natuur- en erfgoedverbindingen
Maatregelcategorie	Relevante maatregelen in het gebied voor de opgaven en toekomstperspectief, die ingrijpend en/of complex zijn en/of veel middelen vragen.
Gebied	Gemeente Wassenaar (en Den Haag)– corridor A44/N44 en aangrenzende kerngebieden (Rozenplein, Lange Kerkdam, Kerkehout). Onderdeel van het gebiedsprogramma <i>Duin, Horst en Weide</i> (Duivenvoorde corridor, Groene zone, landgoederenzone, Duindigt).
Opgave(n) in gebied	• Verbeteren verkeersveiligheid en leefkwaliteit langs A44/N44. • Herstellen en versterken van natuur- en erfgoedstructuren in de landgoederenzone en duinen. • Verminderen van barrièrewerking tussen kustduinen en achterland. • Verbeteren luchtkwaliteit, geluidssituatie en ruimtelijke kwaliteit en verminderen stikstof. • Spreiding van recreatiedruk tussen kust, duinen en landgoederen. • Doortrekken ecologische verbindingzone van Duingebied, groene zone, Twickel, A44/N44, De Horsten, Duivenvoorde corridor. • beperken milieubelasting en verbeteren verkeersveiligheid door verkeer en verbeteren openbaar vervoer.
Initiatief nemende partner (penvoerder)	Gemeente Wassenaar
Deelnemende partner(s)	Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Hoogheemraadschap van Rijnland, samenwerkingsverband Duin, Horst en Weide, Nationaal Park Hollandse Duinen. Gemeente Den Haag
Datum	Oktober 2025
Versie	Concept 1.0

Samenvatting project (max 100 woorden)

De gemeente Wassenaar verkent samen met de provincie Zuid-Holland en Rijkswaterstaat een integrale aanpassing van de A44/N44. Doel is het verbeteren van verkeersveiligheid en leefkwaliteit en kansen benutten voor natuurherstel, spreiding van recreatie en versterking van de natuur- en cultuurhistorische structuren. Onderzocht wordt onder meer een snelheidsverlaging, verbeterd openbaar vervoer, beperking van vrachtverkeer, ongelijkvloerse kruisingen en mogelijk een verdiepte ligging van delen van de weg.

Commented [5.126]: Verkennen we dit al samen of is dit nog een wens om dit samen te doen?

Aanleiding van het project (max ½ A4)

De A44/N44 vormt een belangrijke rijksweg maar veroorzaakt geluidsoverlast, verkeersonveiligheid en een sterke barrière tussen kust, duinen en het landgoederengebied. Kruispunten zoals het Rozenplein, Lange Kerkdam en Kerkehout zijn knelpunten voor doorstroming, verkeersveiligheid en leefbaarheid. De weg beperkt bovendien de verbinding tussen recreatieve gebieden en ecologische structuren. De aanpassing biedt kansen om mobiliteit, natuur, erfgoed en recreatie te verbinden: een weg die stiller, veiliger en landschappelijk beter ingepast is.

Concrete output project max ½ A4)

Type project: integrale gebiedsontwikkeling met mobiliteits-, landschaps- en recreatiemaatregelen.

Belangrijkste activiteiten:

- Ontwikkeling integrale visie A44/N44
- Verlaging maximumsnelheid
- Verbetering kruispunten Rozenplein, Lange Kerkdam en Kerkehout
- Onderzoek ongelijkvloerse kruisingen en verdiepte aanleg
- Verbetering en doorstroming openbaar vervoer
- Verbod/beperking vrachtverkeer
- Aanleg ecologische verbindingen en faunapassages
- Herstel van historische zichtlijnen tussen landgoederen en duinen
- Vergroting recreatieve samenhang (routes, spreiding druk kustgebieden)

Beoogd resultaat:

- Veiligere, stillere en groenere verkeerscorridor
- Verbeterde doorstroming auto- en openbaar vervoer
- Herstelde verbinding natuur en erfgoed
- Spreiding van recreatie en versterking landschappelijke identiteit
- Bijdrage aan leefbaarheid en gezondheid

Bijdrage doelbereik (max ½ A4)

Thema	Bijdrage
Natuur & biodiversiteit	Ecologische verbinding kust-polder, herstel groenstructuren
Cultuurhistorie & landschap	Herstel zichtlijnen, versterking landgoederenzone
Leefbaarheid & gezondheid	Minder geluid, veiliger verkeer, gezondere leefomgeving
Mobiliteit	Veilige duurzame en langzamere verkeersstroom, doorstroming en openbaar vervoer, beperking vrachtverkeer
Recreatie	Spreiding recreatiedruk, verbetering routes tussen kust en binnenland
Klimaatadaptatie	Meer groen, waterberging, minder verhard oppervlak

Risico's: wat is nog onduidelijk (max ½ A4)

Onzekerheid rolverdeling Rijk-provincie-gemeente
Financiering grootschalige ingrepen (verdiepte aanleg)
Ruimtelijke inpassing en draagvlak
Beheersmaatregelen: tijdige afstemming met Rijkswaterstaat en PZH, participatie, gefaseerde aanpak (verkenning-planvorming-uitvoering).

Governance, samenwerking en participatie (max ½ A4)

- Penvoerder: Gemeente Wassenaar
- Partners: Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Hoogheemraadschap van Rijnland, Duin Horst & Weide, Nationaal Park Hollandse Duinen, Den Haag, MRDH
- Participatie: bewonersgroepen Kerkehout en centrum, gebiedstafels Duin Horst & Weide, overleg met OV- en natuurorganisaties..
- Regie: gezamenlijke projectgroep onder bestuurlijke paraplu Duin, Horst en Weide.

Planning en mijlpalen (max ½ A4)

Planning en mijlpalen (indicatief)

Fase	Periode	Mijlpaal
Verkenning & conceptplan	2025-2026	Start verkenning en variantenonderzoek
Beleidsafstemming	2026	Besluit voorkeursvariant
Planuitwerking & ontwerp	2027-2028	Integrale inpassingsvisie gereed

Uitvoering eerste maatregelen	2029-2030	Realisatie snelheidsverlaging, groeninpassing
Lange termijn maatregelen	2030- 2040	verdiepte aanleg van delen van de weg/overkluizingen en natuur- en recreatieoversteken

Kosten en begroting inclusief personele inzet (max ½ A4)

Kostencategorie	Indicatie	Toelichting
Verkenning & planvorming	€ 5.1.2.b	studies, onderzoeken, participatie
Landschappelijke & ecologische maatregelen	€ 5.1.2.b	natuurbruggen, herstel erfgoed
Infrastructuur & snelheidsmaatregelen	€ 5.1.2.b	wegprofiel, bebording, verdiepte aanleg (deel)
Totaalindicatie	€ 36,5 mln	exclusief beheer & onderhoud (3% van de investering)

Financiering:

- ~~Rijkswaterstaat (infrastructuurcomponent)~~
- ~~Provincie Zuid-Holland (gebiedskwaliteit en cofinanciering)~~
- ~~Gemeente Wassenaar (lokale inpassing en participatie)~~

Bijzonderheden / kansen

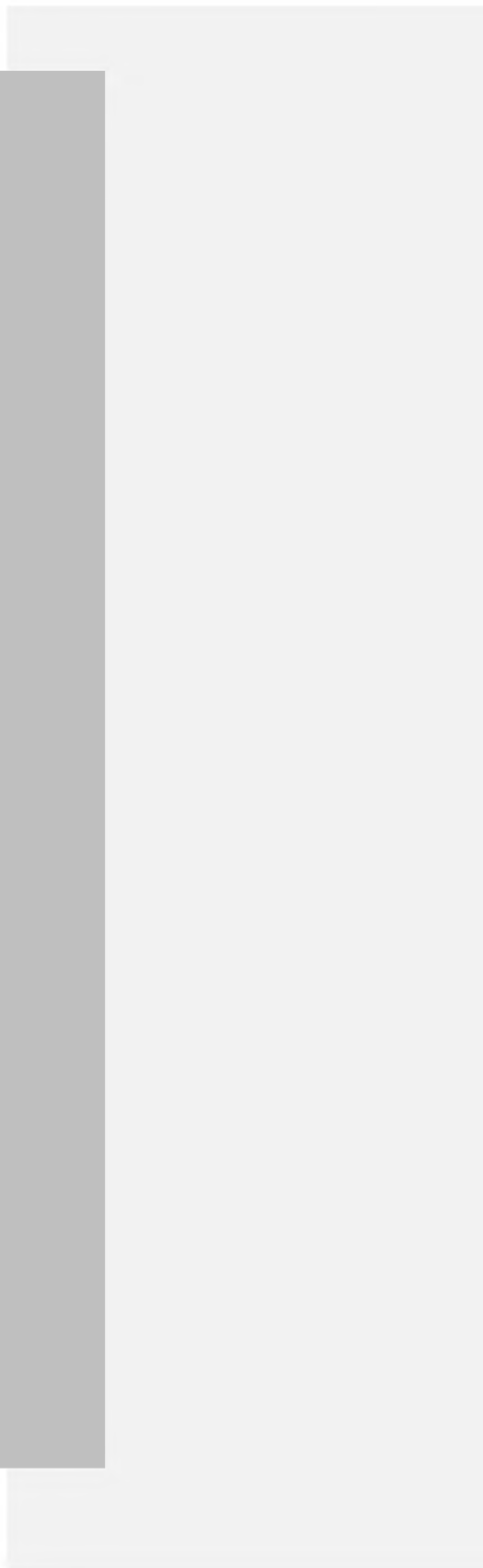
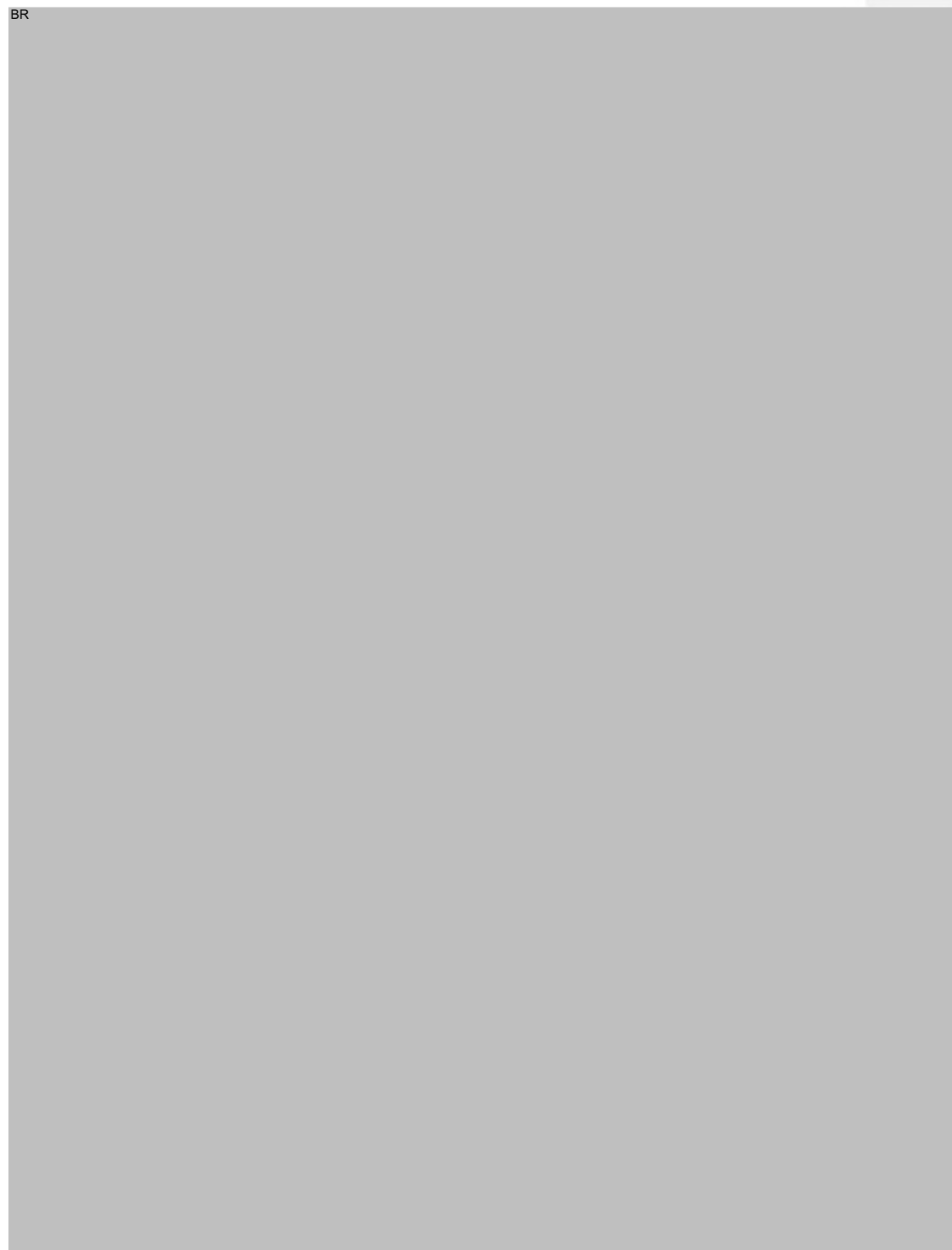
- Koppeling met gebiedsprogramma Duin, Horst en Weide en NOVEX Zuidelijke Randstad.
- Verbetering doorstroming en omgevingskwaliteit in 1 integrale aanpak.
- Synergie tussen mobiliteit, natuur, erfgoed en recreatie en voorbeeldproject voor duurzame ruimtelijke kwaliteit.

BR

BR

BR

14 pilot duinaangroei Haagse verkenning zeespiegelstijging

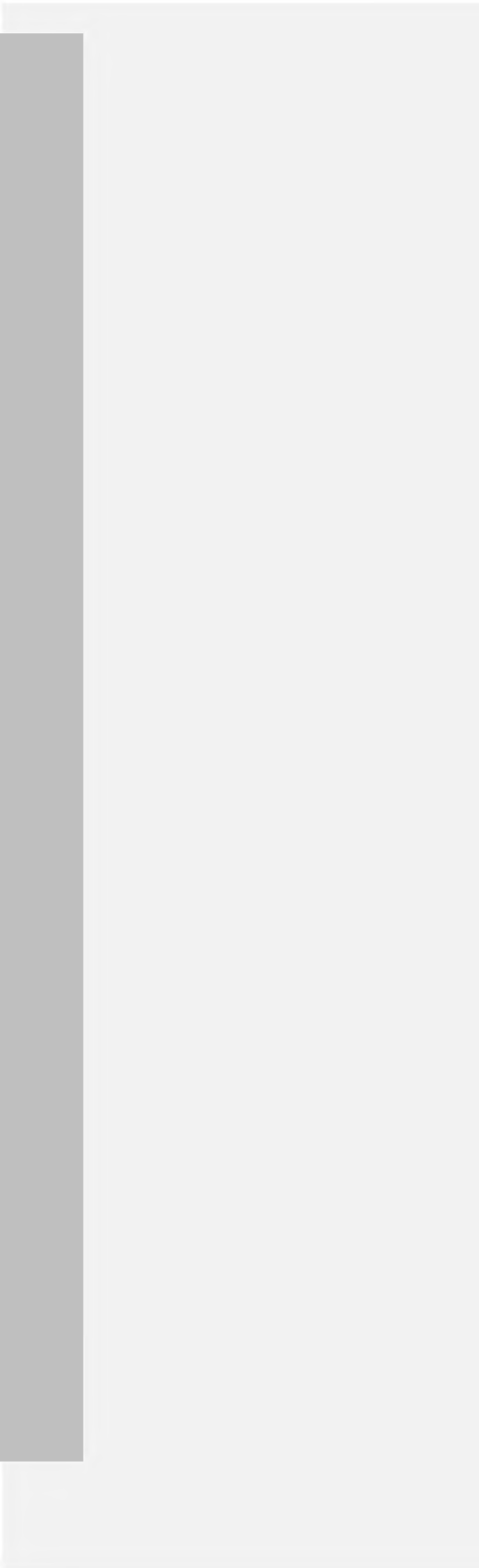
BR

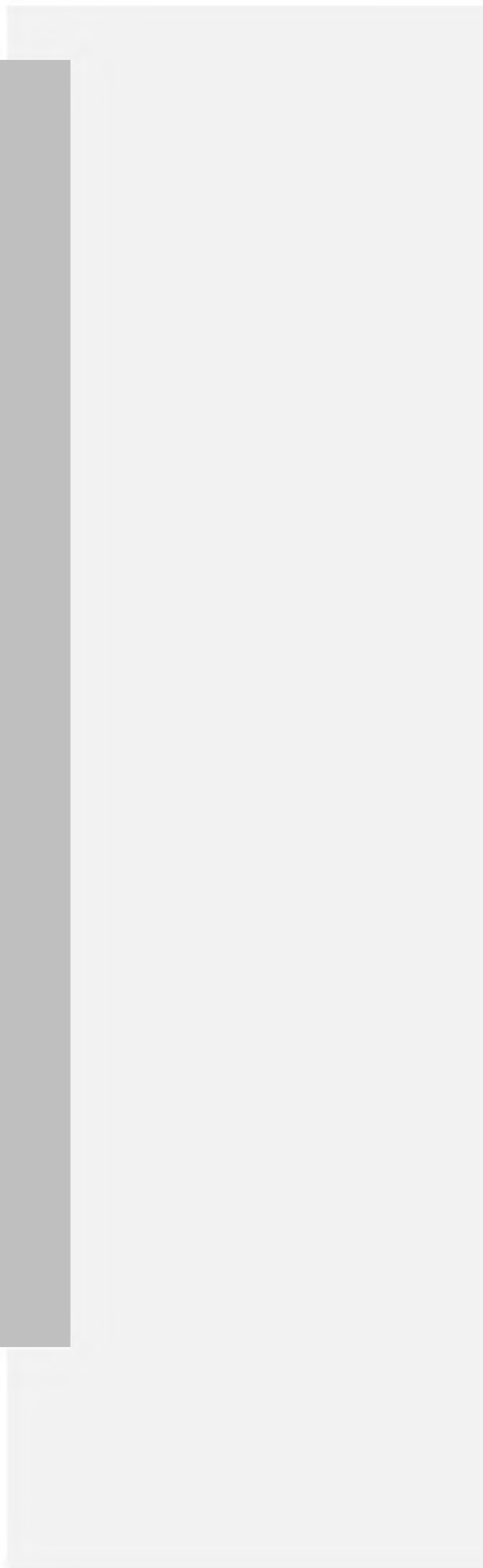

BR

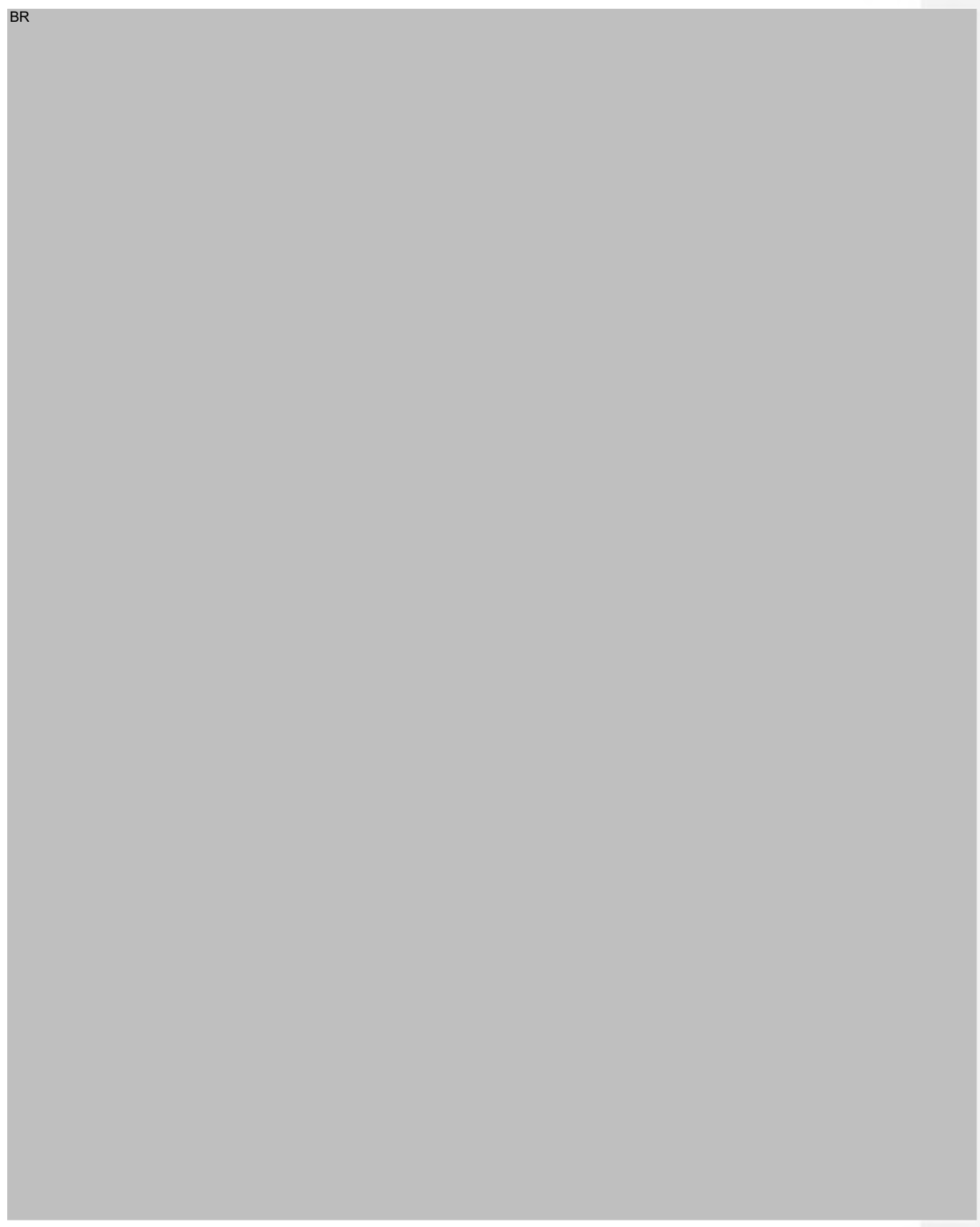

16 Verwijderen Aziatische duizendknopen Landgoederenzone Den Haag Wassenaar

BR

1

BR

Voorstelformulier

Novex Zuidelijke Randstad

Samen werken we aan een toekomstbestendige Zuidelijke Randstad!

Dit formulier dient als hulpmiddel voor het aanmelden van voorstellen voor projecten en andere acties binnen NOVEX Zuidelijke Randstad. We vragen u om uw project zo concreet mogelijk te omschrijven, inclusief doel, locatie en betrokken partijen. Op deze manier kunnen we onderbouwd besluiten over opname van voorstellen in de uitvoeringsagenda van NOVEX Zuidelijke Randstad.

Wilt u een voorstel indienen? Vul het onderstaande format in en zorg ervoor dat alle relevante informatie is opgenomen. Mocht u vragen hebben, neem dan gerust contact met ons op.

🔑 Organisatiegegevens

Naam Organisatie	Gemeente Wassenaar
Contactpersoon	5.1.2.e en 5.1.2.e
E-mailadres	5.1.2.e @wassenaar.nl 5.1.2.e @wassenaar.nl
Telefoonnummer	5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Gegevens voorstel

Naam voorstel	Binnenduinrand Meijendel - Berkheide
Korte omschrijving voorstel	Uitbreiding van het areaal natuur en verbetering van de kwaliteit van de bestaande natuur, in combinatie met nieuwe mogelijkheden voor natuurbeleving.
locatie (met bijlage kaart)	Gemeente Wassenaar en Den Haag (bijlage kaart)
Betrokken partijen	Gemeente Wassenaar, Den Haag en Katwijk, Dunea (NPHD), Staatsbosbeheer, Particulier
Typering Onderzoek / project / beleidswijziging / overig	<i>Project</i>
Kosten geschat met royale bandbreedte	Indicatief tussen 5 en 10 miljoen euro

Toelichting Voorstel

Aanwijzingen voor het indienen van een project staan na de tabel

Probeer uw project zo concreet en doelgericht mogelijk te beschrijven. Houd daarbij rekening met de criteria en verwerk deze kort in uw toelichting. Het gaat er niet om, om veel mogelijk voordelen te benoemen maar zo duidelijk mogelijk op te schrijven wat het voorstel inhoud. Het moet voor de lezer duidelijk zijn wat het voorstel is.

✓ Bijdrage aan de thema's

Elk project moet een substantiële bijdrage leveren aan minstens één van de vijf thema's uit het ontwikkelperspectief:

- Leefbare woonmilieus
- Duurzaam bereikbaar
- Gezonde en klimaatadaptieve delta
- Toekomstbestendige economie
- Energietransitie

De criteria per thema, zoals opgenomen in het ontwikkelperspectief, vormen hierbij de basis. Jaarlijks wordt bepaald of bepaalde thema's tijdelijk zwaarder wegen (besluitvorming in BO NOVEX ZR).

✓ Korte én lange termijn

Projecten moeten niet alleen een meerwaarde hebben op de korte termijn, maar ook passen binnen de lange termijnstrategie.

✓ Regionale belang

Het project moet niet alleen relevant zijn voor de eigen gemeente maar bovenlokale impact hebben op de doelen van het ontwikkelperspectief. Ligging in meerdere gemeenten is niet verplicht, maar de impact moet wel over gemeentegrenzen heen reiken.

✓ Significante bijdrage

De bijdrage van het project aan de gestelde doelen moet van voldoende omvang zijn om daadwerkelijk impact te maken. Door deze richtlijnen in uw voorstel te verwerken, draagt u bij aan een helder en goed onderbouwd voorstel binnen NOVEX Zuidelijke Randstad.

Beschrijf hier kort het voorstel en de impact op basis van de bovenstaande criteria :

Bijdrage aan de thema's:

Gezonde en klimaatadaptieve delta: een robuust landelijke gebied biedt de meeste kansen voor een kwalitatieve groenblauwe dooradering, waarbij waterstructuren, waterkwaliteit en drinkwatervoorziening versterkt worden. Dit gebaseerd is op de historische geomorfologie van het landschap.

Een robuuste groenblauwe dooradering draagt bij aan de regionale waterstructuur, waterkwaliteit, wateropvang en drinkwatervoorziening.

Korte en/of lange termijn:

Uitvoering vanaf 2025 met langdurig effect

Regionaal belang:

Ecologisch belang

- *Biodiversiteit en natuurbehoud:* natuurgebieden die nu nog versnipperd zijn worden onderling met elkaar verbonden, ook door het beheer in de verschillende gebieden beter af te stemmen. Natuur en recreatie gaan er kwalitatief en kwantitatief op vooruit. Dit project vergroot de beleefbaarheid van en daarmee ook de betrokkenheid bij de natuur.

Economisch belang

- *Toerisme en recreatie:* Een aantrekkelijk landschap trekt wandelaars, fietsers en recreanten, wat bijdraagt aan de regionale economie en het behoud van cultureel erfgoed.

Maatschappelijk belang

- *Leefbaarheid en identiteit:* Het landschap is belangrijk voor de leefbaarheid van dorpen en steden in de regio. Het behoud van open groene ruimte draagt bij aan een gezonde leefomgeving.
- *Samenwerking en participatie:* Door samenwerking tussen boeren, bewoners, natuurorganisaties en overheden ontstaat draagvlak voor duurzaam beheer en behoud van het landschap.

Significante bijdrage:

Versterken van de ecologische, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten van de binnenduinrandzone. Hierdoor wordt dit gebied nog aantrekkelijker voor mens, dier en plant. Zo ontstaat een robuuste herkenbare bufferzone tussen kwetsbare natuur in de duingebieden en het meer agrarische en stedelijke achterland.

In de binnenduinrandzone van Meijendel en Berkheide is veel landschappelijke en natuurkwaliteitswinst te behalen. In dit buffergebied spelen een aantal ontwikkelingen zoals de veranderende grondposities rond een deel van het Uilenbos, herontwikkeling van renbaan Duindigt, uitbreiding van Hockeyclub Klein Zwitserland en het mogelijk ontwikkelen van het gebied als buffer om stikstofdepositie te compenseren. Met een integrale aanpak verbeteren in dit gebied de kwaliteit van natuur en recreatieve beleving en blijft de waterwinning gehandhaafd. Tevens kan dit project bijdragen aan lokale oplossingen voor de stikstof-problematiek.

Literatuur

Bos en bomenbeleid PZH

Structuurvisie Landgoed aan Zee

Groen- en watervisie

Groene waardenkaart

From: "5.1.2.e"
Sent: Mon, 6 Oct 2025 08:18:41 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Subject: RE: format project bij gebiedsplannen

Dag 5.1.2.e

Dank voor deze formats en je reactie.

Ik denk dat hier inderdaad wel kansen bij zitten om ook voor het ZHPLG in te brengen.

Misschien nog niet super concreet maar wel een mooi haakje. En dan moeten we vooral even kijken wat het doet voor het doelbereik en wat er nog nodig is om dit te realiseren.

BR

BR

BR

Ik zou ook even kritisch kijken hoe je duindigt benoemd in de stukken.

Ik kan vandaag bellen:

Tot 10.00uur

12.-13uur

Woensdag:

10.00-13.00uur

Vrijdag

11.-1300uur

Fijn dat jij probeert het gat dicht te lopen nu er zoveel verschuivingen zijn.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Provincie Zuid-Holland

M 5.1.2.e

E 5.1.2.e @pzh.nl

Werkt 5.1.2.e

Correspondentieadres:

Provincie Zuid-Holland

Zuid-Hollandplein 1

Postbus 90602

2509 LP Den Haag

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>

Verzonden: zondag 5 oktober 2025 17:00

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>

Onderwerp: RE: format project bij gebiedsplannen

U ontvangt niet vaak e-mail van 5.1.2.e @wassenaar.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Beste 5.1.2.e

BR

Verder hebben zijn in maart dit jaar door Wassenaar in het kader van de Haagse regio Novex ZR formulieren ingevuld.

Dit geeft wellicht wat informatie , maar ik praat hier graag even met je verder over door.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Verzonden: donderdag 2 oktober 2025 08:45

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@voorschoten.nl>

Onderwerp: FW: format project bij gebiedsplannen

U ontvangt niet vaak e-mail van 5.1.2.e @pzh.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Dag 5.1.2.e

Ik stuurde je net een mail via je Wassenaar account. Excuus ik had hier het Voorschoten account moeten gebruiken.

Bij deze voor de zekerheid nogmaals.

Voor Wassenaar geldt in algemene zin ook nog wel de vraag of er voor Wassenaar naast de Groene Zone/Noordrand andere projecten of maatregelen zijn die we in het gebiedsplan een plek moeten geven. Nu 5.1.2.e moet ik dan ook bij jou zijn? Of moet ik dat met 5.1.2.e opnemen?

Hoor het graag. Misschien sowieso goed om even een teamsoverleg te plannen dan kan ik je even bijpraten.

Opties:

Vrijdag 3 okt vanaf 15.00uur

Woensdag 8 okt 10-13.00uur

Donderdag 9 okt vanaf 15-16.30uur

Zit hier iets tussen?

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

PT proces en programmamanagement

T 5.1.2.e

Werkdagen: 5.1.2.e

Krachtig Zuid-Holland

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 2 oktober 2025 08:27
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@wassenaar.nl>
Onderwerp: FW: format project bij gebiedsplannen

Dag 5.1.2.e

Ik zag het nieuws rond 5.1.2.e

Kun jij in onderstaande iets betekenen?

Mvg

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: woensdag 24 september 2025 12:54
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@voorschoten.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@atosborne.nl>
Onderwerp: FW: format project bij gebiedsplannen

Hoi 5.1.2.e

Je was maandag niet bij de landschapstafel volgens mij. Ik was digitaal en kon de zaal niet zien dus weet het niet zeker □.

We hebben het gehad over het nog concreter maken van maatregelen en projecten in het gebiedsplan DHW. Daarvoor is bijgaande format een hulpmiddel

Voor jullie staan in het gebiedsplan nu Groene Vinger Berbice en Groene Vinger Spoor Voorschoten. Maar wellicht heb jij nog heel andere projecten en maatregelen.

Zou jij dit format kunnen invullen voor deze of andere projecten die bij kunnen dragen aan de ZHPLG doelen om het dan zo concreet mogelijk maken?

Als er zaken niet ingevuld kunnen worden is dat niet erg. We kijken hoe ver we kunnen komen.

Mocht je vragen hebben dan hoor ik het graag. We willen 2 oktober het net weer ophalen.

Ik verwacht ook nog een vervolg met Twickel en Duivenvoorde nav de bijeenkomst op kasteel Duivenvoorde. Ook dat zullen we dan nog toevoegen.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Provincie Zuid-Holland

M 5.1.2.e

E 5.1.2.e [@pzh.nl](mailto:5.1.2.e@pzh.nl)

Werkt 5.1.2.e

Correspondentieadres:

Provincie Zuid-Holland

Zuid-Hollandplein 1

Postbus 90602

2509 LP Den Haag

From: "5.1.2.e"
Sent: Mon, 6 Oct 2025 08:29:57 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>; "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Memo Duindigt PO Natuur

Hoi 5.1.2.e

5.1.2.e en ik zijn vanmiddag bij het PO en zullen dat meenemen.

We zullen dan ook wijzen op een eerdere memo die bij 5.1.2.e is langsgekomen in juli over Duindigt.

Daar was ons advies om de ontwikkeling als koppelkans te zien vanuit het ZHPLG en de Groen portefeuille.

Mvg

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Verzonden: vrijdag 3 oktober 2025 16:18

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Onderwerp: Re: Memo Duindigt PO Natuur

Hallo 5.1.2.e

Daar heb je een punt.

5.1.2.e schuift aan bij het PO bij Arno. Het idee van de memo is wel dat er meer aandacht wordt getrokken van de gemeente dus m.i. is het advies wel om hier bestuurlijk een signaal af te geven door iets te communiceren met de gemeente. Dat kan wellicht ook even een telefoontje zijn met een wethouder.

Ik denk dat Anne hier overigens het meest voor in aanmerking zou komen omdat de meeste zaken haar portefeuille betreffen (Wonen, Ruimtelijke kwaliteit, buitengebieden beschermen, sport & recreatie).

5.1.2.e goed om dit aan te stippen denk bij Arno.

5.1.2.e ben jij het daarmee eens?

5.1.2.e 5.1.2.e ook goed voor jullie PO's om daar iets over uit te wijden dan.

Groet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Date: Friday, 3 October 2025 at 15:48

To: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Subject: Memo Duindigt PO Natuur

Ha 5.1.2.e en 5.1.2.e

Bedankt voor het voorleggen van het memo over Duindigt in het PO Natuur! Ik ben zelf niet aanwezig en wordt vervangen door mijn collega 5.1.2.e

Wel wil ik alvast een aandachtspunt meegeven voor de bespreking in het PO. Er wordt nu een open vraag gesteld aan de bestuurders: of zij meer willen inzetten hierop en om één bestuurder hoofdgedeputeerde te maken. Ik lees in de oplegnotitie geen specifiek ambtelijk advies op deze vragen en dat is wel nodig om een juiste afweging te maken. Ik denk dat het dus fijn is dat jullie dit concreet kort toelichten tijdens het PO.

Fijn weekend!

Hartelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

Domein Bestuur

M 5.1.2.e

E 5.1.2.e @pzh.nl

www.zuid-holland.nl

Krachtig Zuid-Holland.

From: "5.1.2.e"
Sent: Tue, 7 Oct 2025 17:23:12 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Cc: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Memo Duindigt tbv PO's

Hoi 5.1.2.e

Notitie besproken:

-groen als koppelkans benoemd maar wel in perspectief: nu niet direct middelen voor

Geen expliciete rol besproken met hem. Wel dat er meerdere provinciale belangen zijn vanuit erfgoed, recreatie, natuur, ruimtelijke kwaliteit, bereikbaarheid etc

-besef dat er een economische drager nodig als je renbaan in stand wilt houden maar ook als het natuur zou worden zul je middelen moeten inzetten.

-wij gaven aan dat portefeuillehouder ruimte een logische trekker zou zijn

Nadat ik weg was kwam het volgende aan de orde:

Portefeuillehouder ruimte wordt nu Arno Bonte.

Er is nog geen verslag van het PO. Dus mogelijk zal daar nog een aanvulling komen.

5.1.2.e nog aanvullingen?

Mvg

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: dinsdag 7 oktober 2025 16:21

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>
Onderwerp: Re: Memo Duindigt tbv PO's

Hoi 5.1.2.e

Heb jij nog bijzonderheden uit jouw PO over Duindigt?

GRoet

5.1.2.e

From: 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>
Date: Monday, 6 October 2025 at 16:00
To: 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>
Cc: 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>, 5.1.2.e <5.1.2.e> @pzh.nl>
Subject: RE: Memo Duindigt tbv PO's

Beste allen,

Vanochtend is het Memo Duindigt besproken met Anne Koning op het PO Ruimte.

5.2.1
5.2.1

5.2.1
5.2.1

5.2.1
5.2.1
5.2.1
5.2.1

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Verzonden: donderdag 2 oktober 2025 10:07

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>; 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Onderwerp: Memo Duindigt tbv PO's

Urgentie: Hoog

Beste 5.1.2.e

Bijgaand de memo over Duindigt. Excuus voor de vertraging.

Voor de mensen in de CC: deze versie kan dus ook naar jullie PO's. Dank!

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

Planadviseur

M 5.1.2.e

E 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr

Elke dag beter. Zuid-Holland.

Verkenning kansen voor natuur op en rond renbaan Duindigt

Stichting Duinbehoud, augustus 2025

5.1.2.e

5.1.2.e

DUINBEHOUD
KOESTER DE KUST

Inhoudsopgave

1. Inleiding en doelstelling	3
2. Werkwijze	4
3. Het ontstaan van het strandwallenlandschap	5
4. De karakteristieken van de ondergrond en de waterhuishouding	7
5. De geschiedenis van Duindigt	10
6. Uitgangspunten	13
7. Scenarioschets 1: renbaan in oude glorie	15
8. Scenarioschets 2: recreatie met natuur	18
9. Scenarioschets 3: Duindigt voor natuur	22
10. Beschrijving Beheertypen	26
11. De winst voor natuur	28
Bijlage 1: Topografische tijdreeks	29

1. Inleiding en doelstelling

De toekomst van de renbaan Duindigt in Wassenaar staat al een aantal jaren ter discussie. Diverse plannen zijn voorbij gekomen om de renbaan nieuw leven in te blazen, veelal in combinatie met plannen voor de bouw van woningen en/of horeca/hotel voorzieningen. Daarnaast is het ook vanuit het perspectief van het provinciale natuurbeleid interessant om te bezien welke functie deze locatie kan vervullen bij het versterken van de biodiversiteit langs de binnenduinrand.

Doel

Deze verkenning is erop gericht om voor de locatie renbaan Duindigt e.o. de kansen en mogelijkheden in beeld te brengen voor het verbeteren van de leefomstandigheden van plant- en diersoorten die van nature voorkomen op en rond deze locatie. Hiertoe zullen drie scenario's worden geschetst en uitgewerkt.

De scenario's

In de verkenning worden de volgende drie scenario's uitgewerkt:

- 1) een scenario waarbij de renbaan geheel in de oude glorie voor paardensport wordt hersteld en waarbij de randen en een deel van het middenterrein voor natuurontwikkeling worden ingericht.
- 2) een scenario waarbij de renbaan als cultuurhistorisch element wordt hersteld, met kleinschalig gebruik voor de paardensport, een groter deel van het middenterrein en de noordrand wordt voor natuurontwikkeling ingericht.
- 3) een scenario waarbij de renbaan volledig wordt omgevormd naar een natuurgebied met karakteristieken van de oorspronkelijke natuurlijke omgeving.

In de scenario's 2 en 3 kan sprake zijn van medegebruik door andere vormen van recreatie of sport dan de paardensport. Daarover doet deze scenario studie echter geen harde uitspraken (maar slechts enkele suggesties). Ook doet deze scenariostudie geen uitspraken over de financieringsmogelijkheden voor uitvoering van de plannen. Deze scenario studie beperkt zich tot het in beeld brengen van natuurpotenties van het gebied.

2. Werkwijze

Voor deze verkenning is een literatuuronderzoek uitgevoerd. Op basis hiervan is de historie van het gebied in beeld gebracht en is een beeld geschetst van de fysieke kenmerken van het gebied (m.n. bodem en water). Tevens is een veldverkenning uitgevoerd en zijn gesprekken gevoerd met kenners van het gebied.

Op basis van deze informatie zijn de drie scenario's uitgewerkt en zijn de kansen in beeld gebracht voor de ontwikkeling van flora en fauna.

3. Het ontstaan van het strandwallenlandschap

Ongeveer 20.000 jaar geleden was de laatste ijstijd op aarde. De huidige Noordzee stond toen voor een groot deel droog. Je kon in die tijd gewoon te voet van Nederland naar Engeland lopen. Tenminste, als je de ijskoude wind wist te trotseren, want veel beschutting was er niet op de ijzige en schaars begroeide Noordzeevlakte.

Doordat het ijs ging smelten, steeg het waterpeil in de Noordzee in de loop der tijd met meer dan honderd meter. Door al dat water kwam de kustlijn iets oostelijker (landinwaarts) te liggen dan tegenwoordig. Ongeveer 5000 jaar geleden bereikte de kustlijn haar meest oostelijke punt. Vlak voor die kustlijn is toen het eerste strandwallensysteem afgezet: de oude duinen. De resten hiervan bestaan nog: een zandrug waarop dorpen als Rijswijk, Voorburg, Leidschendam en Voorschoten liggen behoort tot de oudste strandwal. Richting zee komen we iets jongere strandwallen tegen, waaronder de strandwal waarover de Benoordenhoutseweg loopt en de strandwal waarover Buurtweg loopt. Tussen deze laatste twee strandwallen ligt de strandvlakte waar de renbaan Duindigt ligt.

Figuur 1: Het strandwallen landschap rond het begin van onze jaartelling met een afwisseling van lage duinen en strandvlaktes.

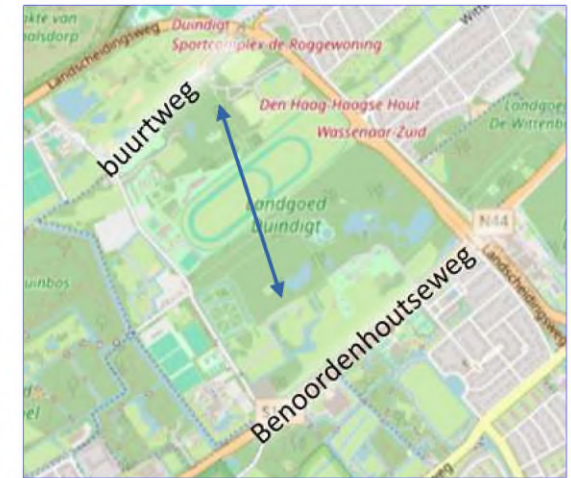
Na het ontstaan van de eerste strandwal zo'n 5000 jaar geleden bleef de zeespiegel nog wel stijgen, maar langzamer. Er werden nu steeds meer strandwallen achter elkaar afgezet aan de westkant van de eerste strandwal. De zee werd zo naar het westen teruggedrongen. De landstroken tussen de strandwallen waren van de zee afgesloten, zodat er (zoet) regenwater bleef staan. In deze natte strook tussen de strandwallen ontwikkelde zich een moeras, waar geleidelijk aan ook veenvorming optrad. In het huidige kustlandschap zien we dit nog terug. Op de veengronden van de Duivenvoordse- en Veenzijdse polder liggen de groene graslanden en de (aangeplante) vochtige elzen- en essen-hakhoutbossen in het landgoed De Horsten.

De strandwallen zelf ontwikkelden zich tot lage duinen; de wind stoof ze onder met zand. Er vestigden zich planten die het zand vast konden houden. In het huidige kustlandschap vinden we op deze strandwallen vaak de oude landgoederen en de eiken- en beukenbossen. De vorming van de oude duinen (of strandwallen) is rond het begin van onze jaartelling tot stilstand gekomen. De aanvoer van zand vanuit de Noordzee werd steeds minder.

Strandwal Buurtweg

Strandvlakte Duindigt

Strandwal Benoordenhoutseweg

Figuur 2: De hoogtekartaat geeft een beeld van het hoogteverschil van de strandwallen en strandvlakte ter plaatse van de renbaan Duindigt. De strandwallen liggen op een hoogte van 1 tot 4 meter +NAP en de strandvlakte ligt op 0,5 tot 0,7 meter +NAP (bron: <https://apps.arcgisonline.nl/>, <https://openstreetmap.org>).

Het water

Voor wat betreft de waterhuishouding is de constatering van belang dat Duindigt ingesloten ligt tussen twee strandwallen. Deze strandwallen liggen hoger dan de strandvlakte en dit betekent dat een deel van het regenwater afstroomt van de strandwallen richting de strandvlakte. Van oudsher werd dit regenwater afgevoerd via de Zijlwetering richting de Oude Rijn in het noorden. Deze Zijlwetering loopt midden door het gebied van de renbaan Duindigt en is voor een deel nog aanwezig in het noordelijk deel van het gebied.

Figuur 4: Links: de waterlopen op en rond de renbaan Duindigt (bron: giskaarten Delfland). De waterstanden worden gereguleerd met regelbare stuwen.

Figuur 5: Rechts: uitsnede uit topografische kaart uit 1879 waarop de loop van de Zijlwetering nog goed zichtbaar is (langs ingetekende blauwe stippellijn). Ter illustratie is ook de contour van de renbaan hierop lichtblauw ingetekend (bron: topotijdreis).

<https://www.arcgis.com/apps/instant/sidebar/index.html?appid=b464f815c0af48178bdef923c11373e0>
<https://experience.arcgis.com/experience/a316920536d94e7a90d5fb5edfe48134/>

In de huidige situatie is er een scheiding aangebracht tussen het boezemgebied van Rijnland en het boezemgebied van Delfland. De scheiding ligt bij de Landscheidingsweg (de licht groene lijn in figuur 4). De afwateringssloten op de renbaan Duindigt voeren het regenwater af in noordelijke en zuidelijke richting naar de boezem van Delfland.

Het zomerpeil staat in dit gebied op +0,08 NAP en het winterpeil op -0,22 NAP. Dit betekent, dat in natte zomermaanden het grondwater tot dicht aan de oppervlakte kan komen (het maaiveld ligt op 0,5 tot 0,7 +NAP).

In het omliggende gebied staat het waterpeil op -0,43 NAP (informatie giskaarten Delfland). Aan de noordkant en de zuidkant van de renbaan Duindigt staan stuwen om de waterstand te reguleren.

Bij een natuurinrichting van de renbaan Duindigt kunnen eventueel extra stuwen worden geplaatst om de waterstand ten behoeve van de natuur te reguleren.

Conclusie:

Op basis van bovenstaande (beknopte) analyse van de abiotische omstandigheden van de renbaan Duindigt kan worden geconcludeerd dat de potenties voor natuurontwikkeling zeker aanwezig zijn:

- de locatie is herkenbaar als een (voormalige) strandvlakte met aan weerszijde beboste oude duinen,
- de ondergrond bestaat uit relatief weinig bemeste en weinig geroerde zandgrond,
- de waterhuishouding is regenwater gestuurd (geen inlaat van boezemwater) of relatief eenvoudig daarop in te richten.

5. De geschiedenis van Duindigt

De renbaan zoals we die nu kennen is in 1906 aangelegd op het landgoed Duindigt in de landgoederenzone tussen Den Haag en Wassenaar. De renbaan ligt op een open strandvlakte tussen twee hoger gelegen beboste strandwallen. De afwatering gebeurt via de (restanten van de) Zijlwetering en randsloten. Voor een historisch overzicht van de ontwikkeling van de regio rondom de renbaan Duindigt zie bijlage 1 met een topografische weergave in de tijd. Voor meer achtergrondinformatie over de renbaan kan worden verwezen naar het Stedenbouwkundig Plan van Eisen voor de renbaan Duindigt (Bosch Beheer B.V., 20 oktober 2021).

Tot 1906 waren de graslanden tussen de landgoedbossen in agrarisch gebruik voor de melkveehouderij. Een gebruik dat we nu nog kennen op de graslanden ten noorden van de Landscheidingsweg. De Zijlwetering liep oorspronkelijk door tot in landgoed Clingendaal in het zuiden en voerde het water af naar het noorden tot in de Oude Rijn (zie in de bijlage de kaart uit 1896). In de huidige situatie wateren de sloten af richting de Delflandse boezem naar het zuiden.

Op de renbaan Duindigt werden draverijen en rennen gehouden. In hoogtijdagen was deze renbaan het centrum van de hippische sport in Nederland. De renbaan kent drie "omlopen". De buitenste omloop is altijd in gebruik geweest voor de grotere paardenraces (een renbaan). De kleinere omlopen zijn in gebruik geweest voor de draf sport.

Het meest noordelijk middengebied (Polostallen, 2 ha) is het meest extensief gebruikte deel van de renbaan. Hier zien we nog de oude loop van de Zijlwetering die met een duiker is aangesloten op de watergang langs de Landscheidingsweg.

Het middelste middengebied (Steeplechase, 2 ha) is in gebruik geweest voor paardensport activiteiten met hindernissen. Het meest zuidelijk deel van het middengebied (Middendeel drafbaan, 3,5 ha) is in gebruik geweest voor de draf sport.

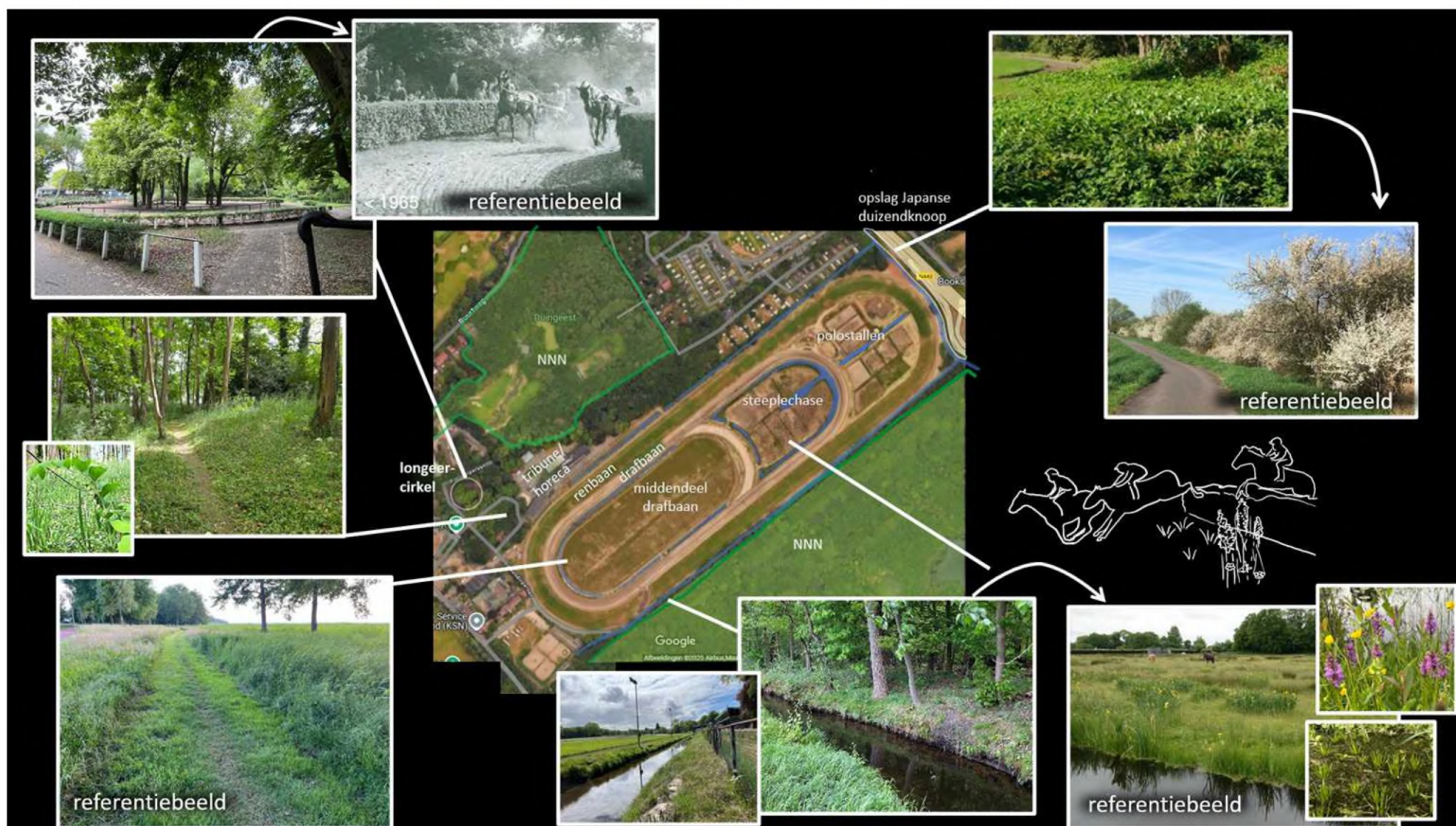

Figuur 6: Een beeld van de renbaan Duindigt vanuit de lucht (bron: Google).

Figuur 7: Impressie van Duindigt als renbaan.

Figuur 8: Impressie van Duindigt met verschillende opties voor natuurinrichting.

6. Uitgangspunten

Voor het maken van schetsontwerpen binnen de drie scenario's zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Vanwege de herkenbaarheid van het oorspronkelijke strandwallenlandschap en de cultuurhistorie van het gebied is het behoud van het open karakter van het gebied van belang. Ook de herkenbaarheid van de renbaan is in 2 van de 3 scenario's een uitgangspunt.
2. Het gebied kent een bijzondere (relatief ongestoorde) waterhuishouding. Dit maakt het voor de natuurontwikkeling interessant om het afstromende zoete grondwater uit de omliggende strandwallen te benutten voor het versterken van de biodiversiteit.

Belangrijke drukfactoren voor de biodiversiteit langs de binnenduinrand zijn de invasieve exoten, de ecologische barrières en de recreatiedruk. Dit brengt de volgende uitgangspunte met zich mee:

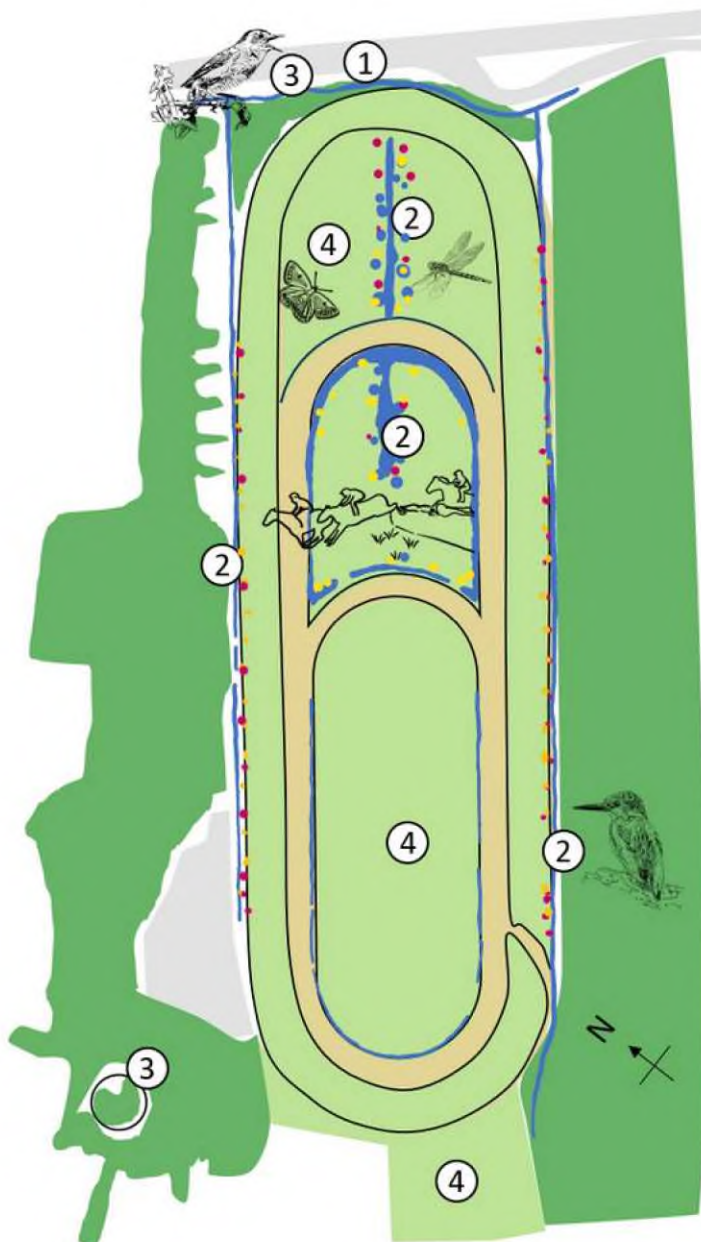
3. Het bestrijden van exoten (o.a. Japanse duizendknoop).
4. Kansen benutten voor het versterken van ecologische verbindingen met de omgeving.
5. Kansen benutten voor recreatief medegebruik (om de meer kwetsbare natuurgebieden te ontlasten).

Een laatste uitgangspunt komt voort uit de wens om de schaarsre ruimte efficiënt te gebruiken:

6. Het benutten van "overhoekjes" voor het vergroten van de biodiversiteit.

Figuur 9: De verschillende natuurgebieden en landgoederen rond de renbaan Duindigt. Groen omlijnd zijn de NNN-gebieden, geel omlijnd is het Natura-2000. Er is veel groen, maar de vele (grote) wegen zorgen voor een moeilijke bereikbaarheid voor recreatie en natuur. De donkergroene pijlen geven de wens aan om deze barrières te slechten.

Scenarioschets 1: renbaan in oude glorie

In dit scenario wordt Duindigt weer in gebruik genomen voor de paardensport met renbaan en drafbaan. Kenmerkend hiervoor is, dat er van tijd tot tijd activiteiten voor de paardensport worden georganiseerd die aantrekkelijk zijn voor een groot publiek. De programmering zal moeten worden gebaseerd op een nog uit te werken businesscase. Op welke wijze de financiering wordt geregeld voor deze invulling van de renbaan Duindigt valt buiten de reikwijdte van deze verkenning.

Waar het in deze verkenning wel om gaat betreft de kansen en de mogelijkheden die de renbaan biedt om de natuur op en rond de renbaan te versterken.

Kansen en mogelijkheden voor natuurinrichting:

1. Bestrijden exoten

Aan de noordkant van de huidige renbaan is sprake van opslag van Japanse duizendknoop. Deze exoot kan worden verwijderd door (diep) uitgraven, zand zeven en ter plekke een andere plantengroei stimuleren. Dit kan in de vorm van meidoornstruweel of aanplant van eik of beuk. Aangezien het bestrijden van de Japanse duizendknoop een complexe zaak is (zie o.a de factsheet op de website van NVWA) zal hier een gespecialiseerd bedrijf voor moeten worden ingeschakeld.

2. Aanleg natuurvriendelijke oevers

Op de renbaan Duindigt zijn diverse watergangen aanwezig, op en rondom het terrein. Deze watergangen kunnen worden geschoond en voorzien van licht afgevlakte oevers. Dit biedt kansen voor amfibieën en oevervegetatie. Bij verdere ontwikkeling met hier en daar rietvegetatie kunnen ook libellen e.d. hiervan profiteren.

De watergangen en oevers kunnen tevens functioneren als ecologische stapsteen voor diverse diersoorten (m.n. insecten en amfibieën) die voorkomen in en rond de waterpartijen in de omliggende landgoederen. Hiermee kan het netwerk van water gerelateerde flora en fauna langs de binnenduintrand worden versterkt.

Het ruimtebeslag voor natuurvriendelijke oevers kan beperkt blijven tot 1 à 2 meter vanaf de waterlijn.

3. Aanleg heggen en hagen

Voor de landschappelijke afscherming kan het zinvol zijn om aan de noordkant van de renbaan (langs de Landscheidingsweg) een struweelzone te ontwikkelen. Bijvoorbeeld in de vorm van een meidoornhaag. Deze haag kan tevens functioneren als ecologische verbinding tussen de landgoederen aan weerszijden van de renbaan.

Op de renbaan zelf is hier en daar ruimte voor aanleg van een beukenhaag of meidoornstruweel. Deze struwelen kunnen functioneren als stapsteen voor insecten en kleine zoogdieren die tussen de landgoederen migreren. Ook zou de beukenhaag die in het verleden de "longeercirkel" ten westen van de renbaan begrenste teruggebracht kunnen worden.

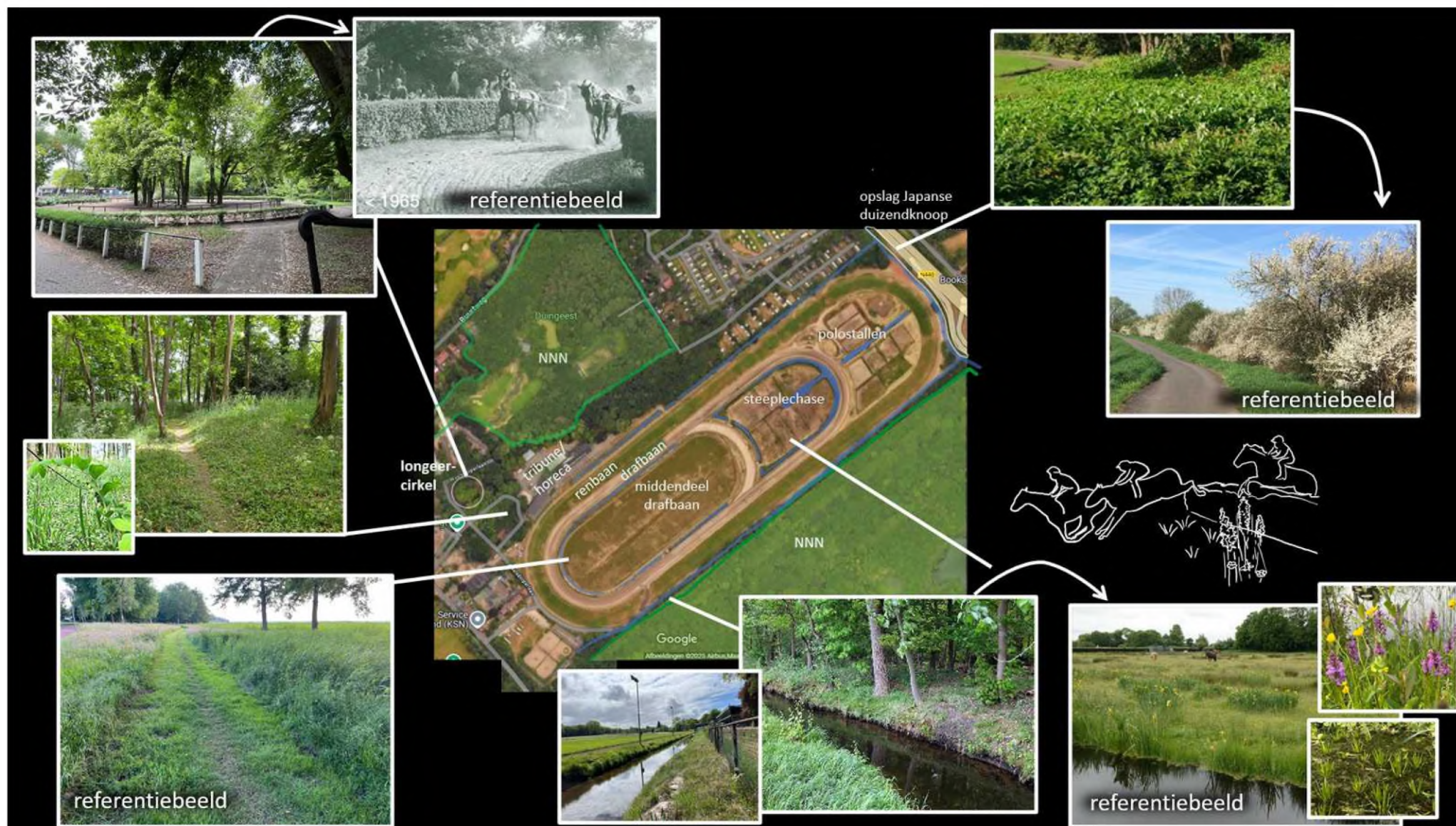
4. Bloemrijke graslanden

Op de renbaan komen diverse groenstroken voor die niet in gebruik zijn voor de rensport of draf sport. Een jaarlijks maaibeheer (in het najaar) en het voorkomen van intensieve betreding (door mens of paard) kan de biodiversiteit vergroten en leiden tot bloemrijke groenstroken. Eventueel kan worden ingezaaid met een autochtoon duinzaad mengsel of kan zadenrijkmaaisel vanuit de omgeving worden geënt. Hiervan kunnen met name insecten (vlinders, bijen e.d.) profiteren.

5. Overhoekjes

Naast de groenstroken die niet in gebruik zijn voor de rensport komen er nog tal van kleine overhoekjes voor die onbenut blijven. Deze kunnen met een zorgvuldig maaibeheer en het voorkomen van bodemverstoring worden ontwikkeld tot een bloemrijke kruiden vegetatie.

Figuur 10: Impressie van Duindigt met verschillende opties voor herinrichting in scenario 1.

8. Scenarioschets 2: recreatie met natuur

In dit scenario wordt de nadruk gelegd op recreatie met sport- en spelactiviteiten in een groene omgeving. Deze activiteiten kunnen worden geconcentreerd op de zuidelijke drafbaan en het bijbehorende middenterrein. De renbaan en de noordelijke twee middenterreinen komen dan beschikbaar voor groenontwikkeling. De contouren van de renbaan blijven in dit scenario herkenbaar, o.a. door middel van het aanleggen van heggen.

In dit scenario wordt de renbaan Duindigt gekoppeld aan het wandel- en fietspadennetwerk van Wassenaar en Den Haag en is het terrein openbaar toegankelijk. Enkele voorzieningen die in dit scenario passen zijn een fietsenstalling (met oplaadpunten en fietspomp), een kleinschalige horecavoorziening, een speelvoorziening voor kinderen, enkele picknickplekken en enkele trimvoorzieningen. Ook kan er ruimte worden geboden voor enkele paarden of pony's.

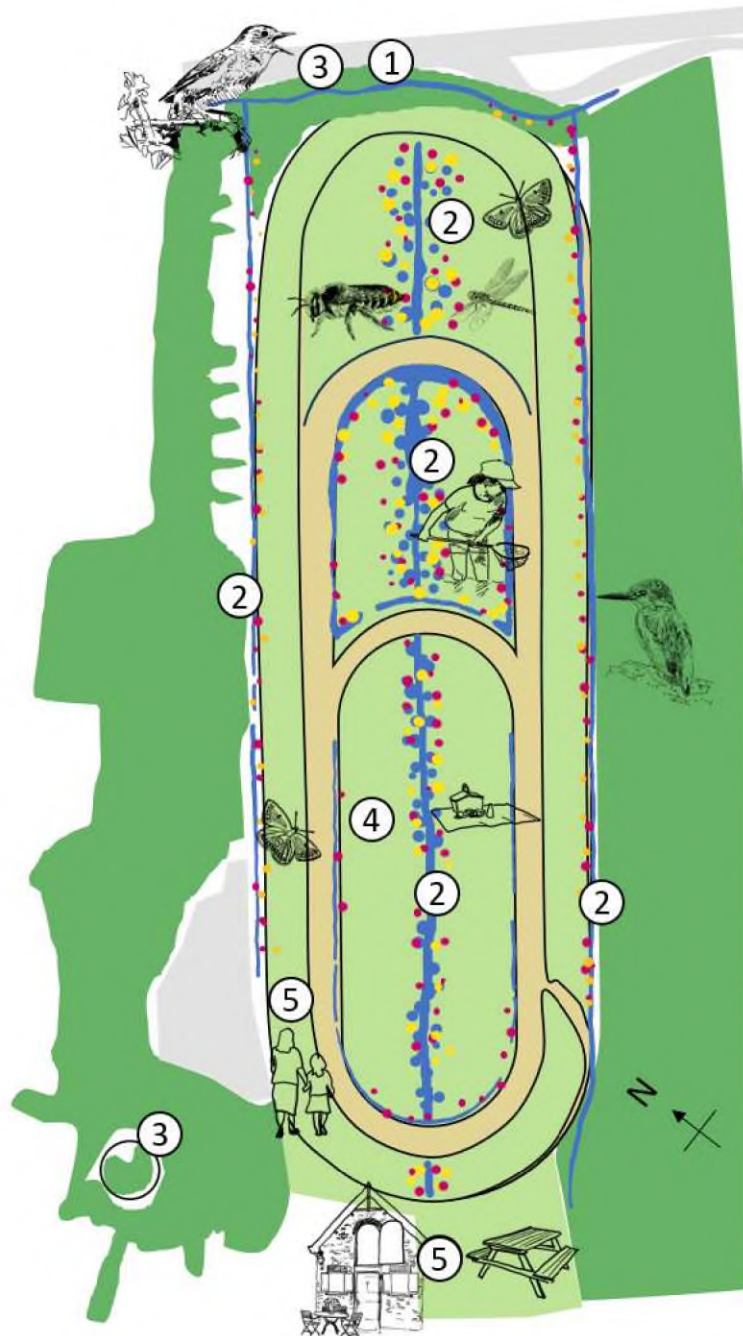
Een educatief element kan worden toegevoegd met het verhaal over het strandwallenlandschap, de landgoedontwikkeling en de bijbehorende flora en fauna.

De ruimte voor deze recreatieve voorzieningen kan voor een deel worden gezocht buiten de contouren van de renbaan. Aan de zuidkant van het gebied (tussen renbaan en Waaldorperlaan) is voldoende ruimte aanwezig voor kleinschalige horeca, speelvoorzieningen en fietsenstelling.

Met deze voorzieningen kan invulling worden gegeven aan de (dagelijkse) recreatie behoefte in de regio Wassenaar/Den Haag.

Figuur 11: Een voorbeeld van kleinschalige horeca met speelvoorziening (De Klip, Wassenaar).

nsen en mogelijkheden voor natuurinrichting:

1. Bestrijden exoten

Idem scenario 1.

2. Aanleg natuurvriendelijke oevers

Idem scenario 1, met een uitbreiding van de natuurvriendelijke oevers in zuidelijke richting. Het gehele oude tracé van de voormalige Zijlwetering kan worden benut voor aanleg van een watergang met natuurvriendelijke oevers.

Het ruimtebeslag van de natuurvriendelijke oevers kan in dit scenario worden vergroot naar 3 tot 4 meter vanaf de waterlijn. Daarmee ontstaat meer ruimte voor de ontwikkeling van kalkarme, vochtige grasland vegetaties met wellicht ook kansen voor de rugstreeppad.

3. Aanleg heggen en hagen

Idem scenario 1, met een wat forsere uitvoering van de struweelzone langs de noordrand van het gebied voor landschappelijke afscherming van de Landscheidingsweg en als ecologische verbinding tussen de landgoederen. Daarnaast kunnen bijvoorbeeld de contouren van de renbaan en drafbaan, die nu met witte hekjes zijn afgezet, worden gemarkeerd met een lage heg van autochtone beplanting.

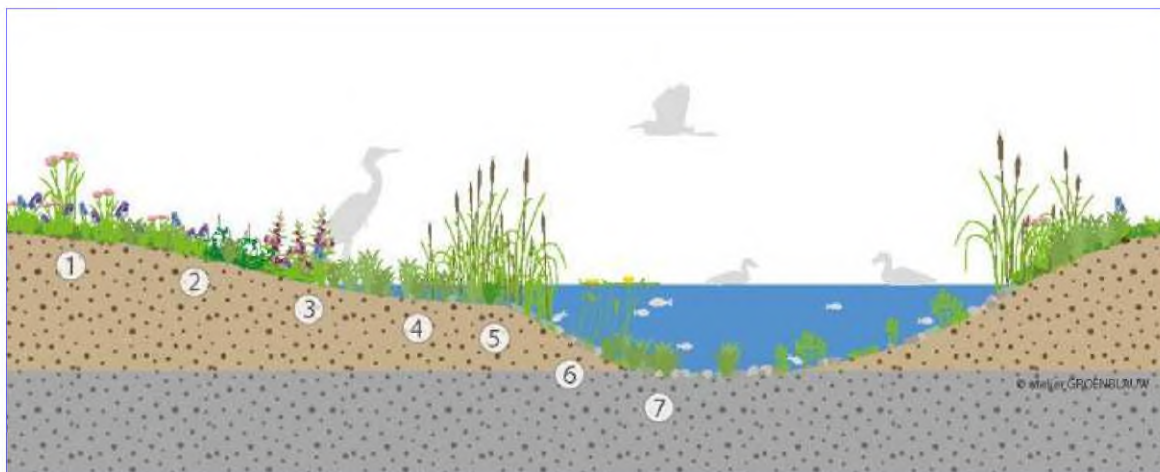
4. Bloemrijke graslanden

Idem scenario 1, met een uitbreiding in oppervlakte. Het gehele noordelijk deel van de renbaan Duindigt kan worden ontwikkeld tot een kalkarme, vochtige of droge grasland vegetaties.

Op de middenterrein kunnen overgangen worden gerealiseerd naar de watergangen. Om snel resultaten te boeken voor wat betreft de ontwikkeling van soortenrijke vegetaties is het raadzaam op de toplaag (circa 2 dm) af te plaggen en in te zaaien met een autochtoon duinzaad mengsel of geënt met zadenrijk maaisel uit de buurt, gevolgd door een jaarlijks maaibeheer.

5. Herinrichten renbaan

De renbaan zelf (de buitenste omloop) kan met een jaarlijks maaibeheer worden ontwikkeld tot een bloemrijk grasland. Het medegebruik kan bestaan uit een rondwandeling, een trimparkoers of een wandeling op paard of pony.

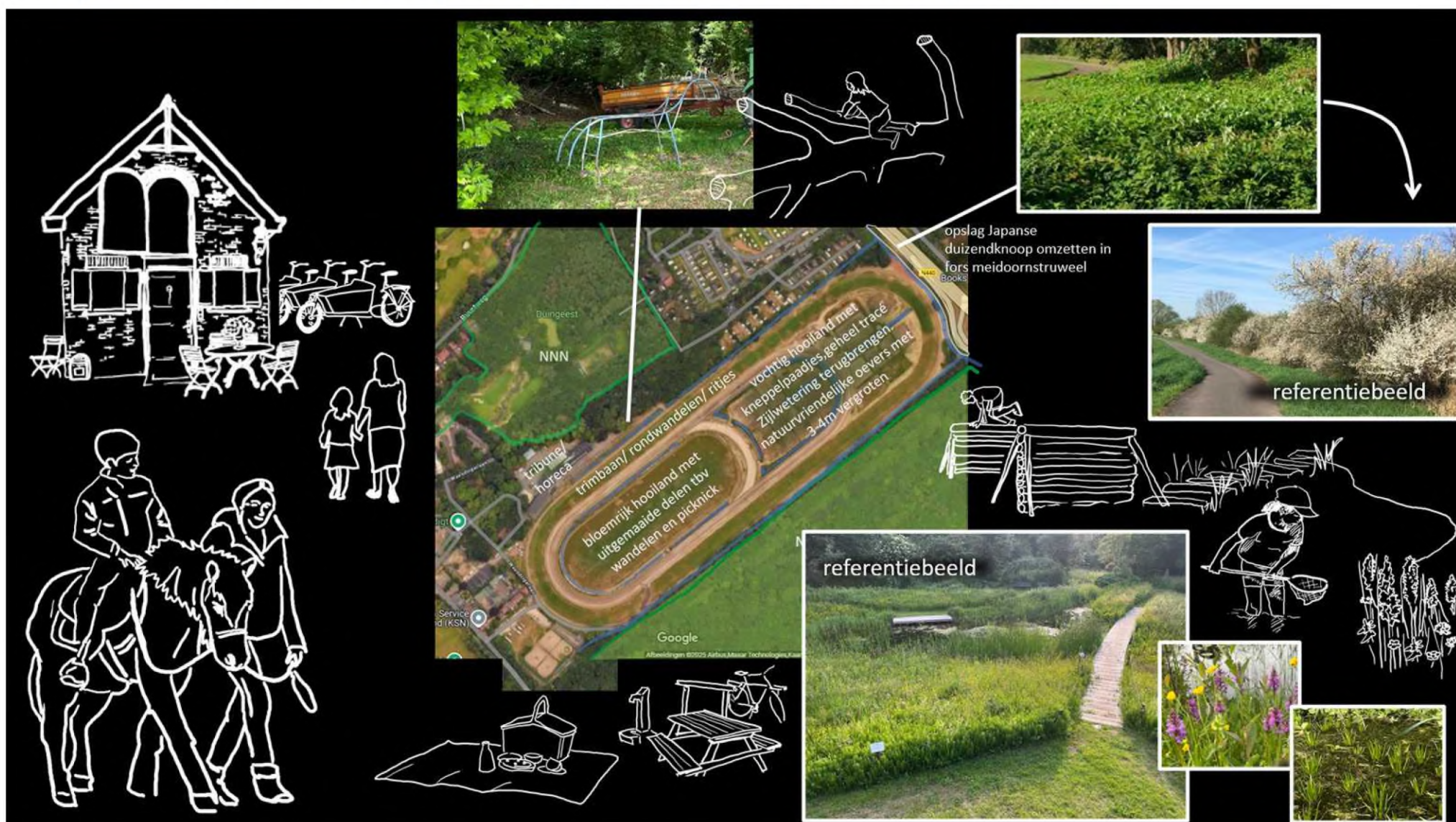

Figuur 12: Een schematische voorstelling van natuurvriendelijke oevers met achtereenvolgens (1) bloemrijk grasland, (2+3) vochtig hooiland, (4) moerasplanten, (5) waterplanten, (6) drijvende waterplanten en (7) onderwater planten (bron: atelier GROENBLAUW/STOWA).

Figuur 13: Referentiebeeld scenario 2: extensief beheerd grasland met begrazing door paarden ten zuiden van Bergen (NH).

Figuur 14: Impressie van Duindigt met verschillende opties voor herinrichting in scenario 2.

9. Scenarioschets 3: Duindigt voor natuur

In dit scenario wordt de nadruk gelegd op de herinrichting van de renbaan Duindigt voor natuur. Dit betekent dat de renbaan en drafbaan worden verwijderd en een natuurinrichting wordt vorm gegeven die is gebaseerd op de geomorfologie, de bodemeigenschappen en de waterhuishouding.

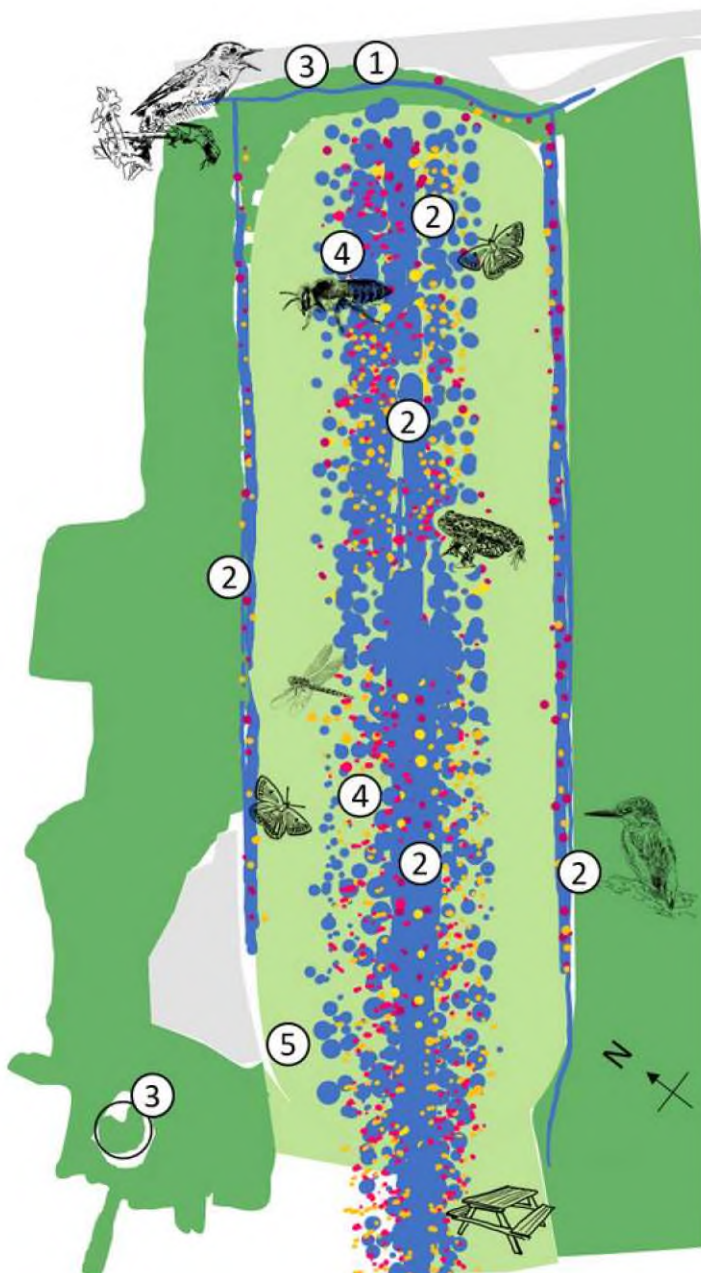
Dit betekent, dat rekening wordt gehouden met een matig voedselrijke tot voedselarme en kalkarme, zandige ondergrond. Het gebied wordt gevoed door regenwater en afstromend grondwater uit omliggende duinruggen.

De bodem is in de uitgangssituatie als gevolg van het gebruik als renbaan redelijk verstoord en heeft als gevolg daarvan tijd nodig om tot rust te komen. Er is tijd nodig om de bij een strandvlakte behorende bodemfauna en bodemflora tot ontwikkeling te laten komen.

In dit scenario wordt het nieuwe natuurgebied gekoppeld aan het wandel- en fietspadennetwerk van Wassenaar en Den Haag en is het terrein openbaar (maar beperkt) toegankelijk.

Enkele voorzieningen uit scenario 2 voor het recreatief medegebruik worden in dit scenario gepland aan de andere kant van de Waalsdorperlaan op de bestaande parkeerplaats. Dit zijn een fietsenstalling (met oplaadpunten en fietspomp), een kleinschalige horecavoorziening, een speelvoorziening voor kinderen, enkele picknickplekken en enkele trimvoorzieningen. In het nieuwe natuurgebied zelf is ruimte voor een wandelpad en enkele bankjes en/of picknicktafel.

Een educatief element kan worden toegevoegd met het verhaal over het strandwallenlandschap, de landgoedontwikkeling en de bijbehorende flora en fauna.

Kansen en mogelijkheden voor natuurinrichting:

1. Bestrijden exoten

Idem scenario 2.

2. Aanleg natuurvriendelijke oevers

Idem scenario 2, met een uitbreiding van de omvang van de natuurvriendelijke oevers. Het ruimtebeslag van de natuurvriendelijke oevers kan in dit scenario worden vergroot naar 5 tot 10 meter vanaf de waterlijn. Daarmee ontstaat meer ruimte voor de ontwikkeling van kalkarme, vochtige grasland vegetaties met wellicht ook kansen voor de rugstreeppad. Door het vergroten van het oppervlak met gradiënten in milieu omstandigheden ontstaat meer ruimte voor een gedifferentieerde plantengroei en grotere biodiversiteit.

3. Aanleg heggen en hagen

Idem scenario 2.

4. Bloemrijke graslanden

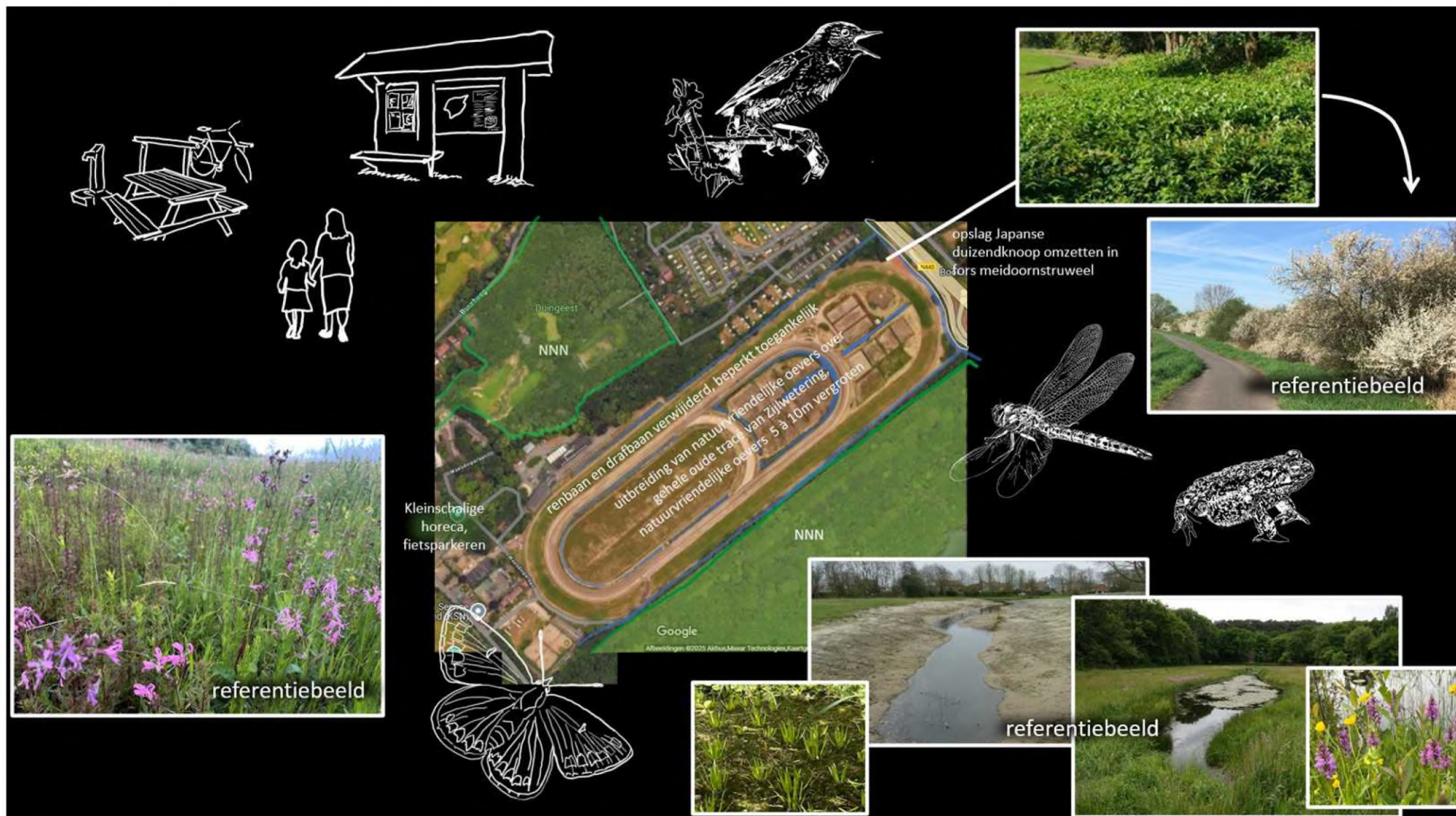
Idem scenario 2, met een uitbreiding in oppervlakte. Het gehele terrein van de renbaan Duindigt kan worden ontwikkeld tot een kalkarme, vochtige of droge grasland vegetaties. Om snel resultaten te boeken voor wat betreft de ontwikkeling van soortenrijke vegetaties is het raadzaam op de toplaag (circa 2 dm) af te plaggen en vervolgens in te zaaien met een autochtoon duinzaad mengsel of te enten met een zadenrijk maaisel uit de omgeving, gevolgd door een jaarlijks maaibeheer.

In overleg met het Waterschap kan het waterpeil in de watergangen worden ingesteld op het huidige zomerpeil (+0,08 NAP) door aanleg van een extra stuw aan de noordkant van het terrein en aanpassing van het beheer van de stuw aan de zuidkant.

5. Diverse maatregelen

Voor het versterken van de ecologische verbinding met omliggende landgoederen kunnen mini-ecoducten worden aangelegd over de randsloten rond de renbaan. Dit kunnen kleine u-vormige goten zijn, begroeid met mossen, grassen en kruiden die kunnen dienen als loopbrug voor insecten, muizen of andere kleine dieren.

Figuur 15: Impressie van Duindigt met verschillende opties voor herinrichting in scenario 3.

Figuur 16: Een voorbeeld van de aanleg van ecologische oevers op 's Heeren Loo Polikliniek te Noordwijk.

Figuur 17: Een referentiebeeld voor scenario 3: hooiland met natuurvriendelijke oevers en omgeven door houtopstanden langs de binnenduinrand direct ten noorden van Schoorl.

10. Beschrijving Beheertypen

In de eerder beschreven scenario's komen met name de natuurvriendelijke oevers en bloemrijke graslanden naar voren als gewenste natuurdoelen. Hieronder volgen verwijzingen naar een nadere omschrijving van dit type natuur.

Eerste jaren na herinrichting: Kruiden- en faunairijk grasland

Natuurtype N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland

Kruiden- en faunairijk grasland wordt bij een goede kwaliteit gekenmerkt door variatie in structuur (ruigte en plaatselijk struweel, hogere en lage vegetatie) en een kruidenrijke graslandbegroeiing die rijk is aan kleine fauna. Gradiënten binnen (grond)waterpeil en voedselrijkdom zorgen voor diverse vegetatietypen.

Kenmerkende of bijzondere soorten van schralere beheertypen ontbreken grotendeels binnen Kruiden- en faunairijk grasland, maar graslanden zijn vaak wel rijk aan minder zeldzame soorten. Het type is o.a. van belang voor vlinders en andere insecten, vogels en kleine zoogdieren. De graslanden worden doorgaans niet bemest. Om verzuring tegen te gaan kan, bij uitzondering, ruige stalmest of bekalking toegepast worden. [Meer info](#)

Bij voortgezet maaibeheer overgang naar: Droog schraalgrasland of Vochtig hooiland

Natuurtype N11.01 Droge schraalgraslanden

Droog schraalland omvat open, droge, laagproductieve, kruidenrijke, grazige vegetaties op onder anderen droge lemige zandgronden.

Naast soortenrijke korte vegetaties zijn ook overgangen met zoomvegetaties en struwelen (met o.a. sleedoorn, rozen of jeneverbes) van belang voor de hier vaak aanwezige hoge soortenrijkdom met o.a. bijbehorende vetplanten. Ze zijn van belang voor verschillende soortgroepen: vaatplanten, paddestoelen, mossen, vlinders, sprinkhanen en andere insecten.

Droog schraalland is afhankelijk van voldoende basenrijkdom. Meestal levert de bodem deze basen, maar of via water (bv. korte overstroming) of door sedimentatie van vers zand, kunnen ook bufferstoffen van elders aangevoerd worden. Ook mieren of mollen kunnen een rol spelen door niet uitgeloozd zand naar de oppervlakte te brengen. Droog schraalland is op zeer arme zandgronden vaak aanwezig langs paden of vormt een overgang vaak tussen heide en vochtig hooiland. [Meer info](#)

Natuurtype N10.02 Vochtig hooiland

Het gaat om bloemrijke graslanden, vaak geel van soorten als ratelaar, gewone roklaver, moerasroklaver, geel walstro, scherpe boterbloem, kruipende boterbloem of dotterbloem. Ze zijn nu niet meer interessant voor boeren door hun lage productie en eiwit-arm gewas, maar ze behoorden ooit tot de betere graslanden.

Microgradiënten in het vochtgehalte zijn belangrijk. In vochtig hooiland komen overgangen naar grote zeggenvegetaties en ruigten met moerasspirea voor. Lokaal kan opslag plaatsvinden van wilgenstruwelen. Deze elementen zijn van belang voor vlinders of struweelvogels. Open landschappen kunnen van belang zijn voor weidevogels.

Vochtige hooilanden zijn door ontginning, ontwatering en bemesting zeldzaam geworden. Deze graslanden wordt jaarlijks gehooit, soms twee maal al dan niet met nabeweidings. De graslanden worden doorgaans niet bemest. Om verzuring tegen te gaan kan, bij uitzondering, ruige stalmest of bekalking toegepast worden. [Meer info](#)

Watergangen: Zoete plas (met plas/dras oevers)

Natuurtype N04.02 Zoete plas

Het gaat om grote en kleine wateren met voedselrijk, vrij helder, (vrijwel) stilstaand water, waarin waterplanten groeien en verlanding vanaf de oever plaatsvindt. Helderheid en doorzicht worden mede bepaald door het aanbod van voedingsstoffen. Algen groeien snel bij veel voedsel en vertroebelen het water.

[Meer info](#)

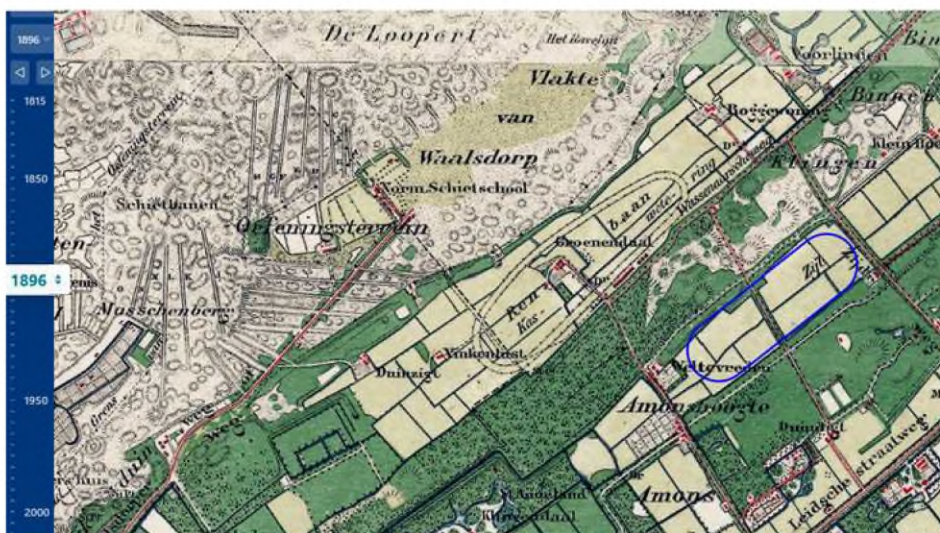
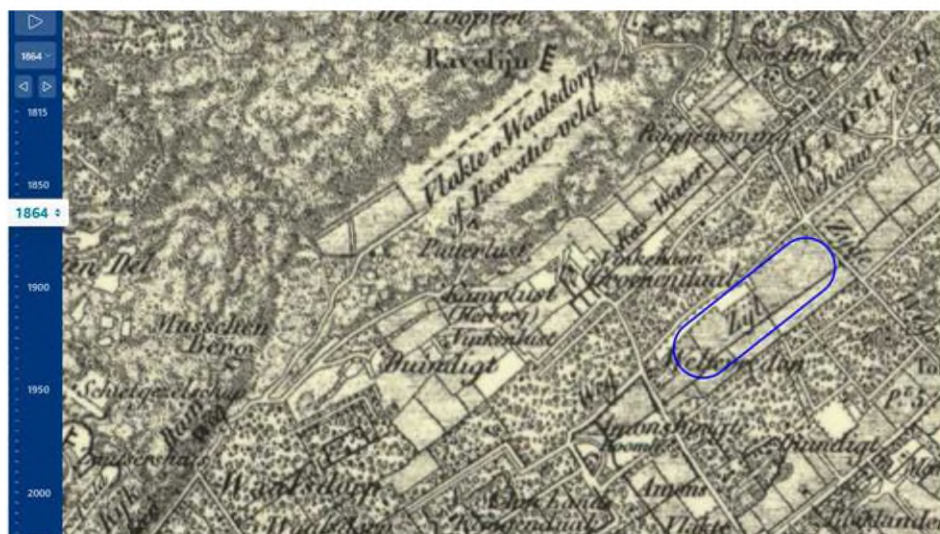
11. De winst voor natuur

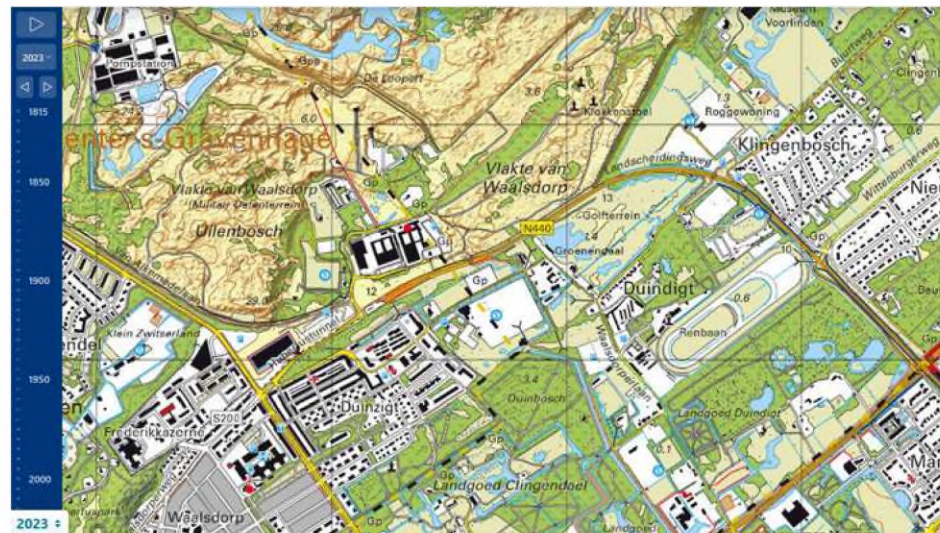
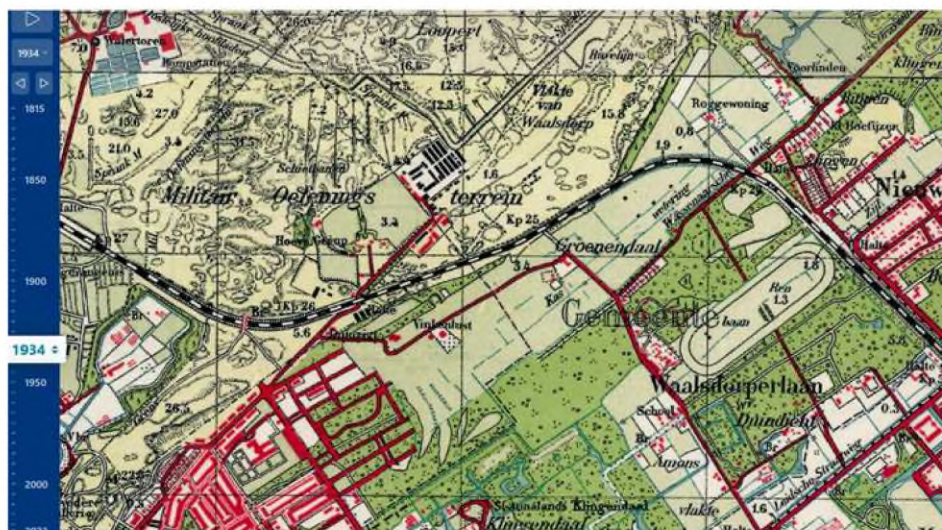
Uit de karakteristieken van het gebied (hoofdstuk 4) komt naar voren, dat het open karakter van de uitgangssituatie gunstig is voor de ontwikkeling van karakteristieke natuur van voormalige strandvlaktes. De hydrologie en bodemsamenstelling lenen zich goed voor de ontwikkeling van kruidenrijke graslanden en plas/dras oevers. Door, waar dat kan, langzame gradiënten aan te brengen, worden microklimaten gecreëerd voor een grote variatie aan soorten. Ook de ecologische verbindingen met omliggende landgoederen kunnen eenvoudig worden verbeterd.

Met de inrichting van het gebied voor natuurontwikkeling kan de leefruimte voor flora en fauna uit de nabij gelegen natuur- en groengebieden worden verruimd. Met name de insectenfauna en de watergebonden flora en fauna kunnen hiervan profiteren.

De te behalen natuurwinst is vooral afhankelijk van het aantal hectares dat kan worden vrij gemaakt voor natuurontwikkeling.

Bijlage 1 : Topografische tijdreeks

From: "5.1.2.e"
Sent: Mon, 1 Dec 2025 11:30:44 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Aanvullende vragen
Attachments: Kansen-voor-versterking-van-de-natuur-in-en-rond-Natura-2000.pdf, 20250806 - Verkenning kansen voor natuur op en rond Duindigt (def).pdf

5.1.2.e

Jullie ook bedankt voor het fijne gesprek! Ik vond het ook heel waardevol

- Welke ZHPLG-gebieden spelen de overgangsgebieden die een natuur-inclusieve invulling behoeven (of potentie hebben tot)?

In principe spelen ze voor alle Natura 2000 gebieden maar de stikstofgevoelige gebieden hebben te maken met de meeste drukfactoren: zie ook [hier](#) voor een lijst van de drukfactoren per gebied

We hebben in het kader van SANE in beeld gebracht wat de belangrijkste drukfactoren per gebied zijn (zie ook [hier](#) voor een lijst van de drukfactoren per gebied). We zijn, samen met Arcadis, bezig om voor elke drukfactor te bepalen of het nuttig is om hiervoor een overgangszone in te stellen en welke maatregelen er genomen kunnen worden. Dit rapport is in januari gereed en zal ik dan doorsturen. Voor een globaal advies per drukfactor zie [hier](#)

- Met wie moeten we dan aan tafel intern? Welke netwerken zijn hier intern en extern bij betrokken?

Het lijkt mij verstandig om met de gebiedsmanagers van het ZHPLG gebiedspecifieke overleggen te hebben. Specifiek voor de haven zijn dat 5.1.2.e (Voorne Putten) en 5.1.2.e (Solleveld en Kapittelduinen). Ik zou zelf beginnen bij 5.1.2.e die een inzicht heeft in alle gebiedsplannen.

- En heb jij voor ons de links of documenten van de onderzoeken van Stichting Duinbehoud?

Heb ik in de bijlage van deze mail gezet

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: maandag 1 december 2025 10:25
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Onderwerp: Aanvullende vragen

Beste 5.1.2.e

Ontzettend veel dank voor ons gesprek vanmorgen, dat was echt waardevol!

5.1.2.e en ik gaan deze (en komende) week aan de slag met een analyse voor inzet vanuit ons team natuurinclusief.

Kun jij aanvullend op het gesprek nog duiden voor ons:

- Welke ZHPLG-gebieden spelen de overgangsgebieden die een natuurinclusieve invulling behoeven (of potentie hebben tot)?
- Met wie moeten we dan aan tafel intern? Welke netwerken zijn hier intern en extern bij betrokken?
- En heb jij voor ons de links of documenten van de onderzoeken van Stichting Duinbehoud?

Hartelijke groeten,

?

5.1.2.e

5.1.2.e

Team Natuurinclusief

M 5.1.2.e

E 5.1.2.e @pzh.nl

www.zuid-holland.nl/contact

Groeten,

5.1.2.e

From: "5.1.2.e"
Sent: Thu, 23 Oct 2025 16:20:41 +0200
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e@pzh.nl>
Subject: RE: Duindigt

Die hebben ze ook al gestuurd. Ik was in hun mail in de cc meegenomen.

Zodra deze is ingevoerd in het systeem door crediteuren zal deze door ons team bij jou langskomen voor akkoord.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e
Verzonden: donderdag 23 oktober 2025 15:50
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: RE: Duindigt

5.1.2.e

Top! Dank je wel.

Binnenkort zal duinbehoud de factuur indienen voor het opstellen van dit document

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Verzonden: donderdag 23 oktober 2025 15:40
Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>
Onderwerp: FW: Duindigt

Hoi 5.1.2.e

Ik kreeg het rapport toegestuurd, weet dat ik deze heb opgeslagen in het betreffende inkoop dossier, mapje 4 opgeslagen.

"DOS-2025-0000918 Opdracht Stichting Duinbehoud - Potenties natuurinrichting Duindigt e.o." kan via de volgende koppeling worden geopend: 5.1.2.i

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e@duinbehoud.nl>

Verzonden: donderdag 23 oktober 2025 12:27

Aan: 5.1.2.e <5.1.2.e@pzh.nl>

Onderwerp: Duindigt

U ontvangt niet vaak e-mail van 5.1.2.e@duinbehoud.nl. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Beste 5.1.2.e

Hierbij ontvang je het rapport betreffende Duindigt zoals besproken met en goedgekeurd door 5.1.2.e van de provincie ZH.

5.1.2.e

5.1.2.e

tel. 5.1.2.e

[website](#) | [facebook](#) | [instagram](#) | [nieuwsbrief](#)